

INFORMACJA

o pracy Rzecznika Praw Obywatelskich

kwiecień – czerwiec 2012 r.

Spis treści

Część 1.....	3
I. Informacje o wpływie i załatwianiu wniosków	3
II. Wystąpienia o charakterze generalnym	20
III. Kasacje oraz skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego, przystąpienia do postępowań przed sądami powszechnymi	86
IV. Pytania prawne do Sądu Najwyższego. Wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego	93
V. Skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz przystąpienia do postępowań przed sądami administracyjnymi i organami administracji	95
VI. Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego. Zgłoszenia udziału w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych.....	100
VII. Opinie i stanowiska Rzecznika Praw Obywatelskich	107
VIII. Reakcje na wcześniejsze wystąpienia Rzecznika	109
Część 2.....	124
Raport Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji w II kwartale 2012 r.	124
Część 3.....	191
Wybór spraw indywidualnych.....	191

Część 1

I. Informacje o wpływie i załatwianiu wniosków

Dane informacyjno-statystyczne

za II kwartał 2012 r.

Tabela 1. Wpływ do Rzecznika Praw Obywatelskich.

	II kwartał 2011	II kwartał 2012	%	Cały okres funkcjonowania instytucji RPO (1.01.1988 – 30.06.2012)
Wpływ ogółem	14 637	14 124	-3,5	1 189 896
w tym nowe sprawy	6 980	6 253	-10,4	708 038
Liczba odpowiedzi na wystąpienia RPO	4 369	4 049	-7,3	394 218

W II kwartale 2012 r. w Biurze RPO przyjęto 1494 interesantów oraz przeprowadzono 7011 rozmów telefonicznych, udzielając wyjaśnień i porad. Wysłano 15888 pism w 10471 prowadzonych sprawach, ponadto zarejestrowano 457 apeli, listów otwartych, protestów bez oznaczenia wnioskodawcy.

Tabela 2. Rzecznik Praw Obywatelskich skierował:

	II kwartał 2012	2012
wystąpień problemowych	80	168
wniosków do Trybunału Konstytucyjnego o stwierdzenie niezgodności przepisów z aktem wyższego rzędu	3	6
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania ze skargi konstytucyjnej	5	5
pytań prawnych do Sądu Najwyższego	1	2
kasacji	7	15

skarg kasacyjnych do Sądu Najwyższego w sprawach cywilnych	1	2
skarg kasacyjnych do Sądu Najwyższego w sprawach pracy	1	1
skarg kasacyjnych do Naczelnego Sądu Administracyjnego	-	2
skarg do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych	3	7
przystąpił do postępowania sądowego	1	1
przystąpił do postępowania administracyjnego	3	3
Razem	105	212

Tabela 3. Sprawy rozpatrzone.

	Sposób rozpatrzenia sprawy		Liczba	%
1	2		3	4
Podjęto do prowadzenia	1	Razem (2+3)	2355	29,2
	2	podjęto do prowadzenia	2039	25,3
	3	w ramach wystąpienia o charakterze generalnym	316	3,9
Udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące środki działania	4	Razem (5)	4901	60,7
	5	udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące środki działania	4901	60,7
Inne	6	Razem (7+9)	813	10,1
	7	przekazano wniosek wg. właściwości	116	1,4
	8	zwrócono się do wnioskodawcy o uzupełnienie wniosku	440	5,5
	9	nie podjęto **	257	3,2
Razem			8069	100,0

Sposób rozpatrzenia spraw

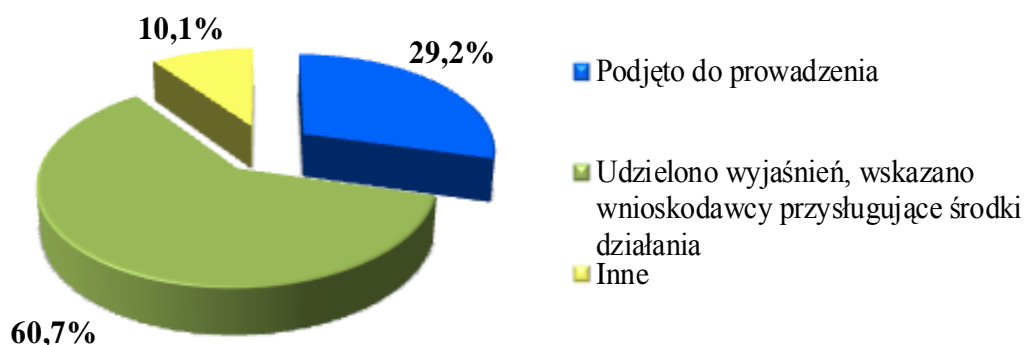

Tabela 4. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych.

Efekty	Sposób zakończenia postępowania		Liczba	%
1	2		3	4
Uzyskano rozwiązanie oczekiwane przez wnioskodawcę	1	Razem (2+3)	481	21,5
	2	Zasadność zarzutów wnioskodawcy	244	10,9
	3	Uwzględnienie wystąpienia generalnego RPO	237	10,6
Odstąpiono od dalszego prowadzenia sprawy	4	Razem (5+6)	142	6,4
	5	Toczące się postępowanie w sprawie (niewyczerpany tryb)	73	3,3
	6	Rezygnacja RPO z dalszego prowadzenia sprawy (obiektywne przyczyny)	69	3,1
Nie uzyskano rozwiązania oczekiwanego przez wnioskodawcę	7	Razem (8+9+10)	1615	72,1
	8	Niepotwierdzenie się zarzutów wnioskodawcy	1462	65,3
	9	Nieuwzględnienie wystąpienia generalnego RPO	130	5,8
	10	Wyczerpanie przez RPO możliwości działania	23	1,0
Razem			2238	100,0

Zakończenie spraw podjętych

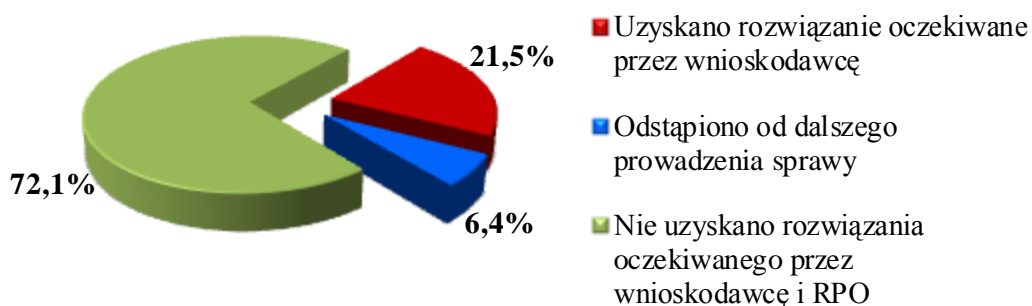
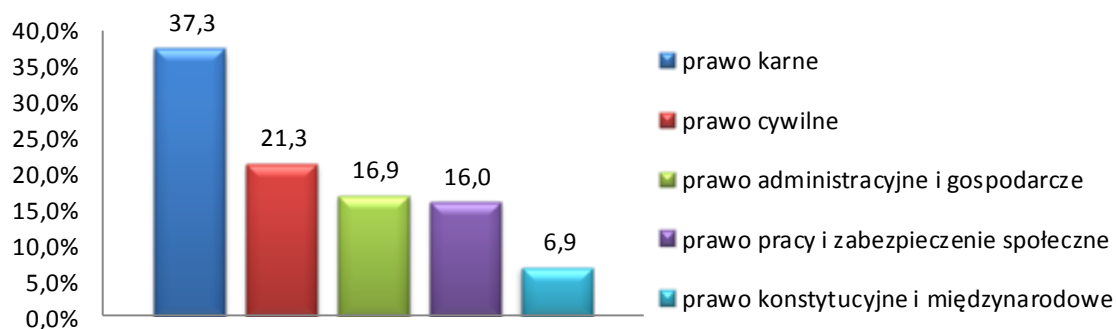

Tabela 5. Przedmiot nowych spraw (wniosków) skierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich (według właściwości zespołów merytorycznych)

		Liczba	%
1	prawo konstytucyjne i międzynarodowe	433	6,9
2	prawo karne	2326	37,3
3	prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	999	16,0
4	prawo cywilne	1335	21,3
5	prawo administracyjne i gospodarcze	1058	16,9
6	Krajowy Mechanizm Prewencji	58	0,9
7	inne	44	0,7
8	Razem	6253	100,0

Wiodące problematyki spraw nowych

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich działają trzy Biura Pełnomocników Terenowych Rzecznika Praw Obywatelskich: we Wrocławiu (dla województw dolnośląskiego, lubuskiego i opolskiego), w Gdańsku (dla województw pomorskiego, zachodniopomorskiego i warmińsko – mazurskiego) i w Katowicach (dla województw śląskiego, małopolskiego i świętokrzyskiego), kierowane przez Pełnomocników terenowych Rzecznika Praw Obywatelskich.

W II kwartale 2012 r. do Biur Pełnomocników Terenowych wpłynęło 1319 pism, z czego 94 pisma przekazano zgodnie z właściwością do Biura w Warszawie, a 90 pism przyjęto z Biura w Warszawie. Nowych spraw wpłynęło 675. Z ogólnej liczby 1494 interesantów w Biurach PT przyjęto 729. Przeprowadzono 1508 rozmów telefonicznych udzielając wyjaśnień i porad. Rozpatrzono 855 spraw.

Tabela 6. Sprawy rozpatrzone w Biurach Pełnomocników Terenowych RPO.

Sposób rozpatrzenia sprawy	Liczba	%
podjęto do prowadzenia *	216	25,3
udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące mu środki działania	569	66,5
przekazano wniosek wg. właściwości	24	2,8
zwrócono się do wnioskodawcy o uzupełnienie wniosku	15	1,8
nie podjęto	31	3,6
łącznie	855	100

Tabela 7. Wiodące problematyki spraw nowych w Biurach Pełnomocników Terenowych RPO.

Przedmiot sprawy	Liczba	%
prawo cywilne	236	35,0
prawo karne	140	20,7
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	138	20,4

*) Pojęcie "sprawy podjętej do prowadzenia" dotyczy spraw wskazujących na możliwe istnienie naruszenia praw obywatelskich, w sprawach tych Rzecznik prowadzi postępowanie wyjaśniające (art. 8 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich).

prawo administracyjne i gospodarcze	119	17,6
prawo konstytucyjne i międzynarodowe	23	3,4

Tabela 8. Spotkania i wizytacje Rzecznika Praw Obywatelskich, Zastępców Rzecznika Praw Obywatelskich oraz pracowników Biura RPO w II kwartale 2012 r.

1.	Spotkanie zorganizowane przez Rzecznika Praw Obywatelskich i Burmistrza Dzielnicy Praga Południe nt. „Fundacje i stowarzyszenia – miejsce aktywności społecznej”. Warszawa.	03.04.2012 r.
2.	Komenda Wojewódzka Policji w Gdańsku oraz Szkoła Policji. im J. Kilińskiego w Słupsku – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy.	03-06.04.2012 r/
3.	Zakład Karny w Płocku oraz Regionalny Ośrodek Psychiatrii Sądowej w Gostyninie – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	10-13.04.2012 r.
4.	Przyjęcia interesantów w Starostwie Powiatowym w Olsztynie przez pracowników Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Gdańsku.	11.04.2012 r.
5.	Spotkanie zorganizowane przez Rzecznika Praw Obywatelskich oraz Burmistrza Dzielnicy Wola w ramach Europejskiego Roku Aktywności Osób Starszych i Solidarności Pokoleniowej, na temat przeciwdziałania przestępczości wobec seniorów. Warszawa.	12.04.2012 r.
6.	Specjalistyczny Psychiatryczny Zespół Opieki Zdrowotnej Szpitala im. dr J. Babińskiego w Łodzi – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	12.04.2012 r.
7.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Wejherowie – badanie przestrzegania praw osób zatrzymanych.	16.04.2012 r.
8.	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Przysusze – Kolonii Szczerbackiej – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	16.04.2012 r.
9.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich z Prezesem Zarządu Krajowego Stowarzyszenia Ochrony Informacji Niejawnych dotyczące bezpieczeństwa informacji prawnie chronionych w społeczeństwie obywatelskim. Warszawa.	16.04.2012 r.
10.	Zakład Karny w Wołowie oraz Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Brzegu Dolnym – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	16-20.04.2012 r.

11.	Komisariat Kolejowy Policji – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy.	17.04.2012 r.
12.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich z przedstawicielami Fundacji Itaka – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych dotyczące wprowadzenia do porządku prawnego nowych rozwiązań umożliwiających przywrócenie dziecku regularnego i niezakłóconego kontaktu z obojgiem rodziców. Warszawa.	17.04.2012 r.
13.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich ze studentami Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu nt. „Czy prawa obywatelskie w Polsce są zagrożone?”. Toruń.	19.04.2012 r.
14.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich i Wojewody Kujawsko-Pomorskiego w otwarciu punktu przyjęć interesantów w Bydgoszczy.	20.04.2012 r.
15.	Przyjęcia interesantów w Starostwie Powiatowym w Wałbrzychu przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego RPO we Wrocławiu.	20.04.2012 r.
16.	Zakład Karny w Warszawie-Białołęce – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	23-24.04.2012 r.
17.	Areszt Śledczy w Warszawie Białołęce – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	23-26.04.2012 r.
18.	Udział Zastępcy Rzecznika Praw Obywatelskich w kontroli jednostek Straży Granicznej w Zamościu, Przemyśle i Rzeszowie – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy.	23-26.04.2012 r.
19.	Przyjęcia interesantów w Kielcach oraz obserwacja działań Policji podczas meczu podwyższonego ryzyka o Puchar Polski przez Pełnomocnika Terenowego RPO w Katowicach.	24.04.2012 r.
20.	III Urząd Celny „Port Lotniczy” w Warszawie – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy.	24.04.2012 r.
21.	Nadwiślański Oddział Straży Granicznej w Warszawie – badanie stanu przestrzegania praw funkcjonariuszy.	25.04.2012 r.
22.	Sąddecki Ośrodek Interwencji Kryzysowej – Izba Wytrzeźwień w Nowym Sączu oraz Dom Pomocy Społecznej im. Ojca Pio w Mogilnie – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	25-27.04.2012 r.
23.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich z ekspertami dotyczące dostępu osób bezdomnych, nieubezpieczonych do świadczeń zdrowotnych.	26.04.2012 r.
24.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Miasta Częstochowa przez pracowników Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Katowicach.	26.04.2012 r.
25.	Przyjęcia interesantów w Lubelskim Urzędzie Wojewódzkim przez pracowników Biura RPO w Warszawie.	26-27.04.2012 r.

26.	Biuro Ochrony Rządu w Warszawie – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy.	27.04.2012 r.
27.	Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii „Dom Matki Dobrego Pasterza” w Piasecznie – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	07.05.2012 r.
28.	Zakład Karny w Czerwonym Borze k. Łomży – badanie przestrzegania praw osadzonych.	07-10.05.2012 r.
29.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Rejonowej Policji Warszawa V – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	08.05.2012 r.
30.	Przyjęcia interesantów w Starostwie Powiatowym w Olsztynie przez Pełnomocnika Terenowego RPO w Gdańsku.	09.05.2012 r.
31.	Narada sędziów penitencjarnych, wojskowych i wykonawczych zorganizowana przez Departament Wykonania Orzeczeń i Probacji w Ministerstwie Sprawiedliwości. Zakopane.	09-11.05.2012 r.
32.	Przyjęcia interesantów w Małopolskim Urzędzie Wojewódzkim przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	12-14.05.2012 r.
33.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komisariacie Policji w Warszawie-Wawrze – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	14.05.2012 r.
34.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Zgorzelcu – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	14-15.05.2012 r.
35.	Zakład Karny w Rawiczu oraz Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Cerekwicy – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	14-18.05.2012 r.
36.	Komenda Miejska Policji w Siedlcach – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy.	17.05.2012 r.
37.	Komenda Powiatowa Policji w Sochaczewie - badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy.	18.05.2012 r.
38.	Przyjęcia interesantów w Starostwie Powiatowym w Wałbrzychu przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego RPO we Wrocławiu.	18.05.2012 r.
39.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Wojewódzkim w Bydgoszczy przez pracowników Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Gdańsku.	18.05.2012 r.
40.	Komenda Powiatowa Policji w Oławie oraz Komisariat Policji w Jelczu-Laskowicach – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy.	18.05.2012 r.
41.	Komisariat Policji we Wrocławiu Rakowcu – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy.	18.05.2012 r.

42.	Komisariat Policji we Wrocławiu Śródmieście – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy.	21.05.2012 r.
43.	Komisariat Policji we Wrocławiu Psie Pole – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy.	21.05.2012 r.
44.	Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii w Gliwicach oraz Dom Pomocy Społecznej w Rudzie Śląskiej – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	21-24.05.2012 r.
45.	Komenda Powiatowa Policji w Środzie Śląskiej – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy.	22.05.2012 r.
46.	Komisariat Policji we Wrocławiu Ołbinie – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy.	22.05.2012 r.
47.	Komenda Miejska Policji Wydział Ruchu Drogowego we Wrocławiu – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy.	23.05.2012 r.
48.	Komisariat Policji Wrocław Grabiszynek – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy.	24.05.2012 r.
49.	Komenda Powiatowa Policji w Żyrardowie – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy.	24.05.2012 r.
50.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich ze studentami Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego nt. „Czy prawa obywatelskie w Polsce są zagrożone?” Szczecin.	24.05.2012 r.
51.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Wojewódzkim w Lublinie przez pracowników Biura RPO w Warszawie.	24-25.05.2012 r.
52.	Komenda Miejska Policji w Skierniewicach – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy.	25.05.2012 r.
53.	Komenda Policji we Wrocławiu Krzyki – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy.	25.05.2012 r.
54.	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Augustowie oraz w Izba Wyrzeźwień w Suwałkach – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	28-30.05.2012 r.
55.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendach Powiatowych Policji w Chojnicach, Człuchowie oraz w Tucholi – badanie przestrzegania praw osób zatrzymanych.	30.05-01.06.2012 r.
56.	Komisariat Policji w Długolece – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy.	31.05.2012 r.
57.	Komisariat III Policji w Gliwicach, Komisariat I w Zabrze oraz Komisariat Policji w Orzeszu – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy.	31.05.2012 r.
58.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Miasta Częstochowa oraz kontrola w Komisariacie III Policji w Częstochowie – badanie	31.05.2012 r.

	przestrzegania praw funkcjonariuszy.	
59.	Komisariat Policji w Gdyni Orłowie oraz Komisariat Policji Gdynia Wzgórze – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy.	04.06.2012 r.
60.	Zakład Karny w Sztumie – badanie w ramach Krajowego mechanizmu Prewencji.	04-06.06.2012 r.
61.	Szpital Psychiatryczny w Warcie – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji	04-06.2012 r.
62.	Komisariat Rzeczny Policji w Warszawie – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy.	05.06.2012 r.
63.	Komisariat Policji II w Gdańsku Śródmieście – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy.	06.06.2012 r.
64.	Komisariat Policji III w Bytomiu oraz Komisariat I Policji w Rudzie Śląskiej – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy.	06.06.2012 r.
65.	Komisariat Policji III w Gdańsku Wrzeszczu – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy.	11.06.2012 r.
66.	Komisariat Policji II w Krakowie – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy.	11.06.2012 r.
67.	Komisariat Policji w Wojkowicach oraz Komisariat I Policji w Sosnowcu – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy.	11.06.2012 r.
68.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy wybranych jednostkach Policji w Poznaniu w związku z EURO 2012 – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	11.06.2012 r.
69.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy wybranych jednostkach Policji w Gdańsku w związku z EURO 2012 – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	11.06.2012 r.
70.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy wybranych jednostkach Policji w Warszawie w związku z EURO 2012 – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	13.06.2012 r.
71.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Rejonowej Policji w Warszawie Północ – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	13.06.2012 r.
72.	Komisariat Policji IV w Gdańsku Oliwie – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy	13.06.2012 r.
73.	Przyjęcia interesantów w Starostwie Powiatowym w Olsztynie przez pracowników Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Gdańsku.	13.06.2012 r.
74.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy wybranych jednostkach Policji we Wrocławiu w związku z EURO 2012 – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	13.06.2012 r.
75.	Komenda Powiatowa Policji w Mikołowie – badanie przestrzegania	14.06.2012 r.

	praw funkcjonariuszy.	
76.	Komenda Powiatowa Policji w Ostrowi Mazowieckiej – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy.	14.06.2012 r.
77.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy wybranych jednostkach Policji w Poznaniu w związku z EURO 2012 – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	15.06.2012 r.
78.	Przyjęcia interesantów w Starostwie Powiatowym w Wałbrzychu przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego RPO we Wrocławiu.	15.06.2012 r.
79.	Komenda Powiatowa Policji w Łowiczu – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy	15.06.2012 r.
80.	Komisariat Policji I w Chorzowie – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy	18.06.2012 r.
81.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy wybranych jednostkach Policji w Warszawie w związku z EURO 2012 – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	18.06.2012 r.
82.	Ośrodek dla Cudzoziemców Ubiegających się o Nadanie Statusu Uchodźcy w Grupie k. Grudziądz, Szkoła Podstawowa w Grupie oraz Gimnazjum w Michalu – badanie stopnia realizacji prawa małoletnich cudzoziemców do nauki.	18.06.2012 r.
83.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy wybranych jednostkach Policji w Gdańsku w związku z EURO 2012 – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	19.06.2012 r.
84.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy wybranych jednostkach Policji w Poznaniu w związku z EURO 2012 – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	19.06.2012 r.
85.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich z laureatami XIX Olimpiady Wiedzy o Prawach Człowieka zorganizowanej przez Katedrę Praw Człowieka Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, która odbywała się pod hasłem „Różnorodność kulturowa a demokracja i prawa człowieka”. Toruń.	20.06.2012 r.
86.	Komisariat Policji V w Gdańsku Przymorze – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy.	20.06.2012 r.
87.	Komenda Miejska Policji w Bielsku-Białej – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy.	20.06.2012 r.
88.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy wybranych jednostkach Policji w Warszawie w związku z EURO 2012 – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	22.06.2012 r.

89.	Komenda Powiatowa Policji w Gostyninie – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy.	22.06.2012 r.
90.	Przyjęcia interesantów w Pomorskim Urzędzie Wojewódzkim w Bydgoszczy przez pracowników Biura Pełnomocnika Terenowego w Gdańsku.	22.06.2012 r.
91.	Komisariat Policji VIII w Gdańsku Suchanino – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy.	25.06.2012 r.
92.	Komisariat Policji w Trzebini – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy.	25.06.2012 r.
93.	Komenda Powiatowa Policji w Koźmienicach – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy.	25.06.2012 r.
94.	Komenda Miejska Policji w Sopocie – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy.	27.06.2012 r.
95.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Miasta Częstochowy przez pracowników Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Katowicach.	28.06.2012 r.
96.	Komisariat Policji w Gdyni Witomino – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy.	28.06.2012 r.
97.	Komisariat Policji VII w Gdańsku – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy.	28.06.2012 r.
98.	Komenda Powiatowa Policji w Sierpcu – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy.	28.06.2012 r.
99.	Przyjęcia interesantów w Lubelskim Urzędzie Wojewódzkim w Lublinie przez pracowników Biura RPO w Warszawie.	28-29.06.2012 r.
100.	Komenda Powiatowa Policji w Kościerzynie – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy.	29.06.2012 r.
101.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy wybranych jednostkach Policji w Warszawie w związku z EURO 2012 – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	29.06.2012 r.

Tabela 9. Sympozja, seminaria i konferencje, w których uczestniczyli w II kwartale 2012 r. Rzecznik Praw Obywatelskich, Zastępcy Rzecznika Praw Obywatelskich oraz pracownicy Biura RPO.

1.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w zorganizowanej przez Komisję Ustawodawczą Senatu RP konferencji nt. „Konstytucja jako fundament państwa prawa”. Warszawa.	02.04.2012 r.
----	---	---------------

2.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w dorocznym Zgromadzeniu Ogólnym Sędziów Trybunału Konstytucyjnego.	04.04.2012 r.
3.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w dorocznym Zgromadzeniu Ogólnym Sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego. Warszawa.	16.04.2012 r.
4.	VI Forum Dolnośląskich Uniwersytetów Trzeciego Wieku zorganizowane w ramach Europejskiego Roku Aktywności Osób Starszych i Solidarności Międzypokoleniowej. Nowa Ruda.	16.04.2012 r.
5.	Rzecznik Praw Obywatelskich oraz Minister Sprawiedliwości wręczyli Pani Franciszce Pniewskiej nagrodę konkursu PRO Bono organizowanego przez Fundację Uniwersyteckich Poradni Prawnych i Dziennik Rzeczpospolita. Warszawa.	16.04.2012 r.
6.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w organizowanych przez Prezydenta RP uroczystościach Jubileuszu 85. Urodzin Premiera Tadeusza Mazowieckiego.	18.04.2012 r.
7.	Konferencja zorganizowana przez Katolicki Uniwersytet Lubelski im. Jana Pawła II nt. „System rejestracji przedsiębiorców w Polsce na tle prawno-porównawczym – doświadczenia i perspektywy”. Lublin.	19.04.2012 r.
8.	I Ogólnopolska Konferencja Oddziałów Psychiatrii Sądowej zorganizowana przez Polskie Towarzystwo Psychiatrii Sądowej nt. „Oddziały Psychiatrii Sądowej w Polsce: historia, stan aktualny, przyszłość”. Spała.	20-21.04.2012 r.
9.	Udział Zastępcy Rzecznika Praw Obywatelskich w konferencji zorganizowanej przez Katedrę Prawa Administracyjnego Uniwersytetu Jagiellońskiego pod honorowym patronatem Rzecznika Praw Obywatelskich nt. „Wpływ przemian cywilizacyjnych na administrację i prawo administracyjne”. Kraków.	20-21.04.2012 r.
10.	Konferencja zorganizowana przez Studenckie Koło Naukowe Prawa Europejskiego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego nt. „Niedyskryminacja w prawie Unii Europejskiej – zasada czy slogan”. Łódź.	20-21.04.2012 r.
11.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w konferencji zorganizowanej przez Posła do Parlamentu Europejskiego D. Hübner we współpracy z Instytutem Spraw Publicznych oraz Polską Radą Ekumeniczną międzynarodowej nt. „Tolerancja: europejskie perspektywy etyczno-społeczne”. Warszawa.	23.04.2012 r.
12.	Posiedzenie Sejmowej Komisji Mniejszości Narodowych i Etnicznych poświęcone sytuacji mniejszości litewskiej w Polsce.	26.04.2012 r.
13.	54 Zjazd Katedr i Zakładów Prawa Konstytucyjnego zorganizowany przez Wydział Prawa Uniwersytetu w Białymstoku nt. „Aktualne problemy reform konstytucyjnych”. Augustów.	10-12.05.2012 r.

14.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w , forum dyskusyjnym poświęconym przyszłości sądownictwa administracyjnego w Polsce z uwzględnieniem tendencji europejskich, zorganizowanym przez Katedrę Postępowania Administracyjnego Porównawczego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego. Łódź.	14.05.2012 r.
15.	Udział Zastępcy Rzecznika Praw Obywatelskich w Zgromadzeniu Ogólnym Sędziów Sądu Najwyższego. Warszawa.	15.05.2012 r.
16.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w XXX Jubileuszowej Konferencji Naukowej Polityków Społecznych nt. „Polityka społeczna w dobie postępu i rozwoju społeczno-gospodarczego”. Łochów.	16.05.2012 r.
17.	Konferencja zorganizowana przez Akademię Monitoringu Wizyjnego nt. „Miasto monitorowane”. Częstochowa.	17.05.2012 r.
18.	Konferencja jubileuszowa z okazji 10-lecia istnienia organizacji Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć. Kraków.	18.05.2012 r.
19.	Konferencja zorganizowana przez Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego nt. „O potrzebie zmian prawa spółek handlowych w zakresie regulacji spółek osobowych”. Łódź.	18.05.2012 r.
20.	Konferencja zorganizowana przez Katedrę Prawa Europejskiego Uniwersytetu Jagiellońskiego nt. „Prawo Unii Europejskiej a prawo konstytucyjne państw członkowskich”. Gródek nad Dunajcem.	20-23.05.2012 r.
21.	VIII Kongres Ochrony Informacji Niejawnych, Biznesowych i Danych Osobowych. Zakopane.	22-24.05.2012 r.
22.	Konferencja zorganizowana przez Rzecznika Praw Obywatelskich i Prezydenta Miasta Szczecin w ramach obchodów Europejskiego Roku Aktywności Osób Starszych i Solidarności Międzypokoleniowej nt. „Świat przyjazny starości”. Szczecin.	23.05.2012 r.
23.	Ogólnopolska Konferencja naukowa zorganizowana przez studentów Pracowni Badań nad Kulturą na Wydziale Ekonomii i Zarządzania Politechniki Opolskiej nt. „Społeczeństwo internautów a kultura globalna”. Opole.	27-28.05.2012 r.
24.	Konferencja zorganizowana przez Starostę Nyskiego, Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w Opolu oraz Dyrektora Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie nt. „Doświadczenia różnych instytucji w pracy z osobą stosującą przemoc”. Nysa.	29.05.2012 r.
25.	Konferencja zorganizowana przez Rzecznika Praw Obywatelskich oraz Biuro Wysokiego Komisarz Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców nt. „Przeciwdziałanie przemocy motywowanej rasą, pochodzeniem etnicznym i narodowością”. Warszawa.	30.05.2012 r.
26.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w konferencji zorganizowanej	01.06.2012 r.

	przez Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego oraz Komitet Badań nad Migracjami PAN nt. "Imigranci w Europie. Kultura Przyjęcia". Warszawa.	
27.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w uroczystym spotkaniu z Prezydentem Rzeczypospolitej Polskiej Bronisławem Komorowskim z okazji Święta Wolności.	04.06.2012 r.
28.	Udział Zastępcy Rzecznika Praw Obywatelskich w debacie zorganizowanej przez Samorząd Szkolny oraz Grono Pedagogiczne I Liceum Ogólnokształcącego w Łosicach nt. „Prawa kobiet i mężczyzn w UE”. Łosice.	06.06.2012 r.
29.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w debacie zorganizowanej przez Prokuratora Generalnego nt. „Ofiary przestępstw z nienawiści”. Warszawa.	13.06.2012 r.
30.	Panel ekspertów zorganizowany przez Najwyższą Izbę Kontroli nt. „Prawidłowość uzyskiwania i przetwarzania przez uprawnione podmioty danych z bilingów, informacji o lokalizacji oraz innych danych, o których mowa w art. 180c ustawy z dnia 16 lipca 2004 r. Prawo telekomunikacyjne”. Warszawa.	15.06.2012 r.
31.	Debata zorganizowana przez Rzecznika Praw Obywatelskich i Szkołę Wyższą Psychologii Społecznej nt. „Jak kształtować relacje międzypokoleniowe? Osoby starsze w oczach młodzieży i młodzież w oczach osób starszych”. Warszawa.	15.06.2012 r.
32.	Konferencja zorganizowana przez Polskie Forum Migracyjne, Stowarzyszenie Praktyków Kultury nt. „Edukacja uczniów cudzoziemskich – przykłady dobrych praktyk z Zespołu Szkół w Podkowie Leśnej”. Podkowa Leśna.	15.06.2012 r.
33.	Rzecznik Praw Obywatelskich wręczyła Odznakę Honorową „ Za Zasługi dla Ochrony Praw Człowieka” Elżbiecie Modrzewskiej-Manno.	22.06.2012 r.
34.	Seminarium zorganizowane przez Rzecznika Praw Obywatelskich i Instytut Spraw Publicznych we współpracy z Komisją Praw Człowieka, Praworządności i Petycji Senatu RP oraz Komisją Rodziny i Polityki Społecznej Senatu RP pt. "Prawo petycji".	27.06.2012 r.
35.	Konferencja zorganizowana przez Rzecznika Praw Obywatelskich poświęcona omówieniu rocznego raportu Krajowego Mechanizmu Prewencji.	27.06.2012 r.

Tabela 10. Współpraca międzynarodowa Rzecznika Praw Obywatelskich w II kwartale 2012 r.

1.	Doroczne Spotkanie Agencji Praw Podstawowych Unii Europejskiej (FRA) z krajowymi instytucjami ochrony praw człowieka. Wiedeń.	18-19.04.2012 r.
2.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich oraz Zastępcy Rzecznika Praw Obywatelskich z grupą studyjną Jordkańskiego Królestwa Haszymidzkiego w której skład wchodził przedstawiciele: Federacji Kobiet Jordkańskich, Uniwersytetu Yarmouk i The Jordan Times dotyczące kompetencji i zadań RPO, działalności Krajowego Mechanizmu Prewencji oraz sytuacji prawnej kobiet w Polsce.	23.04.2012 r.
3.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w posiedzeniu Zarządu Europejskiej Sekcji Międzynarodowego Instytutu Ombudsmana, dotyczące spraw wewnętrznych Instytutu, planowanych konferencji, przyszłych projektów i warsztatów oraz kandydatów starających się o członkostwo w Instytucie. Oslo.	24-25.04.2012 r.
4.	Spotkanie Grupy Roboczej Europejskiej Sieci Organów ds. Równego Traktowania(EQUINET) nt. strategii komunikacji i najlepszych praktyk. Dublin.	26-28.04.2012 r.
5.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w seminarium Partnerstwa Wschodniego Ombudsmanów, zorganizowanym przez francuskiego obrońcę Praw. Paryż.	09-11.05.2012 r.
6.	Seminarium dla pracowników praktyków zorganizowane przez Academy of European Law w Trewirze nt. "Prawo antydyskryminacyjne Unii Europejskiej". Trier.	14-15.05.2012 r.
7.	Udział Zastępcy Rzecznika w dorocznym spotkaniu Grupy Wyszehradzkiej Ombudsmanów. Rozmowy dotyczyły relacji między instytucją Rzecznika i sądami, w tym w szczególności z Trybunałem Konstytucyjnym. Brno.	21-23.05.2012 r.
8.	Szkolenie Europejskiej Sieci Organów ds. Równego Traktowania (EQUINET) nt. alternatywnych metod rozwiązywania sporów, Wilno.	22-24.05.2012 r.
9.	Wykład Rzecznika Praw Obywatelskich "Polska i Niemcy w poszukiwaniu nowych europejskich celów i wartości" wygłoszony w Alfred Krupp Wissenschaftskolleg w Greifswaldzie.	24.05.2012 r.
10.	Seminarium Europejskiej Komisji Przeciwko Rasizmowi i Nietolerancji Rady Europy (ECRI). Strasbourg.	30.05.2012 r.
11.	Warsztaty tematyczne ds. Krajowego Mechanizmu Prewencji OPCAT zorganizowane przez Radę Europy i Unię Europejską w ramach „Europejskiego projektu KMP”. Belgrad.	11-14.06.2012 r.
12.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich z Draginją Nadaždin	19.06.2012 r.

	Dyrektor Stowarzyszenia Amnesty International Polska dotyczące zapobiegania i zwalczania przemocy wobec kobiet oraz przemocy domowej. Warszawa.	
13.	Polsko-niemieckie seminarium nt. „Ochrona uchodźców i Dublin II – Wyzwania dla Kościoła, Caritasu i Społeczeństwa”. Berlin.	19-22.06.2012 r.
14.	Seminarium oficerów łącznikowych Europejskiej Sieci Ombudsmanów. Strasbourg.	23-26.06.2012 r.

II. Wystąpienia o charakterze generalnym

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierowała wystąpienia o charakterze generalnym do:

1. Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (RPO-622061-I/09) z dnia 2 kwietnia 2012 r. - w sprawie prac nad nowelizacją prawa prasowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich sygnalizuje w wystąpieniu, iż mimo wcześniejszych deklaracji Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, projekt nowelizacji ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. - Prawo prasowe, który miał być przedstawiony do konsultacji pod koniec 2011 r., nie znalazł się w programie prac legislacyjnych Rady Ministrów na rok 2012. W dniu 14 czerwca 2012 r. wchodzi w życie wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 1 grudnia 2010 r. (sygn. akt K 41/07), w którym Trybunał uznał za niezgodne z Konstytucją przepisy art. 46 ust. 1 oraz art. 31 i 33 Prawa prasowego. Pomimo upływu ponad 15 miesięcy od dnia ogłoszenia wyroku Trybunału Konstytucyjnego, właściwy w tej sprawie resort nie przedstawił projektu ustawy wykonującej wyrok sądu konstytucyjnego. Z informacji przedstawionych przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pismem z dnia 17 lutego 2012 r. wynika jedynie, że opracowany przez Ministerstwo projekt nowelizacji ustawy - Prawo prasowe został przekazany w dniu 20 stycznia 2012 r. do Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, z prośbą o procedowanie projektu ustawy z pominięciem etapu założeń. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o poinformowanie o aktualnych propozycjach i stanowisku Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego odnośnie do nowelizacji prawa prasowego.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego (23.04.2012 r.) poinformował, że Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego opracowało projekt nowelizacji ustawy - Prawo prasowe, który został przekazany pismem z dnia 20 stycznia 2012 r. do Kancelarii Prezesa Rady Ministrów z prośbą o procedowanie projektu ustawy z pominięciem etapu założeń. Jednakże pomimo ponawianych próśb i przedstawianych dodatkowych wyjaśnień co do zakresu przygotowanej nowelizacji, Zespół do spraw Programowania Prac Rządu nie podjął na swych dotychczasowych posiedzeniach korzystnej dla MKiDN decyzji o możliwości procedowania projektu ustawy bez uprzedniego przygotowania projektu założeń. Z tych względów w MKiDN jest opracowywany projekt założeń do nowelizacji ustawy – Prawo prasowe, mający na celu dostosowanie przepisów Prawa prasowego do wyroków Trybunału Konstytucyjnego z dnia 1 grudnia 2010 r. (K 41/07) oraz z dnia 5 maja 2004 r. (sygn. P 2/03), wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 14 grudnia 2011 r. (sygn. SK 42/09) i wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 5 lipca 2011 r. ws. Wizerkaniuk przeciwko Polsce. Proponuje się również usunięcie z ustawy terminów i instytucji, które stanowią pozostałości nazewnictwa poprzedniego ustroju, a także wprowadzenie zmian mających na celu dostosowanie przepisów dostosowujących prawa i obowiązki dziennikarzy do obecnie obowiązujących warunków społeczno-gospodarczych.

2. Prezesa Zarządu Spółki Telewizja Polska S.A. (RPO-681802-V/11) z dnia 2 kwietnia 2012 r. – w sprawie emisji programów skierowanych do mniejszości rosyjskiej, romskiej i tatarskiej na antenie TVP Białystok.

W Biurze RPO toczy się postępowanie wyjaśniające w sprawie emisji programów skierowanych do mniejszości rosyjskiej, romskiej i tatarskiej na antenie TVP - Białystok. Z informacji posiadanych przez Rzecznika Praw Obywatelskich wynika, że od początku 2012 roku na antenie TVP Białystok, w miejsce programu „Rosyjski Głos”, emitowany jest inny program, skierowany do mniejszości rosyjskiej w Polsce, noszący tytuł „Rosyjski Ekspres”. Program ten spotkał się jednak z negatywną reakcją części społeczności rosyjskiej. Wobec powyższego Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o poinformowanie o celach i założeniach programowych nowej audycji skierowanej do społeczności rosyjskiej w Polsce. Prosi także o wskazanie, czy w redagowaniu tego programu biorą udział przedstawiciele mniejszości rosyjskiej, bądź też, czy prezentowane w audycji treści są z tą mniejszością konsultowane. Jednocześnie Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o wyjaśnienie, czy planowane jest przywrócenie emisji programów skierowanych do mniejszości romskiej i tatarskiej.

Członek Zarządu Telewizji Polskiej S.A. (27.04.2012 r.) poinformował, że „Rosyjski Ekspres” to comiesięczny magazyn telewizyjny realizowany przez firmę zewnętrzną. Emisja na antenie OTV Białystok jest możliwa na podstawie wielokrotnej licencji udzielanej przez producenta. Program, trwający 8 min. 30 sek., pokazuje życie społeczne, kulturalne, duchowe oraz intelektualne mniejszości rosyjskiej zamieszkującej w Polsce. „Rosyjski ekspres” jest nadawany w języku rosyjskim, z tłumaczeniem na język polski za pomocą napisów u dołu ekranu. W ustalaniu celów i założeń programowych biorą udział przedstawiciele mniejszości. Autorka i producentka programu wywodzi się z mniejszości rosyjskiej, zna jej uwarunkowania społeczno-kulturalne i język rosyjski. W latach 2004-2009 była współpracowniczką OTV Białystok, m.in. prowadziła magazyn „Rosyjski Głos”. Normalną praktyką wszystkich telewizji jest poszukiwanie nowych sposobów prezentowania określonej problematyki, w szczególności, gdy dotychczasowa formuła już nie oddaje w pełni szybko zmieniającej się rzeczywistości. Z tą kwestią wiążą się też - przy obecnej trudnej sytuacji finansowej TVP S.A. - poszukiwania jak najbardziej racjonalnego wydatkowania środków na produkcję programów, zarówno w Zakładzie Głównym TVP S.A., jak i w poszczególnych Oddziałach Terenowych.

3. Komendanta Głównego Policji (RPO-688217-XVIII/11) z dnia 2 kwietnia 2012 r. - w sprawie postępowania funkcjonariuszy Policji ze skargami dotyczącymi przestępstw ściganych z oskarżenia prywatnego.

W toku badania skarg Rzecznik Praw Obywatelskich stwierdził, że praktyka stosowana przez funkcjonariuszy Policji w sprawach ściganych z oskarżenia prywatnego może wywoływać uzasadnione wątpliwości. Zgodnie z treścią art. 488 § 1 k.p.k. Policja, na żądanie pokrzywdzonego, przyjmuje ustną lub pisemną skargę i w razie potrzeby zabezpiecza dowody, po czym przesyła skargę do właściwego sądu. W

jednej ze spraw badanych przez Rzecznika Praw Obywatelskich na wniosek obywatela, komendant komisariatu Policji nie przesłał do sądu złożonej przez niego skargi dotyczącej przestępstwa ściganego z oskarżenia prywatnego. Z wyjaśnień Komendy Wojewódzkiej Policji wynika, że sprawa została przekazana do prokuratury rejonowej, która wydała postanowienie o odmowie wszczęcia dochodzenia, wskazując brak interesu społecznego do objęcia czynu ściganiem z urzędu. Zdaniem Rzecznika w sytuacji, gdy Prokurator uznał, że brak jest podstaw do zmiany trybu ścigania, funkcjonariusze Policji mają obowiązek wykonać czynności przewidziane w art. 488 § 1 k.p.k. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o podjęcie działań, które doprowadzą do zmiany istniejącej praktyki w przedmiocie trybu postępowania ze skargami dotyczącymi zaistnienia przestępstwa ściganego z oskarżenia prywatnego.

Zastępca Dyrektora Biura Kontroli Komendy Głównej Policji (26.04.2012 r.) nie zgodził się ze stanowiskiem przedstawionym w wystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich i stwierdził, że procedura w sprawach czynów zabronionych, ściganych z oskarżenia prywatnego została przez ustawodawcę ukształtowana w sposób jednoznaczny. Zasadą generalną jest złożenie aktu oskarżenia - w formie określanej mianem aktu uproszczonego - zawierającego jedynie wskazanie warunków niezbędnych dla zakreślenia podmiotowych i przedmiotowych granic postępowania sądowego, przez samego pokrzywdzonego. Udział Policji w procedowaniu przewidziany został jako odstępstwo od reguły i tylko w niewielkim zakresie. Niedopuszczalne jest prowadzenie przez policję postępowania w tym trybie, bowiem przepisy ograniczają obowiązki organu jedynie do przeprowadzenia absolutnie koniecznych czynności dowodowych. Na etapie przyjmowania skargi mogą to być jedynie czynności wykonywane, w razie potrzeby, w zakresie zmierzającym do zabezpieczenia dowodów. Taka potrzeba zachodzi wówczas, kiedy istnieje obawa utraty lub zniekształcenia dowodów. Natomiast art. 488 § 2 k.p.k. reguluje ewentualne wykonywanie przez Policję czynności, kiedy sprawa procedowana jest już przez sąd, czyli po wpłynięciu prywatnego aktu oskarżenia. Wówczas sąd może polecić wykonanie czynności, ale jedynie dowodowych, a nie innych czynności procesowych. Z chwilą przesłania dokumentów do prokuratury, dalszy tryb postępowania regulują przepisy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 marca 2010 r. regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury, na mocy których, jeżeli zawiadomienie o przestępstwie ściganym z oskarżenia prywatnego nie daje podstaw do wszczęcia postępowania z urzędu, prokurator przekazuje doniesienie właściwemu sądowi, powiadamiając o tym pokrzywdzonego.

4. Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (RPO-700485-IV/11) z dnia 3 kwietnia 2012 r. – w sprawie rozwiązania przyjętego w ustawie o prawie autorskim i prawach pokrewnych, zgodnie z którym podmiot uprawniony może żądać wielokrotności wynagrodzenia z tytułu naruszenia majątkowych praw autorskich.

Zastrzeżenia Rzecznika Praw Obywatelskich budzi zasada przyjęta w art. 79 ust. 1 pkt 3 lit. b ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych, według której podmiot uprawniony może żądać wielokrotności wynagrodzenia z tytułu naruszenia

majątkowych praw autorskich. Przepis ten przyznaje uprawnionemu roszczenie o zapłatę wielokrotności stosownego wynagrodzenia, z chwili jego dochodzenia. Przez stosowne wynagrodzenie należy rozumieć wynagrodzenie, jakie otrzymałby autor, gdyby osoba, która naruszyła jego prawa autorskie, zawarła z nim umowę o korzystanie z utworu w zakresie dokonanego naruszenia. Wielokrotność tak ustalonego wynagrodzenia powoduje, że odszkodowanie traci swoją funkcję kompensacyjną i staje się cywilnoprawnym środkiem represji wymierzonym sprawcy naruszenia autorskich praw majątkowych. Przyjęte rozwiązanie budzi wątpliwości na tle dyrektywy 2004/48/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie egzekwowania praw własności intelektualnej. Treść dyrektywy wskazuje, że odszkodowanie powinno odpowiadać rzeczywistemu uszczerbkowi, jaki poniósł podmiot uprawniony. W ocenie Rzecznika kwestionowany przepis może zostać uznany za niezgodny z art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. Rzecznik nie dostrzega powodów przemawiających za koniecznością tego typu regulacji, tym bardziej, że wprowadzone roszczenie o zapłatę wielokrotności wynagrodzenia obejmuje także przypadki, gdy do naruszenia praw autorskich majątkowych doszło niezależnie od winy osoby naruszającej. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o zajęcie stanowiska w sprawie, a w razie podzielenia przedstawionych argumentów - o podjęcie działań w celu zmiany krytykowanego stanu prawnego.

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego (27.04.2012 r.) nie podzielił wątpliwości dotyczących niezgodności rozwiązania przyjętego w art. 79 ust. 1 pkt 3 lit. b ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych z dyrektywą 2004/48/WE z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie egzekwowania praw własności intelektualnej. Zarzut ten należy ocenić jako nietrafny, co potwierdził Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z 21 października 2011 r., sygn. akt IV CSK 133/11. O sprzeczności polskiej ustawy z dyrektywą nie może bowiem przesądzać fakt, iż przewidziana w art. 79 ust. 1 pkt 3 ustawy o prawie autorskim odpowiedzialność naruszciciela wykracza poza wymagania dyrektywy. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego nie zgodził się także z wątpliwościami natury konstytucyjnej, dotyczącymi tego, czy wkroczenie przez ustawodawcę w sferę praw majątkowych osoby, która naruszyła autorskie prawa majątkowe ma charakter proporcjonalny w rozumieniu art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. Ograniczenie omawianego środka ochrony do roszczenia o zapłatę równowartości stosownego wynagrodzenia oznaczałoby osłabienie pozycji twórcy w stosunku do podmiotu naruszającego jego prawa majątkowe. Taki przepis przestawałby w pełni realizować cel określony w art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP, którym jest objęcie ochroną własności i innych praw majątkowych, oczywiście w ustawowo określonych granicach. Istotą prawa autorskiego jest bowiem ochrona słabszego podmiotu stosunku prawn-autorskiego, którym jest twórca. Niezależnie od powyższego stanowiska, Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego zapewnił, że omawiany przepis będzie przedmiotem dalszych analiz prowadzonych w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego,

także w kontekście prowadzonej aktualnie szerokiej debaty na temat prawa autorskiego w Polsce.

5. Ministra Spraw Wewnętrznych oraz Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców (RPO-695531-V/12) z dnia 4 kwietnia 2012 r. - w sprawie praktyki umieszczania dzieci i małoletnich oraz ich opiekunów w ośrodkach strzeżonych dla cudzoziemców.

Ze skarg kierowanych do Biura RPO wynika, że umieszczanie w ośrodkach strzeżonych dla cudzoziemców rodzin wraz z dziećmi jest częstą praktyką. W placówkach takich umieszczani są także, choć rzadziej, małoletni przebywający w Polsce bez opieki. Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach dopuszcza, choć nie *expressis verbis*, stosowanie środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia w ośrodku strzeżonym wobec małoletnich zatrzymanych w związku z nielegalnym pobytem w Polsce. Detencji podlegać mogą przy tym zarówno małoletni znajdujący się pod opieką osób dorosłych, jak i małoletni pozbawieni takiej opieki. Jedyną przewidzianą w ustawie alternatywą, i to dotyczącą wyłącznie małoletnich pozbawionych opieki, jest możliwość skierowania do placówki opiekuńczo-wychowawczej. Obecnie nic nie wskazuje na to, że projektowana nowelizacja ustawy o cudzoziemcach wpłynie na zmianę tej praktyki. Tymczasem nie budzi wątpliwości, że pobyt w ośrodku strzeżonym może być dla dzieci i małoletnich przeżyciem traumatycznym i wpływać negatywnie na ich rozwój psychofizyczny. Może także ograniczać wynikające z art. 70 ust. 1 Konstytucji RP prawo małoletnich do nauki. W ocenie Rzecznika konieczne jest wprowadzenie bezwzględnego zakazu stosowania detencji wobec małoletnich cudzoziemców a także wobec osób sprawujących nad nimi opiekę. Jako alternatywę rozważyć przy tym można wprowadzenie innych środków zapobiegawczych, niewiązanych się z pozbawieniem wolności. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o rozważenie możliwości podjęcia odpowiedniej inicjatywy legislacyjnej, zmierzającej do wprowadzenia zakazu umieszczania dzieci i małoletnich oraz ich opiekunów w ośrodkach strzeżonych dla cudzoziemców.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych (11.05.2012 r.) wyjaśnił, że zastosowanie przez sąd środka zabezpieczającego, jakim jest umieszczenie cudzoziemca w ośrodku strzeżonym, jest działaniem wyjątkowym i ostatecznym, wynikającym z przekonania, że w warunkach swobodnego przemieszczania się cudzoziemca na terytorium Polski nie będzie możliwe sprawne przeprowadzenie postępowania w sprawie wydalenia. W obowiązującym stanie prawnym zakaz umieszczania cudzoziemców w ośrodkach strzeżonych dotyczy jedynie tych małoletnich pozostających bez opieki, którzy ubiegają się o nadanie statusu uchodźcy. Pobyt w ośrodkach strzeżonych zarówno małoletnich, jak i osób pod opieką których pozostają, trwa - co do zasady - przez okres niezbędny do zorganizowania powrotu. Wprowadzenie całkowitego zakazu umieszczania małoletnich oraz ich opiekunów w ośrodkach strzeżonych mogłoby natomiast spowodować nasilenie negatywnego zjawiska posługiwania się dziećmi dla celów migracyjnych i wykorzystywania ich jako zabezpieczenia przed umieszczeniem w

takim ośrodku. Problematyka dotycząca detencji małoletnich została zawarta w projekcie nowej ustawy o cudzoziemcach. Zgodnie z projektowanymi regulacjami małoletni poniżej 13 roku życia pozbawieni opieki nie będą mogli być umieszczani w strzeżonych ośrodkach dla cudzoziemców. W odpowiedzi poinformowano dodatkowo, że Komenda Główna Straży Granicznej zaleciła terenowym jednostkom Straży Granicznej występowanie do właściwych sądów rejonowych o umieszczenie małoletnich cudzoziemców pozostających bez opieki oraz rodzin z małoletnimi podlegającymi obowiązkowi szkolnemu w ośrodkach strzeżonych dostosowanych do ich potrzeb.

6. Ministra Obrony Narodowej (RPO-675984-III/11) z dnia 4 kwietnia 2012 r. - w sprawie zasad ustalania świadczenia przysługującego żołnierzowi rezerwy, rekompensującego utracone wynagrodzenie ze stosunku pracy lub stosunku służbowego albo dochód z prowadzonej działalności gospodarczej, które mógłby uzyskać w okresie odbywania ćwiczeń wojskowych.

W nawiązaniu do wystąpienia z dnia 6 lipca 2011 r. w sprawie wyeliminowania wątpliwości konstytucyjnych dotyczących regulacji prawnej zawartej w przepisach ustawy z dnia 23 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony RP oraz rozporządzenia z dnia 1 lutego 2000 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania i wypłacania świadczenia pieniężnego żołnierzom rezerwy odbywającym ćwiczenia wojskowe, Rzecznik Praw Obywatelskich ponownie sygnalizuje pilną potrzebę podjęcia interwencji prawodawczej. Zgodnie z upoważnieniem ustawowym przepisy rozporządzenia określają szczegółowy sposób ustalania i wypłacania żołnierzowi rezerwy świadczeń pieniężnych, rekompensujących utracone wynagrodzenie ze stosunku pracy lub stosunku służbowego albo dochód z prowadzonej działalności gospodarczej, które mógłby uzyskać w okresie odbywania ćwiczeń wojskowych, oraz zwrotu wydatków poniesionych z tego tytułu organom samorządu terytorialnego. Tymczasem w § 8 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia uregulowano bez upoważnienia ustawowego wysokość świadczenia wypłacanego żołnierzowi rezerwy, który utrzymuje się wyłącznie z działalności rolnej. Problematyka ta winna być uregulowana w przepisach ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej. Kolejne nowelizacje przepisów tej ustawy nie objęły jednak korekty upoważnienia ustawowego.

Minister Obrony Narodowej (26.04.2012 r.) wyjaśnił, że kwestia poruszona w wystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich została uwzględniona w procedowanym obecnie projekcie założeń projektu ustawy o zmianie ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej oraz o zmianie ustawy o uposażeniu żołnierzy niezawodowych. Biorąc pod uwagę wątpliwości dotyczące interpretacji pojęcia „działalność rolna”, proponuje się – w odniesieniu do świadczeń rekompensujących utracone zarobki żołnierzom rezerwy – wskazać *expressis verbis* w art. 119a ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej, oprócz działalności gospodarczej, również „działalność rolną”, z dniem 1 stycznia 2013 r., co uzależnione jest jednak od czasu trwania procesu legislacyjnego.

7. Ministra Obrony Narodowej (RPO-692455-III/12) z dnia 4 kwietnia 2012 r.

- w sprawie praktyki zawierania umów cywilnoprawnych z pracownikami agencji ochrony, realizujących zadania ochronne jednostek wojskowych.

Do Rzecznika wpływają skargi pracowników agencji ochrony realizujących zadania ochronne jednostek wojskowych na podstawie przepisów ustawy z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia. Skargi kierowane są także do posłów i senatorów, którzy, zwracając się do Rzecznika Praw Obywatelskich, wnioskuje o podjęcie działań gwarantujących ochronę praw obywatelskich tej grupie pracowniczej. Przedmiotem skarg są przede wszystkim praktyki zawierania umów cywilnoprawnych z pracownikami agencji ochrony w warunkach, w jakich powinny być zawierane umowy o pracę, zwiększające gwarancję pełniejszego przestrzegania praw pracowniczych i w zakresie prawa do zabezpieczenia społecznego. W opinii Rzecznika potrzeba podejmowania działań w zakresie ograniczania kosztów ochrony obiektów wojskowych, podkreślana w wyjaśnieniach udzielanych przez przedstawicieli resortu obrony narodowej, nie powinna oznaczać przyzwolenia na działania obniżające standardy ochrony praw pracowniczych. Może to także skutkować pojawieniem się braku możliwości zapewnienia odpowiedniego poziomu ochrony, zwłaszcza w przypadku obiektów, na których terenie znajdują się urządzenia i materiały niebezpieczne, broń i amunicja. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o przedstawienie stanowiska w tej sprawie.

Minister Obrony Narodowej (02.05.2012 r.) wyjaśnił, że dowódca jednostki wojskowej, kontraktując umowę z przedsiębiorcą specjalistycznych uzbrojonych formacji ochronnych (SUFO), nie jest stroną w umowach zawieranych w relacjach przedsiębiorca - pracownicy. Resort obrony narodowej nie ma formalnoprawnych narzędzi zastrzegania w umowach cywilno-prawnych pomiędzy przedsiębiorcą SUFO a pracownikami ochrony warunków wynagrodzeń i zatrudnienia. Przedsiębiorcy SUFO odpowiadają za przestrzeganie przepisów kodeksu pracy, w stosunku do zatrudnianych pracowników ochrony i ponoszą odpowiedzialność za zapewnienie właściwych warunków pracy. Niemniej jednak dla zapewnienia stosownych warunków pracy (zmianowości na posterunku i możliwości odpoczynku) wprowadzono resortowe rozwiązania ujęte w dokumentach normatywnych, dotyczących ochrony obiektów wojskowych. W ich ramach kontrolowana jest jakość realizowanych przez przedsiębiorców SUFO zadań ochrony oraz miejsca ich pełnienia. Podczas przeprowadzonych kontroli nie stwierdzono uchybień w zapewnieniu właściwych warunków pracy.

8. Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej (RPO-683232-V/11) z dnia 5 kwietnia 2012 r. – w sprawie warunków wykonywania przewozu okazjonalnego.

Wystąpienie stanowi polemikę ze stanowiskiem Ministerstwa Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej przedstawionym w odpowiedzi na wątpliwości i zastrzeżenia zawarte w piśmie Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 10 stycznia

2012 r., dotyczącym regulacji przewidzianej w art. 18 ust. 4a ustawy o transporcie drogowym. Poruszony problem ograniczenia po dniu 7 kwietnia 2012 r. możliwości świadczenia określonych usług wymaga, w ocenie Rzecznika, rzetelnej analizy i niezwłocznego podjęcia odpowiednich działań. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca uwagę na poselski projekt ustawy o zmianie ustawy o transporcie drogowym (druk nr 258), dotyczący umożliwienia - po dniu 7 kwietnia 2012 r. - wykonywania określonych usług w ramach przewozów okazjonalnych, który podjęty został w trybie pilnym, aby zapobiec niekorzystnym skutkom w związku z wejściem w życie kwestionowanych przez Rzecznika przepisów. Niestety, pomimo tej inicjatywy, nie udało się przed 7 kwietnia 2012 r. uchwalić zmiany przepisów. W związku z powyższym nie można zgodzić się z przekazanym stanowiskiem Ministerstwa Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej, zgodnie z którym Ministerstwo nie przewiduje obecnie podjęcia prac nad zmianą przepisów w tej dziedzinie. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o ponowne przeanalizowanie przedmiotowego problemu i pilne rozpatrzenie niniejszej sprawy.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej (17.05.2012 r.) poinformował, że Minister Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej w pełni podziela argumenty przedstawione w wystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich. Mając na uwadze toczący się dyskurs na temat prawnych ograniczeń wykonywania transportu okazjonalnego osób, posłowie Klubu Parlamentarnego Platforma Obywatelska opracowali projekt ustawy zmieniający zasady wykonywania tych przewozów. W toku prac Rząd poparł przedmiotowe przedłożenie, co pozwoliło w dniu 8 maja 2012 r. na ostateczne jej uchwalenie przez Najwyższą Izbę. Znowelizowana przez Sejm ustawa o transporcie drogowym przewiduje możliwość wykonywania przewozów okazjonalnych samochodami osobowymi przeznaczonymi konstrukcyjnie do przewozu poniżej 7 osób łącznie z kierowcą. Ustawa określa również zasadnicze cechy oraz warunki przewozu okazjonalnego samochodami osobowymi, a jej wejście w życie umożliwi przedsiębiorcom prowadzenie działalności gospodarczej w zakresie przewozów okazjonalnych. Jednocześnie w odpowiedzi wyrażono przekonanie, że znowelizowana ustawa o transporcie drogowym uporządkuje rynek przewozów okazjonalnych samochodami osobowymi, a normy prawne w niej zawarte zapewnią zachowanie równej konkurencji na rynku przewozu osób samochodami osobowymi i wyeliminują niepożądane zjawiska w przewozach mających cechy przewozów taksówkowych.

9. Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej (RPO-648278-V/10) z dnia 5 kwietnia 2012 r. - w sprawie wyeliminowania podwójnej karalności kierowców parkujących swoje pojazdy w strefie płatnego parkowania bez uiszczenia należnej opłaty za parkowanie.

Z informacji zamieszczonych na stronach internetowych Ministerstwa Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej wynika, że przygotowany został projekt rozporządzenia Ministrów Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej oraz Spraw Wewnętrznych zmieniającego rozporządzenie w sprawie znaków i sygnałów

drogowych, który nowelizuje § 58 ust. 4 przedmiotowego rozporządzenia. W wyniku nowelizacji, zmianie ma ulec zakres funkcji zakazującej znaku drogowego D-44. Znak „strefa parkowania”, który obecnie zakazuje postoju pojazdu w strefie płatnego parkowania bez wniesienia należnej opłaty, ma po nowelizacji zabraniać postoju pojazdu poza miejscem wyznaczonym do parkowania. Rozwiązania zawarte w projekcie rozporządzenia doprowadzą do zniesienia podwójnych sankcji za naruszenie obowiązku wniesienia opłaty za postój pojazdu w strefie płatnego parkowania. Jednocześnie mogą one jednak przyczynić się do wystąpienia negatywnych skutków dla użytkowników strefy płatnego parkowania. Wprowadzenie na obszarze strefy płatnego parkowania zakazu postoju pojazdu poza miejscem do tego wyznaczonym spowoduje ograniczenie ilości miejsc parkingowych, których liczba już przy obecnych regulacjach zazwyczaj jest zbyt mała, aby zaspokoić zapotrzebowanie kierowców. Zaparkowanie samochodu w miejscu niewyznaczonym bez wniesienia opłaty narazi kierowcę zarówno na odpowiedzialność za wykroczenie, jak i na sankcję administracyjną w postaci opłaty dodatkowej, o której mowa w art. 13f ustawy o drogach publicznych. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o wzięcie pod uwagę przedstawionych wątpliwości i rozważenie, czy lepszym rozwiązaniem nie byłoby całkowite pozbawienie znaku drogowego D-44 funkcji zakazującej.

Minister Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej (28.06.2012 r.) poinformował, że sytuacja, przedstawiona w wystąpieniu Rzecznika, w której na obszarze strefy parkowania istnieją nieoznakowane miejsca służące do postoju pojazdów, świadczy o niewłaściwej organizacji ruchu na danej drodze (drogach). Przepisy art. 13b ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych wskazują jednoznacznie na konieczność wyznaczania w takiej strefie miejsc przeznaczonych na parkowanie (postój). W odpowiedzi poinformowano także o trwających pracach nad projektem rozporządzenia Ministrów Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej oraz Spraw Wewnętrznych zmieniającego rozporządzenie w sprawie znaków i sygnałów drogowych oraz projektem rozporządzenia Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej zmieniającym rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków technicznych dla znaków i sygnałów drogowych oraz urządzeń bezpieczeństwa ruchu drogowego i warunków ich umieszczania na drogach.

10. Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (RPO-562607-IV/07) z dnia 6 kwietnia 2012 r. – w sprawie zapewnienia ochrony interesów obywateli będących klientami firm deweloperskich w procesie inwestycyjnym.

Od kilku lat w sferze zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje problem dotyczący zapewnienia ochrony interesów obywateli będących klientami firm deweloperskich w procesie inwestycyjnym. W dniu 16 września 2011 r. została uchwalona ustawa o ochronie praw nabywcy lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego. Istotnym rozwiązaniem przewidzianym w ustawie jest wprowadzenie nadzoru nad pieniędzmi powierzonymi deweloperom przez klientów, przez nałożenie na dewelopera obowiązku zapewnienia nabywcom rachunku powierniczego. W środkach masowego przekazu dostrzeżony został jednak problem

wynikający z możliwej wykładni gramatycznej przepisu przejściowego tj. art. 37 tej ustawy, w związku z art. 3 pkt 10. Zdaniem części deweloperów do uniknięcia obowiązku zastosowania rachunku powierniczego wystarczy samo ogłoszenie w mediach, przed dniem wejścia w życie ustawy (ustawa wejdzie w życie w dniu 29 kwietnia 2012 r.), o planowanej inwestycji, nawet jeżeli budowa ma ruszyć już po wejściu w życie ustawy, a nawet kilka lat później. W ocenie Rzecznika istnieje obawa, że mimo uchwalenia wspomnianej ustawy, nadal będzie istnieć luka prawna w zakresie zapewnienia ochrony praw nabywców mieszkań w transakcjach deweloperskich, zaś przewidziana w ustawie ochrona uzyska w istocie charakter iluzoryczny i nadal nie będzie realizowała wartości konstytucyjnych wyrażonych w art. 76 Konstytucji, przyznających m.in. konsumentom ochronę ze strony władz publicznych przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi, a także w art. 75 ust. 1 Konstytucji, zobowiązującym władze publiczne do prowadzenia polityki sprzyjającej zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych obywateli. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w omawianym zakresie.

Wiceprezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (23.04.2012 r.) poinformował, że należy uznać za nieuzasadnione stanowisko sugerujące, iż dla zwolnienia z obowiązku stosowania art. 4 ustawy z dnia 16 września 2011 r. o ochronie praw nabywcy lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego wystarczy umieszczenie w mediach, przed 29 kwietnia 2012 r., ogłoszenia o rozpoczęciu sprzedaży, bez względu na faktyczny termin rozpoczęcia budowy. Kategoryczna ocena, czy w danym przypadku mamy do czynienia z rozpoczęciem sprzedaży w rozumieniu przepisów ww. ustawy, mogłaby zostać dokonana wyłącznie podczas badania konkretnej sprawy. Jednocześnie Prezes UOKiK dostrzega możliwość podejmowania prób obchodzenia przepisów ww. ustawy w omawianym zakresie, na co wskazują m.in. doniesienia medialne docierające do UOKiK, takie jak np. artykuł zamieszczony w Gazecie Prawnej pod tytułem „Deweloperzy znaleźli sposób na ominięcie niekorzystnej ustawy. Zawierają fikcyjne umowy” (wydanie elektroniczne z dnia 20 marca 2012 r.), z którego wynika, że w celu ominięcia obowiązku stosowania art. 4 omawianej ustawy deweloperzy zawierają umowy rezerwacyjne z fikcyjnymi nabywcami, będącymi ich pracownikami. W takiej sytuacji wydaje się, że organy państwa powinny stać na straży praworządności, podejmując odpowiednie działania mające na celu eliminację stwierdzonych nieprawidłowości.

11. Ministra Pracy i Polityki Społecznej (RPO-698579-III/12) z dnia 11 kwietnia 2012 r. - w sprawie braku możliwości uzyskania uprawnienia do renty rodzinnej w drodze wyjątku przez pełnoletnie uczące się dziecko, pozbawione wsparcia ze strony rodziców.

Na tle sprawy skierowanej do Rzecznika Praw Obywatelskich ujawnił się problem braku możliwości uzyskania uprawnienia do renty rodzinnej w drodze wyjątku przez pełnoletnie uczące się dziecko, które nie ma możliwości uzyskania wsparcia ze strony rodziców, gdyż ojciec jest nieznan, a matka nie żyje. Zgodnie z art. 83 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, ubezpieczonym

oraz pozostałym po nich członkom rodziny, którzy wskutek szczególnych okoliczności nie spełniają warunków wymaganych w ustawie do uzyskania prawa do emerytury lub renty, nie mogą - ze względu na całkowitą niezdolność do pracy lub wiek - podjąć pracy lub działalności objętej ubezpieczeniem społecznym i nie mają niezbędnych środków utrzymania, prezes ZUS może przyznać w drodze wyjątku świadczenie w wysokości nieprzekraczającej odpowiednich świadczeń przewidzianych w ustawie. Warunki te muszą być spełnione łącznie, a niespełnienie choćby jednego z nich wyklucza możliwość przyznania tego rodzaju świadczenia. W kręgu osób będących członkami rodziny w rozumieniu ww. przepisu znajdują się osoby uprawnione w trybie zwykłym do ubiegania się o rentę rodzinną. Trudno jest znaleźć racjonalne uzasadnienie dla zawężenia grona członków rodziny uprawnionych do ubiegania się o świadczenie w trybie wyjątkowym jedynie do tych członków rodziny, którzy ze względu na całkowitą niezdolność do pracy lub wiek nie mogą podjąć pracy i nie mają środków utrzymania. Rygorystyczne wymogi powodują, że kontynuowanie nauki i trudna sytuacja materialna pozbawionego opieki rodziców młodego człowieka nie są wystarczającym uzasadnieniem do przyznania świadczenia w drodze wyjątku. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o przedstawienie stanowiska w sprawie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej (11.06.2012 r.) w pełni podzielił pogląd wyrażony w wystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich i przesłał w tej sprawie pismo do Prezesa ZUS, w którym poinformował, że problem uzyskania uprawnień do renty rodzinnej wyjątkowej przez pełnoletnie uczące się dziecko może być rozwiązany bez potrzeby nowelizacji art. 83 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Zgodnie z jego dotychczasową wykładnią, renta rodzinna w drodze wyjątku nie jest przyznawana dzieciom zmarłego żywiciela rodziny, które ukończyły 18 rok życia. Tymczasem w kręgu osób będących członkami rodziny w rozumieniu art. 83 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych znajdują się osoby uprawnione w trybie zwykłym do ubiegania się o rentę rodzinną. Zdaniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej ustalenie prawa do renty rodzinnej w drodze wyjątku, w trybie art. 83 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych nie może odbywać się w oderwaniu od innych przepisów, w tym przypadku przepisów art. 65-74 tej ustawy. Przepis art. 83 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych daje prawo prezesowi ZUS do przyznawania świadczeń w drodze wyjątku, także gdy o rentę rodzinną w drodze wyjątku ubiega się uczące pełnoletnie dziecko.

12. Ministra Spraw Wewnętrznych (RPO-614729-III/09) z dnia 11 kwietnia 2012 r. - w sprawie przestrzegania praw i wolności obywatelskich funkcjonariuszy Biura Operacji Antyterrorystycznych Komendy Głównej Policji.

W ostatnim czasie przeprowadzono kontrolę z zakresu przestrzegania praw i wolności obywatelskich funkcjonariuszy Biura Operacji Antyterrorystycznych Komendy Głównej Policji. Zagadnienia dotyczące funkcjonariuszy Samodzielnych

Pododdziałów Antyterrorystycznych Policji oraz Sekcji Antyterrorystycznych Policji były ponadto przedmiotem zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich przy okazji wizytacji poszczególnych garnizonów Policji. W ocenie funkcjonariuszy wyposażenie, choć w ostatnich latach uległo poprawie, nadal jest niewystarczające. Zakup sprzętu, szczególnie tego kosztownego, ma charakter incydentalny. Obecnie żadna formacja antyterrorystyczna w Polsce nie dysponuje mobilną platformą szturmową, będącą standardowym wyposażeniem jednostek antyterrorystycznych na świecie. Przeznaczona jest ona zarówno do działań szturmowych związanych z uwalnianiem zakładników, jak również do działań ratowniczych polegających na ewakuacji dużej ilości osób, w przypadku bezpośredniego zagrożenia zdrowia i życia ludzkiego. Podniesiony został również problem braku środków finansowych na szkolenia, a także braku poligonu. Bezpodstawnie oskarżeni policjanci nie mogą dochodzić zwrotu kosztów poniesionych na ochronę prawną, jeżeli postępowanie karne wszczęte przeciwko nim o przestępstwo popełnione w związku z wykonywaniem czynności służbowych zostanie zakończone prawomocnym orzeczeniem o umorzeniu wobec braku ustawowych znamion czynu zabronionego lub niepopełnienia przestępstwa albo wyrokiem uniewinniającym. Funkcjonariusze poruszyli także problem wydania przez prokuratora rejonowego postanowienia o odmowie uwzględnienia wniosku o zachowanie w tajemnicy okoliczności umożliwiających ujawnienie tożsamości świadka. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o przedstawienie stanowiska wobec poruszonych kwestii.

Minister Spraw Wewnętrznych (01.06.2012 r.) wyjaśnił, że Komenda Główna Policji realizuje zakupy w oparciu o zapotrzebowania składane przez Biuro Operacji Antyterrorystycznych KGP, które są podstawą przy konstruowaniu planu finansowo-rzeczowego na następny rok kalendarzowy. Zakupy podstawowych elementów umundurowania zasadniczego są realizowane centralnie przez Komendę Główną Policji, natomiast zakupy wyposażenia specjalnego są dokonywane przez komórki zaopatrujące poszczególne jednostki organizacyjne policji. Komenda Główna Policji systematycznie analizuje sytuację absolwentów kursów minersko-pirotechnicznych, realizowanych w ramach centralnego doskonalenia zawodowego. Z uwagi na konieczność zminimalizowania wakatów w Policji, w 2012 roku priorytetowym w działalności szkoleniowej stało się szkolenie zawodowe podstawowe. Plany szkoleniowe na 2013 rok będą opracowywane w drugiej połowie 2012 roku. W kwestii wydawania przez prokuratorów postanowień o odmowie uwzględnienia wniosku w przedmiocie wydania postanowienia o zachowaniu w tajemnicy okoliczności umożliwiających ujawnienie tożsamości świadka, którym jest funkcjonariusz BOA KGP, poinformowano w odpowiedzi, że obowiązujące przepisy prawa nie wymagają udowadniania okoliczności, iż obawa niebezpieczeństwa jest uzasadniona, a jedynie wskazania takich okoliczności. Kwestia przyznania statusu świadka anonimowego rozpatrywana jest indywidualnie i odnosi się do konkretnego stanu faktycznego. Obowiązujące przepisy prawa nie przewidują przyznawania statusu świadka anonimowego określonym grupom zawodowym.

13. Ministra Sprawiedliwości (RPO-665846-II/11) z dnia 11 kwietnia 2012 r. - w sprawie zapewnienia zwrotu kosztów pełnomocnika ustanowionego w postępowaniu o odszkodowanie i zadośćuczynienie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie.

W dniu 23 listopada 2011 r. Trybunał Konstytucyjny (sygn. akt S 2/11) przedstawił Sejmowi RP uwagi dotyczące niezbędności działań ustawodawczych, zmierzających do zapewnienia zwrotu kosztów pełnomocnika ustanowionego w postępowaniu o odszkodowanie i zadośćuczynienie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie. Trybunał Konstytucyjny, postanowieniem z 12 października 2011 r. (sygn. SK 2/11), umorzył postępowanie w sprawie zbadania zgodności art. 632 pkt 2 k.p.k. w brzmieniu obowiązującym od 24 maja 2007 r. w związku z art. 558 k.p.k. w zakresie, w jakim uniemożliwia przyznanie osobie domagającej się zasądzenia zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie zwrotu kosztów procesu związanych z ustanowieniem pełnomocnika i jednocześnie uniemożliwia stosowanie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego w kwestii dotyczącej zwrotu kosztów procesu związanych z ustanowieniem pełnomocnika, z art. 41 ust. 5 w związku z art. 32 ust. 1 i art. 2 Konstytucji. Ustawodawca dostosował treść art. 632 pkt 2 k.p.k. do wyroku Trybunału w sprawie o sygn. SK 21/04 ustawą z dnia 7 marca 2007 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, wprowadzając zasadę zwrotu kosztów obrońcy ustanowionego przez osobę niewinnioną lub w wypadku, gdy domniemanie niewinności nie zostało obalone wskutek umorzenia postępowania karnego. W ślad za tą zmianą nie poszła jednak zmiana regulacji ponoszenia kosztów postępowania w sprawie ustalenia zadośćuczynienia za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o poinformowanie o stanie prac legislacyjnych zmierzających do realizacji powyższych zaleceń.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (02.05.2012 r.) poinformował, iż Minister Sprawiedliwości dostrzega konieczność podjęcia działań legislacyjnych zmierzających do zapewnienia zwrotu kosztów pełnomocnika ustanowionego w postępowaniu o odszkodowanie i zadośćuczynienie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie. Z tego też względu zagadnienie wskazane w wystąpieniu Rzecznika zostanie objęte przedmiotem rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego i niektórych innych ustaw, opracowanego przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Karnego, którego założenia zostały przyjęte w dniu 19 kwietnia 2012 r. przez Komitet Rady Ministrów i skierowane do rozpoznania przez Radę Ministrów. W sytuacji natomiast, gdyby stan prowadzonych nad projektem prac uniemożliwiał połączenie powyższych działań, Minister Sprawiedliwości podejmie odrębną inicjatywę legislacyjną, umożliwiającą wprowadzenie postulowanego rozwiązania.

14. Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej (RPO-683227-IV/11) z dnia 12 kwietnia 2012 r. - w sprawie wątpliwości mieszkańców dotyczących instalowania w zasobach mieszkaniowych różnych systemów monitoringu.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi obywateli zgłaszających swoje wątpliwości dotyczące instalowania w szeroko pojętych zasobach mieszkaniowych, często bez uprzedniej zgody a nawet wiedzy mieszkańców, różnych systemów monitoringu (kamer rejestrujących obraz, niekiedy także i dźwięk). Instalowanie kamer i rejestrowanie pochodzącego z nich obrazu w miejscach przebywania ludzi jest zjawiskiem coraz powszechniejszym i dotyczy zarówno miejsc użyteczności publicznej, czy zakładów pracy, jak też budynków mieszkalnych i biurowych. Mimo to brak jest przepisów prawa normujących kwestie związane z instalowaniem i wykorzystaniem zapisów monitoringu, co może wpływać negatywnie zarówno na poziom ochrony w zakresie dóbr osobistych, jak też ochrony danych osobowych. W przypadku wykorzystywania monitoringu w zasobach mieszkaniowych konieczne jest rozważenie zasadności nałożenia na stosujące go podmioty (przede wszystkim prywatne) obowiązku określenia (np. w formie regulaminów) okoliczności, w jakich może on być stosowany, praw i obowiązków stron, jak też zasad przechowywania i udostępniania pochodzących z obserwacji danych. Nie można zaaprobować sytuacji, w której lokator (bez względu na tytuł prawny, na podstawie którego zajmuje mieszkanie) nie wie, kto i w jakim celu zbiera o nim informacje poprzez rejestrowanie obrazu (czy też obrazu i dźwięku), kto nimi dysponuje, a ponadto nie ma do nich swobodnego dostępu. Utrzymywanie stanu, w którym prawa obywateli w tym zakresie nie są chronione, narusza zasadę demokratycznego państwa prawnego. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o zainicjowanie prac legislacyjnych w zakresie problematyki monitoringu w zasobach mieszkaniowych.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej (08.05.2012 r.) wyjaśnił, że decyzja o zainstalowaniu przez wspólnotę mieszkaniową monitoringu stanowi czynność przekraczającą zakres zwykłego zarządu, co oznacza, iż zgodnie z art. 22 ust. 2 ustawy z dnia 24 czerwca 1994 r. o własności lokali, może zostać podjęta jedynie w drodze uchwały właścicieli lokali. Natomiast stosownie do art. 8 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych, prawa i obowiązki członków w sprawach nieuregulowanych w tej ustawie, a do takich należy m. in. problematyka stosowania monitoringu w zasobach mieszkaniowych, są regulowane postanowieniami statutów poszczególnych spółdzielni. Właściciele lokali we wspólnocie mieszkaniowej mogą zaskarżyć do sądu uchwałę w sprawie montażu monitoringu. Oprócz możliwości zaskarżenia do sądu w terminie 6 tygodni uchwały walnego zgromadzenia, członkowie spółdzielni mogą decyzję w sprawie montażu monitoringu również zaskarżyć na drodze postępowania wewnątrzspółdzielczego. Materia obejmująca zasady i warunki dopuszczalności stosowania monitoringu, odnosząca się do kwestii ochrony danych osobowych, nie należy do kompetencji ministra właściwego do spraw budownictwa, gospodarki przestrzennej i mieszkaniowej. Zgodnie z ustawą z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych, Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych inicjuje i podejmuje przedsięwzięcia w zakresie doskonalenia ochrony danych osobowych. Jeżeli zatem Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych wyraża pogląd

o konieczności unormowania w przepisach rangi ustawowej ogólnych zasad dotyczących wideonadzoru, może podjąć stosowne działania w tym zakresie.

15. Ministra Sportu i Turystyki (RPO-701283-V/12) z dnia 13 kwietnia 2012 r.
- w sprawie odpowiedzialności biura podróży za szkodę niemajątkową poniesioną na skutek niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania przez organizatora imprezy turystycznej.

Zagadnienie odpowiedzialności biura podróży za szkodę niemajątkową w postaci zmarnowanego urlopu podczas podróży turystycznej było rozstrzygane w orzecznictwie Sądu Najwyższego. W uchwale z dnia 19 listopada 2010 r. (sygn. akt III CZP 79/10, OSNC z 2011 r., Nr 4, poz. 41) oraz w wyroku z dnia 24 marca 2011 r. (sygn. akt I CSK 372/10, OSP z 2012 r., Nr 1, poz. 3) Sąd Najwyższy uznał, że art. 11a ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o usługach turystycznych może być podstawą odpowiedzialności organizatora turystyki za szkodę niemajątkową w postaci tzw. zmarnowanego urlopu. Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich zagadnienie odpowiedzialności biura podróży za szkodę polegającą na zmarnowanym urlopie powinno zostać uregulowane w ustawie o usługach turystycznych. W ten sposób zostaną implementowane przez polskiego prawodawcę postanowienia dyrektywy 90/314/EWG z dnia 13 czerwca 1990 r. w sprawie organizowania podróży, wakacji i wycieczek. Regulacja taka będzie miała ochronny charakter z punktu widzenia konsumenta, spowoduje mianowicie uzupełnienie jego wiedzy i orientacji o przysługującym mu roszczeniach w przypadku niewykonania lub nienależytego wykonania umowy o świadczenie usług turystycznych. Obecnie wiedza ta jest rekonstruowana na podstawie orzeczeń sądowych, które są znane profesjonalistom, ale już niekoniecznie klientom biur podróży. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o rozważenie potrzeby dokonania odpowiednich zmian w ustawie o usługach turystycznych.

Minister Sportu i Turystyki (05.06.2012 r.) poinformowała, że dyrektywa Rady z dnia 13 czerwca 1990 r. w sprawie zorganizowanych podróży, wakacji i wycieczek, w swoim literalnym brzmieniu nie określa wprost obowiązku uregulowania w prawach państw członkowskich odpowiedzialności biura podróży za tzw. zmarnowany urlop. Polska wdrożyła do swojego porządku prawnego przepisy dyrektywy 90/314 w sposób literalny tj. poprzez przepisy zawarte w art. 11a ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o usługach turystycznych. Ponadto zgodnie z art. 11 ustawy o usługach turystycznych w zakresie nieuregulowanym tą ustawą do umów z klientami zawieranych przez organizatorów turystyki i pośredników turystycznych stosuje się przepisy Kodeksu cywilnego oraz inne przepisy dotyczące ochrony konsumenta. Zarówno przepisy dyrektywy, jak i przepisy ustawy o usługach turystycznych nie różnicują odpowiedzialności odszkodowawczej za niewykonanie lub nienależyte wykonanie umowy o świadczenie usług turystycznych na odpowiedzialność za szkodę majątkową oraz na szkodę niemajątkową w postaci tzw. zmarnowanego urlopu. Tym samym odpowiedzialność ta obejmuje obydwa rodzaje odpowiedzialności, co znajduje potwierdzenie w stosowaniu ww. przepisów przez sądy powszechne, a także

w orzecznictwie Sądu Najwyższego. Tym niemniej Ministerstwo Sportu i Turystyki przeprowadzi analizę porządków prawnych wybranych państw członkowskich UE w celu sprawdzenia, czy zasygnalizowany problem „zarnowanego urlopu” pozostawiony został do rozstrzygnięcia przez sądy powszechne, czy też przeniesiony został do ustawodawstwa tych krajów. Ponadto przy kolejnej nowelizacji ustawy o usługach turystycznych będzie brane pod uwagę wprowadzanie do tej ustawy wprost zagadnienia odpowiedzialności organizatora turystyki i pośrednika turystycznego za szkodę niemajątkową polegającą na tzw. zarnowanym urlopie.

16. Ministra Zdrowia (RPO-700858-V/12) z dnia 16 kwietnia 2012 r. – w sprawie dostępu obywateli, po dniu 1 lipca 2012 r., do leków stosowanych w ramach programów lekowych oraz w ramach chemioterapii.

W świetle ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, świadczeniobiorcy przysługują świadczenia gwarantowane w zakresie leków stosowanych w ramach programów lekowych oraz leków stosowanych w ramach chemioterapii, określonych w przepisach ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych. Stosownie do art. 69 tej ustawy umowy o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej z zakresu programów zdrowotnych w części dotyczącej terapeutycznych programów zdrowotnych, oraz z zakresu leczenia szpitalnego i ambulatoryjnej opieki specjalistycznej w części dotyczącej leków stosowanych w chemioterapii, zawarte przed dniem wejścia w życie ustawy, są realizowane po tym dniu na zasadach dotychczasowych, nie dłużej niż do 30 czerwca 2012 r. W celu zapewnienia nieprzerwanego i niezakłóconego dostępu do ww. świadczeń NFZ powinien odpowiednio wcześniej przygotować i ogłosić postępowanie w sprawie zawarcia umów o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej z zakresu programów lekowych oraz leków stosowanych w ramach chemioterapii, tak by nowe umowy mogły być realizowane od 1 lipca 2012 r. Tymczasem, dotychczas nie ukazało się obwieszczenie Ministra Zdrowia zawierające wykaz refundowanych leków stosowanych w ramach programów lekowych oraz w ramach chemioterapii. Przeprowadzenie koniecznych procedur dla zawarcia umów może być w tak krótkim czasie utrudnione i uniemożliwić wprowadzenie nowych programów lekowych z dniem 1 lipca 2012 r. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o poinformowanie o działaniach resortu zdrowia mających na celu zabezpieczenie świadczeniobiorcom świadczeń gwarantowanych w zakresie leków stosowanych w ramach programów lekowych oraz w ramach chemioterapii.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia (14.05.2012 r.) poinformował, że obwieszczenie Ministra Zdrowia z dnia 25 kwietnia 2012 r. w sprawie wykazu refundowanych leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych na dzień 1 maja 2012 r. zostało opublikowane. Procedura kontraktowania świadczeń przez Narodowy Fundusz Zdrowia ze świadczeniodawcami została rozpoczęta, tak żeby od dnia 1 lipca 2012 r. programy lekowe były realizowane.

17. Ministra Środowiska (RPO-681800-II/11) z dnia 16 kwietnia 2012 r. - w sprawie nieprecyzyjnych przepisów odnoszących się do prawa użycia broni przez strażników leśnych.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęła skarga, w której poruszona została problematyka dotycząca nieprecyzyjnych przepisów odnoszących się do prawa użycia broni przez strażników leśnych. Analiza przepisów art. 47 ust. 5 pkt 2 i 3 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach oraz art. 17 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o policji prowadzi do wniosku, iż istnieje rozbieżność pomiędzy przepisami regulującymi użycie broni palnej przez strażników leśnych i przez policjantów. Przypadki użycia broni palnej przez policjantów są w sposób bardziej restrykcyjny określone na gruncie ustawy o policji, niż przypadki użycia broni palnej przez strażników leśnych, określone w myśl ustawy o lasach. Skoro ustawodawca zdecydował się na taksatywne wyliczenie w ustawie o lasach przypadków, w których dopuszczalne jest użycie broni palnej przez strażników leśnych, przy jednoczesnym stwierdzeniu, iż do użycia przez strażników leśnych broni palnej stosuje się odpowiednio przepisy ustawy o policji, to w ocenie Rzecznika zachodzi potrzeba doprecyzowania przepisów art. 47 ust. 5 pkt 2 i 3 ustawy o lasach we wskazanym wyżej zakresie. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o poinformowanie o zajęтым stanowisku wobec poruszanej kwestii.

18. Ministra Środowiska (RPO-692930-IV/12) z dnia 17 kwietnia 2012 r. – w sprawie charakteru prawnego planów gospodarowania wodami na obszarze dorzecza.

Rzecznik Praw Obywatelskich sygnalizuje w wystąpieniu problem poruszony w skierowanej do niego skardze indywidualnej, a dotyczący charakteru prawnego planów gospodarowania wodami na obszarze dorzecza tj. dokumentów planistycznych określonych w art. 113 ust. 1 pkt 1a ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. - Prawo wodne. Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza przyjmowany jest w formie uchwały Rady Ministrów. W ocenie Rzecznika, ustalenia przedmiotowych planów nie powinny uzupełniać katalogu zasad korzystania z wód określonych w Prawie wodnym oraz warunkować możliwości uzyskania pozwolenia wodnoprawnego. Podstawę wydania decyzji wobec obywatela mogą stanowić jedynie akty prawa powszechnie obowiązującego, którymi w obowiązującym stanie prawnym nie są plany gospodarowania wodami na obszarze dorzecza. Analiza aktualnie obowiązujących przepisów Prawa wodnego w zakresie planowania w gospodarowaniu wodami prowadzi ponadto do wniosku, że ustawodawca nie wskazał organu odpowiedzialnego za przygotowanie projektu planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w przedstawionej sprawie.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Środowiska (18.05.2012 r.) poinformował, iż zgodnie z art. 113 ust. 1 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. - Prawo wodne, plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza jest dokumentem planistycznym,

podlegającym zatwierdzeniu przez Radę Ministrów i ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym RP „Monitor Polski”. Podstawą prawną dla takiego zatwierdzenia i publikacji jest art. 119 ust. 3 pkt 1 ustawy - Prawo wodne. Ustawa ta nie zawiera delegacji do wydania rozporządzeń zatwierdzających plany gospodarowania wodami na obszarach poszczególnych dorzeczy. Ze względu na niedookreślenie przez ustawodawcę formy zatwierdzenia przez Radę Ministrów planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza, formą zatwierdzenia takiego planu jest uchwała Rady Ministrów. Uchwała Rady Ministrów jest aktem prawa wewnętrznego i obowiązuje tylko jednostki organizacyjnie podległe organowi wydającemu te akty, nie może także stanowić podstawy decyzji wydawanych przez organy administracji wobec obywateli. Analiza przepisów ustawy - Prawo wodne, w szczególności art. 122 pkt 1, uzależniającego wydanie pozwoleń wodnoprawnych od warunku niepogorszenia ustaleń właściwego planu gospodarowaniu wodami na obszarze dorzecza, może skłaniać do stwierdzenia, że ustawodawca traktuje te plany jako źródło prawa powszechnie obowiązującego. W celu wyeliminowania wątpliwości w tym zakresie, w toku prowadzonych prac legislacyjnych zakłada się rozbudowanie oraz doprecyzowanie regulacji ustawy - Prawo wodne, nadając planom gospodarowania wodami charakteru przepisów prawa powszechnie obowiązującego.

19. Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców (RPO-667500-V/11) z dnia 17 kwietnia 2012 r. - w sprawie realizacji ustawy wprowadzającej abolicję dla cudzoziemców przebywających w Polsce nielegalnie.

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich monitorowany jest proces realizacji ustawy z dnia 28 lipca 2011 r. o zalegalizowaniu pobytu niektórych cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz o zmianie ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i ustawy o cudzoziemcach, wprowadzającej abolicję dla cudzoziemców przebywających w Polsce nielegalnie. Z informacji przekazanych przez wojewodów wnosić można, iż interpretacja przepisów ww. ustawy nie budzi poważniejszych wątpliwości, co nie oznacza, że cudzoziemcy składający wnioski o udzielenie zezwolenia na zamieszkanie w Polsce na czas oznaczony w omawianym trybie nie napotykać żadnych trudności. Najczęstszym ograniczeniem w korzystaniu z abolicji jest brak ważnego dokumentu podróży. Nieuzupełnienie tego braku w terminie określonym w wezwaniu skutkuje pozostawieniem wniosku bez rozpoznania. W szczególnie uzasadnionym przypadku, gdy cudzoziemiec nie posiada ważnego dokumentu podróży i nie ma możliwości jego uzyskania, może przedstawić inny dokument potwierdzający tożsamość. Wątpliwości powstają, gdy cudzoziemiec formalnie może taki dokument otrzymać, ale w rzeczywistości wymaga to od cudzoziemca podjęcia działań zbyt dla niego uciążliwych. Pojawiło się także pytanie o możliwość przekwalifikowania z urzędu wniosków o udzielenie zezwolenia na zamieszkanie w Polsce na czas oznaczony, złożonych w trybie abolicji, na wnioski o udzielenie takiego zezwolenia w trybie ustawy o cudzoziemcach. Dotyczy to głównie wniosków o abolicję składanych przez osoby niespełniające warunków do uzyskania w tym trybie zezwolenia, które już po

wszczęciu postępowania wnoszą o potraktowanie ich wniosku jako złożonego na podstawie ustawy o cudzoziemcach. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o zajęcie stanowiska wobec sygnalizowanych kwestii.

Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców (25.04.2012 r.) poinformował, że w jego ocenie interpretacja ustawy z dnia 28 lipca 2011 r. o zalegalizowaniu pobytu niektórych cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz o zmianie ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej nie budzi poważnych wątpliwości. Podstawą większości decyzji negatywnych było niespełnianie przez cudzoziemców przesłanek do udzielenia tzw. abolicji. Wyjaśniając kwestię ustawowego wymogu przedstawienia ważnego dokumentu podróży przez cudzoziemca ubiegającego się o udzielenie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony w trybie tzw. abolicji, Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców wyjaśnił, że zgodnie z art. 60 ust. 6 ustawy o cudzoziemcach w szczególnie uzasadnionym przypadku, gdy cudzoziemiec nie posiada ważnego dokumentu podróży i nie ma możliwości jego uzyskania, może przedstawić inny dokument potwierdzający jego tożsamość. Przepis ten nie może mieć zastosowania w sytuacji, w której przedstawicielstwo kraju pochodzenia uzależnia wydanie dokumentu podróży od wykonania określonych obowiązków, od których cudzoziemcy uchylają się (np. uregulowania stosunku do służby wojskowej w kraju pochodzenia). Odnosząc się do wątpliwości dotyczących możliwości przekwalifikowania w trakcie toczącego się postępowania wniosku o udzielenie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony na podstawie ustawy z dnia 28 lipca 2011 r. o zalegalizowaniu pobytu niektórych cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz o zmianie ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i rozpatrzenia go w oparciu o przepisy obowiązującej ustawy o cudzoziemcach, Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców wyraził opinię, że takie przekwalifikowanie nie byłoby zgodne z prawem.

20. Ministra Zdrowia (RPO-701845-V/12) z dnia 17 kwietnia 2012 r. – w sprawie dostępności leków onkologicznych.

W mediach pojawiły się niepokojące informacje o problemach pacjentów związanych z dostępem do leków stosowanych w ramach chemioterapii oraz sygnałach ze strony szpitali o brakach zapasów leków onkologicznych. Z zamieszczonych na stronie Ministerstwa Zdrowia komunikatów w sprawie dostępności produktów leczniczych: Gemcitabine, Etoposid, Epirubicin, Carboplatin Cancernova, Eracin, wynika, że Ministerstwo Zdrowia wydało zgodę na czasowe wprowadzenie do obrotu ww. produktów leczniczych, podając jednocześnie adres hurtowni farmaceutycznej, w której można będzie składać zamówienia. Media i przedstawiciele szpitali podnoszą jednak, iż w magazynie hurtowni nie znajduje się nawet 50% zapotrzebowania rynku polskiego, a posiadane zapasy dostępne są przede wszystkim dla szpitali, z którymi podpisane zostały umowy. Pomimo wprowadzenia procedury sprowadzania leków zza granicy w trybie importu docelowego, nadal realna wydaje się obawa, że część pacjentów może zostać postawiona w sytuacji

konieczności przerwania leczenia, co może skutkować dla nich dramatycznymi, nieodwracalnymi skutkami, a nawet zagrożeniem życia. Z tego też względu niezbędne jest podjęcie wszelkich możliwych działań w celu zapewnienia niezakłóconej dostępności podstawowych leków onkologicznych oraz kontynuacji terapii w każdym indywidualnym przypadku. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w przedmiotowej sprawie, a także przekazanie informacji o skali problemu oraz dotychczasowych działaniach i zamierzeniach resortu zdrowia w kwestii jego rozwiązania zgodnie z poszanowaniem praw pacjentów.

21. Marszałka Senatu RP (RPO-584559-I/08) z dnia 18 kwietnia 2012 r. – w sprawie ustawowej regulacji prawa do petycji.

Jednym z priorytetów Rzecznika Praw Obywatelskich jest wspieranie partycypacji partnerów społecznych w procesie decyzyjnym, szczególnie przy udziale nowych technologii. Zgodnie z art. 63 Konstytucji RP „każdy ma prawo składać petycje, wnioski i skargi w interesie publicznym, własnym lub innej osoby za jej zgodą do organów władzy publicznej oraz do organizacji i instytucji społecznych w związku z wykonywanymi przez nie zadaniami zleconymi z zakresu administracji publicznej. Tryb rozpatrywania petycji, wniosków i skarg określa ustawa.” Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego szczegółowo reguluje tryb składania skarg i wniosków, jednak nie zawiera szczegółowych postanowień odnoszących się do petycji. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o rozważenie powrotu do przygotowanego w poprzedniej kadencji Senatu projektu ustawy o petycjach i ponownej analizie wprowadzenia do polskiego systemu prawnego proponowanych w nim rozwiązań.

22. Ministra Zdrowia oraz Ministra Spraw Wewnętrznych (RPO-663026-XVIII/10) z dnia 19 kwietnia 2012 r. - w sprawie realizacji przez Policję doprowadzeń sprawców pomiędzy zakładami psychiatrycznymi i zakładami leczenia odwykowego przeznaczonymi do wykonywania środków zabezpieczających.

W ocenie Rzecznika, istnieje konieczność nowelizacji przepisu § 14 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 10 sierpnia 2004 r. w sprawie wykazu zakładów psychiatrycznych i zakładów leczenia odwykowego przeznaczonych do wykonywania środków zabezpieczających oraz składu, trybu powoływania i zadań komisji psychiatrycznej do spraw środków zabezpieczających. Przepis ten stanowi, że przeniesienie sprawcy pomiędzy zakładami wykonującymi środek zabezpieczający wykonuje Policja, korzystając w uzasadnionych przypadkach z pomocy fachowego personelu medycznego zakładu, w którym sprawca przebywał. Zmiana przepisów w tym zakresie powinna doprowadzić do sytuacji, w której, w przypadku przewozów sprawców pomiędzy zakładami psychiatrycznymi, osoby chore będą miały możliwość uzyskania w trakcie przewozów pomocy fachowego personelu medycznego. Należy także rozważyć, czy w takich sytuacjach przewóz nie powinien być wykonywany przez personel zakładu psychiatrycznego, z uwzględnieniem udziału Policji. W przypadku przewozów pomiędzy zakładami leczenia odwykowego, podmiot

realizujący przewóz powinien być zobowiązany do każdorazowego uzyskania opinii lekarzy ośrodka, w którym środek zabezpieczający wobec sprawcy był wykonywany, w przedmiocie kwalifikacji istniejącej sytuacji w kategoriach przypadku uzasadniającego potrzebę udziału personelu medycznego w transportowaniu danej osoby. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o rozważenie potrzeby podjęcia działań legislacyjnych.

23. Ministra Pracy i Polityki Społecznej (RPO-701253-III/12) z dnia 20 kwietnia 2012 r. – w sprawie kryteriów przyznawania odpraw dla pracowników zwalnianych w ramach zwolnień grupowych.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynął list dotyczący stanu liczebności pracowników zatrudnionych u danego pracodawcy, przyjmowanego jako kryterium przyznawania odpraw na podstawie ustawy z dnia 13 marca 2003 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn niedotyczących pracowników. Sytuacja faktyczna pracowników, z którymi dochodzi do rozwiązania stosunków pracy w początkowym okresie zwolnień w warunkach ustawy o zwolnieniach grupowych, nie różni się od sytuacji faktycznej pozostałych pracowników, odchodzących z pracy w późniejszym okresie, z przyczyn ich niedotyczących. Brak więc podstaw do różnicowania podmiotów podobnych, charakteryzujących się wspólną cechą istotną w równym stopniu poprzez pozbawianie tych drugich możliwości otrzymania odpraw przewidzianych w art. 8 omawianej ustawy. Wydaje się, że najtrafniejszym i najbardziej sprawiedliwym rozwiązaniem byłoby przyjęcie zasady, że badanie stanu liczebności pracowników, jako kryterium stosowania ustawy i wynikającego z niej prawa do odprawy, powinno być dokonywane w momencie bezpośrednio poprzedzającym rozpoczęcie procedury zwolnień pracowników. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o zbadanie przedmiotowej sprawy i ewentualne podjęcie stosownych czynności legislacyjnych zmierzających do doprecyzowania aktualnie obowiązującego stanu prawnego w omawianym zakresie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej (18.05.2012 r.) wyraził przekonanie, iż zmiana stanu prawnego w zakresie poruszonym w wystąpieniu Rzecznika, nie jest celowa. Należy podzielić pogląd, iż wszystkie podmioty prawa charakteryzujące się w równym stopniu daną cechą istotną powinny być traktowane równo, a różnice w ich sytuacji prawnej powinny pozostawać w odpowiedniej proporcji do odmienności ich sytuacji faktycznej. Jednakże sytuacja pracowników zwalnianych z pracy w pierwszej kolejności i w dalszej kolejności jest odmienna. Do pierwszych zwolnień grupowych dochodzi bowiem u pracodawcy zatrudniającego co najmniej 20 pracowników, natomiast z czasem liczba pracowników spada, osiągając ostatecznie niższy poziom. Wprawdzie zachowana zostaje tożsamość podmiotu zatrudniającego, ale sytuacja prawno-ekonomiczna tego podmiotu z czasem staje się inna. Przepisy ustawy z dnia 13 marca 2003 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn niedotyczących pracowników, uwzględniają postanowienia dyrektywy Rady nr 98/59/WE z dnia 20

lipca 1998 r. w sprawie zbliżania ustawodawstw Państw Członkowskich odnoszących się do zwolnień grupowych. Przyjęty w ustawie sposób ustalania konieczności zastosowania trybu „zwolnienia grupowego” jest tożsamy z jednym z dwóch mechanizmów, przewidzianych w dyrektywie do wyboru państw członkowskich.

24. Rzecznika Praw Pacjenta (RPO-578571-I/08) z dnia 23 kwietnia 2012 r. – w sprawie braku możliwości odwołania się od odmowy wydania skierowania na badania lekarskie.

Europejski Trybunał Praw Człowieka w orzeczeniu z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie R.R. przeciwko Polsce orzekł, że Polska naruszyła art. 8 (prawo do prywatności) oraz art. 3 (zakaz tortur oraz niehumanitarnego i poniżającego traktowania) Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Sprawa dotyczyła praw reprodukcyjnych kobiet, a w szczególności prawa do informacji o stanie zdrowia, rzetelnej diagnostyki i dostępu do badań prenatalnych oraz prawa decydowania o życiu prywatnym, w tym prawa do przerywania ciąży. Mając na względzie procedurę wdrażania zaleceń Trybunału sformułowanych w tym orzeczeniu, Rzecznik Praw Obywatelskich sygnalizuje problem braku możliwości odwołania się od odmowy wydania skierowania na badania lekarskie. W wyniku procedury wykonania orzeczenia w sprawie Tysiąc przeciwko Polsce wprowadzono możliwość odwołania się od decyzji lekarza. Pacjent lub jego przedstawiciel ustawowy mogą wnieść sprzeciw wobec opinii albo orzeczenia określonych w art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty, jeżeli opinia albo orzeczenie ma wpływ na prawa lub obowiązki pacjenta wynikające z przepisów prawa. W przypadku odmowy skierowania na badania pacjent nie ma możliwości zastosowania procedury odwoławczej na gruncie ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta. To zaś może ograniczać prawo pacjenta do świadczeń zdrowotnych odpowiadających wymaganiom aktualnej wiedzy medycznej zgodnie z art. 6 ust. 1 ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta, do informacji o swoim stanie zdrowia zgodnie z art. 9 ust. 1 oraz prawo do ochrony zdrowia gwarantowane w art. 68 ust. 1 Konstytucji RP. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o poinformowanie na temat działań podjętych w celu wykonania wyroku w sprawie R.R. przeciwko Polsce oraz o rozpatrzonych sprzeciwach wobec opinii lub orzeczeń lekarskich.

Rzecznik Praw Pacjenta (29.05.2012 r.) wyjaśniła, że w obecnym stanie prawnym w sytuacji analogicznej do sytuacji, której znalazła się skarżąca R.R., pacjentka miałaby możliwość skorzystania z prawa do żądania zasięgnięcia opinii innego lekarza lub zwołania konsylium lekarskiego oraz do wniesienia sprzeciwu od opinii lub orzeczenia lekarza. W związku z tym należy stwierdzić, że art. 6 ust. 3 oraz art. 31 ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta stanowi wypełnienie zaleceń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w zakresie zapobiegania naruszeniom art. 8 Konwencji (prawo do prywatności). Prawo do uzyskania rzetelnej informacji o stanie zdrowia gwarantuje natomiast art. 9-12 ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta.

25. Przewodniczącego Rady Etyki Mediów (RPO-696705-V/12) z dnia 23 kwietnia 2012 r. - w sprawie praktyki podawania przez niektóre media informacji o narodowości sprawców czynów zabronionych lub osób podejrzanych o popełnienie takich czynów, gdy osoby te były pochodzenia romskiego.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęła skarga Stowarzyszenia Romów w Polsce, dotycząca praktyki polegającej na podawaniu przez niektóre media narodowości sprawców czynów zabronionych lub osób podejrzanych o popełnienie takich czynów, gdy osoby te były pochodzenia romskiego. Przedstawiona w skardze praktyka budzi zaniepokojenie. Podawanie tego typu informacji w publikacjach opisujących zdarzenia, których okoliczności nie mają żadnego związku z narodowością osób w nich uczestniczących, przyczynia się w tym przypadku do stygmatyzacji członków mniejszości romskiej. Utrwala także niekorzystny wizerunek Romów, jaki funkcjonuje w świadomości społecznej. Ten wizerunek natomiast najczęściej tkwi u podłoża obserwowanych wśród części społeczeństwa polskiego postaw ksenofobicznych oraz przejawów nietolerancji. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zajęcie przez Radę Etyki Mediów stanowiska w sprawie zgodności zasygnalizowanej praktyki z zasadą szacunku i tolerancji, wyrażoną w Karcie Etycznej Mediów.

Przewodniczący Rady Etyki Mediów (22.05.2012 r.) w pełni podziela zaniepokojenie Rzecznika Praw Obywatelskich publikacjami prasowymi wskazującymi na Romów jako na sprawców przestępstw lub wykroczeń. Rada Etyki Mediów zwracała uwagę, iż takie praktyki łamią zasady etycznego dziennikarstwa, źle świadczą o autorach publikacji i podważają autorytet zamieszczających je mediów. Rada Etyki Mediów stara się reagować na przejawy ksenofobii w mediach, nie tylko w stosunku do Romów. Interwencje Rady Etyki Mediów w takich sprawach przynoszą zamierzony efekt wtedy, gdy dotyczą konkretnego tekstu prasowego (audycji, programu) i wytykają kwestionowane sformułowania jako naruszenie zasad opisanych w Karcie Etycznej Mediów.

26. Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi (RPO-695737-I/12) z dnia 26 kwietnia 2012 r. - w sprawie wymogu utrzymywania powierzchni użytków rolnych objętych systemem jednolitej płatności obszarowej w dobrej kulturze rolnej na dzień 30 czerwca 2003 r.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwróciła się osoba, której odmówiono przyznania jednolitej płatności obszarowej, bowiem działka rolna, co do której złożyła w 2008 r. wniosek o przyznanie płatności, nie spełniała wymogu utrzymywania jej w dobrej kulturze rolnej na dzień 30 czerwca 2003 r. Skarżąca skorzystała z prawa do weryfikacji decyzji administracyjnych, wydanych w sprawie zarówno w ramach zwykłego postępowania administracyjnego, jak też w postępowaniu nadzwyczajnym, poprzez złożenie wniosku o stwierdzenie nieważności decyzji. Obie sprawy przed organami Agencji skończyły się dla niej niekorzystnie. Sprawy te zostały także oddalone przez Wojewódzki Sąd Administracyjny. Z uzyskanych przez Rzecznika

informacji wynika, że Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi mając świadomość, iż warunek wynikający z art. 124 ust. 1 rozporządzenia Rady (WE) nr 73/2009 – dot. utrzymywania powierzchni użytków rolnych objętych systemem jednolitej płatności obszarowej w dobrej kulturze rolnej na dzień 30 czerwca 2003 r. - jest dla wielu rolników niedogodny, podjął działania zmierzające do zniesienia tej zasady. W tym celu, jak wynika z pisma Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 22 października 2009 r. do Marszałka Sejmu, Polska wraz z innymi państwami członkowskimi UE przedstawiła propozycję zmian rozporządzenia nr 73/2009, zmierzając do odstąpienia od stosowania warunku utrzymywania działek rolnych w dobrej kulturze rolnej w dniu 30 czerwca 2003 r. Z pisma wynika ponadto, że Rada wezwała Komisję do przeanalizowania tej propozycji i przedstawienia ewentualnych uwag Radzie. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o poinformowanie, jakie ustalenia w tym zakresie zostały przyjęte przez Komisję Europejską.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi (08.06.2012 r.) wyjaśnił, że zgodnie z art. 124 ust. 1 rozporządzenia Rady (WE) Nr 73/2009 z dnia 19 stycznia 2009 r., ustanawiającego wspólne zasady dla systemów wsparcia bezpośredniego dla rolników w ramach wspólnej polityki rolnej i ustanawiającego określone systemy wsparcia dla rolników, w nowych państwach członkowskich, innych niż Bułgaria i Rumunia, a więc również w Polsce, do płatności w ramach systemu jednolitej płatności obszarowej, kwalifikują się wykorzystywane powierzchnie użytków rolnych, które w dniu 30 czerwca 2003 r. utrzymane były w dobrej kulturze rolnej bez względu na to, czy były w tym dniu wykorzystywane do produkcji. Oznacza to, że obecnie nie ma prawnej możliwości przyznania wsparcia bezpośredniego do gruntów, które nie spełniają tego warunku. Polska wielokrotnie zgłaszała na forum Unii Europejskiej postulat zniesienia warunku kwalifikowalności zdefiniowanego w art. 124 rozporządzenia Rady nr 73/2009. Nowe rozwiązania zaproponowane przez Komisję Europejską umożliwiają włączenie do systemu płatności podstawowych gruntów rolnych, które obecnie są wykluczone z tego systemu. W listopadzie 2011 r. Komisja Europejska przedstawiła pakiet legislacyjny dotyczący kształtu przyszłej Wspólnej Polityki Rolnej, w tym systemu wsparcia bezpośredniego po roku 2013. Propozycja Komisji w zakresie płatności bezpośrednich przewiduje zastąpienie obowiązujących systemów wsparcia systemem płatności podstawowych, w którym płatności będą przyznawane na podstawie uprawnień przyznawanych rolnikom do powierzchni gruntów rolnych. Przedstawione rozwiązania nie przewidują utrzymania historycznego warunku kwalifikowalności gruntów rolnych. Dodatkowo ustanowiono możliwość przyznania uprawnień do płatności tym rolnikom, którzy w ramach systemu jednolitej płatności obszarowej posiadali wyłącznie grunty rolne, które w dniu 30 czerwca 2003 r. nie były utrzymane w dobrej kulturze rolnej.

27. Ministra Sprawiedliwości (RPO-548427-IV/07) z dnia 30 kwietnia 2012 r. - w sprawie wysokości opłaty stosunkowej uiszczanej przy egzekucji komorniczej.

Mocą ustawy z dnia 12 lutego 2010 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji, uległ zmianie art. 49 ust. 1 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji. Rozszerzony został krąg postępowań egzekucyjnych, w których komornik pobiera opłatę stosunkową w wysokości 8% wartości wyegzekwowanego świadczenia – o postępowania, w których egzekucja dokonywana jest ze świadczenia z ubezpieczenia społecznego, jak również wypłacanych na podstawie przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, zasiłku dla bezrobotnych, dodatku aktywizacyjnego, stypendium oraz dodatku szkoleniowego. Zdaniem Rzecznika ośmioprocentową opłatą stosunkową powinna być objęta także egzekucja komornicza ze świadczeń określonych w ustawie z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin, bowiem świadczenia te są co do istoty tożsame ze świadczeniami z ubezpieczenia społecznego. Rzecznik wskazuje także na wątpliwość podniesioną w jednej ze skierowanych do niego spraw, a dotyczącą braku w ustawie z dnia 12 lutego 2010 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji przepisów intertemporalnych dotyczących stosowania nowej, niższej stawki w postępowaniach egzekucyjnych wszczętych przed datą wejścia w życie ustawy nowelizującej. Sąd stwierdził, iż w takim wypadku powinno się stosować przepisy dotychczasowe, ustalające stawkę opłaty stosunkowej na 15%. Stanowisko to nie wydaje się jednak prawidłowe. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o odniesienie się do przedstawionych kwestii.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (13.06.2012 r.) podzielił pogląd, że ośmioprocentowa opłata egzekucyjna powinna być pobierana również w razie egzekucji ze świadczeń z zaopatrzenia emerytalnego. Postulat nowelizacji przepisu art. 49 ust. 1 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji zostanie rozważony w ramach najbliższych prac legislacyjnych dotyczących tej ustawy. Odnosząc się do braku przepisów intertemporalnych w ustawie z dnia 12 lutego 2010 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji, w odpowiedzi przychylnono się do stanowiska, że zmieniona treść art. 49 ust. 1 zdanie 2 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji znajduje zastosowanie także w postępowaniach wszczętych przed datą wejścia w życie ustawy nowelizującej. W odniesieniu do zakresu obowiązywania przepisów prawa procesowego w czasie, podstawowe znaczenie ma zasada aktualności, zwana też zasadą czynności procesowych. Wynika ona z ogólnej zasady bezpośredniego działania ustawy nowej. Przyjmuje się, że znajduje ona zastosowanie w tych przypadkach, w których ustawa nie zawiera przepisów intertemporalnych. Zasada ta oznacza, że organ procesowy stosuje przepisy procesowe obowiązujące w dacie dokonania czynności.

28. Prezesa Rządowego Centrum Legislacji (RPO-701462-I/12) z dnia 8 maja 2012 r. - w sprawie wątpliwości interpretacyjnych, jakie budzą przepisy dotyczące partii politycznych.

W świetle Konstytucji RP oraz ustawy o Trybunale Konstytucyjnym przedmiotem kontroli Trybunału są wyłącznie cele lub działalność partii politycznych, a wzorcem dla tej kontroli - wyłącznie normy konstytucyjne. Natomiast w ustawie o partiach politycznych mowa jest, obok orzekania o celach i działalności partii, również o badaniu zasad działania partii politycznej. W myśl tej ustawy przesłanką wszczęcia postępowania o konstytucyjności celów partii jest wątpliwość co do celów lub zasad działania partii. Z kolei art. 21 stanowi o wszczynaniu postępowania co do zgodności z Konstytucją celów lub zasad działania partii w razie wprowadzenia do statutu zmian niezgodnych z art. 8 ustawy. Wątpliwości dotyczą tego, w jakim postępowaniu Trybunał badałby zasady działania partii, a w szczególności, czy miałyby to być postępowanie odrębne od postępowań dotyczących celów i działalności partii. Nie jest też jasne, czy podstawę kontroli obok norm konstytucyjnych miałyby stanowić art. 8 ustawy o partiach politycznych. System kontroli zasad działania partii politycznych powinien pozwalać na kontrolę prezentowanych przez nie wartości pod kątem art. 13 Konstytucji RP, tj. odwoływania się do totalitarnych metod i praktyk działania nazizmu, faszyzmu i komunizmu, czy zakładania lub dopuszczania nienawiści rasowej i narodowościowej, stosowania przemocy w celu zdobycia władzy lub wpływu na politykę państwa albo przewidywania utajnienia struktur lub członkostwa. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o poinformowanie, czy planowane są prace legislacyjne nad zmianą przepisów ustawy o partiach politycznych, mającą na celu wyeliminowanie ww. niespójności z przepisami Konstytucji RP i ustawy o Trybunale Konstytucyjnym.

Prezes Rządowego Centrum Legislacji (23.05.2012 r.) poinformował, że w wykazie prac legislacyjnych Rady Ministrów nie zamieszczono dotychczas dokumentu rządowego, który wskazywałby na planowanie działań prawodawczych odnoszących się do partii politycznych. Rządowe Centrum Legislacji nie posiada również informacji na temat prowadzonych prac w tym zakresie poza administracją rządową.

29. Dyrektora Generalnego Służby Więziennej (RPO-696480-II/12) z dnia 9 maja 2012 r. - w sprawie problemu stworzenia dodatkowych miejsc w jednostkach penitencjarnych w miastach, w których będą rozgrywane mecze podczas Euro 2012.

Podczas wizytacji w jednym z Aresztów Śledczych przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich uzyskali informację w wyniku rozmów z Dyrektorem Aresztu, że jednostka jest znacznie przeludniona, a mimo to ma obowiązek utworzenia 200 miejsc dla osób, które potencjalnie w związku z organizacją Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej Euro 2012 mogą zostać pozbawione wolności. Pracownicy Biura RPO zwrócili uwagę, że już obecnie osoby pozbawione wolności, w związku z niezapewnieniem im w czasie osadzenia odpowiednich warunków bytowych, kierują liczne pozwy o odszkodowanie i sprawy te wygrywają. Można przypuszczać, że znaczne zwiększenie zaludnienia jednostki w czasie Euro 2012 narazi osadzonych na naruszenie w szczególności ich prawa do zajęć kulturalno-oświatowych i może prowadzić do zwiększenia dolegliwości ich pobytu w jednostce penitencjarnej.

Zdaniem Rzecznika, godnym rozważenia jest rozwiązanie problemu poprzez przetransportowanie części osadzonych do innych jednostek penitencjarnych. Jak można przypuszczać, problem stworzenia dodatkowych miejsc w związku z Euro 2012 dotyka również inne zakłady karne lub areszty śledcze, znajdujące się w miastach, w których będą odbywać się mecze. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o informację, czy, i ewentualnie jakie działania są planowane w celu zapewnienia respektowania praw osób pozbawionych wolności w czasie Euro 2012 oraz zagwarantowania wykonywania kary pozbawienia wolności lub tymczasowego aresztowania z poszanowaniem godności, humanitarnego traktowania, z uwzględnieniem bezwzględnego zakazu niehumanitarnego lub poniżającego traktowania. Zwraca się także o zajęcie stanowiska w kwestii sytuacji w jednostkach penitencjarnych znajdujących się w miastach, w których rozgrywane będą mecze w czasie Euro 2012.

Zastępca Dyrektora Generalnego Służby Więziennej (28.05.2012 r.) stwierdził w odpowiedzi, że informacja dotycząca zaludnienia jednostki penitencjarnej, przedstawiona w wystąpieniu, nie jest zgodna ze stanem rzeczywistym. Wszyscy osadzeni przebywający w wizytowanym Areszcie Śledczym mieli zapewnioną ustawową normę 3 m² powierzchni w celi mieszkalnej. W lipcu 2010 r. Dyrektor Generalny Służby Więziennej powołał Zespół do Spraw EURO 2012, który opracował harmonogram działań organizacyjnych i logistycznych w okresie poprzedzającym i w czasie trwania tej sportowej imprezy. Dyrektor Generalny Służby Więziennej w ostatnim okresie podejmował wiele działań w celu zminimalizowania skutków wzrostu stanów zaludnienia jednostek, mając na względzie przede wszystkim zabezpieczenie maksymalnej liczby wolnych miejsc w aresztach śledczych znajdujących się w tzw. Miastach Gospodarzach, w których będą się odbywać mecze piłkarskie.

30. Ministra Sprawiedliwości (RPO-632466-IV/09) z dnia 10 maja 2012 r. – w sprawie niespójności regulacji dotyczącej wydawania odpisów z ksiąg wieczystych.

Rzecznik Praw Obywatelskich sygnalizuje, iż ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece odmiennie reguluje kwestię wydawania odpisów ksiąg wieczystych prowadzonych w wersji „tradycyjnej” oraz odpisów ksiąg wieczystych prowadzonych w systemie informatycznym. W przypadku tych ostatnich zasadą jest możliwość uzyskania odpisu księgi na żądanie każdego podmiotu, natomiast w przypadku ksiąg wieczystych „tradycyjnych” ta forma jawności księgi jest limitowana. Trudno wskazać przyczyny uzasadniające takie rozwiązanie. Obecnie większość sądów prowadzi księgi wyłącznie w postaci informatycznej. Migracje ksiąg wieczystych nie są jednak zakończone, zatem problem zróżnicowanego dostępu do odpisów księgi wieczystej może być aktualny przez następnych kilka lat. Kolejnym problemem wskazywanym we wnioskach do Rzecznika są ograniczenia w uzyskaniu odpisów dokumentacji księgi wieczystej. Zdaniem skarżących, trudno znaleźć racjonalne przyczyny, dla których uzyskanie odpisów dokumentów z akt księgi wieczystej jest dostępne szerokiemu kręgowi podmiotów („zainteresowanym”),

natomiast, gdy dany podmiot chce wyłącznie przejrzeć akta księgi wieczystej, musi wykazać interes prawny. Ustawa zapewnia szeroki dostęp do możliwości uzyskania odpisów z akt księgi wieczystej, tymczasem zgodnie z § 202 ust. 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2007 r. - Regulamin urzędowania sądów powszechnych, odpis lub wypis z dokumentu załączonego do akt księgi wieczystej sporządzany i wydawany jest na żądanie osoby mającej interes prawny. Wydaje się zatem, że przepisy które konkretyzują zasadę jawności ksiąg wieczystych, wymagają analizy i ewentualnej korekty, która zapewni spójność regulacji oraz wzmocni jej gwarancyjny charakter. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o przekazanie stanowiska w sprawie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (19.06.2012 r.) poinformował, że art. 36² ust. 1 i 2 oraz art. 36⁴ ust. 2 ustawy o księgach wieczystych i hipotece różnicują krąg podmiotów uprawnionych do otrzymania odpisu księgi wieczystej. Celowym byłoby ujednoczenie przepisów regulujących te kwestie, w najbliższych pracach legislacyjnych dotyczących ustawy o księgach wieczystych i hipotece. Przeglądanie akt ksiąg wieczystych oraz wydawanie odpisów dokumentów znajdujących się w tych aktach regulują art. 36¹ ust. 4 i art. 36² ust. 3 wspomnianej ustawy. Przepisy te wprowadzają ograniczenia podmiotowe w realizacji uprawnień w nich określonych. Udostępnianie akt ksiąg wieczystych do przejrzania tylko osobom mającym interes prawny jest w pełni uzasadnione. Zasada jawności formalnej ksiąg wieczystych odnosi się wyłącznie do ksiąg, brak jest zatem uzasadnienia dla powszechnego udostępniania odpisów dokumentów znajdujących się w aktach. Dlatego ustawodawca w art. 36² ust. 3 ustawy zdecydował się przyznać to uprawnienie jedynie osobom zainteresowanym oraz podmiotom enumeratywnie wymienionym w tym przepisie. Zmiany wymaga natomiast przepis § 202 ust. 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2007 r. - Regulamin urzędowania sądów powszechnych, zgodnie z którym, na żądanie osoby mającej interes prawny przewodniczący wydziału może sporządzić odpis lub wypis z dokumentu załączonego do akt księgi wieczystej, stanowiącego podstawę wpisu, albo jego kserokopię i wydać tej osobie, po uprzednim zaopatrzeniu w pieczęć urzędową, datę i czytelny podpis. Rozporządzenie nie może określać kręgu podmiotów uprawnionych do otrzymania odpisów dokumentów złożonych do akt księgi wieczystej w sposób odmienny od regulacji ustawowej. Rozbieżność ta zostanie usunięta w toku najbliższych prac legislacyjnych nad Regulaminem urzędowania sądów powszechnych.

31. Ministra Administracji i Cyfryzacji (RPO-697281-I/12) z dnia 10 maja 2012 r. - w sprawie różnic w stawce podatku od towarów i usług na publikacje drukowane bądź wydawane na dyskach oraz publikacje oferowane w formie cyfrowej.

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich badana jest sprawa różnic w stawce podatku od towarów i usług na publikacje wydawane na nośnikach fizycznych (drukowane, wydawane na dyskach, taśmach) oraz te oferowane w formie zapisu cyfrowego (tzw. ebooki). Zgodnie z ustawą z dnia 11 marca 2004 r. o podatku

od towarów i usług, książki drukowane oraz wydane na dyskach, taśmach i innych nośnikach oznaczone symbolami ISBN oraz czasopisma specjalistyczne objęte są stawką 5%, gazety i czasopisma drukowane lub na nośnikach (dyskach taśmach i innych) oznaczone symbolami ISSN objęte są stawką 7% podatku. Ta sama publikacja wydana w formie cyfrowej traktowana jest zaś jako usługa świadczona drogą elektroniczną i jest objęta stawką 23%. Podobne rozróżnienie publikacji wydawanych w formie tradycyjnej oraz ebooków przewidziane jest również w prawie europejskim. Wydaje się tymczasem, że zróżnicowanie stawki podatku wyłącznie ze względu na nośnik, na którym zapisywana jest publikacja, nie jest uzasadnione żadnymi obiektywnymi względami. Wprowadzanie różnic w sytuacji prawnej podmiotów gospodarczych na podstawie arbitralnych i dyskryminacyjnych kryteriów stanowi naruszenie konstytucyjnej gwarancji równości. Wyższa stawka podatku VAT nie sprzyja rozwojowi rynku usług elektronicznych ograniczając konkurencyjność polskich i europejskich podmiotów gospodarczych, a także nie służy upowszechnieniu dostępu do dóbr kultury na poziomie, na jakim byłoby to możliwe dzięki rozwojowi nowych technologii. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o poinformowanie, czy Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji planuje w najbliższym czasie podjąć działania zmierzające do objęcia publikacji elektronicznych taką samą stawką podatku od towarów i usług, jaka obowiązuje w odniesieniu do pozostałych publikacji.

32. Ministra Sprawiedliwości (RPO-681173-II/11) z dnia 10 maja 2012 r. – w sprawie rozmów telefonicznych osób pozbawionych wolności z obrońcą oraz pełnomocnikiem będącym adwokatem lub radcą prawnym.

Pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich przeprowadzili czynności mające na celu ustalenie, jak jest realizowane prawo osadzonych do telefonicznego kontaktowania się z obrońcą oraz pełnomocnikiem będącym adwokatem lub radcą prawnym. Uregulowanie prawne tego zagadnienia jest niepełne. Czas trwania rozmów telefonicznych z ww. podmiotami nie może być limitowany. Stanowiska Dyrektora Generalnego Służby Więziennej i Rzecznika Praw Obywatelskich są w tej kwestii zbieżne. Według Dyrektora Generalnego Służby Więziennej rozmowy te winny być prowadzone tylko w godzinach pracy administracji. Z takim stanowiskiem nie można się jednak zgodzić. Rozmowy telefoniczne z obrońcą oraz pełnomocnikiem będącym adwokatem lub radcą prawnym odbywają się z tych samych aparatów telefonicznych, z których realizowane są pozostałe rozmowy podlegające kontroli. Skazany, a także jego pełnomocnik, nie ma żadnych gwarancji, że rozmowa z obrońcą lub pełnomocnikiem nie jest kontrolowana. Sygnalizowane problemy są aktualne także w kontaktach telefonicznych osób tymczasowo aresztowanych z obrońcą oraz pełnomocnikiem będącym adwokatem albo radcą prawnym. Minister Sprawiedliwości przedstawił stanowisko zgodnie z którym wynikający z art. 217c k.k.w. zakaz prowadzenia rozmów telefonicznych przez tymczasowo aresztowanych nie ma zastosowania do ich kontaktów telefonicznych z obrońcą lub pełnomocnikiem będącym adwokatem albo radcą prawnym. Dyrektor Generalny Służby Więziennej wskazał jednak, że Służba Więzienna nie zezwala na kontakt

telefoniczny tymczasowo aresztowanych z ww. podmiotami. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o zajęcie stanowiska w sprawie.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (05.06.2012 r.) poinformował, że z obowiązujących przepisów wynika, że korzystanie przez skazanych z aparatów telefonicznych w zasadzie nie jest ograniczone w żadnym z typów zakładów karnych, z tym, że rozmowy skazanych w zakładach karnych typu zamkniętego podlegają kontroli administracji zakładu karnego (art. 90 pkt 9 k.k.w.). Zgodnie z art. 214 k.k.w., co do zasady tymczasowo aresztowany korzysta co najmniej z takich uprawnień, jakie przysługują skazanemu odbywającemu karę pozbawienia wolności, z uwzględnieniem wyjątków przewidzianych w k.k.w. Tymczasowo aresztowany, zgodnie z art. 215 § 1 k.k.w., ma prawo do porozumiewania się z obrońcą lub pełnomocnikiem będącym adwokatem lub radcą prawnym podczas nieobecności innych osób oraz korespondencyjnie. Wydaje się, że nie ma regulacji w przepisach prawa, które wykluczałyby uznanie, że wskazane powyżej prawo do porozumiewania się z obrońcą lub pełnomocnikiem będącym adwokatem albo radcą prawnym obejmuje kontaktowanie się za pomocą aparatu telefonicznego. Art. 217c k.k.w. nie dotyczy kontaktów z obrońcą lub pełnomocnikiem, lecz z innymi podmiotami np. osobami bliskimi. Stanowisko Ministerstwa Sprawiedliwości w tej kwestii jest znane Dyrektorowi Generalnemu Służby Więziennej. Ministerstwo Sprawiedliwości w 2011 r. prowadziło prace nad projektem ustawy zmierzającej do zmiany m. in. art. 215, 217c Kodeksu karnego wykonawczego, które jednak nie są kontynuowane. Nie oznacza to całkowitego odrzucenia pomysłu prowadzenia działań legislacyjnych w powyższej kwestii, ale należy się liczyć z możliwością sfinalizowania tego projektu w nieco dalszej perspektywie czasowej.

33. Ministra Edukacji Narodowej (RPO-601727-I/08) z dnia 11 maja 2012 r. - w sprawie lekcji etyki w szkołach.

W dniu 15 czerwca 2010 r. Europejski Trybunał Praw Człowieka wydał wyrok w sprawie Grzelak przeciwko Polsce. Sprawa dotyczyła realizacji przepisów regulujących organizowanie w szkołach lekcji etyki. Rzecznik Praw Obywatelskich występował pismem z dnia 9 lipca 2010 r. do Ministra Edukacji Narodowej w sprawie wykonania tego wyroku. Odpowiedź Minister Edukacji Narodowej z dnia 22 lipca 2010 r. wskazywała na systematyczne prace nad umożliwieniem coraz większej liczbie chętnych udziału w lekcjach etyki. Nie rozwiązuje to jednak sprawy wykonania wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. W czerwcu 2011 r. Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich zostało poinformowane o trwających między Ministerstwem Edukacji Narodowej a Ministerstwem Spraw Zagranicznych uzgodnieniach w sprawie sposobu wykonania wyroku ETPC w sprawie Grzelak przeciwko Polsce, w szczególności o rozważanej nowelizacji przepisów rozporządzenia w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w szkołach publicznych. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o przedstawienie szczegółowych wyjaśnień dotyczących sposobu wykonania wytycznych zawartych we wspomnianym wyroku. Prosi także o wskazanie, jakie

działania legislacyjne oraz organizacyjno-techniczne zostały podjęte w celu zapewnienia stosowania w Polsce standardów konwencyjnych, a także o poinformowanie o stanie prac nad rozporządzeniem w sprawie wprowadzenia lekcji etyki online oraz o planowanych rozwiązaniach prawnych w tym zakresie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji Narodowej (22.06.2012 r.) poinformował, że Europejski Trybunał Praw Człowieka uznał, iż regulacje prawne dotyczące organizowania nauki religii i etyki w szkołach nie naruszają art. 14 w związku z art. 9 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, wskazując jako przyczynę naruszenia niewłaściwą praktykę stosowania tych przepisów w placówkach oświatowych. Z uwagi na wskazaną przez Trybunał przyczynę naruszenia, Ministerstwo Edukacji Narodowej podjęło działania informacyjne obejmujące upowszechnienie wyroku w środowisku szkolnym (np. na stronie internetowej Ministerstwa) oraz przekazanie do kuratorów oświaty, a także, za ich pośrednictwem, do dyrektorów szkół, pisma przypominającego obowiązujące przepisy dotyczące zasad organizowania zajęć z religii i etyki w szkole i umieszczania oceny z tych zajęć na świadectwie szkolnym. Ministerstwo Edukacji Narodowej, przy udziale kuratorów oświaty, będzie monitorować realizację organizowania nauki etyki, analizować potrzeby dalszych działań oraz udzielać pomocy w przypadku trudności zgłaszanych przez zainteresowanych udziałem w zajęciach z etyki. Na podstawie wniosków z monitoringu dokonana zostanie pogłębiona analiza potrzeb i na jej podstawie podjęte zostaną następane działania.

34. Ministra Edukacji Narodowej (RPO-654450-I/10) z dnia 15 maja 2012 r. - w sprawie rekrutacji dzieci do przedszkoli publicznych.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi rodziców dotyczące rekrutacji dzieci do przedszkoli publicznych oraz zakresu pozyskiwanych przez gminy danych osobowych przy odbywającym się naborze do przedszkoli. Kwestie te nie zostały dotychczas prawidłowo uregulowane. W myśl art. 22 ust. 1 pkt 1 ustawy o systemie oświaty, rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu miało określać tryb i warunki naboru dzieci do przedszkoli publicznych. Wydane na podstawie tego upoważnienia rozporządzenie z dnia 20 lutego 2004 r. zamieszcza w § 2 przepis określający kolejność przyjmowania dzieci do przedszkoli i oddziałów przedszkolnych. Przepis art. 22 ust. 1 pkt 1 ustawy o systemie oświaty nie zawiera jednak upoważnienia do różnicowania statusu dzieci przyjmowanych do przedszkoli publicznych oraz ich rodzin. Materia uregulowana w § 2 rozporządzenia wykracza, w ocenie Rzecznika, poza ramy upoważnienia ustawowego z art. 22 ust. 1 pkt 1 ustawy o systemie oświaty, a ponadto godzi w wyrażoną w art. 6 ust. 1 pkt 3 tej ustawy zasadę powszechnego dostępu do przedszkoli publicznych. Ograniczenia stosowane przy naborze do przedszkoli publicznych powinny wynikać z ustawy, a nie z rozporządzenia. Problem stanowi też praktyka pozyskiwania danych osobowych rodziców przy rekrutacji dzieci do przedszkoli, a także zakres ich przetwarzania, która kształtuje się różnorodnie w całej Polsce. Sytuacja ta wynika przede wszystkim z nieuregulowania tej materii w przepisach rangi ustawowej,

co skutkuje pozyskiwaniem i przetwarzaniem przez organy jednostek samorządu terytorialnego różnorodnych danych, nawet danych wrażliwych. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o podjęcie działań legislacyjnych, które zmierzałyby do rozwiązania problemu rekrutacji dzieci do przedszkoli publicznych, a ponadto dostosowałyby ten proces do standardów konstytucyjnych.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji Narodowej (12.06.2012 r.) wyjaśnił, że w przygotowywanych obecnie założeniach nowelizacji ustawy o systemie oświaty, w części odnoszącej się do wychowania przedszkolnego, uwzględniona została problematyka rekrutacji do przedszkoli. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 20 lutego 2004 r. w sprawie warunków i trybu przyjmowania uczniów do szkół publicznych oraz przechodzenia z jednych typów szkół do innych stanowi wykonanie delegacji dla ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, wynikającej z art. 22 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty. Rozporządzenie to zostało przygotowane i wydane zgodnie z obowiązującą procedurą legislacyjną w tym zakresie i nie było kwestionowane przez organy właściwe do jego zaopiniowania.

35. Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego (RPO-688759-I/11) z dnia 15 maja 2012 r. - w sprawie braku przepisów wykonawczych umożliwiających uczelniom niepublicznym uzyskanie dotacji przewidzianych w ustawie – Prawo o szkolnictwie wyższym.

Rzecznik Praw Obywatelskich sygnalizuje, że dotychczas nie zostało wydane rozporządzenie przewidziane w art. 95 ust. 1 ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym. Zgodnie z tą ustawą uczelnie niepubliczne mają prawo ubiegania się o dotacje przeznaczone na pokrycie części opłat wnoszonych przez studentów studiów stacjonarnych oraz uczestników stacjonarnych studiów doktoranckich, a także dofinansowanie kosztów realizacji części zadań. Uzyskanie dotacji jest jednak uzależnione od spełnienia warunków określonych w rozporządzeniu wydanym na podstawie przepisu art. 95 ust. 1 ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym. Brak odpowiedniego rozporządzenia powoduje, że dotacje te nie mogą być uruchomione. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o wydanie rozporządzenia w sprawie warunków i trybu występowania przez uczelnie niepubliczne o dotacje przewidziane w ustawie - Prawo o szkolnictwie wyższym.

Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego (18.06.2012 r.) wyjaśniła, że zgodnie z art. 15 ust. 1 ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym, władze publiczne, na zasadach określonych w ustawie, zapewniają uczelniom publicznym środki finansowe niezbędne do wykonywania ich zadań oraz udzielają pomocy uczelniom niepublicznym w zakresie i formach określonych w ustawie. Obligatoryjny charakter ma finansowanie zadań, o których mowa w art. 94 ust. 1 pkt 1 w zw. z ust. 4 tej ustawy. Uczelnie niepubliczne otrzymują dotację przeznaczoną na finansowanie zadań związanych z bezzwrotną pomocą materialną dla studentów i doktorantów, w zakresie i na zasadach określonych ww. ustawą. Natomiast dotacje, o których mowa w art. 94 ust. 5 nie są przyznawane obligatoryjnie. Zgodnie z nowym brzmieniem tego przepisu,

zakres dotacji obejmuje pokrycie części opłat wnoszonych przez studentów studiów stacjonarnych oraz uczestników stacjonarnych studiów doktoranckich, a także dotacje na dofinansowanie kosztów realizacji zadań wymienionych w ust. 1 pkt 1, 2, 4, 5 i 8-10 tego artykułu. Zgodnie z art. 94b ust. 1 pkt 4, z dotacji podmiotowej na dofinansowanie zadań projakościowych finansowane są m.in. zadania związane z kształceniem uczestników stacjonarnych studiów doktoranckich prowadzonych w uczelniach niepublicznych. Od 1 stycznia 2012 r. uczelnie niepubliczne otrzymują obligatoryjnie dotację podmiotową na zadania związane ze stwarzaniem studentom i doktorantom będącym osobami niepełnosprawnymi warunków do pełnego udziału w procesie kształcenia (art. 94 ust. 4a). W ramach podmiotowej dotacji projakościowej, dofinansowywane są podstawowe jednostki organizacyjne uczelni publicznych i niepublicznych, które posiadają ocenę wyróżniającą na podstawie opinii Polskiej Komisji Akredytacyjnej, dotyczącą oceny kształcenia (art. 94b ust.1 pkt 2). Ponadto uczelnie publiczne i niepubliczne w ramach dotacji projakościowej otrzymały w 2012 r. z budżetu państwa środki finansowe na zwiększenia wysokości stypendiów doktoranckich dla 30% najlepszych doktorantów.

36. Ministra Sprawiedliwości (RPO-696969-II/12) z dnia 15 maja 2012 r. – w sprawie możliwości gromadzenia przez osoby pozbawione wolności środków pieniężnych na rachunku bankowym, przeznaczonych na utrzymanie po zwolnieniu z zakładu karnego.

W dniu 1 stycznia 2012 r. weszła w życie ustawa z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw, która umożliwia przekazywanie, na wniosek skazanego, zgromadzonych środków, o których mowa w art. 126 k.k.w., m.in. na wybrany rachunek bankowy. Niedookreślenie w znowelizowanym przepisie pojęcia „wybrany rachunek bankowy” może zniweczyć cel gromadzenia przez skazanych przedmiotowych środków. Celem gromadzenia środków pieniężnych na tzw. żelaznej kasie jest zapewnienie skazanemu w chwili zwolnienia z zakładu karnego środków na przejazd do miejsca zamieszkania i na utrzymanie w czasie pierwszych dni po zwolnieniu. Jeśli skazany ma możliwość nieograniczonego wyboru rachunku bankowego, to przedmiotowe środki może przekazać innej osobie na dowolny cel. Osoby pozbawione wolności w pismach kierowanych do Biura RPO wskazują, że chcąc skorzystać z nowej możliwości gromadzenia tych środków otrzymują od administracji informację, że w dniu zwolnienia środki przekazane na rachunek bankowy nie będą wypłacane w siedzibie jednostki penitencjarnej. Oznacza to, że skazany, dysponujący środkami na rachunku bankowym, nie będzie miał środków finansowych zapewniających mu możliwość dotarcia do banku, w celu ich wypłacenia. Taka sytuacja może mieć miejsce, gdy skazany będzie opuszczał zakład karny położony w miejscowości, w której brak jest przedstawicielstw bankowych. Ponadto, wnioskodawcy informują o możliwości prowadzenia egzekucji sądowej ze środków przekazanych na wybrany rachunek bankowy, którego skazany jest właścicielem lub współwłaścicielem, mimo że istnieje

ich kodeksowa ochrona. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o podjęcie inicjatywy ustawodawczej zmierzającej do odpowiedniej zmiany art. 126 k.k.w.

37. Ministra Rozwoju Regionalnego (RPO-637707-I/10) z dnia 15 maja 2012 r.
- w sprawie uregulowania w aktach prawa powszechnie obowiązującego statusu osób fizycznych biorących udział w realizacji projektów konkursowych.

Rzecznik Praw Obywatelskich sygnalizuje w wystąpieniu, że status osób fizycznych biorących udział w realizacji projektów w ramach Działania 6.2 i Poddziałania 8.1.2., jak też przysługująca im ewentualna procedura odwoławcza, nie zostały uregulowane w żadnym akcie prawa powszechnie obowiązującego. W ustawie z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju nie został bowiem zdefiniowany „uczestnik projektu”, zaś przysługujące mu środki ochrony prawnej w ramach prowadzonych konkursów zostały przewidziane wyłącznie w dokumentach nie mających charakteru aktów prawa powszechnie obowiązującego. Przypadki przeanalizowane w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich, w ramach wpływających skarg, budzą uzasadnione wątpliwości co do prawidłowości rozdysponowania środków publicznych i ochrony interesów osób fizycznych biorących udział w takich projektach. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o poinformowanie, czy istnieje możliwość precyzyjnego uregulowania środków ochrony prawnej osób zgłaszających się do Rzecznika nie w regulaminach konkursowych, lecz w aktach prawa powszechnie obowiązującego.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rozwoju Regionalnego (15.06.2012 r.) poinformowała, że Instytucja Zarządzająca Programem Operacyjnym Kapitał Ludzki (IZ PO KL) ma obowiązek zapewnienia, iż operacje wybierane do dofinansowania są zgodne z kryteriami przyjętymi dla programu operacyjnego oraz z przepisami krajowymi i wspólnotowymi. Co więcej, IZ PO KL ma obowiązek dostarczenia potencjalnym beneficjentom jasnych i szczegółowych informacji dotyczących warunków kwalifikowalności do dofinansowania, procedur rozpatrywania wniosków o dofinansowanie i kryteriów wyboru operacji do dofinansowania. Przygotowane przez IZ PO KL Zalecenia z dnia 21 września 2009 r. w zakresie prawidłowości procedur przyznawania środków na rozwój przedsiębiorczości na rzecz uczestników projektów w ramach Działania 6.2 oraz Poddziałania 8.1.2 PO KL, zawierające postanowienia dotyczące możliwości odwołania się uczestnika projektu od oceny jego biznesplanu, przewidują, że uczestnik projektu, którego biznesplan został odrzucony, ma możliwość złożenia do beneficjenta wniosku o ponowne rozpatrzenie biznesplanu. Regulacje te rozszerzają zakres praw i wolności uczestników projektu w stosunku do aktów prawa powszechnie obowiązującego, które nie przewidują możliwości odwołania od decyzji organu wydającego decyzję w sprawie przyznania jednorazowej dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej. System Realizacji PO KL i Szczegółowy Opis Priorytetów PO KL stanowią obszerny zbiór dokumentów, który jest często aktualizowany. Nie jest zasadne, by wszystkie szczegółowe unormowania zawarte w tych dokumentach ujmowane były w ustawie o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Spowodowałyby to znaczne utrudnienia w sprawnym zarządzaniu

i wdrażaniu Programu. Wydaje się również, że takie procedowanie byłoby niezgodne z techniką prawodawczą określoną w rozporządzeniu Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie Zasad techniki prawodawczej.

38. Ministra Spraw Wewnętrznych (RPO-702126-III/12) z dnia 15 maja 2012 r.

- w sprawie braku ustawowych regulacji dotyczących ochrony podczas służby bezpieczeństwa i zdrowia funkcjonariuszy Policji, Straży Granicznej i Biura Ochrony Rządu.

Rzecznik Praw Obywatelskich sygnalizuje w wystąpieniu, że ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji nie zawiera regulacji dotyczących ochrony bezpieczeństwa i zdrowia funkcjonariuszy podczas służby. Art. 7 ust. 1 pkt 6 ustawy stanowi tylko, że Komendant Główny Policji określa „szczegółowe warunki bezpieczeństwa i higieny służby, po konsultacji z Państwową Inspekcją Pracy”. Na tej podstawie Komendant Główny Policji wydał zarządzenie nr 916 z dnia 24 sierpnia 2004 r. w sprawie szczegółowych warunków bezpieczeństwa i higieny służby oraz organizacji służby bhp w Policji. Podobne rozwiązanie zawiera ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej, z tym że do chwili obecnej Komendant Główny Straży Granicznej nie wykonał niniejszego upoważnienia. Natomiast ustawa z dnia 16 marca 2001 r. o Biurze Ochrony Rządu w ogóle nie reguluje tej problematyki. Zgodnie z art. 66 ust. 1 Konstytucji RP każdy ma prawo do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy. Sposób realizacji tego prawa oraz obowiązki pracodawcy określa ustawa. Bezpieczeństwo i higiena służby funkcjonariuszy Policji i Straży Granicznej są regulowane aktem o charakterze wewnętrznym, podczas gdy te aspekty służby stanowią materię, która musi zostać uregulowana aktem prawa powszechnie obowiązującego. Wobec funkcjonariuszy Biura Ochrony Rządu nie został zrealizowany konstytucyjny nakaz nadania regulacjom ustawowym takiego kształtu, by możliwa była realizacja owych uprawnień. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zbadanie przedstawionego problemu i ewentualnie podjęcie inicjatywy ustawodawczej w celu zmiany opisanego stanu rzeczy.

39. Ministra Spraw Wewnętrznych (RPO-698961-III/12) z dnia 15 maja 2012 r.

- w sprawie określenia w drodze rozporządzenia szczegółowych zasad przyznawania zwrotu kosztów dojazdu policjantom dojeżdżającym do miejsca pełnienia służby z miejscowości pobliskiej.

Rzecznik Praw Obywatelskich kierował wystąpienia w 2007 r. (RPO-551628-IX/07) oraz w 2009 r. (RPO-611295-IX/09) do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z prośbą o rozważenie możliwości podjęcia inicjatywy ustawodawczej w celu zmiany art. 93 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji poprzez dodanie przepisu upoważniającego ministra właściwego do spraw wewnętrznych do określenia w drodze rozporządzenia szczegółowych zasad przyznawania zwrotu kosztów dojazdu policjantom dojeżdżającym do miejsca pełnienia służby z miejscowości pobliskiej. W październiku 2010 r. Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji poinformował, że w trakcie uzgodnień międzyresortowych projektu nowelizacji ustawy o Policji

zgłoszone zostały liczne uwagi do projektowanych zmian. Brak ustawowego upoważnienia do wydania aktu wykonawczego oraz samego rozporządzenia powoduje sytuację, w której komendanci wojewódzcy Policji próbując wykonać dyspozycję wynikającą z treści art. 93 ustawy o Policji, w różny sposób i w dowolnej formie kształtują zasady zwrotu kosztów dojazdu. W rezultacie swoboda w kształtowaniu przedmiotowych zasad może prowadzić do ograniczenia uprawnień policjanta do zwrotu kosztów dojazdu. Problem dotyczy dość znacznej grupy dojeżdżających do służby funkcjonariuszy. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o rozważenie możliwości podjęcia skutecznej inicjatywy ustawodawczej w celu zmiany art. 93 ustawy o Policji.

40. Ministra Sprawiedliwości (RPO-674986-IV/11) z dnia 16 maja 2012 r. – w sprawie podstaw prawnych zawieszenia postępowania cywilnego w przypadku skierowania przez sąd pytania prawnego do Trybunału Konstytucyjnego.

Rzecznik ponownie zwraca uwagę na brak w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego podstaw prawnych zawieszenia postępowania cywilnego w przypadku skierowania przez sąd powszechny pytania prawnego do Trybunału Konstytucyjnego. Problem dotyczy zarówno braku podstawy do zawieszenia postępowania cywilnego w tej sprawie, w której sąd kieruje pytanie prawne do Trybunału, jak również zawieszenia postępowania w innej, lecz analogicznej, sprawie cywilnej, prowadzonej przez inny sąd, w którym zastosowanie ma przepis prawa zakwestionowany w pytaniu prawnym. Jako podstawa prawna do zawieszenia postępowania wskazywany jest § 106 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2007r. - Regulamin urzędowania sądów powszechnych. Tymczasem w Trybunale Konstytucyjnym oczekują na rozpatrzenie pytania prawne kilku sądów, których przedmiotem jest rozstrzygnięcie, czy wskazany przepis rozporządzenia jest zgodny z art. 41 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych i art. 92 ust. 1 Konstytucji RP. Kwestia zasadności wprowadzenia do K.p.c. podstawy prawnej do zawieszania postępowania w sprawie, w której sąd skierował pytanie prawne do Trybunału Konstytucyjnego, była przedmiotem rozważań działającej przy Ministrze Sprawiedliwości Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego, która uznała, że powinien być wówczas stosowany per analogiam art. 390 § 1 k.p.c. Sąd winien zatem odroczyć rozpoznanie sprawy. Jednak zdaniem Rzecznika zasadne byłoby wprowadzenie wyraźnej normy prawnej, stanowiącej podstawę takiego działania sądu. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o ponowne rozważenie zasadności nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego w omawianym zakresie oraz wyeliminowania z obrotu prawnego § 106 ust. 1 Regulaminu urzędowania sądów powszechnych.

Minister Sprawiedliwości (22.06.2012 r.) podtrzymał pogląd, że przepis § 106 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2007 r. - Regulamin urzędowania sądów powszechnych nie może stanowić podstawy zawieszenia postępowania w razie skierowania przez sąd pytania prawnego do Trybunału Konstytucyjnego. Przepis ten przewiduje, że w przypadkach, o których

mowa w art. 3 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym, sąd wydaje postanowienie i zawiesza postępowanie w sprawie. Należy podzielić pogląd Rzecznika, że nie jest dopuszczalne uregulowanie podstawy zawieszenia postępowania cywilnego w akcie rangi podustawowej. Projekt założeń projektu ustawy o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw przewiduje wprowadzenie do Kodeksu postępowania cywilnego regulacji wzorowanej na treści art. 124 § 1 pkt 5 ustawy - Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. Będzie ona stanowiła podstawę zawieszenia postępowania z urzędu w razie przedstawienia przez sąd pytania prawnego Trybunałowi Konstytucyjnemu lub Trybunałowi Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Projekt ten znajduje się obecnie w konsultacjach społecznych i uzgodnieniach międzyresortowych. Zostały również podjęte prace legislacyjne zmierzające do zmiany Regulaminu, w tym do uchylecia przepisu § 106 ust. 1 Regulaminu. Odnosząc się do problematyki zawieszania postępowania w sprawach analogicznych do tej, w której inny sąd skierował pytanie do Trybunału Konstytucyjnego, należy podtrzymać pogląd o braku podstaw prawnych do takiego zawieszenia. Wydaje się bowiem, że jeżeli sąd rozpoznający daną sprawę podziela wątpliwości natury konstytucyjnej przedstawione Trybunałowi Konstytucyjnemu przez inny sąd w analogicznej sprawie, to powinien skierować własne pytanie do Trybunału.

41. Ministra Pracy i Polityki Społecznej (RPO-703909-III/12) z dnia 17 maja 2012 r. - w sprawie zainicjowania debaty społecznej prowadzącej do uchwalenia nowego prawa pracy.

Podczas konferencji zorganizowanej w Senacie RP w dniu 24 kwietnia 2012 r., wskazywano, że obecny stan prawa pracy nie przystaje do dokonanych przekształceń ustrojowych. Przewodniczący Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji przedstawił założenia projektów kodeksu pracy i zbiorowego kodeksu pracy, opracowanych przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Pracy w 2007 r. Rzecznik Praw Obywatelskich, dzieląc stanowisko uczestników konferencji, uważa za pożądane zainicjowanie debaty społecznej nad rekodyfikacją prawa pracy. Kodeks pracy został uchwalony w 1974 r. i był już ponad 100 razy nowelizowany. Przyjęte przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Pracy założenia projektów kodeksów pracy mogą stanowić właściwą podstawę do debaty nad najbardziej pilnymi kwestiami wymagającymi uregulowania. Zaliczyć do nich należy w szczególności potrzebę odpowiedniego zróżnicowania w kodeksie pracy sytuacji dużych i małych przedsiębiorstw, co powinno wyeliminować niepokojącą tendencję rezygnowania z zatrudniania pracowników na podstawie umowy o pracę i ucieczkę w „szarą strefę”, mającą miejsce w szczególności w praktyce działania małych przedsiębiorstw. Za najcenniejsze Rzecznik uważa propozycje odnoszące się do wprowadzenia do prawa pracy pojęcia „zatrudnienia niepracowniczego”, obejmującego prowadzenie działalności zarobkowej na podstawie umów prawa cywilnego, które znajduje się poza zakresem stosowania prawa pracy. Nowy kodeks pracy powinien także wyeliminować liczne niedostatki legislacyjne zawarte w obowiązującym kodeksie, w tym

sygnalizowane od dawna przez Rzecznika mankamenty związane z wadliwością upoważnień do wydawania rozporządzeń. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o przedstawienie stanowiska w kwestii możliwości podjęcia społecznej debaty, prowadzącej do uchwalenia nowego prawa pracy.

Minister Pracy i Polityki Społecznej (08.06.2012 r.) poinformował, że projekty Kodeksu prawa pracy oraz Zbiorowego Kodeksu pracy zostały opracowane przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Pracy, działającą przy Ministrze Pracy i Polityki Społecznej, zgodnie z przepisami rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 20 sierpnia 2002 r. w sprawie utworzenia Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Pracy. W dniu 21 lipca 2008 r. Przewodniczący Komisji przekazał oba projekty Ministrowi Pracy i Polityki Społecznej. Podjęto decyzję o ich zamieszczeniu na stronach internetowych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej. Na zakres i sposób dokonywania zmian w polskim prawie pracy istotny wpływ ma dynamicznie zmieniająca się sytuacja społeczno-gospodarcza bezpośrednio wpływająca na rynek pracy, jak również legislacja i orzecznictwo unijne w znaczący sposób kształtujące krajowe standardy zatrudnienia. Dynamika takich zmian wymaga w obszarze prawa pracy podejmowania szeregu działań legislacyjnych nakierowanych na rozwiązanie konkretnego problemu lub osiągnięcie spójności z prawem unijnym w określonym zakresie. W konsekwencji oznacza to potrzebę podejmowania i prowadzenia prac legislacyjnych nad tematycznie wyodrębnionymi obszarami prawa pracy (np. problematyka czasu pracy, przepisy dotyczące uprawnień rodzicielskich). W pierwszej kwestii Zespół Problemowy ds. Prawa Pracy i Układów Zbiorowych Trójstronnej Komisji do Spraw Społeczno-Gospodarczych uznał za zasadne równoległe podjęcie rozmów zmierzających do uregulowania spraw dotyczących stabilizacji zatrudnienia w kontekście warunków stosowania umów na czas określony, umów cywilnoprawnych, samozatrudnienia i pracy tymczasowej. Zdaniem Ministra partnerzy społeczni uczynią przedmiotem tej dyskusji także propozycje rozwiązań prawnych zawarte w projekcie Kodeksu prawa pracy opracowanym przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Pracy.

42. Ministra Pracy i Polityki Społecznej (RPO-696768-III/12) z dnia 17 maja 2012 r. - w sprawie braku możliwości uzyskania zasiłku pielęgnacyjnego przez osoby niepełnosprawne w wieku powyżej 16 roku życia.

Na tle spraw kierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich ujawnił się następujący problem. Przyznanie zasiłku pielęgnacyjnego osobie niepełnosprawnej powyżej 16 roku życia uzależnione jest od legitymowania się przez taką osobę orzeczeniem zespołu do spraw niepełnosprawności, zaliczającym do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności, oraz wskazaniem w orzeczeniu, że niepełnosprawność powstała przed 21 rokiem życia. Zgodnie z § 14 ust. 3 i 4 rozporządzenia Ministra Gospodarki Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 lipca 2003 r. w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności datę lub okres powstania niepełnosprawności osoby zainteresowanej ustala się na podstawie przebiegu schorzenia, dokumentacji medycznej lub orzeczeń o inwalidztwie, niezdolności

do pracy, wydanych przez organy na podstawie przepisów odrębnych. Jeżeli z przedłożonej dokumentacji, przebiegu schorzenia, orzeczeń o inwalidztwie lub niezdolności do pracy osoby zainteresowanej nie da się ustalić daty lub okresu powstania niepełnosprawności, należy wpisać wyrazy „nie da się ustalić”. W opinii Rzecznika okoliczność, że organ administracji nie jest w stanie ustalić daty powstania niepełnosprawności, nie może powodować negatywnych konsekwencji dla obywatela, np. braku możliwości uzyskania zasiłku pielęgnacyjnego. Przyjęte rozwiązanie może stać w kolizji z art. 77 § 1 k.p.a., w myśl którego organ administracji publicznej jest obowiązany w sposób wyczerpujący zebrać i rozpatrzyć cały materiał dowodowy. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o przedstawienie stanowiska w kwestii podjęcia inicjatywy legislacyjnej zmierzającej do skutecznego zabezpieczenia praw osób niepełnosprawnych do zasiłku pielęgnacyjnego.

43. Ministra Sprawiedliwości (RPO-649337-I/10) z dnia 18 maja 2012 r. – w sprawie organizowania egzaminów wstępnych na aplikacje prawnicze wyłącznie w soboty, co uniemożliwia przystąpienie do tych egzaminów wiernym Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich ponownie zaczęły napływać skargi wiernych Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego w Rzeczypospolitej Polskiej w sprawie organizowania egzaminów wstępnych na aplikacje prawnicze wyłącznie w soboty. Uniemożliwia to osobom, dla których sobota jest dniem świątecznym o wyjątkowej wadze, przystąpienie do tych egzaminów. Art. 53 Konstytucji RP zapewnia obywatelom wolność sumienia i religii. Z przepisu art. 11 ustawy z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego w Rzeczypospolitej Polskiej wynika, że świętem adwentystycznym jest sobota, a wierni Kościoła mają prawo do zwolnienia od pracy i nauki na czas święta adwentystycznego, to jest od zachodu słońca w piątek do zachodu słońca w sobotę. Ponadto na prośbę pracownika złożoną na początku okresu zatrudnienia lub w jego trakcie, nie później jednak niż 7 dni przed dniem zwolnienia, zakład pracy ustala dla niego indywidualny rozkład czasu pracy. Przepis ten stosuje się odpowiednio do uczniów i studentów. W świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości (sprawa Vivien Prais przeciwko Rada Wspólnot Europejskich) można stwierdzić, że także egzaminy prawnicze na aplikacje należy uznać za okoliczności, które wiążą się zarówno z nauką, jak i pracą, a więc okoliczności wypełniające przesłanki z art. 11 pkt 2 ustawy z dnia 30 czerwca 1995 r. Wydaje się, że dla osób, które ze względów religijnych nie mogą przystąpić do egzaminu w sobotę, możliwe byłoby zorganizowanie egzaminu w wybranych miastach. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o rozważenie przedstawionych uwag i poinformowanie o zajętym stanowisku.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (11.06.2012 r.) poinformował, że obowiązujące ustawy regulujące ustrój prawniczych zawodów zaufania publicznego, tj. ustawa z dnia 26 maja 1982 r. - Prawo o adwokaturze, ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych, ustawa z dnia 14 lutego 1991 r. - Prawo o

notariacie oraz ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji, w sposób wyczerpujący określają organizację i sposób przeprowadzania egzaminów wstępnych na aplikacje. Przepisy tych ustaw stanowią, że egzaminy na wszystkie ww. aplikacje przeprowadzane są raz w roku w terminie wskazanym przez Ministra Sprawiedliwości. Obowiązujące regulacje prawne nie przewidują możliwości zmiany raz wyznaczonego terminu egzaminów. Wyjątkiem od tej zasady jest sytuacja, w której konieczność wyznaczenia dodatkowego terminu do przeprowadzenia egzaminu jest związana z zaistnieniem zdarzenia losowego, czy też przeszkody uniemożliwiającej przeprowadzenie egzaminu w terminie wcześniej wyznaczonym dla wszystkich kandydatów. Postulowana zmiana terminu egzaminu w toku przygotowań do jego przeprowadzenia wydaje się być niemożliwa, a ponadto mogłaby naruszać zasadę zaufania obywateli do władzy publicznej. Propozycja zorganizowania dodatkowego egzaminu tylko w niektórych województwach wydaje się niezgodna z zasadami konstytucyjnymi zawartymi w art. 2 i 32 Konstytucji RP, zobowiązującymi do urzeczywistnienia przez państwo zasad sprawiedliwości społecznej i równości wobec prawa.

44. Ministra Edukacji Narodowej (RPO-687806-I/11) z dnia 18 maja 2012 r. - w sprawie wątpliwości odnoszących się do interpretacji przepisów prawa oświatowego dotyczących statusu prawnego pełnoletnich uczniów.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich trafiła skarga w sprawie wątpliwości dotyczących interpretacji przepisów prawa oświatowego. Kurator Oświaty wydał zalecenie dostosowania statutu szkoły do obowiązującego prawa powołując się m.in. na stanowisko Ministra Edukacji Narodowej. Przedstawiona interpretacja budzi jednak wątpliwości skarżącego, a także Rzecznika Praw Obywatelskich. Zgodnie z opinią kuratora oświaty status prawny pełnoletnich uczniów powinien zostać uzależniony od tego, czy uczeń utrzymuje się samodzielnie, czy też pozostaje na utrzymaniu rodziców. W pierwszym przypadku uczeń powinien cieszyć się pełną samodzielnością kształtowania swoich relacji z placówką, w drugim przypadku rodzice powinni mieć zagwarantowaną możliwość wychowywania swojego dziecka, zachowując zatem m.in. prawo uzyskiwania informacji o jego postępach w nauce, nawet bez wiedzy i zgody ucznia. Ministerstwo Edukacji Narodowej oraz kurator oświaty wskazują, że podstawą zróżnicowania sytuacji prawnej pełnoletnich uczniów jest art. 135 § 2 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy. W opinii Rzecznika, różnicowanie sytuacji prawnej obywateli ze względu na obowiązek alimentacyjny stanowi w istocie różnicowanie sytuacji prawnej obywateli ze względu na ich sytuację finansową. Rozwiązanie takie wydaje się w demokratycznym państwie prawnym niedopuszczalne. Stanowiłoby to także naruszenie konstytucyjnej gwarancji równości. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w opisanej sprawie.

45. Ministra Sprawiedliwości (RPO-665890-IV/11) z dnia 25 maja 2012 r. – w sprawie wysokości zwrotu kosztów stawiennictwa osób wezwanych do sądu w charakterze świadka.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi osób wezwanych do sądu w charakterze świadka: osoby te czują się pokrzywdzone wysokością kwoty, która została im zwrócona tytułem kosztów stawiennictwa w sądzie. Obowiązujące regulacje opierają się na zasadzie, że koszty stawiennictwa świadka są zwracane w określonym zakresie, do ustalonej przez ustawę wysokości - nawet wówczas, gdy koszty poniesione przez świadka są wyższe. Obowiązek stawiennictwa i zeznawania w sądzie należy do obowiązków obywatelskich, służących zabezpieczeniu działalności wymiaru sprawiedliwości, a w szerszym kontekście: realizacji prawa do sądu, gwarantowanego przez art. 45 Konstytucji RP. Obowiązek ten zabezpieczony jest przez system sankcji, przewidzianych dla uchylającego się od stawiennictwa świadka (w postaci grzywny, przymusowego doprowadzenia, aż do kary aresztu włącznie). Zabezpieczeniu stawiennictwa świadka służy także instytucja zwrotu kosztów stawiennictwa. Zbyt duże wydatki związane ze stawiennictwem świadka mogą zniechęcać strony postępowania do zgłaszania dowodów: ostatecznie to strony postępowania sądowego zwykle ponoszą koszty stawiennictwa świadka. Jednak warto rozważyć, czy bardziej racjonalnym punktem odniesienia dla określenia wysokości zwrotu kosztów stawiennictwa świadka nie powinna być np. kwota przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego w gospodarce narodowej w roku poprzednim. Jest to wskaźnik stosowany przez ustawodawcę dla określenia wielu kwot, które powinny pozostawać w relacji z wynagrodzeniem pracowniczym. Wskaźnik stosowany obecnie dla zrekompensowania utraconych zarobków świadka z założenia jest niższy niż płaca dzienna, obliczona na podstawie przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w gospodarce narodowej. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o rozważenie przedstawionego problemu i przekazanie stanowiska w sprawie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (18.06.2012 r.) poinformował, iż Minister Sprawiedliwości podziela wątpliwości Rzecznika Praw Obywatelskich. Odstąpienie przez Ministra od popierania rozwiązania prowadzącego do urealnienia kwot zwracanych uczestnikom postępowania z tytułu utraconego zarobku lub dochodu jest podyktowane okolicznościami związanymi z sytuacją budżetową Państwa. W opinii do senackiego projektu ustawy o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (druk senacki nr 38), Minister Sprawiedliwości proponował rozważenie, aby w przypadku osób pozostających w stosunku pracy podstawę wyliczeń należności stanowiły wyłącznie zasady obowiązujące przy ustalaniu należnego pracownikowi ekwiwalentu pieniężnego za urlop, zaś w przypadku innych osób - górna granica należności miała procentowe odniesienie do kwoty bazowej dla osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe, z tym, że zaproponowano ustalenie jej na wyższym poziomie, np. 15-20%. Senat propozycji tej nie uwzględnił. W przygotowanym w resorcie sprawiedliwości stanowisku Rządu do projektu senackiego ustalenie limitu

na poziomie 4,6% kwoty bazowej dla osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe, nawiązujące do obecnej reguły, przy jednoczesnym podniesieniu do tego samego poziomu - w porównaniu do unormowania wynikającego z przepisu § 15 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 1975 r. w sprawie kosztów przeprowadzenia dowodu z opinii biegłych w postępowaniu sądowym - limitu dla innych podmiotów uczestniczących w postępowaniu (biegłych) oceniono pozytywnie. Jednak w toku uzgodnień stanowiska Rządu, sprzeciw wobec jakiegokolwiek podniesienia limitu należności z tytułu utraconego zarobku lub dochodu zgłaszał Minister Finansów.

46. Ministra Sprawiedliwości (RPO-695263-IV/12) z dnia 25 maja 2012 r. – w sprawie obliczania terminów w postępowaniu cywilnym, w sytuacji gdy ostatni dzień terminu przypada na sobotę.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich napływają skargi obywateli kwestionujących traktowanie na gruncie procedury cywilnej soboty jako dnia, który nie jest uznawany za równoważny z dniem wolnym od pracy w rozumieniu art. 115 k.c. w związku z art. 165 § 1 k.p.c. Jak wynika z listów, złożenie pisma procesowego w polskim urzędzie pocztowym jest niemożliwe lub nadmiernie utrudnione, z uwagi na fakt, że w soboty, w ograniczonym zakresie bądź też w ogóle, nie działają polskie placówki pocztowe operatora publicznego, nie pracują też sądy. Niekiedy zatem dochodzi do sytuacji, gdy strona nie ma możliwości efektywnego dokonania określonej czynności procesowej w sobotę, która jest jednocześnie ostatnim dniem upływającego terminu w rozumieniu art. 115 k.c. Zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego i sądów cywilnych, na gruncie prawa cywilnego procesowego sobota traktowana jest jak dzień powszedni. Natomiast w aktualnym orzecznictwie Naczelnego Sądu Administracyjnego sobota została uznana za dzień równorzędny z dniem wolnym od pracy w rozumieniu art. 57 § 4 k.p.a. Rozwiązanie uznające sobotę za dzień, który powinien być traktowany na równi z dniami ustawowo wolnymi od pracy zostało przyjęte zarówno w postępowaniu podatkowym, jak i w postępowaniu przed sądami administracyjnymi. Mimo oczywistych odrębności między wskazanymi procedurami, trudno znaleźć argumenty przemawiające za odmiennym traktowaniem soboty na gruncie procedury cywilnej. Za takim stanowiskiem wydają się także przemawiać racje natury konstytucyjnej, w szczególności względ na konstytucyjną zasadę równości wobec prawa. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o przedstawienie stanowiska w tej sprawie, zwłaszcza w zakresie potrzeby dokonania stosownych zmian w obowiązującym prawie.

47. Prezesa Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (RPO-676952-I/11) z dnia 25 maja 2012 r. - w sprawie przyznawania płatności rolnośrodowiskowej oraz płatności bezpośrednich.

Analiza wpływających skarg rolników dotyczących praktyki Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w zakresie przyznawania płatności rolnośrodowiskowej oraz płatności bezpośrednich, pozwoliła dostrzec problem,

który budzi zaniepokojenie Rzecznika Praw Obywatelskich. W jednej ze spraw skarżąca przesłała Rzecznikowi decyzje administracyjne Dyrektora Oddziału Regionalnego ARiMR w przedmiocie stwierdzenia nieważności decyzji z powodu rażącego naruszenia prawa. Dla stwierdzenia nieważności decyzji niezbędna jest ocena naruszenia jej podstawy prawnej jako rażącego w świetle całokształtu okoliczności sprawy z uwzględnieniem konsekwencji prawnych wynikających z zasad ogólnych Kodeksu postępowania administracyjnego. Przyjęcie, iż naruszenie określonych przepisów prawa stanowi bezwarunkowy nakaz stwierdzenia nieważności decyzji administracyjnej, bez względu na okoliczności sprawy, pozostaje w sprzeczności zarówno z wyjątkowym charakterem przepisu art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a., jak i z pozycją oraz funkcją zasad ogólnych k.p.a., w tym z zasadą zaufania obywateli do organów państwa. Dla stwierdzenia nieważności decyzji na podstawie art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a. nie jest wystarczające bezsporne ustalenie, że doszło do oczywistego naruszenia podstawy prawnej decyzji administracyjnej, lecz niezbędna jest również ocena tego naruszenia jako rażącego w świetle całokształtu okoliczności sprawy, z uwzględnieniem konsekwencji prawnych wynikających z zasad ogólnych k.p.a. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o przedstawienie stanowiska w sprawie.

Zastępca Prezesa Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (13.06.2012 r.) podzielił wyrażoną przez Rzecznika Praw Obywatelskich opinię, że kwestia ustalenia maksymalnego kwalifikowanego obszaru powinna zostać zweryfikowana przed wydaniem decyzji, a nie po jej wydaniu, wskazując jednocześnie, że uchybienie temu obowiązkowi przez organ prowadzący określone postępowanie stanowi o rażącym naruszeniu prawa przez ten organ, skutkującym koniecznością zastosowania dyspozycji zawartej w art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a. w sprawach dotyczących przyznania płatności w ramach systemów wsparcia bezpośredniego, przyznania płatności rolnośrodowiskowej oraz przyznania płatności z tytułu ONW.

48. Pełnomocnika Rządu do spraw Równego Traktowania (RPO-687085-I/11) z dnia 28 maja 2012 r. - w sprawie funkcjonowania ustawy z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania.

Rzecznik Praw Obywatelskich otrzymuje liczne sygnały o niedoskonałościach przepisów ustawy z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania. Ustawa ta przyznaje ochronę prawną wyłącznie w enumeratywnie wskazanych obszarach. Wprowadza ponadto różne poziomy ochrony osób, które padły ofiarą dyskryminacji. Osoby z niepełnosprawnością, osoby LGBT oraz osoby skarżące się z powodu dyskryminacji ze względu na religię, wyznanie, światopogląd, czy wiek, są pozostawione poza ochroną przed dyskryminacją w takich sferach jak edukacja, dostęp do dóbr i usług, czy zabezpieczenie społeczne. Ustawa nie obejmuje ochroną osób dyskryminowanych ze względu na płeć w zakresie opieki zdrowotnej i edukacji. Zasadnym wydaje się uzupełnienie obszarów objętych ochroną przed dyskryminacją. Organizacje pozarządowe wskazują też na zawarte w ustawie rozbieżne definicje dyskryminacji.

Z uwagi na niewielką liczbę spraw wniesionych do sądu na podstawie ustawy, można stwierdzić, że w minimalnym stopniu przyczyna się ona do zapewnienia efektywnej ochrony prawnej ofiar dyskryminacji. Na skuteczną implementację prawa antidyskryminacyjnego Unii Europejskiej znacząco mogłaby wpłynąć ratyfikacja Protokołu nr 12 do Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z 1950 r., który nie został jeszcze podpisany przez Polskę. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w przedstawionej sprawie oraz rozważenie wystąpienia do właściwych organów z wnioskiem o zmianę omawianej ustawy. Prosi też o informacje na temat podjętych działań mających na celu ratyfikację Protokołu nr 12.

49. Ministra Spraw Wewnętrznych (RPO-695531-V/12) z dnia 31 maja 2012 r.
- w sprawie praktyki umieszczania małoletnich cudzoziemców w ośrodkach strzeżonych dla cudzoziemców.

Ze skarg kierowanych do Biura RPO wynika, że zatrzymywanie cudzoziemców, w tym rodzin z dziećmi, w ośrodkach strzeżonych dla cudzoziemców, jest częstą praktyką. Według stanu na dzień 22 lutego 2012 r., w ośrodkach strzeżonych przebywało aż 35 dzieci i małoletnich, z czego 5 pozbawionych było opieki. Dane te potwierdzają, iż stosowanie detencji wobec małoletnich cudzoziemców nie należy do wyjątków. W ocenie Rzecznika, zagrożenie nasileniem się zjawiska posługiwania się dziećmi dla celów migracyjnych i traktowania ich jako zabezpieczenia przed umieszczeniem w ośrodku strzeżonym nie może uzasadniać dalszego stosowania detencji wobec małoletnich cudzoziemców. Wydaje się bowiem, że zarówno Straż Graniczna, jak i organy administracji publicznej, także te właściwe w sprawach dotyczących pobytu cudzoziemców na terytorium Polski, dysponują środkami prawnymi, które umożliwią odpowiednią reakcję na takie przypadki i skutecznie ograniczą ich liczbę. W obecnie obowiązującym stanie prawnym pożądane jest zapowiadane Ministra Spraw Wewnętrznych dostosowanie ośrodków strzeżonych do potrzeb małoletnich, a także innych cudzoziemców, zaliczanych do grup szczególnie wrażliwych. Niezależnie jednak od warunków panujących w ośrodkach, pozbawienie osób małoletnich wolności poprzez umieszczenie ich w tego typu placówkach będzie dla nich przeżyciem traumatycznym, które może w sposób negatywny wpłynąć na ich rozwój psychofizyczny. Ta okoliczność uzasadnia wprowadzenie całkowitego zakazu stosowania detencji wobec małoletnich cudzoziemców i osób sprawujących nad nimi opiekę. Rzecznik Praw Obywatelskich ponownie zwraca się o podjęcie inicjatywy ustawodawczej zmierzającej do wprowadzenia zakazu umieszczania małoletnich i ich opiekunów w ośrodkach strzeżonych dla cudzoziemców.

50. Ministra Zdrowia (RPO-703919-V/12) z dnia 31 maja 2012 r. - w sprawie wątpliwości powstających na tle przepisów regulujących przyjęcie pacjenta do szpitala psychiatrycznego bez jego zgody.

Przedstawione wątpliwości dotyczą okresu, który upływa pomiędzy przyjęciem pacjenta, bez jego zgody, do szpitala psychiatrycznego, a rozstrzygnięciem przez sąd o legalności tego umieszczenia. Z art. 23 ust. 4 zd. drugie ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego wynika, że kierownik szpitala zawiadamia o przyjęciu danej osoby do szpitala psychiatrycznego sąd opiekuńczy w ciągu 72 godzin od chwili przyjęcia. Sędzia wizytujący wysłuchuje taką osobę nie później niż w terminie 48 godzin od otrzymania zawiadomienia. Jeśli sędzia stwierdzi, że pobyt danej osoby w szpitalu psychiatrycznym nie jest oczywiście bezzasadny, wyznaczenie rozprawy powinno nastąpić nie później niż w terminie 14 dni od dnia otrzymania zawiadomienia. Postępowanie w tej sprawie przed sądem nie jest limitowane żadnym końcowym terminem. Opisany stan prawny budzi wątpliwości co do zgodności ze standardem wynikającym z art. 41 ust. 2 Konstytucji RP. Można mieć wątpliwości, czy ustalone przez ustawodawcę terminy pierwszego kontaktu osoby przyjętej do szpitala psychiatrycznego bez jej zgody, z sędzią wizytującym szpital, jak też przeprowadzenia rozprawy spełniają kryterium niezwłoczności. Ustawodawca nie zrealizował ponadto nakazu niezwłocznego powiadomienia o pozbawieniu wolności rodziny lub osoby wskazanej przez pozbawionego wolności. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o przedstawienie stanowiska w sprawie i ewentualne podjęcie działań w celu dostosowania treści ustawy do standardów konstytucyjnych.

51. Ministra Edukacji Narodowej (RPO-699184-VII/12) z dnia 31 maja 2012 r.

- w sprawie systemów karania wychowanków w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych.

Rzecznik Praw Obywatelskich powraca do problemu regulowania w statutach młodzieżowych ośrodków wychowawczych katalogu kar dyscyplinarnych. Nieletni przebywający w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych korzystają z konstytucyjnej ochrony praw i wolności na równi z pozostałymi obywatelami. Za niezasadną należy uznać ocenę dokonaną przez Ministerstwo Edukacji Narodowej, iż uregulowanie art. 41 ust. 1 Konstytucji RP, zgodnie z którym, wolność osobista jednostki może być ograniczona wyłącznie w akcie prawnym o charakterze ustawowym, nie ma zastosowania wobec wychowanków młodzieżowych ośrodków wychowawczych. Wolność osobista jednostki jest jednym z aspektów wolności w rozumieniu art. 31 Konstytucji. Z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP można wyprowadzić następujące przesłanki ograniczenia praw i wolności jednostki: wymóg formy ustawowej, określenie przesłanek materialnych, wskazanie maksymalnych granic dla wprowadzania ograniczeń (nakaz poszanowania zasady proporcjonalności oraz zakaz naruszania „istoty” praw i wolności). Nikogo nie można pozbawić wolności osobistej ani ograniczyć w korzystaniu z niej inaczej niż na warunkach określonych w ustawie. Tym samym należy podkreślić, iż określenie w statutach młodzieżowych ośrodków wychowawczych katalogu kar stosowanych wobec wychowanków nie spełnia standardów wyrażonych w art. 31 ust. 3 oraz art. 41 ust. 1 Konstytucji RP.

Rzecznik Praw Obywatelskich ponownie zwraca się z prośbą o podjęcie inicjatywy ustawodawczej we wskazanym zakresie.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji Narodowej (20.06.2012 r.) poinformował, że Ministerstwo Edukacji Narodowej zwróciło się do kuratorów oświaty o zajęcie się w trybie nadzoru pedagogicznego kwestią regulowania w statutach młodzieżowych ośrodków wychowawczych katalogu kar dyscyplinarnych stosowanych wobec wychowanków. Ponadto podjęto to zagadnienie jako temat współpracy z przedstawicielami środowiska naukowego. Rozważane są kwestie właściwej konstrukcji i umiejscowienia katalogu kar w ogólnym obszarze oddziaływań młodzieżowych ośrodków wychowawczych. Ze względu na charakter i specyfikę tych oddziaływań nie można przyjąć, korzystając wprost z kategoryzacji przyjętej dla potrzeb wizytacji Krajowego Mechanizmu Prewencji, pojęcia katalogu kar dyscyplinarnych. Kara dyscyplinarna nie stanowi stricte instrumentu wykorzystywanego w nowoczesnym procesie twórczej resocjalizacji, realizowanym w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych. Zapisy w statutach poszczególnych ośrodków nie w pełni odzwierciedlają powyższe założenia. Stan ten niewątpliwie wymaga doprecyzowania i korekty. Część oddziaływań wskazanych jako kary polega na zawieszeniu lub ograniczeniu korzystania z określonego przywileju, co zasadniczo zmienia ich charakter. Nie można tu zatem mówić o naruszeniu praw i wolności jednostki, wymagającej konstytucyjnego uregulowania. Powyższe kwestie będą stanowiły jeden z obszarów tematycznych przewidzianych do realizacji podczas planowanej w 2012 r. konferencji dyrektorów wszystkich młodzieżowych ośrodków wychowawczych. Z wystąpienia Rzecznika Praw Obywatelskich wynika potrzeba analizy ewentualnego ujęcia stosownych treści w przepisach ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich. Pismo w tej sprawie zostanie w najbliższym czasie skierowane do Ministra Sprawiedliwości, koordynującego prace nad przedmiotową ustawą.

52. Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej (RPO-693298-IV/12) z dnia 4 czerwca 2012 r. - w sprawie zaliczania na poczet opłaty rocznej wartości nakładów poniesionych przez użytkownika wieczystego.

Na tle jednej ze skarg wyłoniły się wątpliwości dotyczące treści art. 77 ust. 4 i 5 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami. Zgodnie z art. 77 ust. 4 u.g.n., przy aktualizacji opłaty rocznej na poczet różnicy między opłatą dotychczasową a opłatą zaktualizowaną zalicza się wartość nakładów poniesionych przez użytkownika wieczystego nieruchomości na budowę poszczególnych urządzeń infrastruktury technicznej po dniu dokonania ostatniej aktualizacji. Treść tego przepisu w brzmieniu obowiązującym od dnia 22 września 2004 r. budzi wątpliwości interpretacyjne. Jego wykładnia językowa prowadzi do wniosku, iż rozliczenie nakładów nie jest możliwe przy dokonywaniu pierwszej aktualizacji opłaty rocznej. Regulacja zawarta w art. 77 ust. 5 u.g.n. pozwala wprowadzić na zaliczenie nakładów, które nie zostały uwzględnione w poprzednio dokonanych aktualizacjach, ale nie pozwala na zaliczenie nakładów już przy pierwszej aktualizacji opłaty rocznej.

Brak przepisów przejściowych związanych z wprowadzeniem do art. 77 ust. 4 u.g.n. dodatkowej przesłanki zaliczenia nakładów, pozostaje w sprzeczności z konstytucyjnymi standardami ochrony „interesów w toku” oraz narusza zasadę zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa. W poprzednim stanie prawnym przepisy umożliwiały użytkownikom wieczystym zaliczenie nakładów już przy pierwszej aktualizacji opłaty. Obecnie dochodzi do sytuacji, w których nakłady poczynione na nieruchomości przed dniem 22 września 2004 r. na skutek długotrwałości procedur aktualizacyjnych nie zostały dotychczas rozliczone. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o zajęcie stanowiska w sprawie.

53. Ministra Zdrowia oraz Ministra Sprawiedliwości (RPO-681257-V/11) z dnia 5 czerwca 2012 r. - w sprawie pomocy prawnej dla osoby chorej psychicznie będącej stroną postępowania w przedmiocie przymusowego umieszczenia w szpitalu psychiatrycznym.

Obecne uregulowanie art. 48 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego nie gwarantuje w sposób wystarczający ochrony procesowych praw osób chorych psychicznie, będących stroną postępowania w przedmiocie przymusowego przyjęcia do szpitala psychiatrycznego, a tym samym narusza konstytucyjne prawo do sądu. Zgodnie z tym przepisem, sąd może ustanowić dla osoby, w stosunku do której toczy się postępowanie o przymusowe umieszczenie w szpitalu psychiatrycznym, adwokata z urzędu, nawet bez złożenia wniosku, jeżeli osoba ta ze względu na stan zdrowia psychicznego nie jest zdolna do złożenia wniosku, a sąd uzna udział adwokata w sprawie za potrzebny. Przymusowe umieszczenie w szpitalu psychiatrycznym skutkuje czasowym pozbawieniem wolności, a tym samym stanowi istotną ingerencję w prawa i wolności osobiste, chronione konstytucyjnie. Skoro ustawodawca przewidział w tej materii tryb sądowy, koniecznym jest, by prawa procesowe osoby chorej psychicznie były odpowiednio gwarantowane. Na płaszczyźnie prawno-karnej gwarancją ochrony procesowych praw osoby, co do której istnieją jedynie wątpliwości co do poczytalności (a nie fakt choroby psychicznej, jak ma to miejsce na gruncie ustawy o ochronie zdrowia psychicznego), jest obligatoryjna obrona z urzędu. Odmienny charakter spraw dotyczących przymusowego przyjęcia do szpitala nie uzasadnia braku tożsamej gwarancji. Ponadto omawiany przepis ustawy o ochronie zdrowia psychicznego przewiduje, iż pełnomocnikiem może być jedynie adwokat, wykluczając w sposób nieuzasadniony możliwość ustanowienia radcy prawnego pełnomocnikiem osoby, której dotyczy postępowanie w sprawie przymusowego przyjęcia do szpitala psychiatrycznego. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o rozważenie podjęcia odpowiednich zmian legislacyjnych.

54. Prezesa Rady Ministrów (RPO-701275-IV/12) z dnia 5 czerwca 2012 r. – w sprawie realizacji uprawnienia funkcjonariuszy Biura Ochrony Rządu do wypłaty ekwiwalentu pieniężnego w zamian za rezygnację z lokalu.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają liczne skargi od funkcjonariuszy i emerytowanych funkcjonariuszy BOR dotyczące realizacji uprawnienia do wypłaty ekwiwalentu pieniężnego w zamian za rezygnację z lokalu, o którym mowa w art. 83 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 16 marca 2001 r. o Biurze Ochrony Rządu. Skarżący bezskutecznie oczekują na realizację wniosków nawet kilka lat. Podnoszą, że obowiązujące przepisy nie określają terminu, w jakim Szef BOR winien zawrzeć umowę o wypłatę omawianego świadczenia z osobą, której wniosek został zarejestrowany na liście oczekujących. Podkreślają, że nie dysponują środkami prawnymi, przy użyciu których mogliby doprowadzić do przyspieszenia załatwienia ich sprawy. Omawiany problem jest spowodowany przede wszystkim brakiem zabezpieczenia odpowiednich środków finansowych w budżecie państwa, przeznaczonych na wypłatę świadczenia. W ocenie Rzecznika opisany stan, w którym obowiązujące przepisy prawa przyznają obywatelowi określone uprawnienia, które następnie nie są realizowane przez wiele lat, narusza zasadę zaufania obywatela do państwa i stanowionego prawa (art. 2 Konstytucji RP). Dlatego też, celowe wydaje się znalezienie rozwiązań, które zapewniłyby osobom uprawnionym faktyczną możliwość realizacji uprawnień przyznanych im w przepisach obowiązującego prawa. Wątpliwości Rzecznika dotyczą także zgodności z Konstytucją przepisów rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 27 czerwca 2002 r. w sprawie ekwiwalentu pieniężnego w zamian za rezygnację z lokalu mieszkalnego dla funkcjonariuszy Biura Ochrony Rządu, które wykraczają poza zakres upoważnienia ustawowego zawartego w art. 83 ust. 5 ustawy o Biurze Ochrony Rządu. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o rozważenie podjęcia działań w omawianym zakresie.

55. Ministra Administracji i Cyfryzacji (RPO-693511-I/12) z dnia 5 czerwca 2012 r. - w sprawie niekompletności uregulowań prawnych dotyczących obiegu informacji publicznej zawierającej dane osobowe na stronach internetowych urzędów oraz w Biuletynie Informacji Publicznej.

Rzecznik Praw Obywatelskich, nawiązując do otrzymywanych wniosków obywateli, a także wystąpienia Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych odnoszącego się do problemu niekompletności uregulowań prawnych w kwestiach związanych z obiegiem informacji publicznej zawierającej dane osobowe na stronach internetowych urzędów oraz w Biuletynie Informacji Publicznej, wyraziła poparcie dla postulatu, aby zagadnienia te stały się przedmiotem prac legislacyjnych prowadzonych przez Ministerstwo Cyfryzacji i Administracji. Obowiązujące przepisy prawa w niewystarczający sposób gwarantują mechanizmy ochrony danych osobowych osób pełniących funkcje publiczne. Kwestią absolutnie uzasadnioną w świetle konstytucyjnych gwarancji jawności działania organów państwa jest zapewnienie transparentności działań różnych podmiotów w sferze publicznej. Obejmuje ona również osoby dopiero ubiegające się o pełnienie funkcji publicznych. Jednakże, wolności i prawa osoby niewybranej na takie stanowisko i niezainteresowanej ponownym się o nie ubieganiem nie powinny być ograniczane

w większym stopniu niż w przypadku pozostałych obywateli. W szczególności, postawa społecznego zaangażowania poprzez m.in. kandydowanie w wyborach lokalnych, powinna być przez państwo promowana poprzez zapewnienie obywatelom jak najlepszych rozwiązań prawnych. Nie powinno natomiast dochodzić do ograniczeń autonomii informacyjnej niekandydującego już obywatela w zakresie innym niż „konieczny w demokratycznym państwie”, o którym mówi art. 31 ust. 3 Konstytucji. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o poinformowanie o przygotowanych inicjatywach legislacyjnych w omawianej kwestii.

56. Ministra Sprawiedliwości (RPO-637783-II/10) z dnia 5 czerwca 2012 r. – w sprawie wykonywania kar wobec osób, które nie odbywają prawomocnie orzeczonej kary pozbawienia wolności.

Rzecznik Praw Obywatelskich od wielu lat interesuje się problemem wykonywania kar wobec osób, które z różnych przyczyn nie odbywają prawomocnie orzeczonej kary pozbawienia wolności. W 2009 r. wystąpił w tej sprawie do Ministra Sprawiedliwości, zwracając szczególną uwagę na wysoką liczbę osób, których ten problem dotyczy. W odpowiedzi z dnia 19 marca 2009 r. otrzymał zapewnienie, że przygotowywany projekt zmieniający Kodeks karny wykonawczy z pewnością przyczyni się do zmniejszenia liczby skazanych oczekujących na wykonanie orzeczonych wobec nich kar pozbawienia wolności m.in. poprzez likwidację instytucji odroczenia i przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności. Ponadto projekt ten zakładał znacznie częstsze stosowanie warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności na etapie postępowania wykonawczego. Nowelizacja Kodeksu karnego wykonawczego nie wprowadziła powyższych zmian. Przepis art. 9 § 1 Kodeksu karnego wykonawczego wyraźnie stanowi, że postępowanie wykonawcze wszczyna się bezzwłocznie, gdy orzeczenie stało się wykonalne. Owa bezzwłoczność wykonania orzeczenia łączy się bezpośrednio z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, tj. prawem do uzyskania wyroku sądowego, co oznacza także stworzenie procedur efektywnego wykonywania zapadłych wyroków. Taki stan rzeczy wskazuje na potrzebę podejmowania odpowiednich działań, które doprowadzą do skuteczniejszego egzekwowania orzeczeń skazujących na bezwzględną karę pozbawienia wolności. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o udzielenie informacji, jakie działania podejmowane są przez Ministerstwo Sprawiedliwości celem rozwiązania przedstawionego problemu.

57. Ministra Sprawiedliwości oraz Ministra Edukacji Narodowej (RPO-697755-II/12) z dnia 11 czerwca 2012 r. - w sprawie przedłużania przez sąd rodzinny, bez zgody nieletniego, który ukończył 18 lat przed zakończeniem roku szkolnego, pobytu w młodzieżowym ośrodku wychowawczym na okres do zakończenia roku szkolnego.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się wychowawca z młodzieżowego ośrodka wychowawczego, wskazując na problem zgodności art. 73 § 2 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich z art. 70 ust. 1 Konstytucji RP. Zdaniem

wnioskodawcy wielu wychowanków po ukończeniu 18 lat otrzymuje w związku z kontynuowaniem nauki decyzję o przedłużeniu pobytu w ośrodku, mimo iż nie chcą już w nim przebywać. Opisany problem nie był dotychczas przedmiotem skarg kierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich. Nie ujawnił się także w trakcie wizytacji przeprowadzonych przez pracowników Biura Rzecznika w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych. Jednak analiza przedstawionej przez wnioskodawcę sprawy wskazuje, że dokonana przez niego ocena jest słuszna. Na podstawie art. 73 § 1 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich, umieszczenie m.in. w młodzieżowym ośrodku wychowawczym ustaje z mocy prawa z chwilą ukończenia przez nieletniego lat 18. Jednak - zgodnie z art. 73 § 2 tej ustawy - jeżeli nieletni ukończy lat 18 przed zakończeniem roku szkolnego, sąd rodzinny może przedłużyć na okres do zakończenia roku szkolnego przebywanie w zakładzie wychowawczym. Tymczasem Konstytucja RP w art. 70 ust. 1 jednoznacznie stanowi, że nauka jest obowiązkowa do 18 roku życia, a jedynie sposób wykonania obowiązku szkolnego określa ustawa. Również zgodnie z art. 15 ust. 1 ustawy o systemie oświaty, nauka jest obowiązkowa do ukończenia 18 roku życia. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o podjęcie inicjatywy ustawodawczej w celu odpowiedniej zmiany przepisu art. 73 § 2 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich, która uzależni możliwość przedłużenia przez sąd rodzinny okresu pobytu w zakładzie wychowawczym od zgody osoby, której to dotyczy.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji Narodowej (20.06.2012 r.) wyjaśnił, że problem opisany w wystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich nie był dotychczas podnoszony. Wręcz przeciwnie, w wielu debatach i na konferencjach, w części których uczestniczyli przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich, podnoszona była kwestia braku możliwości przedłużenia pobytu w MOW osobie pełnoletniej, do czasu ukończenia szkoły. Postulat taki jest uzasadniany trudnościami w ukończeniu przez wychowanków szkoły po opuszczeniu ośrodka i praktycznym brakiem możliwości dalszego kształcenia, skutkującymi wypadaniem z systemu szkolnego, zaniechaniem kontynuowania edukacji i przygotowania do wykonywania zawodu. Powszechna praktyka w tym zakresie wymaga ustalenia z wychowankiem dalszego postępowania, w związku z uzyskaniem przez niego pełnoletniości. W konsekwencji tych ustaleń dyrektor ośrodka składa wniosek do sądu rodzinnego o przedłużenie, na okres do zakończenia roku szkolnego, przebywania w MOW. Sąd rodzinny rozpatrując wniosek może uznać jego zasadność i dla dobra nieletniego przedłużyć pobyt wychowanka w MOW na okres do zakończenia roku szkolnego. W opinii Ministerstwa Edukacji Narodowej, jeżeli nieletni ukończy 18 lat przed zakończeniem roku szkolnego może wnioskować do sądu rodzinnego o przedłużenie przebywania w MOW do zakończenia roku szkolnego. Należy także uwzględnić uzyskanie opinii dyrektora ośrodka odnośnie do zasadności przedłużenia pobytu nieletniego w ośrodku. Pismo w przedmiotowej sprawie zostało skierowane do Ministra Sprawiedliwości, który koordynuje prace nad ustawą o postępowaniu w sprawach nieletnich.

58. Ministra Skarbu Państwa (RPO-549056-IV/07) z dnia 13 czerwca 2012 r. -
w sprawie odszkodowań za grunty warszawskie.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi na bierność władzy w prawidłowym uregulowaniu roszczeń odszkodowawczych mających genezę w dekrecie warszawskim. Odszkodowanie za wywłaszczoną nieruchomość miało być wypłacane na podstawie przepisów rozporządzenia, które jednak nie zostało wydane. Brak ten miały rekompensować późniejsze regulacje ustawowe, ale tylko w stosunku do byłych właścicieli domów jednorodzinnych i działek przeznaczonych pod budownictwo jednorodzinne przejętych po dniu 5 kwietnia 1958 r. Aktualnie problematyka odszkodowań za grunty uregulowana jest w art. 214 i 215 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami. Art. 215 ust. 2 ustawy jest powtórzeniem regulacji dotyczących odszkodowania za dom jednorodzinny i działkę przeznaczoną pod zabudowę jednorodzinną. W wyroku z dnia 13 czerwca 2011 r. (sygn. akt SK 41/09) Trybunał Konstytucyjny oceniając zgodność tego przepisu z art. 64 ust. 2 w związku z art. 32 ust. 1 i w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP stwierdził, że wspólną cechą byłych właścicieli domów jednorodzinnych i działek przeznaczonych pod zabudowę jednorodzinną oraz byłych właścicieli pozostałych nieruchomości warszawskich jest to, że zostali oni pozbawieni własności na podstawie dekretu warszawskiego i nie uzyskali prawa wieczystej dzierżawy, w związku z czym dekret przyznawał im odszkodowanie. Art. 215 ust. 2 ustawy o gospodarce nieruchomościami przyznaje odszkodowanie wyłącznie byłym właścicielom domów jednorodzinnych i działek przeznaczonych pod zabudowę jednorodzinną wywłaszczonym po dniu 5 kwietnia 1958 r. Trybunał ocenił, że pozbawienie odszkodowania byłych właścicieli określonej kategorii nieruchomości warszawskich nie znajduje racjonalnego uzasadnienia na gruncie konstytucyjnych gwarancji równej ochrony własności. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o poinformowanie o toku prac legislacyjnych podjętych w tej sprawie.

Minister Skarbu Państwa (27.06.2012 r.) wyjaśnił, że w wyroku z dnia 13 czerwca 2011 r. (sygn. akt SK 41/09) Trybunał Konstytucyjny uznał, że art. 215 ust. 2 ustawy o gospodarce nieruchomościami prowadzi do nierównego traktowania obywateli znajdujących się w podobnej sytuacji prawnej, tj. właścicieli kamienic. Wyrok nie skutkuje utratą mocy obowiązującej art. 215 ust. 2, nie wywołuje również skutków prawotwórczych, polegających na ustanowieniu nowej normy prawnej. Zobowiązuje on ustawodawcę do ustanowienia regulacji prawnych niezbędnych dla realizacji norm konstytucyjnych, co może skutkować przygotowaniem kompleksowej regulacji prawnej w tym zakresie lub zmianą art. 215 ust. 2 ustawy o gospodarce nieruchomościami, bez wskazania, w jakim czasie ma to nastąpić. Z orzeczenia TK nie wynika zobowiązanie Ministra Skarbu Państwa do przygotowania regulacji prawnej w tym zakresie. Ewentualna inicjatywa ustawodawcza dotycząca nowelizacji ustawy o gospodarce nieruchomościami należy do Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej.

59. Ministra Pracy i Polityki Społecznej (RPO-690581-III/11) z dnia 14 czerwca 2012 r. - w sprawie zasad ustalania dochodu rodziny ubiegającej się o świadczenia z pomocy społecznej, w sytuacji gdy członkiem rodziny jest niepełnosprawne dziecko będące podopiecznym fundacji gromadzącej środki na jego leczenie i rehabilitację na oddzielnym koncie bankowym fundacji.

Na tle jednej ze skarg rozpatrywanych przez Rzecznika Praw Obywatelskich ujawnił się problem zasad ustalania dochodu rodziny ubiegającej się o świadczenia z pomocy społecznej w sytuacji, gdy członkiem rodziny jest niepełnosprawne dziecko będące podopiecznym fundacji, która gromadzi środki na leczenie i rehabilitację tego dziecka na oddzielnym koncie bankowym fundacji. Katalog obciążeń pomniejszających dochód, jak i katalog przychodów odliczanych od dochodu na gruncie ustawy o pomocy społecznej mają charakter zamknięty, co powoduje, że wszelkie przychody bez względu na tytuł i źródło ich otrzymania, po odpowiednich pomniejszeniach, stanowią dochód. Jak wynika z postanowień regulaminu fundacji niosącej pomoc niepełnosprawnym dzieciom, rodzic dziecka niepełnosprawnego będącego podopiecznym fundacji ponosi koszty leczenia i rehabilitacji swego dziecka, a fundacja po przedstawieniu rachunku zwraca rodzicowi poniesione koszty przelewając środki zgromadzone na imiennym subkoncie. Zdaniem Rzecznika prawo do uzyskania refundacji poniesionych kosztów rehabilitacji ze strony organizacji pozarządowej nie powinno być traktowane w kategoriach uzyskania przychodu przy ustalaniu wysokości dochodu rodziny przy ustalaniu uprawnień do świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o przedstawienie stanowiska w kwestii możliwości podjęcia inicjatywy legislacyjnej zmierzającej do pełniejszego zabezpieczenia prawa rodzin z niepełnosprawnym dzieckiem do pomocy społecznej.

60. Ministra Spraw Wewnętrznych (RPO-690141-V/11) z dnia 15 czerwca 2012 r. - w sprawie dwóch różnych terminów prekluzyjnych, po upływie których nie uwzględnia się przy określeniu obywatelstwa dziecka zmian w ustaleniu osoby jednego z rodziców.

W odpowiedzi na wcześniejsze wystąpienie w przedmiotowej sprawie, Minister Spraw Wewnętrznych podzielił stanowisko Rzecznika Praw Obywatelskich, że brak jest racjonalnych powodów, które uzasadniają wprowadzenie przez ustawodawcę dwóch różnych terminów prekluzyjnych, po upływie których zmian w ustaleniu osoby jednego z rodziców dziecka nie uwzględnia się przy określeniu obywatelstwa dziecka. Minister Spraw Wewnętrznych stwierdził jednocześnie, że konieczne jest znowelizowanie art. 6 oczekującej na wejście w życie ustawy z dnia 2 kwietnia 2009 r. o obywatelstwie polskim, który - podobnie jak art. 7 obecnie obowiązującej ustawy o obywatelstwie polskim - przewiduje dwa różne terminy dla wystąpienia zmian w ustaleniu osoby jednego lub obojga rodziców podlegających uwzględnieniu przy określaniu obywatelstwa dziecka. Rzecznik Praw Obywatelskich nie podziela jednak stanowiska, iż prace legislacyjne nad zmianą art. 6 ustawy z dnia 2 kwietnia 2009 r. o obywatelstwie polskim powinny rozpocząć się dopiero po pewnym okresie

obowiązywania tej ustawy. Skoro resort spraw wewnętrznych stoi na stanowisku, że przepisy regulujące zasady wpływu zmian w ustaleniu osoby jednego lub obojga rodziców na obywatelstwo dziecka są niezgodne z art. 32 Konstytucji RP, to w ocenie Rzecznika konieczne jest pilne podjęcie prac legislacyjnych w celu zmiany zakwestionowanych norm prawnych, nawet w sytuacji, gdy regulacje te jeszcze oczekują na wejście w życie. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o pilne podjęcie prac legislacyjnych nad zmianą art. 6 ustawy z dnia 2 kwietnia 2009 r. o obywatelstwie polskim, w celu zapewnienia należytej ochrony podstawowych praw obywatelskich.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych (26.06.2012 r.) podtrzymuje stanowisko o konieczności dokonania nowelizacji przepisów art. 6 ustawy z dnia 2 kwietnia 2009 r. o obywatelstwie polskim, dotyczących uwzględnienia zmian w ustaleniu osoby albo obywatelstwa jednego lub obojga rodziców przy określeniu obywatelstwa dziecka. Wspomniana ustawa została ogłoszona w Dzienniku Ustaw RP w dniu 14 lutego 2012 r. i wejdzie w życie po upływie 6 miesięcy od dnia jej ogłoszenia, tj. w dniu 15 sierpnia 2012 r. Mając powyższe na względzie, a także z uwagi na obowiązujące ustawodawcę zasady bezpieczeństwa prawnego i pewności prawa, Ministerstwo za celowe uznaje dokonanie zmiany przedmiotowej ustawy w zakresie wskazanym w wystąpieniu Rzecznika, w najbliższym możliwym terminie po wejściu w życie ustawy.

61. Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej (RPO-626362-V/09) z dnia 15 czerwca 2012 r. - w sprawie braku przepisów określających dopuszczalny poziom hałasu emitowanego przez generatory dźwięku i głośniki wysyłające sygnały ostrzegawcze, w które wyposażone są pojazdy uprzywilejowane.

Konstytucja RP nakłada na władze publiczne obowiązek ochrony środowiska oraz zapobiegania negatywnym dla zdrowia skutkom degradacji środowiska. Jednym z czynników mających wpływ na pogorszenie środowiska życia człowieka, które może prowadzić do negatywnych konsekwencji dla jego zdrowia, jest emisja hałasu. Przepis art. 66 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. - Prawo o ruchu drogowym wprowadza wymogi dotyczące konstrukcji i wyposażenia pojazdów uczestniczących w ruchu, które mają zagwarantować, że korzystanie z tych pojazdów nie doprowadzi do zakłócenia spokoju publicznego przez powołanie hałasu przekraczającego poziom określony w przepisach szczegółowych. Prawo nie normuje jednak kwestii dopuszczalnego poziomu hałasu emitowanego przez generatory dźwięku i głośniki wysyłające sygnały ostrzegawcze, w które wyposażone są pojazdy uprzywilejowane, w szczególności ambulansy i pojazdy straży pożarnej. Niezbędne jest zatem wprowadzenie regulacji, które będą określać maksymalny poziom hałasu emitowanego przez pojazdy uprzywilejowane. Opisany problem został zasygnalizowany Ministrowi Infrastruktury już ponad dwa i pół roku temu, jednak nadal brak informacji chociażby o założeniach do regulacji mających unormować przedmiotową materię. W związku z powyższym Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o poinformowanie, na jakim etapie znajdują się obecnie prace nad projektem

przepisów określających dopuszczalny poziom hałasu emitowanego przez generatory dźwięku i głośniki wysyłające sygnały ostrzegawcze, w które wyposażone są pojazdy uprzywilejowane.

62. Ministra Obrony Narodowej (RPO-702597-III/12) z dnia 18 czerwca 2012 r. - w sprawie braku ekwiwalentu dla żołnierzy za pozostawanie w dyspozycji dowódcy jednostki wojskowej w trakcie pełnienia tzw. „dyżuru domowego pod służbowym telefonem komórkowym”.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się żołnierz zawodowej służby wojskowej w sprawie braku ekwiwalentu za pozostawanie w dyspozycji dowódcy jednostki wojskowej w trakcie pełnienia tzw. „dyżuru domowego pod służbowym telefonem komórkowym”. Analiza obowiązujących przepisów budzi wątpliwości w zakresie istnienia podstaw prawnych umożliwiających stosowanie dyżurów domowych w stosunku do żołnierzy. Zarówno bowiem w ustawie z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych, jak i w rozporządzeniu Ministra Obrony Narodowej z dnia 26 czerwca 2008 r. w sprawie czasu służby żołnierzy zawodowych nie jest wymieniane pojęcie „dyżuru domowego”. Kwestia ta jest odmiennie rozwiązana w pragmatykach służb mundurowych, gdzie regulacje w tym zakresie są zamieszczone na poziomie aktów prawnych o randze ustawowej. Ponadto przepis § 2 pkt 1 rozporządzenia w sprawie czasu służby żołnierzy zawodowych określa możliwość wprowadzenia innego, bliżej nieokreślonego dyżuru rozkazem dowódcy jednostki wojskowej. Zapis ten nie odpowiada art. 92 ust. 1 Konstytucji RP. Określa on, że rozporządzenia są wydawane przez organy wskazane w Konstytucji, na podstawie szczegółowego upoważnienia zawartego w ustawie i w celu jej wykonania. W opisywanym przypadku nastąpiło przekroczenie delegacji ustawowej w postaci regulacji w rozporządzeniu materii, co do której na poziomie ustawowym brak jest wyraźnych wskazówek. Zawarta w rozporządzeniu dyspozycja umożliwia dowódcy jednostki wojskowej tworzenie samoistnie nowych form dyżurów, które nie są wymienione w tym akcie wykonawczym. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o ustosunkowanie się do przedstawionego problemu.

63. Głównego Inspektora Jakości Handlowej Artykułów Rolno - Spożywczych (RPO-698445-V/12) z dnia 19 czerwca 2012 r. - w sprawie nieujawnienia opinii publicznej listy przedsiębiorców używających w procesie produkcji i przetwarzania żywności tzw. soli wypadowej.

W związku z otrzymywanymi skargami Rzecznik Praw Obywatelskich prowadzi postępowanie wyjaśniające dotyczące nieujawnienia opinii publicznej listy przedsiębiorców używających w procesie produkcji i przetwarzania żywności tzw. soli wypadowej. Skarżący podnoszą, że nieopublikowanie takiego wykazu narusza ich prawa zagwarantowane w Konstytucji RP, w szczególności prawo do ochrony zdrowia, dostępu do informacji o działalności organów administracji publicznej i wytworzonych przez nie dokumentów, a także obowiązek ochrony konsumentów

przed działaniami zagrażającymi ich zdrowiu. W prowadzonej korespondencji Główny Inspektor Sanitarny wskazał, że mimo braku zagrożenia życia i zdrowia konsumentów ponad wszelką wątpliwość zostały naruszone przepisy prawne poprzez wyprodukowanie zafałszowanego produktu. Państwowa Inspekcja Sanitarna nie posiada kompetencji do nadzoru jakości handlowej żywności. Główny Inspektor polecił więc organom Państwowej Inspekcji Sanitarnej przekazanie sprawy Inspekcji Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych do dalszego prowadzenia. Natomiast Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów poinformował Rzecznika o działaniach podejmowanych przez podległe mu organa Inspekcji Handlowej, wskazując na ich ograniczony charakter z uwagi na właściwość Inspekcji Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o poinformowanie o działaniach podjętych przez Inspekcję, w szczególności zaś o wskazanie, czy wobec przedsiębiorców zastosowano instrumenty prawne oraz administracyjne kary pieniężne przewidziane w art. 29 oraz 40a ust. 1 pkt 3 i 4 ustawy z dnia 21 grudnia 2000 r. o jakości handlowej artykułów rolno – spożywczych.

64. Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej (RPO-652021-V/10) z dnia 19 czerwca 2012 r. - w sprawie ograniczonego dostępu do pytań egzaminacyjnych osób przystępujących do egzaminu na egzaminatora osób ubiegających się o uzyskanie uprawnień do kierowania pojazdami mechanicznymi.

Opisany w wystąpieniu problem wyłonił się w trakcie badania sprawy indywidualnej, w której wnioskodawca, w związku z niezdanym egzaminem, bezskutecznie dochodził przed Komisją Weryfikacyjną, jak również Ministerstwem Infrastruktury, prawa do udostępnienia treści pytań, na które nie udzielił prawidłowej odpowiedzi. Obowiązujący § 8 regulaminu stanowiącego załącznik do zarządzenia nr 24 Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 28 marca 2012 r. w sprawie zatwierdzenia Regulaminu określającego sposób przeprowadzania egzaminu dla kandydatów na egzaminatorów i egzaminatorów osób ubiegających się o uprawnienia do kierowania pojazdem silnikowym, nie reguluje sposobu udostępniania pytań egzaminacyjnych, ani nie utajnia ich. Przepis ten reguluje sposób opracowywania pytań egzaminacyjnych, zasady ich przechowywania oraz wykorzystania w trakcie egzaminu. Z tego względu wątpliwości budzi przyjęta przez Ministerstwo Infrastruktury interpretacja, iż wykorzystanie pytań w trakcie egzaminu tożsame jest z zakazem udostępnienia pytań, już po jego przeprowadzeniu. Opracowane pytania egzaminacyjne należy uznać za informację publiczną. Ograniczenie dostępu do tych pytań, po ich wykorzystaniu na potrzeby przeprowadzonego egzaminu, musi budzić wątpliwości w świetle art. 61 Konstytucji oraz ustawy o dostępie do informacji publicznej. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o przedstawienie stanowiska w przedmiotowej sprawie, a w szczególności o rozważenie możliwości wprowadzenia trybu umożliwiającego dostęp do pytań egzaminacyjnych.

65. Dyrektora Generalnego Służby Więziennej (RPO-677872-II/11) z dnia 19 czerwca 2012 r. - w sprawie nieprawidłowości w stosowaniu przez funkcjonariuszy Służby Więziennej wobec osób pozbawionych wolności środków przymusu bezpośredniego.

Rozpatrując skargi osób pozbawionych wolności, dotyczące stosowania wobec nich środków przymusu bezpośredniego przez funkcjonariuszy Służby Więziennej oraz badając na miejscu w jednostkach penitencjarnych okoliczności i sposób stosowania wobec tymczasowo aresztowanych i skazanych tych środków, stwierdzono, że w wielu przypadkach dowódcy zmiany nie realizują obowiązku określonego w § 5 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 lipca 2010 r. w sprawie stosowania środków przymusu bezpośredniego oraz użycia broni palnej lub psa służbowego przez funkcjonariuszy Służby Więziennej. Przepis ten stanowi, że dowódca zmiany w trakcie bezpośredniej kontroli zachowania osoby pozbawionej wolności, w odstępach czasu nieprzekraczających 2 godziny, jest obowiązany do dokonywania oceny, czy jest konieczne dalsze stosowanie środków przymusu bezpośredniego. Z przeprowadzonych przez Rzecznika postępowań wyjaśniających wynika, że niejednokrotnie kontrola nie była realizowana w sposób bezpośredni; funkcjonariusze nie wchodzili do pomieszczenia dźwiękochłonnego, w którym przebywał osadzony, poprzestając na obserwacji jego zachowania przez wizjer lub okno pomieszczenia. Zdaniem Rzecznika dyrektywa zawarta w przywołanym przepisie zobowiązuje funkcjonariusza wykonującego kontrolę bezpośrednią do wejścia do pomieszczenia, w którym osadzony przebywa. Stanowisko takie wyrażali także dyrektorzy wielu wizytowanych jednostek penitencjarnych, w rozmowie z przedstawicielami Rzecznika. Wobec powyższego Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o podjęcie stosownych działań mających na celu wyeliminowanie wskazanej nieprawidłowości w stosowaniu przez funkcjonariuszy Służby Więziennej wobec osób pozbawionych wolności środków przymusu bezpośredniego.

66. Dyrektora Generalnego Służby Więziennej (RPO-659487-II/10) z dnia 19 czerwca 2012 r. - w sprawie przepisów dotyczących dopuszczalnej masy przesyłki listowej ekonomicznej, ograniczających prawa osób pozbawionych wolności.

W 2011 r. Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich zwróciło się do Centralnego Zarządu Służby Więziennej w sprawie uregulowań zawartych w § 18 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności, wskazując na brak uzasadnienia dla zapisu, który stanowi, iż dopuszczalna masa przesyłki listowej ekonomicznej nierejestrowanej, wysyłanej przez osadzonych nieposiadających środków pieniężnych, wynosi do 20 g. Zastępca Dyrektora Generalnego Służby Więziennej zapewnił, że omawiane zagadnienie zostanie rozwiązane poprzez nowelizację przywołanego wyżej rozporządzenia. Tymczasem § 22 projektu z dnia 15 listopada 2011 r. rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości zmieniającego rozporządzenie w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności, umieszczonego na stronie internetowej

Służby Więziennej przewiduje, że dopuszczalna masa przesyłek listowych wynosi 20 g. Tym samym nie dokonano sugerowanej przez Biuro Rzecznika zmiany. W ocenie Rzecznika nie ma racjonalnych przesłanek do tego, by utrzymywać obecny stan rzeczy, który prowadzi do ograniczenia praw osób pozbawionych wolności. Zgodnie z cennikiem opłat za powszechnie usługi pocztowe w obrocie krajowym, znajdującym się w załączniku do zarządzenia Nr 28 Dyrektora Generalnego Poczty Polskiej z dnia 10 marca 2009 r., dopuszczalna masa przesyłki listowej ekonomicznej nierejestrowanej wynosi do 50g. Opłata przesyłki o masie do 50 g jest taka sama, jak przesyłki o masie do 20 g, zatem zmiana uregulowań nie niesie za sobą dodatkowych kosztów. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o uwzględnienie w pracach nad projektem nowelizacji rozporządzenia zmiany dopuszczalnej masy przesyłki listowej ekonomicznej.

67. Ministra Sprawiedliwości (RPO-695262-V/12) z dnia 19 czerwca 2012 r. – w sprawie oceny funkcjonowania upadłości konsumenckiej uregulowanej w ustawie Prawo upadłościowe i naprawcze.

Na podstawie analizy skarg wpływających do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich można stwierdzić, że wbrew założeniom ustawodawcy, upadłość konsumencka w Polsce nie stanowi dla dłużników realnego instrumentu oddłużania. Od chwili wejścia w życie przepisów umożliwiających osobom fizycznym nieprowadzącym działalności gospodarczej złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości, tj. od dnia 31 marca 2009 r., do 31 grudnia 2011 r. wpłynęło 1 875 wniosków o ogłoszenie upadłości konsumenckiej, w tym jedynie 36 wniosków zostało uwzględnionych. Dane wskazują na tendencję malejącą w zakresie liczby składanych do sądów wniosków o ogłoszenie upadłości. Główna przyczyna takiego stanu rzeczy tkwi w kształcie obecnej regulacji dotyczącej upadłości konsumenckiej. Upadłość może być konsekwencją jedynie takiego stanu niewypłacalności, który powstał w nadzwyczajnych, niezależnych od dłużnika okolicznościach. Ogłoszenie upadłości wobec osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej polega na likwidacji majątku, obejmującej także lokal mieszkalny dłużnika albo dom jednorodzinny, jeżeli wchodzi on w skład masy upadłości. Pożądanym kierunkiem zmian byłoby zastosowanie, obok likwidacji majątku, także formuły układu lub ugody umożliwiającej restrukturyzację zadłużenia. Rozważenia wymaga wprowadzenie rozwiązania umożliwiającego dłużnikom ubieganie się o zwolnienie przez sąd od wydatków niezbędnych do przeprowadzenia postępowania oddłużeniowego. Ogłoszenie upadłości konsumenckiej nie jest możliwe, gdy dłużnik ma tylko jednego wierzyciela, tymczasem liczba wierzycieli nie powinna stanowić czynnika warunkującego możliwość skorzystania z postępowania oddłużeniowego. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o poinformowanie o prowadzonych pracach nad projektem zmian ustawy Prawo upadłościowe i naprawcze w zakresie upadłości konsumenckiej.

68. Przewodniczącego Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego przy Ministrze Sprawiedliwości (RPO-680027-II/11) z dnia 21 czerwca 2012 r. - w sprawie braku możliwości zaskarżenia decyzji sądu negatywnie ustosunkowującej się do kwestii wznowienia postępowania z przyczyn określonych w art. 542 § 3 Kodeksu postępowania karnego.

Problematyka omówiona w wystąpieniu wyłoniła się na tle spraw podejmowanych w Biurze RPO. Zgodnie z art. 542 § 1 k.p.k. wznowienie postępowania może nastąpić na wniosek strony lub z urzędu. Wznowienie postępowania na podstawie art. 542 § 3 k.p.k. w związku z ujawnieniem się jednego z uchybień wymienionych w art. 439 § 1 k.p.k. może nastąpić tylko z urzędu, nie zaś na wniosek strony, która w sprawie o wznowienie postępowania z urzędu nie posiada żadnych uprawnień, w tym do inicjowania takiego postępowania, czy zaskarzania decyzji zapadających w postępowaniu. Strona może skorzystać z instytucji uregulowanej w art. 9 § 2 k.p.k. i zasygnalizować sądowi istnienie uchybień z art. 439 § 1 k.p.k., jednak sąd, w razie niestwierdzenia istnienia zasygnalizowanego przez stronę uchybienia - nie jest zobligowany do ustosunkowania się do wniosku w formie decyzji procesowej. Jeżeli sąd wskutek sygnalizacji strony wyda decyzję procesową negatywnie ustosunkowującą się do kwestii wznowienia postępowania z przyczyn określonych w art. 542 § 3, to stronie nie przysługuje żądanie, w drodze środka odwoławczego, kontroli stanowiska sądu. Mając na uwadze standardy konstytucyjne wyrażone w art. 78 Konstytucji RP, należałoby rozważyć przyznanie stronie prawa do otrzymania decyzji procesowej sądu w zakresie braku podstaw do wznowienia postępowania z urzędu, od której przysługiwałby środek zaskarżenia. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o poinformowanie, czy przewidywane są zmiany legislacyjne, które stanowiłyby rozwiązanie przedstawionego problemu.

69. Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej (RPO-675716-IV/11) z dnia 25 czerwca 2012 r. - w sprawie uciążliwości związanych z realizowaniem inwestycji w zakresie dróg publicznych dla mieszkańców terenów przylegających do tych dróg.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi dotyczące uciążliwości związanych z realizowaniem inwestycji w zakresie dróg publicznych, w tym w szczególności autostrad i dróg ekspresowych, dla mieszkańców terenów przylegających do tych dróg. Zarzuty odnoszą się w większości przypadków do kwestii istotnego ograniczenia możliwości zagospodarowania nieruchomości przyległych do tych dróg, prowadzącego w konsekwencji do obniżenia ich wartości oraz negatywnego wpływu emisji drogowych (hałas, pył) na warunki życia na przyległych nieruchomościach. Zarzuty te są w znacznej części uzasadnione i wskazują na istniejące zagrożenia dla konstytucyjnie chronionych praw i wolności (art. 21 ust. 1, art. 47, art. 75 i 76 Konstytucji RP). Ustawa z dnia 10 kwietnia 2003 r. o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych nie zawiera uregulowań minimalizujących w odpowiednim stopniu negatywne skutki wpływu realizacji inwestycji drogowych na wartość przyległych

nieruchomości i warunki bytowania na tych nieruchomościach. W szczególności, normą taką nie jest art. 13 ust. 3 tej ustawy, który uzależnia dopuszczalność powstania roszczenia o wykup nieruchomości w przypadku jej częściowego wywłaszczenia jedynie od przesłanki niemożności prawidłowego wykorzystania na dotychczasowe cele. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o podjęcie prac legislacyjnych zmierzających do zmiany treści tego przepisu poprzez przyznanie odpowiedniego odszkodowania lub roszczenia o wykup właścicielom nieruchomości, które w części zostały wywłaszczone pod budowę dróg publicznych, jeżeli pozostała ich część utraciła w znacznym stopniu swoją wartość lub nastąpiło znaczne pogorszenie możliwości jej wykorzystywania do celów mieszkaniowych.

70. Ministra Administracji i Cyfryzacji (RPO-653259-IV/10) z dnia 25 czerwca 2012 r. - w sprawie braku przepisów nakazujących informowanie właścicieli nieruchomości o dokonanych z urzędu zmianach wpisów odnoszących się do ich nieruchomości w ewidencji gruntów i budynków.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi obywateli wskazujące na brak przepisów nakazujących informowanie ich o dokonanych z urzędu zmianach wpisów odnoszących się do ich nieruchomości w ewidencji gruntów i budynków. W sytuacji gdy aktualizacja operatu wymaga przeprowadzenia postępowania wyjaśniającego lub uzyskania dodatkowych dowodów, wprowadzenie zmian danych ewidencyjnych następuje w formie decyzji administracyjnej. Wówczas prawo właściciela do informacji o postępowaniu dotyczącym jego nieruchomości jest zagwarantowane szerokim zakresem obowiązku informowania stron przewidzianym przez Kodeks postępowania administracyjnego. Natomiast w przypadku aktualizacji operatu ewidencyjnego dokonywanej w trybie czynności materialno-technicznej nie stosuje się przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego. Brak jest również regulacji szczególnych, które przewidywałyby obowiązek informowania właścicieli nieruchomości o dokonanej zmianie w zapisach ewidencji gruntów. Właściciel lub inna osoba władająca nieruchomością może nie mieć wiedzy, jakie zmiany stanu prawnego lub faktycznego podlegające ujawnieniu w ewidencji gruntów i budynków nastąpiły w odniesieniu do jego nieruchomości, a w konsekwencji - posługiwać się danymi niezgodnymi z aktualnymi wpisami w tej ewidencji, co naraża go na różnego rodzaju konsekwencje prawne. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o podjęcie prac legislacyjnych zmierzających do uchwalenia przepisów prawnych zapewniających informowanie podmiotów wykazanych w ewidencji gruntów i budynków jako właściciele lub władający nieruchomościami o zmianach dokonywanych w ewidencji w odniesieniu do tych nieruchomości, niezależnie od trybu, w którym są one podejmowane.

71. Dyrektora Generalnego Służby Więziennej (RPO-686466-II/11) z dnia 25 czerwca 2012 r. - w sprawie dokumentowania przez Służbę Więzienną faktu przeprowadzenia kontroli osobistej.

W skargach kierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich osadzeni sygnalizują, że w związku z częstymi kontrolami osobistymi doznają uczucia poniżenia i niejednokrotnie odbierają je jako szykany ze strony Służby Więziennej. Nie ulega zatem wątpliwości, iż tego typu kontrola musi mieć miejsce w sytuacjach uzasadnionych. Kontrola osobista stanowi bardzo daleko idącą ingerencję w sferę prywatności osoby pozbawionej wolności, bowiem polega na oględzinach ciała oraz sprawdzeniu odzieży, bielizny i obuwia. W związku z powyższym, Rzecznik proponuje odnotowywanie faktu kontroli osobistej (dzień, godzina, miejsce, osoba kontrolowana, osoba kontrolująca, uzasadnienie kontroli) w dokumentacji Służby Więziennej. Stanowisko Rzecznika jest również podyktowane występującą często potrzebą badania zarzutów w tej bardzo delikatnej materii przez przełożonych funkcjonariuszy oraz przez organy zewnętrzne (sądy powszechne, Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, sędziego penitencjarnego, inne organy). Opracowywany obecnie projekt rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie sposobów ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej nie zawiera obowiązku dokumentowania przez Służbę Więzienną faktu przeprowadzenia kontroli i odnotowania wskazanych wyżej informacji. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o rozważenie wprowadzenia obowiązku dokumentowania przez Służbę Więzienną faktu przeprowadzenia kontroli osobistej osadzonego.

72. Prezesa Krajowej Rady Radców Prawnych (RPO-681029-XVIII/11) z dnia 25 czerwca 2012 r. - w sprawie statusu prawnego osoby, która uzyskała zaświadczenie o ukończeniu aplikacji radcowskiej, a nie przystąpiła jeszcze do egzaminu radcowskiego.

W związku ze skargami wpływającymi do Rzecznika Praw Obywatelskich powraca problem statusu prawnego osoby, która uzyskała zaświadczenie o ukończeniu aplikacji radcowskiej, a nie przystąpiła jeszcze do egzaminu radcowskiego. Zdaniem Rzecznika omawianej kategorii podmiotów należałoby zapewnić (przynajmniej do momentu przystąpienia do egzaminu, a w przypadku jego zdania - także do momentu złożenia ślubowania) uprawnienia przysługujące w toku odbywania aplikacji. Minister Sprawiedliwości poinformował, że w projekcie zmian ustawy o radcach prawnych dodano w art. 35¹ ust. 2a w brzmieniu: „Przez okres 6 miesięcy od dnia otrzymania zaświadczenia o odbyciu aplikacji radcowskiej, aplikant radcowski może zastępować radcę prawnego w zakresie, o którym mowa w ust. 1 i 2, chyba że otrzymał negatywny wynik z egzaminu radcowskiego”. Problem dotyczy także wyznaczenia daty ślubowania dla osób, które zdały egzamin radcowski i złożyły wnioski o wpis na listę radców prawnych. W obowiązujących przepisach brak maksymalnego terminu, jaki może upłynąć od złożenia wniosku o wpis do wyznaczenia ślubowania. W praktyce, od momentu uzyskania zaświadczenia o ukończeniu aplikacji, a następnie złożenia wniosku o wpis na listę radców prawnych w przypadku pozytywnie złożonego egzaminu radcowskiego, aż do momentu złożenia ślubowania, zainteresowani nie mogą wykonywać zastępstwa procesowego ani zawodu radcy prawnego. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o rozważenie wprowadzenia niezbędnych

standardów bądź dookreślenia uchwałą Krajowej Rady Radców Prawnych maksymalnego terminu, w jakim Dziekani Okręgowych Izb Radców Prawnych winni wyznaczyć datę ślubowania osób, które w danym roku zdały egzamin radcowski i złożyły stosowny wniosek oraz uzyskały ostateczny wpis na listę radców prawnych.

73. Ministra Sprawiedliwości (RPO-595750-II/08) z dnia 27 czerwca 2012 r. – w sprawie implementacji do polskiego systemu prawnego postanowień Konwencji Rady Europy z dnia 23 listopada 2001 r. o cyberprzestępczości oraz Protokołu dodatkowego do tej Konwencji.

Problem implementacji do polskiego systemu prawnego postanowień Konwencji Rady Europy z dnia 23 listopada 2001 r. o cyberprzestępczości oraz Protokołu dodatkowego do tej Konwencji był przedmiotem korespondencji Rzecznika Praw Obywatelskich z Ministrem Sprawiedliwości. W otrzymanym przez Rzecznika piśmie z dnia 26 lutego 2010 r. została zawarta informacja, że w Ministerstwie Sprawiedliwości opracowywany jest projekt ustawy obejmujący zmiany art. 101 § 4, art. 202 i art. 205 Kodeksu karnego, a także art. 90, art. 91 i art. 185 Kodeksu postępowania karnego. Zmiany te miały gwarantować możliwość związania się Polski Konwencją i Protokołem. Zmiany powyższych przepisów nie weszły jednak do tej pory w życie. Lektura projektów ustaw zmieniających Kodeks karny oraz Kodeks postępowania karnego zamieszczonych na stronach internetowych Ministerstwa Sprawiedliwości oraz Sejmu RP wskazuje, że obecnie prace legislacyjne w omawianym zakresie nie są prowadzone. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o poinformowanie, czy podejmowane są działania mające na celu implementację do polskiego systemu prawnego postanowień Konwencji o cyberprzestępczości oraz Protokołu dodatkowego do tej Konwencji oraz ewentualnie, na jakim etapie są te działania.

74. Ministra Edukacji Narodowej (RPO-697700-I/12) z dnia 27 czerwca 2012 r. - w sprawie przypadków przejścia do prowadzenia publicznych szkół przez spółki komunalne.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich docierają sygnały o przypadkach przejścia prowadzenia publicznych szkół przez spółki komunalne. Rozwiązanie to, zdaniem przedstawicieli części jednostek samorządu terytorialnego, jest zgodne z prawem. Jednak w ocenie Rzecznika zaproponowana przez nie interpretacja przepisów może budzić wątpliwości. Edukacja publiczna należy do zadań własnych gminy. Wolą ustawodawcy było, aby całość dochodów oraz wydatków placówek oświatowych pochodziła bezpośrednio z budżetu jednostki samorządu terytorialnego. Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty nie przewiduje możliwości przejścia prowadzenia zadania przez wyposażoną we własny majątek spółkę komunalną. Zgodnie z art. 58 ust. 3 tej ustawy możliwe jest prowadzenie szkoły publicznej przez osobę fizyczną lub osobę prawną. Ustawa nie przewiduje wyłączenia dla żadnej kategorii osób prawnych, jednak taka możliwość wydaje się być wykluczona przez treść innych aktów normatywnych rangi ustawowej. Prowadzenie

szkół publicznych przez spółki komunalne wydaje się pozostawać w sprzeczności z art. 5 ust. 5 i art. 79 ust. 1 ustawy o systemie oświaty oraz art. 7 ust. 1 pkt 8 ustawy o samorządzie gminnym. Wątpliwości co do zgodności zaproponowanego rozwiązania z prawem wynikają także z regulacji zawartych w ustawie o gospodarce komunalnej. Zgodnie z art. 10 ww. ustawy gmina może tworzyć i przystępować do spółek prawa handlowego działających poza sferą użyteczności publicznej jedynie w wyjątkowych wypadkach, w razie istnienia niezaspokojonych potrzeb wspólnoty samorządowej na rynku lokalnym. Przekazanie szkoły spółce komunalnej może przybrać znamiona działań mających na celu obejście przewołanych przepisów prawa. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o zajęcie stanowiska w sprawie.

75. Ministra Środowiska (RPO-680067-I/11) z dnia 27 czerwca 2012 r. – w sprawie braku możliwości otrzymania dopłat ze środków unijnych na zalesienie z powodu niezyskania opinii o braku sprzeczności planowanego zalesienia z planami ochrony albo planami zadań ochronnych obszaru Natura 2000.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwracają się osoby, które nie otrzymały dopłaty ze środków unijnych na zalesienie z powodu niezyskania opinii Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska o braku sprzeczności planowanego zalesienia z planami ochrony albo planami zadań ochronnych obszaru Natura 2000. Do zadań Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska należy ustanowienie w formie zarządzenia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000. Z ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie środowiska nie wynika, w jakim terminie powinno być wydane takie zarządzenie. Plan ochrony dla obszaru Natura 2000 ustanawia Minister Środowiska w formie rozporządzenia. Ustawa o ochronie środowiska również nie określa terminu na wydanie planu ochrony. W rezultacie na części obszarów Natura 2000 nie zostały ustanowione plany ochrony ani plany zadań ochronnych. Zgodnie z wytycznymi Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska z dnia 17 listopada 2010 r., w takiej sytuacji opinia o braku sprzeczności planowanego zalesienia gruntu z planami ochrony lub planami zadań ochronnych nie może zostać wydana. W konsekwencji osoba planująca zalesienie gruntu nie ma możliwości uzyskania na ten cel pomocy. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o rozważenie możliwości zmiany wytycznych Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska tak, aby w sytuacji, gdy z całokształtu sprawy wynika, że mimo braku planów ochrony albo zadań ochrony planowane zalesienie nie jest sprzeczne z celami ochrony danego obszaru Natura 2000, Dyrektorzy Regionalni wydawali opinię o braku takiej sprzeczności. Prosi także o informację, czy Ministerstwo Środowiska podjęło działania w celu ustanowienia brakujących planów dla obszarów Natura 2000.

76. Ministra Obrony Narodowej (RPO-696889-III/12) z dnia 27 czerwca 2012 r. - w sprawie braku regulacji dotyczącej zwrotu kosztów usług opiekuńczych, o których mowa w art. 50 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.

Problem opisany w wystąpieniu pojawił się na tle sprawy byłego żołnierza zawodowego, któremu prawomocnie orzeczono inwalidztwo o znacznym stopniu niepełnosprawności. Z uwagi na niemożność samodzielnej egzystencji, skarżący zmuszony jest korzystać z częściowo odpłatnych usług opiekuńczych. Skarżący wystąpił do właściwego Wojskowego Biura Emerytalnego z wnioskiem o przyznanie zwrotu kosztów opieki paliatywno-hospicyjnej. Jednak organ ten zażądał przedstawienia rachunku lub faktury, na podstawie których może dokonać zwrotu kosztów opieki. Ośrodek pomocy społecznej nie jest uprawniony do wystawiania żądanych rachunków i faktur za tę usługę. W rezultacie skarżący nie ma możliwości otrzymania wymaganego dokumentu. Obecnie brak jest regulacji dotyczącej zwrotu kosztów usług opiekuńczych, o których mowa w art. 50 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Usługi opiekuńcze są świadczeniem z pomocy społecznej i nie mogą być traktowane jako forma opieki paliatywno-hospicyjnej, będącej świadczeniem gwarantowanym opieki zdrowotnej. Niezbędne jest rozszerzenie katalogu świadczeń socjalnych, z których może korzystać świadczeniobiorca, o którym mowa w art. 27 ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin poprzez regulację dającą podstawę do ubiegania się o zwrot kosztów usług opiekuńczych, realizowanych w ramach systemu pomocy społecznej. Konieczne jest też uregulowanie zasad dokonywania takiego zwrotu. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o przedstawienie stanowiska w kwestii możliwości odpowiedniej zmiany rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 24 czerwca 2009 r. w sprawie funduszu socjalnego dla emerytów i rencistów wojskowych oraz przekazywania środków funduszu socjalnego między wojskowymi organami emerytalnymi.

77. Ministra Sprawiedliwości (RPO-685058-IV/11) z dnia 29 czerwca 2012 r. - w sprawie problemów osób niepełnosprawnych intelektualnie i chorych psychicznie, w tym w kwestii ubezwłasnowolnienia i zasadności całkowitego pozbawienia osób ubezwłasnowolnionych zdolności do czynności prawnych.

Do wiadomości Rzecznika Praw Obywatelskich docierają sygnały dotyczące trudności ze znalezieniem kandydatów do objęcia funkcji opiekuna czy kuratora dla osoby ubezwłasnowolnionej. Doświadczenia Biura RPO wskazują, że istnieje ogólniejszy, systemowy problem reprezentacji procesowej osób, które z jakichkolwiek powodów nie mogą uczestniczyć w postępowaniu sądowym czy administracyjnym. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o rozważenie zasadności podjęcia działań w celu ustalenia rzeczywistej skali zjawiska. Prosi też o rozważenie zasadności podjęcia inicjatywy ustawodawczej w celu ściślejszego złączenia (np. w ramach jednego postępowania sądowego) procedury ubezwłasnowolnienia oraz ustanowienia opiekuna czy kuratora. Połączenie tych dwóch procedur i ustanowienie wymogu, że orzeczenie o ubezwłasnowolnieniu musi zawierać postanowienie o ustanowieniu opiekuna bądź kuratora sprawiłoby, że osoba ubezwłasnowolniona nie byłaby umieszczana w prawnej pustce - bez zdolności do czynności prawnych i bez pomocy opiekuna czy kuratora. Inną możliwością jest upowszechnienie praktyki ustanawiania

doradcy tymczasowego, który może działać aż do ustanowienia opiekuna albo kuratora. W ocenie Rzecznika istnieje pilna potrzeba systemowego rozwiązania problemu braku kandydatów na opiekunów i kuratorów - np. przez rozszerzenie uprawnień i kompetencji pracowników socjalnych bądź innej grupy przeszkolonych profesjonalistów, np. kuratorów rodzinnych, za stosownym wynagrodzeniem, bądź powołanie nowej instytucji zawodowego kuratora (asystenta prawnego) specjalizującego się w reprezentacji procesowej oraz prowadzeniu spraw majątkowych innych osób.

78. Ministra Sprawiedliwości (RPO-654000-IV/10) z dnia 29 czerwca 2012 r. - w sprawie realizacji uprawnień procesowych przez uczestników postępowania cywilnego, przebywających za granicą.

Wątpliwości Rzecznika budzi stan prawny, który poza zakresem unormowania art. 165 § 3 Kodeksu postępowania cywilnego pozostawia sytuację złożenia pisma procesowego w polskim urzędzie konsularnym. Zgodnie z powyższym przepisem równoznaczne z wniesieniem pisma procesowego do sądu pozostaje złożenie pisma przez żołnierza w dowództwie jednostki wojskowej albo przez osobę pozbawioną wolności w administracji zakładu karnego oraz przez członka załogi polskiego statku morskiego u kapitana statku. Możliwość złożenia pisma w polskim urzędzie konsularnym ze skutkami zachowania terminu przewiduje art. 124 Kodeksu postępowania karnego. Mogą z niej korzystać podmioty prawne, których prawa o charakterze cywilnym są realizowane w ramach postępowania karnego. Analogiczna gwarancja jest realizowana na gruncie postępowania sądowo-administracyjnego. W tym kontekście brak stosownej regulacji w Kodeksie postępowania cywilnego nie tylko ogranicza realizację uprawnień procesowych przez uczestników postępowania przebywających za granicą, ale stanowi też przyczynę nierównego traktowania podmiotów prawnych w zakresie ustawowych gwarancji zachowania terminów procesowych. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o odniesienie się do przedstawionego zagadnienia, a w szczególności o rozważenie podjęcia stosownych działań legislacyjnych, zmierzających do zmiany aktualnej treści art. 165 § 3 Kodeksu postępowania cywilnego, poprzez rozciągnięcie skutków prawnych złożenia pisma w sądzie także na sytuację oddania pisma w polskim urzędzie konsularnym.

79. Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego (RPO-691840-I/11) z dnia 29 czerwca 2012 r. - w sprawie zawieszenia rektora wyższej uczelni w wypełnianiu obowiązków rektorskich w sytuacji wszczęcia przeciwko niemu postępowania karnego z oskarżenia publicznego.

We wpływającej do Rzecznika Praw Obywatelskich korespondencji skarżący zwracają uwagę na przepis art. 38 ust. 4 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym, który przewiduje zawieszenie ex lege rektora wyższej uczelni w wypełnianiu obowiązków rektorskich w sytuacji wszczęcia przeciw niemu postępowania karnego z oskarżenia publicznego. Zawieszenie to jest bezterminowe

i trwa bez względu na czas toczącego się postępowania karnego. Bez znaczenia jest też przedmiot toczącego się postępowania. Przepis stanowiący o obligatoryjnym zawieszeniu rektora nie przewiduje żadnego środka odwoławczego. W niniejszej sprawie istotą zarzutu przekroczenia przez ustawodawcę swobody regulacyjnej w odniesieniu do sytuacji prawnej rektora jest bezterminowość jego zawieszenia w przypadku wszczęcia przeciwko niemu postępowania karnego z oskarżenia publicznego. Rektor ze względu na swoją pozycję i prestiż podlega szczególnej ocenie środowiska. W wielu przypadkach wszczęcie postępowania karnego przeciwko rektorowi naraża na szwank dobre imię uczelni, w przypadku uczelni publicznych także świadczy o prestiżu państwa. Zawieszenie w czynnościach może być w konkretnej sytuacji pożądane lub nawet konieczne. Ustawowa regulacja tego środka prawnego powinna jednak uwzględniać konstytucyjną zasadę proporcjonalności i różnicować intensywność ingerencji zależnie do konkretnej sytuacji. Wskazaniem wydaje się rozważenie nowelizacji tego przepisu w zakresie okresu trwania zawieszenia, zróżnicowania na przestępstwa umyślne i nieumyślne, możliwości przedłużenia jego trwania w przypadkach szczególnie uzasadnionych. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o poinformowanie o zajęтым stanowisku.

80. Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi (RPO-670436-I/11) z dnia 29 czerwca 2012 r. - w sprawie praktyki zawierania umów kontraktacji z plantatorami buraków cukrowych.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich docierają skargi podnoszące problem praktyki zawierania umów kontraktacji z plantatorami buraków cukrowych. W umowach tych są postanowienia, w których plantator deklaruje, że jest Członkiem Związku Plantatorów Buraka Cukrowego i zobowiązuje się do przekazania na rzecz tego Związku opłaty plantatorskiej. Zdaniem skarżących, zamieszczenie w umowie tego typu klauzuli może być wyrazem nadużywania ze strony Krajowej Spółki Cukrowej pozycji dominującej. Ponadto przedkładany wzorzec umowny nie gwarantuje dobrowolności przystąpienia do organizacji społeczno - zawodowej, ale je niejako narzuca, co stoi w sprzeczności z konstytucyjną wolnością zrzeszania się. Plantatorzy nie mają właściwie wpływu na treść umowy, nie posiadają wyboru co do zgody na potrącenie z ich należności opłaty plantatorskiej. Poza tym nie mają wglądu w prace i dokumenty Związku, na podstawie których mogliby zweryfikować prawidłowość wpłat dokonywanych na rzecz Związku. W opinii skarżących godzi to w zasadę swobody umów. Zdaniem Rzecznika, pomiędzy Krajową Spółką Cukrową S.A. a plantatorem, w ramach podpisywanej umowy kontraktacji, nie zachodzi podstawa do potrącania opłaty plantatorskiej na rzecz wybranego Związku Plantatorów Buraka Cukrowego. Deklaracja dotycząca wyrażenia zgody na członkostwo w Związku Plantatorów Buraka Cukrowego powinna być dobrowolna, co oznaczają, że nie powinna ona znajdować się w przedstawianej rolnikom do podpisu umowie kontraktacji. Rzecznik zwrócił się w tej sprawie między innymi do Prezesa Agencji Rynku Rolnego, który jednak wskazał, że Agencja nie posiada kompetencji do kontroli treści umów kontraktacji na dostawę cukru zawieranych z plantatorami.

Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o poinformowanie o podjętych przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi czynnościach w tej sprawie.

III. Kasacje oraz skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego, przystąpienia do postępowań przed sądami powszechnymi

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich wniosła następujące kasacje do Sądu Najwyższego:

RPO-670596-II/11 z dnia 11 kwietnia 2012 r. - kasacja na rzecz Dariusza K. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w W., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w W.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące naruszenie prawa karnego procesowego, mające istotny wpływ na jego treść, to jest art. 415 § 5 zdanie 2 k.p.k., polegające na tym, że Sąd II instancji utrzymał w mocy wyrok Sądu I instancji, w zakresie w jakim Sąd meriti nałożył na oskarżonego obowiązek naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem, wskutek niezasadnego uznania, iż spełnione były warunki do orzekania o tym obowiązku, podczas gdy było to zabronione treścią tego przepisu, gdyż o roszczeniu majątkowym wynikającym z popełnienia przestępstwa, wskazanym w punkcie 4 wyroku Sądu I instancji, prawomocnie orzeczono w postępowaniu nakazowym, które toczyło się przed Sądem Rejonowym w K. w innej sprawie. Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca także rażące naruszenie prawa karnego procesowego, mające istotny wpływ na jego treść, to jest art. 438 pkt 1 k.p.k., polegające na tym, iż Sąd II instancji mimo stwierdzenia, iż podnoszone w środku odwoławczym uchybienie w orzeczeniu Sądu I instancji, w postaci rażącego naruszenia art. 85 k.k., poprzez orzeczenie o karze łącznej, mimo braku ku temu warunków, miało miejsce, nie uchylił w tej części zaskarżonego orzeczenia, utrzymując je w mocy. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie wyroku Sądu II instancji w zaskarżonej części oraz utrzymanego nim w mocy orzeczenia Sądu I instancji w zakresie rozstrzygnięcia zawartego w punkcie 4 i 6 wyroku.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 24 kwietnia 2012 r., sygn. akt II KK 83/12).

RPO-701135-II/12 z dnia 30 maja 2012 r. - kasacja na niekorzyść Macieja P. od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w Z.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące i mające istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenie prawa karnego procesowego, a mianowicie art. 500 § 1 i 3 Kodeksu postępowania karnego polegające na uznaniu, że okoliczności czynu nie budzą wątpliwości i w konsekwencji wydaniu wyroku nakazowego, podczas gdy dowody zebrane w postępowaniu przygotowawczym powinny doprowadzić do powzięcia wątpliwości co do tego, jaki charakter miały obrażenia ciała doznane przez pokrzywdzonego, co miało decydujący wpływ na prawidłową ocenę prawną czynu przypisanego oskarżonemu. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie

zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w Z. do ponownego rozpoznania.

RPO-667874-II/11 z dnia 31 maja 2012 r. - kasacja na rzecz Józefa C. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w K., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w S.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące i mogące mieć istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa karnego procesowego, to jest art. 433 § 1 k.p.k. w związku z art. 440 k.p.k. polegające na tym, że Sąd II instancji rozpoznając apelację obrońcy oskarżonego, niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów, utrzymał w mocy rażąco niesprawiedliwe rozstrzygnięcie Sądu I instancji, które zapadło z obrazą art. 415 § 5 zdanie 2 k.p.k., polegającą na orzeczeniu obowiązku naprawienia szkody przez oskarżonego w sytuacji, gdy o roszczeniach majątkowych wynikających z popełnienia przestępstwa prawomocnie orzeczono w całości lub w części, w postępowaniach przed sądami gospodarczymi. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie wyroku Sądu Okręgowego w K. w zaskarżonej części i przekazanie sprawy Sądowi II instancji w tym zakresie do ponownego rozpoznania.

RPO-692440-II/12 z dnia 5 czerwca 2012 r. - kasacja na rzecz Marka K. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w B. utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w B.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa karnego materialnego, to jest art. 64 § 1 k.k., polegające na zastosowaniu tego przepisu, mimo braku ustawowych przesłanek do przyjęcia, że oskarżony popełnił zarzucany mu czyn w warunkach powrotu do przestępstwa, określonych w tym przepisie. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w B. do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

RPO-698784-II/12 z dnia 5 czerwca 2012 r. - kasacja na rzecz Macieja P. od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w K.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa karnego procesowego, to jest art. 343 § 7 k.p.k. w związku z art. 335 § 1 k.p.k., polegające na uwzględnieniu przez Sąd Rejonowy sprzecznego z wymogami prawa wniosku prokuratora i wydaniu wyroku zgodnego z tym wnioskiem w zakresie proponowanego obowiązku naprawienia szkody w sytuacji, gdy o roszczeniu wynikającym z popełnionego przez skazanego przestępstwa prawomocnie orzekł już wcześniej Sąd w innym postępowaniu, w konsekwencji czego doszło do rażącego naruszenia przepisu prawa procesowego - art. 415 § 5 k.p.k. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku w części dotyczącej zobowiązania skazanego do naprawienia szkody.

RPO-691765-II/11 z dnia 12 czerwca 2012 r. - kasacja na rzecz Andrzeja K. od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w W.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu orzeczeniu rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa materialnego (przepisu Kodeksu wykroczeń), polegające na przypisaniu obwinionemu popełnienia czynu opisanego w tym przepisie, pomimo braku w jego działaniu znamion tego wykroczenia. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w W. i uniewinnienie Andrzeja K. od popełnienia przypisanego mu czynu.

RPO-688310-II/11 z dnia 20 czerwca 2012 r. - kasacja na rzecz oskarżonego od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w W.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące i mogące mieć istotny wpływ na jego treść, naruszenie art. 343 § 7 k.p.k. w związku z art. 335 § 1 k.p.k., polegające na niezasadnym uznaniu, że istnieją podstawy do uwzględnienia wniosku prokuratora o wydanie wyroku skazującego i wymierzenie oskarżonemu uzgodnionej z nim kary bez przeprowadzenia rozprawy, podczas gdy okoliczności popełnienia przestępstwa budziły wątpliwości. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w W.

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie kasacji wniesionych przez Rzecznika Praw Obywatelskich:

RPO-509551-II/05 z dnia 14 lipca 2011 r. - kasacja na rzecz Joanny R. od prawomocnego wyroku Sądu Apelacyjnego w G., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Okręgowego w G.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 16 lutego 2012 r., sygn. akt III KK 253/11).

RPO-670311-II/11 z dnia 25 lipca 2011 r. - kasacja na rzecz Ireny Z. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w Z.

Kasacja oddalona (postanowienie z dnia 15 marca 2012 r., sygn. akt V KK 266/11).

RPO-629828-II/09 z dnia 27 lipca 2011 r. - kasacja na rzecz Mariana S. od prawomocnego wyroku Sądu Najwyższego z 1952 r., którym utrzymano w mocy wyrok Sądu Wojewódzkiego w W. z 1951 r.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 21 marca 2012 r., sygn. akt II KK 189/11).

RPO-662791-II/10 z dnia 25 sierpnia 2011 r. – kasacja na rzecz Norberta S. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w L., zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w L.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 20 kwietnia 2012 r., sygn. akt III KK 302/11).

RPO-669110-II/11 z 16 września 2011 r. - kasacja na rzecz Piotra G. od prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w G. z dnia 4 lutego 2011 r.

Kasacja pozostawiona bez rozpoznania (postanowienie z dnia 4 kwietnia 2012 r., sygn. akt III KK 339/11).

RPO-668166-II/11 z dnia 4 października 2011 r. - kasacja na rzecz Jacka M. od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w W.

Kasacja oddalona (postanowienie z dnia 16 maja 2012 r., sygn. akt II KK 265/11).

RPO-683027-II/11 z dnia 7 listopada 2011 r. - kasacja na rzecz Mieczysława P. i Bogdana S. od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w P.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 2 kwietnia 2012 r., sygn. akt V KK 398/11).

RPO-664948-II/11 z dnia 15 grudnia 2011 r. - kasacja na rzecz Rafała W. od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w W.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 2 kwietnia 2012 r., sygn. akt V KK 442/11).

RPO-695315-II/12 z dnia 7 lutego 2012 r. - kasacja na rzecz Aliny R. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w B., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w B.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 19 kwietnia 2012 r., sygn. akt III KK 53/12).

RPO-674746-II/11 z dnia 8 lutego 2012 r. - kasacja na rzecz Aleksandra K. od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w G.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 24 maja 2012 r., sygn. akt V KK 49/12).

RPO-676824-II/11 z dnia 16 lutego 2012 r. - kasacja na rzecz Mariana S. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w K. utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w C.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 3 kwietnia 2012 r., sygn. akt IV KK 49/12).

Rzecznik Praw Obywatelskich wniosła następujące skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego:

RPO-692345-IV/12 z dnia 18 czerwca 2012 r. - skarga kasacyjna od wyroku Sądu Okręgowego w Ś. w sprawie przeciwko Spółce o zapłatę zadośćuczynienia za utracone zdrowie w związku z chorobą zawodową.

Powód wystąpił przeciwko Spółce (...) S.A. z pozwem o zapłatę zadośćuczynienia za utracone zdrowie w związku z chorobą zawodową: pylicą płuc górników kopalń

węgla. Swoje roszczenie powód powiązał z pracą u poprzednika prawnego pozwanej. Pozwana Spółka wniosła o oddalenie powództwa, wskazując, iż roszczenie powoda jest przedawnione na podstawie art. 442 § 1 zd. 2 Kodeksu cywilnego. Sąd Rejonowy w K. oddalił powództwo o zadośćuczynienie w całości, uznając, że uległo ono przedawnieniu. Sąd Okręgowy oddalił apelację powoda, przyjmując w pełni ustalenia Sądu Rejonowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich w uzasadnieniu skargi kasacyjnej podkreślił, że zaskarżony wyrok zapadł w następstwie niewłaściwego pominięcia przez Sąd drugiej instancji dyspozycji art. 5 Kodeksu cywilnego, przy ocenie dopuszczalności uwzględnienia w realiach sprawy skutków prawnych przedawnienia. Zgodnie z treścią art. 5 Kodeksu cywilnego nie jest uważane za wykonywanie prawa i nie korzysta z ochrony takie działanie lub zaniechanie uprawnionego, które jest sprzeczne ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem danego prawa lub zasadami współżycia społecznego. Podstawy do zastosowania art. 5 Kodeksu cywilnego stwarza wystąpienie w sprawie wyjątkowych okoliczności usprawiedliwiających niedochodzenie roszczenia przez uprawnionego w trakcie biegu terminu przedawnienia. Niewątpliwie bowiem sprzeczna z zasadami współżycia społecznego (w szczególności zaś z zasadą zapewnienia obywatelowi należytej ochrony prawnej) pozostaje akceptacja sytuacji, w której uprawniony nie może domagać się naprawienia szkody na osobie tylko dlatego, że o uszczerbku na zdrowiu dowiedział się zbyt późno, za co nie ponosi on żadnej odpowiedzialności.

W przedmiotowej sprawie doszło do nieuprawnionego zastosowania przez rozpoznający merytorycznie sprawę Sąd Okręgowy dyspozycji art. 442 § 1 zd. 2 Kodeksu cywilnego. W wyroku z dnia 1 września 2006 r. (sygn. SK 14/05) Trybunał Konstytucyjny uznał, iż art. 442 § 1 zdanie drugie ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny jest niezgodny z art. 2 i art. 77 ust. 1 Konstytucji RP przez to, że pozbawia pokrzywdzonego dochodzenia odszkodowania za szkodę na osobie, która ujawniła się po upływie lat dziesięciu od wystąpienia zdarzenia wyrządzającego szkodę. Sąd drugiej instancji, wydając orzeczenie co do istoty sprawy, naruszył konstytucyjne prawo do ochrony praw majątkowych, gwarantowane przez art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP.

RPO-698375-I/12 z dnia 26 czerwca 2012 r. - skarga kasacyjna od wyroku Sądu Apelacyjnego w K. o ochronę dóbr osobistych.

Zaskarżonemu wyrokowi Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca rażące naruszenie art. 24 § 1 Kodeksu cywilnego przez jego niezastosowanie, na skutek błędnej wykładni wykluczającej ocenę bezprawności naruszenia dóbr osobistych powoda z uwagi na brak legitymacji biernej pozwanych, a także art. 38 Kodeksu cywilnego poprzez jego niezastosowanie i uznanie, że Skarb Państwa odpowiada w niniejszej sprawie wyłącznie za czyn funkcjonariusza publicznego. Rzecznik zarzuca powyższemu orzeczeniu także naruszenie art. 47 Konstytucji RP gwarantującego każdemu prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym w związku z konstytucyjnie

zagwarantowanym w art. 45 Konstytucji RP prawem do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezawisły sąd. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w K.

Ze stanu faktycznego sprawy wynika, że żona powoda została powołana do pełnienia funkcji ławnika w Sądzie Rejonowym. Prezes Sądu Rejonowego zwrócił się jednak do Przewodniczącego Rady Miejskiej o odwołanie jej z funkcji ławnika. Wniosek ten został podtrzymany przez kolejnego sędziego, który objął funkcję Prezesa Sądu. Jako uzasadnienie powołano się m.in. na informację, że powód został skazany prawomocnym wyrokiem sądowym. Skazanie to jednak uległo zatarciu, przez co doszło do naruszenia dóbr osobistych powoda. Jak podkreśla Rzecznik w uzasadnieniu skargi kasacyjnej, Sąd Najwyższy już w wyroku z dnia 6 grudnia 1972 r. (I PR 352/72) wyjaśniał, że „kto narusza dobra osobiste innej osoby, nie może skutecznie – w procesie o ochronę dobra osobistego – bronić się jedynie tym, że działał nie we własnym imieniu, lecz z ramienia organów powołanych do kontroli i oceny działalności tej osoby.” Rzecznik wskazuje także na inne orzeczenia Sądu Najwyższego, w których uznał on, że działanie piastuna organu osoby prawnej nie wyłącza możliwości ponoszenia odpowiedzialności za naruszenia dóbr osobistych osób trzecich przez osobę fizyczną, która tego naruszenia się dopuściła.

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg kasacyjnych wniesionych przez Rzecznika Praw Obywatelskich:

RPO-670737-IV/11 z dnia 9 czerwca 2011 r. - skarga kasacyjna od wyroku Sądu Apelacyjnego w B. oddalającej apelację od wyroku Sądu Okręgowego w O. wydanego w sprawie powództwa przeciwko spółdzielni mieszkaniowej o zapłatę.

Skarga kasacyjna uwzględniona (wyrok z dnia 16 marca 2012 r., sygn. akt IV CSK 310/11).

RPO-681135-III/11 z dnia 7 września 2011 r. - skarga kasacyjna od wyroku Sądu Okręgowego Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w B. wydanego w sprawie o zapłatę nagrody jubileuszowej.

Skarga kasacyjna uwzględniona (wyrok z dnia 14 maja 2012 r., sygn. akt I PK 174/11).

Rzecznik Praw Obywatelskich przystąpiła do postępowania sądowego:

RPO-698152-I/12 z dnia 4 czerwca 2012 r. - zgłoszenie udziału Rzecznika Praw Obywatelskich w postępowaniu przed Sądem Okręgowym w K. w sprawie o zapłatę kosztów związanych z realizacją czynności przewodu doktorskiego.

W przedstawionym stanowisku Rzecznik zwraca uwagę na jedno z ostatnich stanowisk Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, które Rzecznik podziela, a z którego wynika, że do czasu zmiany ustawy z 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, w szczególności art. 30 tej ustawy, nie istniała podstawa prawna do pobierania przez uczelnie opłat za czynności przewodu doktorskiego od kandydatów na stopień doktora. Zmiana art. 30 ustawy dokonana ustawą z dnia 18 marca 2011 r., także nie wprowadziła podstaw do pobierania opłat za czynności w przewodzie doktorskim.

Mając na uwadze powyższe stwierdzić należy, że postanowienie umowy nakładające na pozwanego obowiązek zapłaty za czynności przewodu doktorskiego jest nieważne. Wskazać tu można przede wszystkim nieważność czynności jako sprzecznej z prawem, a także w razie gdyby sąd uznał, że przesłanki z art. 58 § 1 K.c. nie są spełnione, czynność powyższą należy uznać za nieważną z powodu sprzeczności z zasadami współżycia społecznego. Rzecznik Praw Obywatelskich podkreśla, że całkowite przerzucanie obowiązku ponoszenia kosztów związanych z realizacją czynności przewodu doktorskiego z uczelni, która jest zobowiązana do ich ponoszenia, na kandydata do stopnia doktora, jest niedopuszczalne.

IV. Pytania prawne do Sądu Najwyższego. Wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierowała następujące pytanie prawne do Sądu Najwyższego:

RPO-705610-I/12 z dnia 22 czerwca 2012 r. - wniosek do Sądu Najwyższego w sprawie rozbieżności w orzecznictwie Sądu Najwyższego co do charakteru prawnego transkrypcji zagranicznych aktów stanu cywilnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego: Czy akt stanu cywilnego sporządzony za granicą, także wówczas, gdy nie został wpisany do polskich ksiąg stanu cywilnego (art. 73 ust. 1 ustawy z dnia 29 września 1986 r. - Prawo o aktach stanu cywilnego - Dz. U. z 2011 r., Nr 212, poz. 1264) stanowi wyłączny dowód zdarzeń w nim stwierdzonych?

W orzecznictwie Sądu Najwyższego ujawniły się rozbieżności co do charakteru prawnego transkrypcji zagranicznych aktów stanu cywilnego. Według pierwszego stanowiska transkrypcja stanowi rejestrację na terenie Polski zdarzenia (urodzenia, małżeństwa, zgonu) mającego miejsce za granicą, na podstawie dowodu tego zdarzenia, jakim jest zagraniczny akt stanu cywilnego. Według drugiego stanowiska transkrypcja nie ma charakteru rejestracyjnego, a jedynie stanowi transponowanie pod względem językowym i formalnym zagranicznego aktu stanu cywilnego na obowiązujący w Polsce język urzędowy i w obowiązującej tu formie rejestracji urodzeń, małżeństw i zgonów. Przetawiona rozbieżność w wykładni prawa w istocie sprowadza się do tego, czy potrzeba jest transkrypcja, aby zagraniczny akt stanu cywilnego uzyskał status określony art. 4 Prawa o aktach stanu cywilnego. Zdaniem Rzecznika należy podzielić poglądy, według których transkrypcja nie ma charakteru rejestracyjnego, lecz jest wyłącznie transponowaniem pod względem językowym i formalnym zagranicznego aktu stanu cywilnego na obowiązujący w Polsce język urzędowy i w obowiązującej w Polsce formie rejestracji urodzeń, małżeństw i zgonów. W rezultacie w myśl art. 4 Prawa o aktach stanu cywilnego również zagraniczny akt stanu cywilnego, także wówczas, gdy nie został wpisany do polskich ksiąg stanu cywilnego, stanowi wyłączny dowód zdarzeń w nim stwierdzonych. Oznacza to, iż moc dowodowa zagranicznego aktu stanu cywilnego jest zrównana z mocą dowodową polskiego aktu stanu cywilnego także wówczas, gdy akt ten nie został wpisany do polskich ksiąg stanu cywilnego.

Sąd Najwyższy rozpoznał wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich:

RPO-644482-IV/10 z dnia 3 listopada 2011 r. - wniosek do Sądu Najwyższego w sprawie rozbieżności w orzecznictwie Sądu Najwyższego i sądów powszechnych

dotyczących konsekwencji nieuchwalenia zmiany statutów lub niedokonania zgłoszenia takiej zmiany do Krajowego Rejestru Sądowego w spółdzielniach mieszkaniowych, w których w dniu wejścia w życie ustawy z dnia 14 czerwca 2007 r. o zmianie ustawy spółdzielniach mieszkaniowych oraz o zmianie niektórych innych ustaw, najwyższym organem było zebranie przedstawicieli.

Wniosek rozpoznany (uchwała z dnia 10 maja 2012 r., sygn. akt III CZP 84/11). Sąd Najwyższy podjął uchwałę: Zebranie przedstawicieli członków spółdzielni mieszkaniowej, która nie dopełniła w terminie obowiązków przewidzianych w art. 9 ustawy z dnia 14 czerwca 2007 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 125, poz. 873 ze zm.), pozostało organem spółdzielni na podstawie dotychczasowego statutu.

V. Skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz przystąpienia do postępowań przed sądami administracyjnymi i organami administracji

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich wniosła następujące skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych:

RPO-695557-XVIII/12 z dnia 6 kwietnia 2012 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na uchwałę Rady Gminy M. w sprawie ustalenia czasu pracy placówek handlu detalicznego, zakładów gastronomicznych i zakładów usługowych dla ludności działających na terenie Gminy M.

Zaskarżona przez Rzecznika Uchwała wskazuje w podstawie prawnej oprócz przepisów ustawy o samorządzie gminnym, także art. XII § 1 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Przepisy wprowadzające Kodeks pracy. Przepis ten zawiera upoważnienie ustawowe dla gminy do stanowienia przepisów powszechnie obowiązujących. Wydana na tej podstawie uchwała ma zatem charakter wykonawczy. Rada Gminy nakazując placówkom handlu detalicznego, zakładom gastronomicznym i zakładom usługowym umieszczanie w widocznym miejscu informacji o dniach i godzinach otwarcia przekracza zawarte w tym przepisie upoważnienie. Kompetencje rad gmin określone w art. XII § 1 ww. ustawy są ograniczone jedynie do określania godzin otwierania i zamykania placówek handlowych i usługowych, nie obejmują natomiast nakładania na właścicieli placówek handlowych, zakładów gastronomicznych i usługowych dla ludności dodatkowego obowiązku umieszczania w widocznym miejscu informacji o czasie pracy placówki. Zaskarżone przepisy uchwały Rady Gminy M. w sprawie określenia czasu pracy placówek handlu detalicznego, zakładów gastronomicznych i usługowych dla ludności działających na terenie Gminy M. rażąco naruszają art. 94 Konstytucji RP w związku z art. XII ustawy - Przepisy wprowadzające Kodeks pracy.

RPO-695560-XVIII/12 z dnia 6 kwietnia 2012 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na uchwałę Rady Gminy Ż. w sprawie określenia czasu pracy placówek handlu detalicznego, zakładów gastronomicznych i zakładów usługowych dla ludności działających na terenie Gminy Ż.

Zaskarżona przez Rzecznika Uchwała wskazuje w podstawie prawnej oprócz przepisów ustawy o samorządzie gminnym, także art. XII § 1 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Przepisy wprowadzające Kodeks pracy. Przepis ten zawiera upoważnienie ustawowe dla gminy do stanowienia przepisów powszechnie obowiązujących. Wydana na tej podstawie uchwała ma zatem charakter wykonawczy. Rada Gminy nakazując placówkom handlu detalicznego, zakładom gastronomicznym i zakładom usługowym umieszczanie w widocznym miejscu informacji o dniach i godzinach otwarcia przekracza zawarte w tym przepisie upoważnienie. Kompetencje

rad gmin określone w art. XII § 1 ww. ustawy są ograniczone jedynie do określania godzin otwierania i zamykania placówek handlowych i usługowych, nie obejmują natomiast nakładania na właścicieli placówek handlowych, zakładów gastronomicznych i usługowych dla ludności dodatkowego obowiązku umieszczania w widocznym miejscu informacji o czasie pracy placówki. Zaskarżone przepisy uchwały Rady Gminy Ż. w sprawie określenia czasu pracy placówek handlu detalicznego, zakładów gastronomicznych i usługowych dla ludności działających na terenie Gminy Ż. rażąco naruszają art. 94 Konstytucji RP w związku z art. XII ustawy - Przepisy wprowadzające Kodeks pracy.

RPO-692564-IV/11 z dnia 15 maja 2012 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na niektóre postanowienia uchwały Rady Miasta G. z dnia 26 listopada 2009 r. w sprawie przyjęcia wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Miasta G. na lata 2009-2013.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarża § 15 ust. 8 Tabela IV.4. Lp. 1.I.a w związku z § 13 ust. 5 załącznika do uchwały Nr XLII/1215/09 Rady Miasta G. z dnia 26 listopada 2009 r. w sprawie przyjęcia wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Miasta G. na lata 2009-2013. Zaskarżonym postanowieniom Rzecznik zarzuca naruszenie art. 7 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego i art. 7 Konstytucji RP i wnosi o stwierdzenie ich nieważności.

Analiza zaskarżonych postanowień uchwały prowadzi do wniosku, że wprowadzenie położenia budynku jako czynnika obniżającego wartość użytkową lokalu ma charakter jedynie formalny i nie może być uznane za realizację dyspozycji art. 7 ust. 1 pkt 1 ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego. W zaskarżonym przepisie uchwały wprowadzono jednolitą 5% obniżkę stawki czynszu dla wszystkich budynków położonych poza strefą centralną określoną w § 13 ust. 5 załącznika do uchwały. Określenie w uchwale granic strefy centralnej może budzić wątpliwości jako niedostatecznie powiązane z wartością użytkową położonych w niej budynków z lokalami mieszkalnymi na wynajem. Brak jest uzasadnienia dla potraktowania pozostałej poza strefą centralną części miasta w sposób jednolity. Zastosowany mechanizm obniżki stawki czynszu ze względu na położenie budynku nie uwzględnia odległości budynku od centrum miasta, a także np. wpływu, jaki wywiera na wartość użytkową lokalu położenie budynku w strefie przemysłowej lub w obszarze narażonym na szkodliwą dla zdrowia działalność zakładów przemysłowych.

Wojewódzkie Sądy Administracyjne wydały następujące orzeczenia w sprawie skarg Rzecznika Praw Obywatelskich:

RPO-658408-V/10 z dnia 31 maja 2011 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na pkt 3.4.2. załącznika nr 2 do uchwały Nr XXXII/268/03 Rady

Miasta K. w sprawie opłat za parkowanie pojazdów samochodowych na drogach publicznych na terenie K., w części zawierającej zwrot „gdy zameldowanie na pobyt stały ma miejsce poza Miastem K.”.

Postępowanie umorzone (postanowienie z dnia 27 marca 2012 r., sygn. akt III SA/Kr 757/11). Rada Miasta K. podjęła uchwałę z dnia 6 lipca 2011 r., uchylającą uchwałę, która zawierała zaskarżony przepis.

RPO-661366-V/10 z dnia 11 lipca 2011 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na niektóre postanowienia Regulaminu strefy płatnego parkowania w Ł., stanowiącego załącznik do uchwały Rady Miejskiej w Ł. w sprawie ustalenia strefy płatnego parkowania pojazdów samochodowych na drogach publicznych w Ł. oraz opłat za parkowanie w tej strefie i sposobu ich pobierania.

Skarga uwzględniona (wyrok z dnia 29 lutego 2012 r., sygn. akt III SA/Łd 48/12).

RPO-626124-IV/09 z dnia 3 stycznia 2012 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na niektóre przepisy załącznika do uchwały Rady Miasta Ch. w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy Ch.

Skarga uwzględniona (wyrok z dnia 6 czerwca 2012 r., sygn. akt II SA/GI 302/12).

RPO-689850-XVIII/11 z dnia 12 stycznia 2012 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na § 4 pkt 2 uchwały Nr VII/58/03 Rady Gminy w B. z dnia 3 września 2003 r. w sprawie ustalenia dni i godzin otwierania oraz zamykania placówek handlu detalicznego, zakładów gastronomicznych i zakładów usługowych dla ludności na terenie gminy B.

Postępowanie umorzone (postanowienie z dnia 29 marca 2012 r., sygn. akt II SA/Ke 101/12).

RPO-691301-V/11 z dnia 3 lutego 2012 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję Wojewody umarzającą postępowanie odwoławcze uruchomione na skutek wniesienia przez właściciela lokalu odwołania od decyzji Burmistrza orzekającej o odmowie wymeldowania z miejsca pobytu stałego osoby, wobec której prowadzone jest postępowanie w przedmiocie wymeldowania.

Skarga uwzględniona (wyrok z dnia 12 kwietnia 2012 r., sygn. akt II SA/Go 196/12).

RPO-630663-I/09 z dnia 8 lutego 2012 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na bezczynność Dyrektora Oddziału Regionalnego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w sprawie nierozpoznania wniosków o udostępnienie informacji publicznej.

Skarga częściowo uwzględniona (wyrok z dnia 9 maja 2012 r., sygn. akt IV SAB/Po 18/12).

Rzecznik Praw Obywatelskich złożyła następujące wnioski do organów administracji:

RPO-666380-I/11 z dnia 14 maja 2012 r. - wniosek do Prezesa Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa o stwierdzenie nieważności decyzji Dyrektora Oddziału Regionalnego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa wydanej z rażącym naruszeniem przepisów ustawy o płatnościach w ramach systemów wsparcia bezpośredniego.

W dniu 28 kwietnia 2008 r. do Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa wpłynął wniosek o przyznanie płatności w ramach systemów wsparcia bezpośredniego. Wnioskodawca zmarł przed doręczeniem decyzji rozpoznającej wniosek. W dniu 27 marca 2009 r. do Agencji wpłynął wniosek jego spadkobiercy o przyznanie płatności w ramach systemów wsparcia bezpośredniego w przypadku śmierci rolnika, która nastąpiła w okresie od dnia złożenia wniosku do dnia doręczenia decyzji. Decyzją z dnia 16 września 2009 r. odmówiono przyznania wnioskowanych płatności wskazując, iż prawomocne postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku zostało złożone po terminie.

Istota problemu, jaki występuje w rozpoznawanej sprawie sprowadza się do określenia charakteru prawnego terminu, o jakim mowa w art. 22 ust. 5 ustawy o płatnościach w ramach systemów wsparcia bezpośredniego, do złożenia przez spadkobiercę prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku. Skutek w postaci bezskuteczności czynności procesowej, zastrzegany w razie niezachowania terminu, wynika za każdym razem z konkretnej normy prawnej ustanawiającej termin dla dokonania określonej czynności procesowej. W przepisie art. 22 ust. 5 ustawy z dnia 26 stycznia 2007 r. o płatnościach w ramach systemów wsparcia bezpośredniego, prawodawca skutków tych w ogóle nie określił. Tym samym należy uznać, iż wolą ustawodawcy było przypisanie temu terminowi wyłącznie charakteru instrukcyjnego. Terminy o charakterze instrukcyjnym są to terminy, których niezachowanie nie pociąga za sobą ujemnych skutków procesowych dla strony.

RPO-552094-I/07 z dnia 14 maja 2012 r. - wniosek do Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych o ponowne rozpatrzenie sprawy zamieszczenia danych wrażliwych w raporcie z likwidacji Wojskowych Służb Informacyjnych.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się w marcu 2007 r. do Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych o wszczęcie postępowania administracyjnego w sprawie zamieszczenia w raporcie z likwidacji WSI informacji, które mogą stanowić dane wrażliwe w rozumieniu przepisu art. 27 ust. 1 ustawy o ochronie danych. GIODO przekazał sprawę do załatwienia według właściwości Rzecznikowi Praw Obywatelskich. Nie zgadzając się z tym rozstrzygnięciem, Rzecznik wniósł o ponowne rozpatrzenie sprawy. GIODO utrzymał w mocy zaskarżone postanowienie. W następstwie skargi Rzecznika Praw Obywatelskich, Wojewódzki Sąd

Administracyjny w Warszawie stwierdził nieważność zaskarżonego postanowienia. Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych umorzył postępowanie w sprawie.

W październiku 2008 r. Rzecznik wniósł o ponowne rozpatrzenie sprawy przez GODO, który stwierdził niedopuszczalność wniosku Rzecznika w tym zakresie. Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie uchylił zaskarżone postanowienie. Naczelny Sąd Administracyjny wyrokiem z dnia 14 września 2010 r. (sygn. akt I OSK 1491/09) utrzymał w mocy wyrok WSA w Warszawie i oddalił skargę GODO. W dniu 26 kwietnia 2012 r. GODO wydał decyzję, orzekając brak podstaw dla skierowania pod adresem Ministra Obrony Narodowej, w związku z realizowanym przez ten organ procesem przetwarzania danych osobowych ujawnionych w treści Raportu z likwidacji WSI, nakazu na podstawie art. 18 ust. 1 ustawy o ochronie danych, wobec niestwierdzenia naruszenia przepisów o ochronie danych osobowych.

RPO-451058-III/03 z dnia 16 maja 2012 r. - wniosek do Samorządowego Kolegium Odwoławczego o stwierdzenie nieważności decyzji Starosty L. z dnia 16 grudnia 2011 r. w przedmiocie zmiany z urzędu decyzji z dnia 6 września 2001 r., zmienionej decyzją z dnia 9 listopada 2001 r., zmienionej decyzją z dnia 7 lutego 2002 r. przez działającego z upoważnienia Starosty L., Dyrektora Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w L. w części dotyczącej odpłatności i ustalenia miesięcznej opłaty za pobyt w Domu Pomocy Społecznej.

Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o stwierdzenie nieważności decyzji Starosty z dnia 16 grudnia 2011 r., jako wydanej z rażącym naruszeniem prawa. Decyzji tej Rzecznik zarzuca rażące naruszenie art. 106 ust. 5 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej oraz art. 7, art. 16, art. 77 § 1, art. 107 § 3 i art. 163 k.p.a. poprzez przyjęcie, że wymienione przepisy dają podstawę do weryfikacji decyzji z dnia 6 września 2001 r., polegającej na jej zmianie na niekorzyść strony bez jej zgody.

Naczelny Sąd Administracyjny wydał orzeczenie w sprawie skargi kasacyjnej Rzecznika Praw Obywatelskich:

RPO-664200-IV/10 z dnia 18 stycznia 2011 r. - skarga kasacyjna od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego oddalającego skargę na decyzję Wojewody w przedmiocie odmowy przekształcenia prawa użytkowania wieczystego w prawo własności nieruchomości zabudowanej budynkiem mieszkalnym.

Skarga kasacyjna uwzględniona (wyrok z dnia 5 kwietnia 2012 r., sygn. akt I OSK 524/11).

VI. Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego. Zgłoszenia udziału w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierowała następujące wnioski do Trybunału Konstytucyjnego:

RPO-701633-II/12 z dnia 30 kwietnia 2012 r. - w sprawie uprawnień Służby Celnej do pozyskiwania i przetwarzania danych telekomunikacyjnych (sygn. akt K 23/11).

Zgodnie z art. 75d ust. 1 ustawy o Służbie Celnej, w celu zapobiegania lub wykrywania przestępstw skarbowych przeciwko organizacji gier hazardowych, Służbie Celnej mogą być udostępniane dane telekomunikacyjne. W omawianym zakresie nie została zachowana gwarancja przestrzegania zasady proporcjonalności. Służba Celna może bowiem wkraczać w sposób niejawną w sferę chronioną na podstawie art. 47 i art. 49 Konstytucji RP (prawo do prywatności i wolność komunikowania się) w dowolnym momencie, a nie tylko, gdy jest to niezbędne i konieczne w demokratycznym państwie prawnym. Ponadto ustawodawca nie zapewnił zewnętrznej kontroli korzystania przez Służbę Celną z ww. uprawnień. Z art. 75d ust. 5 ustawy o Służbie Celnej wynika natomiast, że materiały uzyskane przez Służbę Celną od podmiotu prowadzącego działalność telekomunikacyjną, które nie zawierają informacji mających znaczenie dla postępowania w sprawach o wykroczenia skarbowe lub przestępstwa skarbowe, podlegają niezwłocznemu zniszczeniu. Służba Celna może pozyskiwać dane telekomunikacyjne w celu zapobiegania lub wykrywania przestępstw skarbowych przeciwko organizacji gier hazardowych. Na podstawie art. 75d ust. 1 nie może pozyskiwać danych w celu zapobiegania lub wykrywania innych przestępstw lub wykroczeń skarbowych. W razie pozyskania takich danych, powinny one podlegać zniszczeniu, jako zebrane sprzecznie z ustawą. Przepis art. 75d ust. 5 ustawy o Służbie Celnej jest niezgodny z art. 51 ust. 4 Konstytucji RP przez to, że zezwala na przechowywanie przez Służbę Celną danych telekomunikacyjnych, które zostały zebrane w sposób sprzeczny z ustawą. Z art. 51 ust. 4 Konstytucji RP wynika, że każdy ma prawo do żądania sprostowania i usunięcia informacji nieprawdziwych, niepełnych lub zebranych sprzecznie z ustawą.

RPO-680024-II/11 z dnia 27 kwietnia 2012 r. - w sprawie Krajowego Systemu Informacji Policji (sygn. akt K 20/12).

Na tle badanych w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich spraw ujawnił się problem dotyczący niekonstytucyjności przepisów regulujących działanie Krajowego Systemu Informacji Policji. Zgodnie z art. 20 ust. 17 ustawy o Policji, dane osobowe zebrane w celu wykrycia przestępstwa przechowuje się przez okres niezbędny do realizacji ustawowych zadań Policji. Organy Policji dokonują weryfikacji tych danych nie rzadziej niż co 10 lat od dnia uzyskania informacji, usuwając dane zbędne.

Przepis ten nie wprowadza kryteriów pozwalających ocenić, czy przechowywane dane są przydatne dla Policji. Przepis § 11 ust. 1-3 rozporządzenia MSWiA z dnia 5 września 2007 r. w sprawie przetwarzania przez Policję informacji o osobach, również nie zawiera precyzyjnych przesłanek oceny przydatności informacji w prowadzonych przez Policję postępowaniach oraz jasno określonych terminów dokonywania weryfikacji. Przepis ten - podobnie jak art. 20 ust. 17 ustawy o Policji - nie wprowadza procedur uprawniających jednostkę do występowania z żądaniem sprostowania oraz usunięcia informacji nieprawdziwych, niepełnych lub zebranych w sposób sprzeczny z ustawą. Kwestionowany przepis w sposób niedopuszczalny modyfikuje treść art. 20 ust. 17 ustawy o Policji, bowiem odmiennie ustala maksymalny czas weryfikacji informacji przechowywanych przez Policję. Podobne zarzuty należy sformułować wobec uregulowań § 114, 115, 116, 117, 118, 119, 121 i 123 decyzji nr 167 Komendanta Głównego Policji z dnia 19 marca 2008 r. w sprawie funkcjonowania zestawu centralnych zbiorów informacji tworzących Krajowy System Informacyjny Policji. Regulacje zawarte w zakwestionowanych przepisach rozporządzenia MSWiA i decyzji KGP mają cechy norm powszechnie obowiązujących, podczas gdy w myśl art. 51 ust. 5 Konstytucji, zasady i tryb gromadzenia oraz udostępniania informacji o obywatelach może określać tylko ustawa.

RPO-691496-V/11 z dnia 27 czerwca 2012 r. - w sprawie konstytucyjności przepisów regulujących materię koncesji na rozpowszechnianie programów (sygn. akt K 29/12).

Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o stwierdzenie niezgodności:

1) art. 36 ust. 1 ustawy z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji w części zawierającej zwrot „w szczególności” z art. 22 i art. 54 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP,

2) art. 36 ust. 1 pkt 2 ustawy wymienionej w pkt 1 z art. 22 i art. 54 ust. 1 w związku z art. 2 i art. 31 ust. 3 Konstytucji RP,

3) art. 37 ust. 4 ustawy wymienionej w pkt 1 z art. 92 ust. 1 Konstytucji RP.

W związku z badanymi przez Rzecznika Praw Obywatelskich sprawami postępowania koncesyjnego dotyczącego rozpowszechniania programu telewizyjnego drogą rozsiewczą naziemną w sposób cyfrowy ujawnił się problem konstytucyjności przepisów regulujących materię koncesji na rozpowszechnianie programów. Rozpowszechnianie programów radiowych i telewizyjnych, z wyjątkiem programów publicznej radiofonii i telewizji, wymaga uzyskania koncesji. Przewodniczący Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji podejmuje decyzję w sprawie koncesji na podstawie uchwały Krajowej Rady.

Warunki, jakie musi spełnić wnioskodawca ubiegający się o koncesję zostały określone w przepisach art. 36 ust. 1 i 2 ustawy o radiofonii i telewizji. Warunki określone w art. 36 ust. 1 nie tworzą katalogu zamkniętego, skoro „w postępowaniu o udzielenie koncesji ocenia się w szczególności” kryteria wymienione w pkt 1-5 tego artykułu. W rezultacie przedmiotem oceny organu koncesyjnego mogą być także inne, bliżej niezdefiniowane przez ustawodawcę kryteria. Przepis art. 36 ust. 1 ustawy

o radiofonii i telewizji wprowadzając otwarty katalog przesłanek, które powinien brać pod uwagę organ koncesyjny w trakcie postępowania o udzielenie koncesji na rozpowszechnianie programów radiowych lub telewizyjnych w istocie zawiera upoważnienie blankietowe dla tego organu.

Zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 2 ustawy o radiofonii i telewizji, w postępowaniu o udzielenie koncesji ocenia się możliwości dokonania przez wnioskodawcę koniecznych inwestycji i finansowania programu. Odwołanie się przez ustawodawcę do kryterium „możliwości dokonania przez wnioskodawcę koniecznych inwestycji i finansowania programu” jest mało precyzyjne. Ocena spełnienia przesłanki zawartej w art. 36 ust. 1 pkt 2 ustawy o radiofonii i telewizji następuje poprzez analizę danych zawartych we wniosku o udzielenie koncesji.

Zgodnie z art. 37 ust. 4 ustawy o radiofonii i telewizji Krajowa Rada, po zasięgnięciu opinii Prezesa Urzędu Komunikacji Elektronicznej, określi, w drodze rozporządzenia, dane, które powinien zawierać wniosek, oraz szczegółowy tryb postępowania w sprawach o udzielenie koncesji. Powyższe upoważnienie ustawowe nie zawiera jednak dla Krajowej Rady żadnych wskazówek co do tego, czym powinien kierować się ten organ określając dane, które powinien zawierać wniosek. W efekcie w omawianym zakresie Krajowa Rada została wyposażona w istocie w nieograniczone przez ustawodawcę możliwości regulacyjne. Dokumentowanie możliwości dokonania przez wnioskodawcę koniecznych inwestycji i finansowania programu może więc odbywać się na podstawie dowolnie ustalonego w rozporządzeniu katalogu danych.

W sprawie wniosku:

RPO-647252-III/11 z dnia 14 marca 2011 r. - w sprawie świadczenia socjalnego dla funkcjonariuszy Służby Celnej w postaci przejazdu pociągiem „Inter Regio” na koszt urzędu (sygn. akt U 1/11).

Rzecznik Praw Obywatelskich pismem z dnia 12 kwietnia 2012 r. **cofa wniosek** o stwierdzenie niezgodności § 3 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 16 lutego 2010 r. w sprawie świadczeń socjalnych funkcjonariuszy celnych i członków ich rodzin w części zawierającej słowa „Inter Regio” z art. 135 ust. 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o Służbie Celnej oraz z art. 32 i art. 92 ust. 1 Konstytucji RP oraz wnosi o umorzenie postępowania stosownie do treści art. 39 ust. 1 pkt 2 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym. W toku postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym zakwestionowana regulacja utraciła moc obowiązującą. Na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 stycznia 2012 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie świadczeń socjalnych funkcjonariuszy celnych i członków ich rodzin (Dz. U. poz. 197) § 3 otrzymał nowe brzmienie. Na podstawie zmienionego brzmienia § 3 rozporządzenia funkcjonariusze mogą ubiegać się o zwrot kosztów przejazdu środkami publicznego transportu zbiorowego kolejowego lub autobusowego, bez obowiązku korzystania z usług ściśle określonego

przewoźnika. Przyjęcie takiej regulacji prawnej jest zgodne z oczekiwaniami Rzecznika Praw Obywatelskich.

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenie w sprawie wniosków Rzecznika Praw Obywatelskich:

RPO-514676-VI/05 z dnia 5 września 2008 r. – w sprawie zasad opodatkowania alimentów wypłacanych na rzecz osób innych niż dzieci.

Wniosek uwzględniony (wyrok z dnia 29 marca 2012 r., sygn. akt K 27/08).

RPO-647252-III/10 z dnia 14 marca 2011 r. - w sprawie świadczenia socjalnego dla funkcjonariuszy Służby Celnej w postaci przejazdu pociągiem „Inter Regio” na koszt urzędu.

Postępowanie umorzone (postanowienie z dnia 8 maja 2012 r., sygn. akt U 1/11) na skutek cofnięcia wniosku.

RPO-571581-II/11 z dnia 29 marca 2011 r. – w sprawie braku wytycznych ustawowych dotyczących kryteriów ustalania maksymalnej wysokości opłat za pobyt w izbie wytrzeźwień.

Wniosek uwzględniony (wyrok z dnia 3 kwietnia 2012 r., sygn. akt K 12/11).

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosiła udział w następujących postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych:

RPO-609494-II/09 z dnia 11 kwietnia 2012 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej Roberta B. dotyczącej stosowania tymczasowego aresztowania przez okres przekraczający 2 lata, po uchyleniu wyroku wydanego przez sąd pierwszej instancji (sygn. akt SK 3/12).

Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawia następujące stanowisko: art. 263 § 7 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego w zakresie, w jakim pozwala na stosowanie tymczasowego aresztowania przez okres przekraczający 2 lata wskazany w art. 263 § 3 k.p.k. po uchyleniu wyroku wydanego przez sąd pierwszej instancji, nie określając jednocześnie przesłanek uzasadniających takie przedłużenie i nie wskazując górnej granicy stosowania tymczasowego aresztowania, jest niezgodny z art. 41 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 oraz z art. 2 Konstytucji RP.

Tymczasowe aresztowanie jest środkiem zapobiegawczym najgłębiej ingerującym w prawo do wolności osobistej. Jest on stosowany w stosunku do osoby, co do której obowiązuje zasada domniemania niewinności. W postępowaniu przygotowawczym sąd stosujący tymczasowe aresztowanie musi oznaczyć jego termin - na okres nie dłuższy niż 3 miesiące. Art. 263 § 2 k.p.k. pozwala na przedłużenie

w postępowaniu przygotowawczym tymczasowego aresztowania „ze względu na szczególne okoliczności sprawy”, przy czym łączny okres stosowania tymczasowego aresztowania nie może przekroczyć 12 miesięcy. Dalsze stosowanie tymczasowego aresztowania - po skierowaniu sprawy do sądu - umożliwia przepis art. 263 § 3 k.p.k. stanowiący, że łączny czas tymczasowego aresztowania do czasu wydania pierwszego wyroku, nie może przekroczyć 2 lat. Przekroczenie terminu 2 lat stosowania tymczasowego aresztowania do czasu wydania pierwszego wyroku może nastąpić wyjątkowo na podstawie art. 263 § 4 k.p.k.

Zgodnie z art. 263 § 7 k.p.k., jeżeli zachodzi potrzeba stosowania tymczasowego aresztowania po wydaniu pierwszego wyroku przez sąd pierwszej instancji, każdorazowe jego przedłużenie może następować na okres nie dłuższy niż 6 miesięcy. Zastosowanie tymczasowego aresztowania w trybie przewidzianym zaskarżonym przepisem nie zawsze oznacza przekroczenia dwuletniego terminu, o jakim mowa w art. 263 § 3 k.p.k. Problem powstaje wówczas, gdy czas tymczasowego aresztowania jest dłuższy niż wskazany termin.

Na szczególną uwagę zasługuje zwłaszcza sytuacja, jaka miała miejsce w sprawie przeciwko skarżącemu, kiedy to do ponownego zastosowania tymczasowego aresztowania doszło po uchyleniu przez Sąd Najwyższy wyroków skazujących sądów obu instancji i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania sądowi okręgowemu, jako sądowi pierwszej instancji. W tym przypadku doszło bowiem do zastosowania najsurowszego środka zapobiegawczego wobec osoby, w stosunku do której przywrócone zostało obowiązywanie zasady domniemania niewinności, zaś przyczyną tego były rażące uchybienia popełnione przez oba sądy rozpoznające sprawę skarżącego. Dolegliwość wynikająca ze stosowania wobec niego tymczasowego aresztowania na podstawie zaskarżonego przepisu wynikała zatem z błędów organów procesowych. Podobna sytuacja zachodzi, gdy wyrok sądu pierwszej instancji zostaje uchylony po rozpoznaniu przez sąd odwoławczy apelacji i sprawa zostaje przekazana do ponownego rozpoznania, bądź też, gdy w wyniku kasacji zostaje uchylony jedynie wyrok sądu odwoławczego

Jeśli okres trwania tymczasowego aresztowania przekracza jedyną granicę określoną w Kodeksie postępowania karnego, a do tego nie jest określone, jak długo może trwać i w jakich okolicznościach może dojść do jego dalszego przedłużenia, to przepisu dopuszczającego taką sytuację nie sposób uznać za zgodny z art. 2 Konstytucji RP (zasada demokratycznego państwa prawnego i sprawiedliwości społecznej).

RPO-697713-I/12 z dnia 16 kwietnia 2012 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej Danuty G. (sygn. akt SK 8/12).

RPO-699093-IV/12 z dnia 7 maja 2012 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej Bogumiły H. (sygn. akt SK 13/12).

RPO-701708-IV/12 z dnia 11 maja 2012 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej Spółdzielni Mieszkaniowej, dotyczącej zwrotu kosztów procesu (sygn. akt SK 22/12).

Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawił następujące stanowisko: art. 49¹ zdanie drugie ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 oraz z art. 45 ust. 1 w związku z art. 32 i w związku z art. 2 Konstytucji RP.

W ocenie Spółdzielni Mieszkaniowej kwestionowany przepis w zakresie, w jakim stanowi, że koszty sądowe oraz koszty zastępstwa procesowego pokrywa Spółdzielnia, niezależnie od wyniku sprawy, narusza zasadę demokratycznego państwa prawa, zasadę dobrej legislacji, zasadę równości wobec prawa oraz prawo do sądu. W przedstawionym stanowisku Rzecznik stwierdza, że przepis ten nie przewiduje zastosowania ogólnych przepisów dotyczących odpowiedzialności za wynik postępowania, w szczególności art. 108 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, nakazującego stronie przegrywającej zwrot kosztów procesu przeciwnikowi, także gdy strona była zwolniona od kosztów sądowych. Również utrwalona praktyka orzecznicza sądów potwierdza, że spółdzielnia mieszkaniowa powinna pokrywać koszty procesu toczącego się na podstawie art. 49¹ ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych, niezależnie od wyniku sporu. W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich przepis art. 49¹ zd. drugie ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych narusza konstytucyjnie gwarantowane każdemu prawo dostępu do sądu poprzez takie ukształtowanie procedury dotyczącej zasad ponoszenia kosztów postępowania, które wypacza idee sprawiedliwego procesu. Zwolnienie strony przegrywającej od obowiązku ponoszenia jakichkolwiek kosztów postępowania sądowego, bez stworzenia odpowiedniego źródła rekompensaty poniesionych kosztów dla strony wygrywającej, stanowi instytucjonalne ograniczenie prawa do sądu. W istocie zarzut skarżącej sprowadza się do naruszenia prawa do sądu poprzez jego nadmierne (nieproporcjonalne) ograniczenie, powodujące jednocześnie naruszenie zasady równego traktowania podmiotów znajdujących się w tożsamej sytuacji prawnej w zakresie, w jakim nie jest to możliwe do pogodzenia z zasadą sprawiedliwości społecznej.

RPO-699562-V/12 z dnia 14 maja 2012 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej Spółki z o.o., dotyczącej sankcji podatkowych wobec sprzedawców oleju opałowego, w sytuacji gdy oświadczenie nabywcy o przeznaczeniu nabywanego oleju zawiera dane niezgodne z rzeczywistością (sygn. akt SK 14/12).

Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawił następujące stanowisko: § 6 ust. 5 w związku z § 5 pkt 1 i § 12 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 22 marca 2002 r. w sprawie podatku akcyzowego, w brzmieniu obowiązującym od 1 stycznia 2003 r. do 1 stycznia 2004 r. są niezgodne z art. 64 ust. 1 i 3 w związku z art. 2 oraz art. 31 ust. 3 Konstytucji RP przez to, że sprzedawca oleju opałowego pozbawiony jest prawa do zastosowania zwolnienia z podatku akcyzowego do sprzedanych olejów na cele opałowe, gdy odbierze od nabywcy oświadczenie

o przeznaczeniu nabywanego oleju na te cele, spełniające wszystkie wymogi formalne, lecz zawierające dane niezgodne z rzeczywistością.

Ze względu na właściwości fizykochemiczne oleje opałowe mogą mieć podwójne zastosowanie: jako paliwo grzewcze i jako paliwo napędowe. Oznacza to, że mogą być opodatkowane różnymi stawkami akcyzy. Taka sytuacja sprzyja nadużyciom. Stawkom obniżonym towarzyszy więc mechanizm kontroli rzeczywistego przeznaczenia olejów i paliw nabywanych do celów opałowych. Nakładając na sprzedawców paliw opałowych obowiązek pobierania oświadczeń i nie przewidując środków zapewniających sprzedawcom możliwość dokonania realnej kontroli rzetelności tych oświadczeń, a jednocześnie obciążając ich sankcjami podatkowymi, również w przypadku legitymowania się sfałszowanymi dokumentami, ustawodawca naruszył zasadę proporcjonalności wyrażoną w art. 31 ust. 3 Konstytucji. Ponadto skarżona regulacja narusza zasadę ochrony zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa, a przez to zasadę ochrony prawa własności wynikającą z art. 64 ust. 1 Konstytucji RP. W celu wprowadzenia obowiązku uzyskiwania oświadczeń było umożliwienie kontroli państwa nad obrotem olejami opałowymi. Cel ten nie został jednak osiągnięty, bowiem system oświadczeń był – i jest - wadliwy.

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenie w sprawie skargi konstytucyjnej z udziałem Rzecznika Praw Obywatelskich:

RPO-668084-II/11 z dnia 16 listopada 2011 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej Zbigniewa G.-O. dotyczącej ustanowienia górnej granicy wynagrodzenia dla biegłego wydającego opinię z zakresu medycyny (sygn. akt SK 24/11).

Skarga konstytucyjna uwzględniona (wyrok z dnia 9 maja 2012 r., sygn. akt SK 24/11).

VII. Opinie i stanowiska Rzecznika Praw Obywatelskich

RPO-691484-I/11 z dnia 13 czerwca 2012 r. - stanowisko Rzecznika Praw Obywatelskich w sprawie wniosku Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego do Trybunału Konstytucyjnego o zbadanie zgodności z Konstytucją przepisów ustawy o rodzinnych ogrodach działkowych.

Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego skierował do Trybunału Konstytucyjnego wnioski o zbadanie zgodności z Konstytucją przepisów ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o rodzinnych ogrodach działkowych. Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego wniósł o stwierdzenie niezgodności z Konstytucją całości ustawy.

Rzecznik Praw Obywatelskich przychyliła się do stanowiska Wnioskodawcy w następującym zakresie: **1.** art. 10 ustawy o rodzinnych ogrodach działkowych jest niezgodny z art. 2, art. 32 i art. 58 Konstytucji **2.** art. 17 ust. 2 ustawy o rodzinnych ogrodach działkowych jest niezgodny z art. 2, art. 64 ust. 1, art. 165 ust. 1, art. 21 ust. 1 Konstytucji **3.** art. 18 ustawy o rodzinnych ogrodach działkowych jest niezgodny z art. 21 ust. 1 i 2, art. 64 ust. 3, art. 165 ust. 1 **4.** art. 24 ustawy o rodzinnych ogrodach działkowych jest niezgodny z art. 2, art. 31 ust. 3, art. 64 ust. 2 i 3 oraz art. 167 ust. 2 i 4 Konstytucji.

Ustawa o rodzinnych ogrodach działkowych zawiera przepisy, których konstytucyjność może budzić wątpliwości. Podobnych zastrzeżeń nie budzi jednak sama idea ogrodów działkowych oraz zrzeszeń reprezentujących interesy działkowców. Obecnie ogrody działkowe działają we wszystkich współczesnych państwach europejskich, są szczególnie popularne w Wielkiej Brytanii, w Niemczech i w krajach skandynawskich. We wszystkich przypadkach cieszą się one pewnym zakresem przywilejów, dzięki którym działkowcy mogą korzystać z ogrodów na warunkach korzystniejszych niż komercyjne. Uzasadnieniem dla takiego stanu rzeczy jest uznanie niezwykle ważnych funkcji społecznych, którym służą ogrody działkowe.

Zgodnie z art. 10 ustawy, grunty stanowiące własność Skarbu Państwa przeznaczone w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego pod rodzinne ogrody działkowe, przekazuje się nieodpłatnie w użytkowanie Polskiemu Związkowi Działkowców. Grunty mogą być również oddawane nieodpłatnie Polskiemu Związkowi Działkowców w użytkowanie wieczyste. Art. 10 prowadzi do nieuzasadnionego uprzywilejowania PZD w stosunku do innych zrzeszeń działkowców. Brakuje usprawiedliwienia dla przyznania prawa do nieodpłatnego otrzymania w użytkowanie gruntów wyłącznie jednej, wskazanej w ustawie organizacji. Zastosowane kryterium różnicowania sytuacji prawnej podmiotów jest niezgodne z samą istotą demokratycznego państwa prawnego.

Zgodnie z art. 17 ust. 2 ustawy, likwidacja rodzinnego ogrodu działkowego odbywa się za zgodą Polskiego Związku Działkowców. Oznacza to, że podmiotem dysponującym ostatecznym i decydującym głosem w sprawie dysponowania

nieruchomością nie jest jej właściciel, ale zajmujący ją Polski Związek Działkowców. Właściciel dysponuje zatem wyłącznie pustym tytułem do nieruchomości (nie wiąże się z nim żadne uprawnienia). Co więcej w przypadku najbardziej typowym, kiedy właścicielem gruntów jest gmina, właściciel w dalszym ciągu musi wywiązywać się z nałożonych na niego obowiązków (zapewnienia dróg dojazdowych, energii elektrycznej, zaopatrzenia w wodę, zapewnienia odpowiedniej komunikacji publicznej, utrzymania porządku i czystości na terenach przylegających do rodzinnych ogrodów działkowych). Rozwiązanie, w którym właściciel traci prawo do rozporządzania rzeczą stanowi naruszenie istoty prawa własności.

Zgodnie z art. 18 ustawy, likwidacja rodzinnego ogrodu działkowego może mieć miejsce w okresie od zakończenia do rozpoczęcia wegetacji roślin; likwidacja w innym terminie może mieć miejsce jedynie w wyjątkowych, szczególnie uzasadnionych wypadkach, za zgodą Polskiego Związku Działkowców. Art. 18 nie wskazuje żadnych ograniczeń w stosowaniu tej zasady. Dotyczy więc także likwidacji z przeznaczeniem na cele publiczne. Wymóg uzyskania zgody PZD stanowi naruszenie istoty prawa własności.

Zgodnie z art. 24 ustawy, zasadne roszczenia osoby trzeciej do nieruchomości zajętej przez rodzinny ogród działkowy podlegają zaspokojeniu wyłącznie poprzez wypłatę odszkodowania lub zapewnienie nieruchomości zamiennej. Skutki roszczeń obciążają właściciela nieruchomości. Regulacja odnosi się zatem do sytuacji, w której osoba wywłaszczona zgłasza roszczenie o zwrot nieruchomości aktualnie zajmowanej przez PZD. Oznacza to, że ustawa o rodzinnych ogrodach działkowych przyznaje bezwzględne pierwszeństwo interesowi PZD przed interesem osób zgłaszających zasadne roszczenie do gruntów, na których znajdują się ogrody działkowe. Bezwzględne pierwszeństwo interesu PZD przed interesem innych podmiotów prowadzi do ograniczenia istoty prawa własności, wprowadza nieuzasadnione naruszenie gwarancji równości.

VIII. Reakcje na wcześniejsze wystąpienia Rzecznika

1. RPO-651515-II/10 z dnia 19 listopada 2010 r. – w sprawie możliwości wnoszenia przez oskarżonego zażalenia jedynie na ustne uzasadnienie postanowienia wydanego na rozprawie.

Minister Sprawiedliwości (29.06.2012 r.) stwierdził, że brak jest dostatecznych podstaw do stawiania zarzutu naruszenia praw przewidzianych w art. 45 ust. 1, art. 78 i art. 176 ust. 1 Konstytucji RP regulacji procesowej, zgodnie z którą oskarżony posiada jedynie możliwość wnoszenia zażalenia na ustne uzasadnienie postanowienia wydanego na rozprawie. Przepisy Kodeksu postępowania karnego gwarantują oskarżonemu (jak też i innym stronom) prawo do informacji dotyczącej czasu i miejsca rozprawy, na której rozpoznana będzie sprawa karna, jak też pełną możliwość zapoznania się (w formie ustnej lub pisemnej) z treścią podjętej decyzji procesowej, podlegającej zaskarżeniu. Ustawa nakazuje również wierne utrwalenie w protokole treści podjętej w formie ustnej decyzji procesowej oraz przewiduje środki prawne na wypadek, gdyby zachodziły rozbieżności w zakresie tej zgodności. Ustawodawca statuuje formalną równorzędność ustnej i pisemnej formy czynności procesowych. Zatem uzasadniona jawi się konkluzja, że skorzystanie przez oskarżonego z przysługujących mu szerokich uprawnień procesowych uzależnione jest jedynie od jego woli.

2. RPO-693521-V/12 z dnia 18 stycznia 2012 r. – w sprawie przeszkód prawnych w przekazywaniu darowizn w postaci leków i wyrobów medycznych przez organizacje zajmujące się dobroczynnością.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia (03.04.2012 r.) przychylając się do wniosku o pilne podjęcie działań legislacyjnych zmierzających do zmiany obecnego brzmienia art. 49 ust. 3 ustawy z dnia 12 maja 2012 r. o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych, poinformował, że obecnie prowadzona jest analiza przepisów, która ma na celu skorygowanie zapisów przysparzających trudności w jej stosowaniu. Jednocześnie wyjaśnił, iż tylko podmioty wytwarzające produkty podlegające refundacji i dokonujące obrotu nie mogą stosować metod zakazanych w tym przepisie, ponieważ działania takie bezpośrednio wiążą się ze zwiększeniem obrotu produktami refundowanymi. Wątpliwości dotyczące przekazywania szpitalom przez Fundację Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy pomp insulinowych dla kobiet w ciąży, nie wpisują się w działania zabronione art. 49, ponieważ Fundacja nie jest przedsiębiorcą objętym decyzją refundacyjną, a w działaniach Fundacji nie można wskazać działań mających na celu zachętę do zwiększenia obrotu jakimkolwiek produktem refundowanym. Pompy insulinowe obecnie nie są objęte refundacją na podstawie decyzji administracyjnej, a co za tym idzie nie dotyczą ich przepisy ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o refundacji leków, środków specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych, natomiast są świadczeniami gwarantowanymi refundowanymi ze środków publicznych w ramach ambulatoryjnej

opieki specjalistycznej dla dzieci i młodzieży do 26 roku życia, przy leczeniu cukrzycy za pomocą pompy insulinowej.

3. RPO-661774-V/10 z dnia 31 stycznia 2012 r. - w sprawie wątpliwości interpretacyjnych dotyczących ustawowej definicji przyłącza kanalizacyjnego i wodociągowego.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej (21.05.2012 r.) poinformował, że Ministerstwo przystąpiło do prac związanych z nowelizacją ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków, w tym również definicji przyłączy wodociągowych i kanalizacyjnych. Zważywszy na to, że w obszarze zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków obowiązuje zasada pokrywania kosztów usług przez odbiorców, ewentualny wzrost zakresu inwestycji przedsiębiorstw może spowodować zwiększenie opłat za wodę i ścieki. W związku z powyższym, zmiany definicji przyłączy muszą zostać poprzedzone analizą w zakresie skutków tej zmiany dla odbiorców i możliwości ponoszenia przez poszczególne grupy taryfowe zwiększonych opłat za wodę i ścieki. Dlatego też odbyły się i będą kontynuowane konsultacje i spotkania mające pozwolić na wypracowanie optymalnych zmian w omawianej ustawie.

4. RPO-672975-III/11 z dnia 6 lutego 2012 r. - w sprawie braku prawnej możliwości zweryfikowania orzeczenia o niezdolności do czynnej służby wojskowej, w związku z zamiarem wstąpienia do Narodowych Sił Rezerwowych.

Minister Obrony Narodowej (06.04.2012 r.) poinformował, iż Ministerstwo Obrony Narodowej widzi potrzebę wprowadzenia zmian do aktów wykonawczych regulujących zapisy w zakresie orzecznictwa. Zostaną podjęte prace legislacyjne zmierzające do zmiany obecnego stanu prawnego, które oddalą wątpliwości związane z naruszeniem praw do równego traktowania zainteresowanej grupy obywateli, a także do zmian w regulacjach prawnych związanych z brakiem możliwości kierowania do wojskowych komisji lekarskich (w czasie pokoju) osób posiadających kategorię „D” lub „E”.

5. RPO-668096-II/11 z dnia 7 lutego 2012 r. – w sprawie konieczności zapewnienia gwarancji prawa do obrony członkowi składu orzekającego w sytuacji wytknięcia sądowi uchybienia.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (24.04.2012 r.) wyjaśnił, że w konsekwencji wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 15 stycznia 2009 r. (sygn. K 45/07) dokonano nowelizacji art. 40 § 1 ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych. Z obecnie obowiązującego brzmienia tego przepisu wynika prawo sędziego - członka składu orzekającego w danej sprawie - do uprzedniego złożenia wyjaśnień przed wytknięciem uchybienia. Natomiast zgodnie z art. 65 § 1 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym, Sąd Najwyższy w razie stwierdzenia przy rozpoznawaniu sprawy oczywistej obrazy przepisów wytyka

uchybiecie właściwemu sądowi, a uprzednio może żądać stosownych wyjaśnień. Tak sformułowany przepis pozwala na wytknięcie uchybienia bez umożliwienia sędziemu uprzedniego złożenia wyjaśnień. Regulacja winna zabezpieczać interesy prawne sędziego, udzielając mu elementarnych gwarancji prawa do obrony, dawać poczucie bezpieczeństwa prawnego i pewności prawa. Zasadne byłoby dokonanie zmiany treści art. 65 § 1 ustawy o Sądzie Najwyższym przy dokonywaniu nowelizacji tej ustawy. Minister Sprawiedliwości proponuje włączenie nowelizacji ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym do wykazu prac legislacyjnych Rządu.

6. RPO-687526-V/11 z dnia 8 lutego 2012 r. - w sprawie braku podstaw prawnych do wprowadzenia przez Naczelną Radę Aptekarską odpłatności za wydawanie zaświadczeń potwierdzających kwalifikacje polskiego farmaceuty.

Minister Zdrowia (17.05.2012 r.) zwrócił się do Prezesa Naczelnej Rady Aptekarskiej o podjęcie uwzględniającej obecny stan prawny uchwały w sprawie opłat za zaświadczenia, o których mowa w art. 4g ustawy o izbach aptekarskich.

7. RPO-690141-V/11 z dnia 9 lutego 2012 r. – w sprawie wpływu na określenie obywatelstwa dziecka terminu zmiany w ustaleniu osoby rodzica, dokonanej w wyniku wydania orzeczenia sądowego.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych (26.04.2012 r.) stwierdził, iż zasadnym wydaje się dokonanie nowelizacji przepisów art. 6 ustawy z dnia 2 kwietnia 2009 r. o obywatelstwie polskim, regulującej analogicznie do obecnie obowiązującego art. 7 ustawy z dnia 15 lutego 1962 r. o obywatelstwie polskim kwestię uwzględniania zmian w ustaleniu osoby albo obywatelstwa jednego lub obojga rodziców przy określaniu obywatelstwa dziecka. Z uwagi na fakt, że ustawa z dnia 2 kwietnia 2009 r. jeszcze nie weszła w życie, celowym będzie podjęcie prac legislacyjnych już po - choćby niedługim - okresie jej obowiązywania, co umożliwi dokonanie oceny praktycznego funkcjonowania uregulowań zawartych w tym akcie prawnym.

8. RPO-683517-V/11 z dnia 9 lutego 2012 r. - w sprawie konieczności wprowadzenia jednolitych zasad wykonywania zawodu psychologa.

Minister Pracy i Polityki Społecznej (24.05.2012 r.) poinformował, że Zespół ds. Programowania Prac Rządu w dniu 9 marca 2012 r. zdecydował o włączeniu do Wykazu Prac Rządu projektu ustawy uchylającej dotychczasową ustawę o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów, która z powodu wad prawnych nie spełnia założonych w niej celów. Uchylenie ww. ustawy nie spowoduje sytuacji, w której wykonywanie zawodu psychologa nie będzie podlegało żadnym regulacjom prawnym. Należy bowiem pamiętać, że tzw. „wrażliwe obszary” działalności psychologa są poddane odrębnym regulacjom prawnym. Tytułem przykładu należy wskazać na regulację dotyczącą przeprowadzania badań psychologicznych warunkujących uzyskanie pozwolenia na broń czy też na regulację

w zakresie wykonywania zawodu nauczyciela-psychologa. W odpowiedzi poinformowano jednocześnie, że w resorcie pracy trwają prace zmierzające do przygotowania nowej regulacji zawodu psychologa.

9. RPO-693699-I/12 z dnia 17 lutego 2012 r. - w sprawie nowych kryteriów i zasad oceny czasopism naukowych.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego (16.05.2012 r.) wyjaśnił, że głównym celem oceny czasopism naukowych jest umiędzynarodowienie nauki polskiej. Jednym ze sposobów osiągnięcia powyższego celu powinno być podjęcie starań o wprowadzenie polskich czasopism z zakresu nauk humanistycznych i społecznych do obiegu międzynarodowego, co wiąże się z koniecznością spełnienia przez nie odpowiednich standardów. Rozporządzenie w sprawie kryteriów i trybu przyznawania kategorii naukowej jednostkom naukowym stanowi podstawę do wydania komunikatu w sprawie wykazu czasopism punktowanych. Prace nad projektem powyższej regulacji są na etapie końcowym i w najbliższym czasie przewidziane jest wejście w życie tego rozporządzenia. Zgodnie z projektowanymi przepisami przewiduje się, że Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego będzie ogłaszał nie rzadziej niż raz w roku, w formie komunikatu, w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Ministra, wykaz czasopism naukowych wraz z liczbą punktów przyznawanych przy ocenie jednostek naukowych za publikacje w tych czasopismach oraz kryteria i tryb oceny czasopism naukowych. Jednocześnie w odpowiedzi poinformowano, że został powołany Zespół specjalistyczny do oceny czasopism naukowych dla potrzeb przyszłej oceny parametrycznej i sporządzenia wykazu wybranych czasopism naukowych. Projekty kryteriów i zasad oceny czasopism naukowych były na bieżąco konsultowane z Komitetem.

10. RPO-686550-IV/11 z dnia 20 lutego 2012 r. - w sprawie ograniczeń w stosowaniu dopłat do oprocentowania preferencyjnych kredytów przyznanych na cele mieszkaniowe.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej (04.04.2012 r.) nie podzielił zastrzeżeń dotyczących naruszenia wynikającej z art. 2 Konstytucji RP zasady niedziałania prawa wstecz i zasady zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa, poprzez stosowanie art. 9 ust. 3 pkt 2 i 3 ustawy o finansowym wsparciu rodzin i innych osób w nabywaniu własnego mieszkania do umów kredytu preferencyjnego zawartych przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 15 lipca 2011 r. o zmianie ustawy o finansowym wsparciu rodzin w nabywaniu własnego mieszkania oraz niektórych innych ustaw, czyli przed dniem 31 sierpnia 2011 r. Zmiany wprowadzone nowelizacją mają skutek wyłącznie na przyszłość, zarówno do umów zawartych przed, jak i po nowelizacji. Nie mają skutku wobec zdarzeń zaistniałych przed ich wejściem w życie, czyli przed dniem 31 sierpnia 2011 r. Przepis przejściowy noweli, art. 4, odnosi się wyłącznie do oceny wniosków o kredyt preferencyjny, ale nie ma skutku do umów kredytu

preferencyjnego zawartych przed dniem 31 sierpnia 2011 r. W przypadku, gdyby przepisy art. 9 ust. 3 pkt 2 i 3 wzbudzały jednak wątpliwości, ostatecznie na temat ich konstytucyjności może się wypowiedzieć jedynie Trybunał Konstytucyjny.

11. RPO-640895-II/10 z dnia 24 lutego 2012 r. - w sprawie zasad konwojowania przez Policję osób pozbawionych wolności.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych (20.06.2012 r.) potwierdził w odpowiedzi, że problematyka sposobu postępowania z osobami konwojowanymi nie jest uregulowana w sposób kompleksowy w przepisach prawa powszechnie obowiązującego. Niemniej jednak należy zauważyć, że Kodeks karny wykonawczy zawiera gwarancje odnoszące się do uprawnień osób skazanych. Regulacje kodeksowe przewidują bowiem umieszczanie osób skazanych lub tymczasowo aresztowanych podczas przerw w konwojowaniu w pomieszczeniach przeznaczonych dla osób zatrzymanych. Pomieszczenia te, zgodnie z przepisami ustawy o Policji oraz rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 4 czerwca 2012 r., powinny spełniać konkretne wymagania określone w rozporządzeniu. Wspomniane wymagania zapewniają, jak się wydaje, realizację przewidzianej w art. 4 § 1 k.k.w. ogólnej zasady postępowania wykonawczego, zgodnie z którą kary oraz środki karne powinny być wykonywane w sposób humanitarny, z poszanowaniem godności ludzkiej skazanego.

Odnosząc się do funkcjonowania Centralnego Punktu Wymiany Osób Konwojowanych Etapowo, należy wskazać, że zarówno CPWOKE, jak i sektorowe punkty wymiany osób konwojowanych etapowo tworzy się, stosownie do § 19 ust. 2 zarządzenia nr 360 Komendanta Głównego Policji, w policyjnych pomieszczeniach przeznaczonych dla osób zatrzymanych lub doprowadzanych w celu wytrzeźwienia. Do wspomnianych punktów wymiany osób zastosowanie mają więc przepisy rozporządzenia z dnia 4 czerwca 2012 r. Tym samym, osoby konwojowane umieszczane w ww. punktach powinny mieć możliwość korzystania z takich samych praw, jak inni osadzeni w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych lub doprowadzanych w celu wytrzeźwienia.

12. RPO-697281-I/12 z dnia 7 marca 2012 r. - w sprawie różnic w stawce podatku od towarów i usług na publikacje drukowane bądź wydawane na dyskach oraz publikacje oferowane w formie cyfrowej.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów (04.04.2012 r.) wyjaśnił, że konieczność zachowania zgodności z prawem unijnym wymaga zastosowania przez Polskę do dostawy książek przesyłanych drogą elektroniczną podstawowej stawki VAT. Z opublikowanej na stronie internetowej Komisji Europejskiej tabeli stawek VAT obowiązujących w poszczególnych państwach członkowskich Unii Europejskiej w 2012 r. wynika, iż Francja i Luksemburg jako jedyne z 27 państw członkowskich zdecydowały się na zastosowanie w tym zakresie stawek obniżonych. Pozostałe państwa niezmiennie stosują do sprzedaży ebooków stawkę podstawową. Komisja zapowiedziała dokonanie w 2012 r. oceny istniejącej struktury stawek

podatku VAT, a następnie po przeprowadzeniu stosownych konsultacji wystąpienie do końca 2013 r. z projektem legislacyjnym. Jakakolwiek zmiana dyrektywy VAT będzie wymagała jednomyślności wszystkich państw członkowskich, co w kontekście dotychczas prowadzonej dyskusji na szczeblu unijnym w sprawie stawek obniżonych VAT może okazać się zadaniem dość trudnym. Podkreślić należy, że pomimo utrzymywania w Polsce przez wiele lat 0% stawki VAT na książki i czasopisma specjalistyczne, systematycznie następował spadek czytelnictwa, a zatem nie jest to trend, który dawałby się łatwo przypisać uregulowaniom w zakresie podatku VAT. Wątpliwe jest zatem twierdzenie, że proponowane zmiany sprzyjałyby rozwojowi czytelnictwa i zachęcały konsumentów do korzystania z dóbr kultury. Istnieje też uzasadnione przypuszczenie, iż obniżenie stawki VAT na ebooki, zamiast do redukcji cen książek we wszystkich formach, doprowadziłoby do ograniczenia liczby tytułów dostępnych w formie papierowej, a może nawet upadku niektórych wydawnictw książek drukowanych i punktów ich sprzedaży.

13. RPO-649645-II/10 z dnia 7 marca 2012 r. - w sprawie problemów związanych z funkcjonowaniem w obrocie prawnym przepisu art. 212 k.k. penalizującego czyn zniesławienia.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (05.04.2012 r.) przedstawił stanowisko, zgodnie z którym art. 212 Kodeksu karnego jest potrzebny w polskiej regulacji karnoprawnej i nie należy usuwać go z systemu. Przedmiot ochrony art. 212 Kodeksu karnego stanowi przede wszystkim cześć człowieka, rozumiana jako honor, dobre imię i godność osobista. Regulacja ta chroni obywateli i jest zgodna z art. 31 ust. 3 Konstytucji. W odpowiedzi wskazano także, że większość porządków prawnych przewiduje karnoprawną ochronę czci.

14. RPO-693052-I/12 z dnia 12 marca 2012 r. - w sprawie dostępu do uczestnictwa w lekkoatletycznych zawodach sportowych rangi mistrzostw Polski małoletnich zamieszkałych na stałe w Polsce na podstawie zezwolenia na osiedlenie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sportu i Turystyki (12.04.2012 r.) wyjaśnił, że zasady organizacyjne Programu szkolenia i współzawodnictwa sportowego młodzieży uzdolnionej, regulowane są zarządzeniami Ministra Sportu i Turystyki, wydawanymi pod koniec każdego roku z mocą obowiązującą na rok następny. Mając na uwadze doniosłość problemu podniesionego w wystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich, do aktów prawnych stanowionych przez Ministra Sportu i Turystyki zostaną wprowadzone przepisy umożliwiające uczestnictwo w szkoleniu oraz współzawodnictwie sportowym małoletnich zawodników, którzy posiadają zezwolenie na osiedlenie w Polsce w związku z nabyciem obywatelstwa polskiego przez jednego z rodziców, począwszy od 1 stycznia 2013 r.

15. RPO-694563-V/12 z dnia 14 marca 2012 r. - w sprawie niezgodnej z prawem praktyki pozyskiwania i przetwarzania danych osobowych pacjentów, mającej na celu poświadczenie faktu posiadania ubezpieczenia zdrowotnego.

Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych (19.04.2012 r.) poinformował, że otrzymuje ostatnio pisma, w których pacjenci przedstawiają wątpliwości i zastrzeżenia dotyczące wymagania od nich przedstawiania dokumentów druku ZUS RMUA w celu potwierdzenia prawa do ubezpieczenia zdrowotnego. W tej sprawie kierowane były pisma do Ministra Zdrowia oraz Prezesa NFZ. Prezes NFZ wyjaśnił że „(...) osoby ubiegające się o udzielenie świadczenia opieki zdrowotnej mogą przedstawić między innymi potwierdzony przez płatnika imienny raport dla osoby ubezpieczonej ZUS RMUA (...)” oraz, że: „(...) pacjent nie musi okazywać świadczeniodawcy żadnych danych dotyczących wysokości osiąganego wynagrodzenia. Pacjent może to uczynić np. poprzez zakrycie danych dotyczących otrzymywanego wynagrodzenia”. Podobne wyjaśnienia przedstawiło Ministerstwo Zdrowia. W odniesieniu do kserowania dokumentów w przedstawionej sytuacji, istotne jest, aby podmiot, który przetwarza dane osobowe, legitymował się przede wszystkim podstawą prawną przetwarzania danych (np. jedną z przesłanek wskazanych w treści art. 23 ust. 1 i/lub art. 27 ust. 2 ustawy o ochronie danych osobowych), jak również, aby proces pozyskiwania danych nie prowadził do gromadzenia danych w zakresie szerszym niż to jest konieczne dla realizacji celu, w jakim są one przetwarzane (art. 26 ust. 1 pkt 3 ustawy o ochronie danych osobowych). Kwestia sposobu pozyskania przez administratora danych niezbędnych danych osobowych jest niejako drugorzędna w stosunku do spełnienia opisanych wyżej wymogów warunkujących proces przetwarzania danych osobowych.

16. RPO-697234-V/12 z dnia 14 marca 2012 r. - w sprawie przepisów dotyczących odpowiedzialności i karania lekarzy z tytułu wykonywania umowy o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia (10.04.2012 r.) nie zgodził się z zastrzeżeniami przedstawionymi w wystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich i wyjaśnił, że umowa o udzielenie świadczeń opieki zdrowotnej jest specyficznym rodzajem umowy, określonym w ustawie o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, jednak w zakresie nieuregulowanym w tej ustawie stosuje się przepisy Kodeksu cywilnego. Zatem mają do tej umowy zastosowanie instytucje i zasady prawa cywilnego, także w zakresie skutków prawnych niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania. Jedną z podstawowych instytucji prawa cywilnego jest kara umowna, która wbrew nazwie nie jest karą w ścisłym tego słowa znaczeniu, ale stanowi zastrzeżenie umowne, zgodnie z którym naprawienie szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania niepieniężnego nastąpi przez zapłatę określonej sumy pieniężnej. Jednocześnie w odpowiedzi poinformowano, że rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 6 maja 2008 r. w sprawie ogólnych warunków o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej zostało uzgodnione w trybie art. 137 ust. 2 i 6 ww. ustawy, a zatem pomiędzy Prezesem NFZ, Naczelną Radą Lekarską, Naczelną Radą Pielęgniarek i Położnych oraz z reprezentatywnymi organizacjami świadczeniodawców. Proces

uzgodnienia wymaga porozumienia wszystkich uczestniczących w nim podmiotów. Zmiana ww. rozporządzenia wymagałaby zachowania tożsamego trybu procedowania.

17. RPO-698445-V/12 z dnia 14 marca 2012 r. - w sprawie nieujawnienia opinii publicznej listy przedsiębiorców używających w procesie produkcji i przetwarzania żywności tzw. soli wypadowej.

Główny Inspektor Sanitarny (18.04.2012 r.) podkreślił, że ostateczna ocena ryzyka potwierdziła wnioski o braku zagrożenia dla zdrowia i życia konsumentów, sformułowane we wstępnej ocenie ryzyka przygotowanej przez Państwowy Instytut Weterynaryjny oraz Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego - Państwowy Zakład Higieny, a także wynikające z opinii Krajowego Konsultanta w dziedzinie Toksykologii Klinicznej. Ponad wszelką wątpliwość natomiast zostały naruszone przepisy dotyczące jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych, poprzez wyprodukowanie zafałszowanego produktu. Ze względu na fakt, że Państwowa Inspekcja Sanitarna nie posiada kompetencji do nadzoru jakości handlowej żywności, Główny Inspektor Sanitarny polecił organom Państwowej Inspekcji Sanitarnej przekazanie sprawy Inspekcji Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych według jej kompetencji, do dalszego prowadzenia. Biorąc pod uwagę, iż bezpośrednie zagrożenie życia i zdrowia konsumentów związane z ewentualnym spożyciem środków spożywczych wyprodukowanych z użyciem soli wypadowej nie zostało potwierdzone, podjęta została decyzja o nieujawnianiu listy przedsiębiorców używających do produkcji i przetwarzania żywności soli wypadowej. Odnosząc się do pytania o wskazanie działań, które zamierza podjąć w celu zapobieżenia podobnym sytuacjom, Główny Inspektor Sanitarny wyjaśnił, że to przedsiębiorcy, jako odpowiedzialni za bezpieczeństwo produktu, zobowiązani są do wprowadzenia systemu wewnętrznej kontroli, której celem jest zapewnienie bezpieczeństwa żywności. Państwowa Inspekcja Sanitarna w ramach bieżącego nadzoru sanitarnego przeprowadza kontrole w zakładach produkcji żywności pochodzenia roślinnego oraz obrotu tą żywnością. W przypadku stwierdzenia niezgodności z obowiązującymi przepisami organy urzędowej kontroli żywności podejmują odpowiednie działania.

18. RPO-681029-XVIII/11 z dnia 16 marca 2012 r. - w sprawie uregulowania statusu prawnego osoby, która uzyskała zaświadczenie o ukończeniu aplikacji radcowskiej, a nie przystąpiła jeszcze do egzaminu radcowskiego.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (04.04.2012 r.) poinformował, że status aplikanta radcowskiego traci osoba, która ukończyła aplikację radcowską i uzyskała zaświadczenie o jej odbyciu. Tym samym osoba taka nie może zastępować radcy prawnego na podstawie art. 35¹ ust. 1 i 2 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych, jak również sporządzać i podpisywać pism procesowych stosownie do art. 35¹ ust. 4 tej ustawy. Minister Sprawiedliwości wychodząc naprzeciw oczekiwaniom środowiska radców prawnych i osób, które uzyskały zaświadczenie o ukończeniu aplikacji radcowskiej, przygotował projekt zmiany ustawy o radcach prawnych. Proponowana zmiana pozwoli osobom, które otrzymały

zaświadczenie o ukończeniu aplikacji radcowskiej, wykonywać czynności polegające na zastępowaniu radcy prawnego w dotychczasowym zakresie, aż do momentu wpisu na listę radców prawnych, co jest uwarunkowane przede wszystkim uzyskaniem pozytywnego wyniku z egzaminu radcowskiego. Zgodnie z art. 23 ustawy o radcach prawnych, prawo wykonywania zawodu radcy prawnego powstaje z chwilą dokonania wpisu na listę radców prawnych i złożenia ślubowania, które stosownie do treści art. 27 ust. 2 ustawy odbiera dziekan rady okręgowej izby radców prawnych. Powołane przepisy nie określają terminu, w którym ślubowanie winno zostać odebrane. Z inicjatywy Ministra Sprawiedliwości rozpoczęte zostały prace legislacyjne zmierzające do skrócenia terminu, w którym organy samorządu zawodowego obowiązane będą podjąć uchwałę w przedmiocie wpisu - z 30 do 14 dni, jak też terminu, w którym obowiązane będą przesłać Ministrowi uchwałę w przedmiocie wpisu - z 30 do 7 dni. Zgodnie z harmonogramem prac nad projektami ustaw Ministra Sprawiedliwości, projekt ten zostanie przekazany pod obrady Rady Ministrów w III kwartale 2012 roku. Proponowana zmiana umożliwi zainteresowanym wcześniejsze złożenie ślubowania.

19. RPO-664999-VII/11 z dnia 20 marca 2012 r. - w sprawie prowadzenia pracy wykrywczej w policyjnych izbach dziecka.

Pierwszy Zastępca Komendanta Głównego Policji (20.04.2012 r.) podtrzymał stanowisko wyrażone w odpowiedzi z dnia 7 listopada 2011 r. Zarazem jednak stwierdził, iż użyte w dokumentacji zgromadzonej w teczkach nieletnich zapisy o treści „nie uzyskano informacji o charakterze kryminalnym”, mogą być w różny sposób interpretowane. Dlatego przytoczone sformułowanie należy uznać za dość niefortunne. Oczywistym jest, że informacje uzyskane od nieletniego w trakcie rozmowy wstępnej, nie mogą być rozpatrywane przez pryzmat czynności operacyjno-rozpoznawczych, które są zarezerwowane wyłącznie dla wyspecjalizowanych komórek organizacyjnych Policji, służby kryminalnej czy śledczej. Dodatkowe ustalenia dokonane w jednostkach organizacyjnych Policji nie dały podstaw do potwierdzenia stosowania praktyki nakłaniania, zmuszania nieletnich do wyjawienia danych przez policjantów pełniących służbę w PID. Pomimo niepotwierdzenia zastrzeżeń sformułowanych w wystąpieniu Rzecznika, skierowane zostało do komendantów wojewódzkich/Stołecznego Policji polecenie objęcia tej problematyki nadzorem w takim zakresie, aby wykonywanie czynności służbowych wobec nieletnich w PID i ich dokumentowanie było zgodne z obowiązującymi procedurami i stanem prawnym. Przedmiotowe kwestie zostaną doregulowane w przygotowywanym zarządzeniu Komendanta Głównego Policji w sprawie metod i form wykonywania zadań w policyjnych izbach dziecka.

20. RPO-697931-III/12 z dnia 21 marca 2012 r. - w sprawie wygaśnięcia prawa do zasiłku stałego przysługującego na podstawie przepisów ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o pomocy społecznej osobie uprawnionej w związku z odbywaniem kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej (19.04.2012 r.) wyjaśnił, iż od stycznia 2011 r. trwają konsultacje z Ministrem Sprawiedliwości w sprawie prawa do świadczeń z pomocy społecznej dla osób odbywających karę pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego. W opinii Ministra Pracy i Polityki Społecznej osoby te powinny zostać objęte pomocą z Funduszu Pomocy Postpenitencjarnej, jednak Minister Sprawiedliwości nie podzielił tego stanowiska, argumentując, że skazani ci mogą w zasadzie bez żadnych przeszkód kontynuować dotychczasowe zatrudnienie lub poszukiwać pracy samodzielnie oraz przy pomocy sądowego kuratora zawodowego. Tymczasem z informacji napływających z ośrodków pomocy społecznej wynika, że większość skazanych odbywających karę w tym systemie nie ma możliwości podjęcia pracy zarobkowej. W odpowiedzi podkreślono również, że celem pomocy społecznej jest aktywizacja osób w przewyciężaniu trudnych sytuacji życiowych, a nie finansowanie wykonywania kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego, gdyż leży to w gestii wymiaru sprawiedliwości.

21. RPO-682527-V/11 z dnia 21 marca 2012 r. - w sprawie procedury zamieszczania w Systemie POBYT informacji o składanych przez cudzoziemców odwołaniach od wydawanych w ich sprawach decyzji.

Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców (02.04.2012 r.) zapewnił, że obecnie odwołania od decyzji w sprawach o nadanie statusu uchodźcy zapisywane są w systemie POBYT natychmiast po ich wpływie do Departamentu Postępowań Uchodźczych, a terminowość tych zapisów monitorowana jest na bieżąco, co umożliwia sprawne podejmowanie działań zmierzających do wyeliminowania ewentualnych nieprawidłowości.

22. RPO-699184-VII/12 z dnia 21 marca 2012 r. - w sprawie systemów karania wychowanków w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji Narodowej (20.04.2012 r.) nie zgodził się ze stanowiskiem przedstawionym w wystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich, dotyczącym przepisów regulujących system kar stosowanych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych. Jednocześnie wyraził opinię, że kary te nie mogą naruszać godności wychowanków tych placówek. Wobec powyższego Ministerstwo Edukacji Narodowej zwróci się do kuratorów oświaty z prośbą o zajęcie się, w trybie nadzoru pedagogicznego, problemem poruszonym przez Rzecznika.

23. RPO-698414-I/12 z dnia 21 marca 2012 r. - w sprawie wątpliwości związanych z ogłoszonym przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego konkursem na Krajowe Naukowe Ośrodki Wiodące.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego (20.04.2012 r.) poinformowała, że intencją stworzenia Krajowych Naukowych Ośrodków Wiodących jest stymulowanie przez państwo dynamicznego rozwoju jednostek naukowych o najwyższej jakości i potencjale, tak by wspierać je

w prowadzeniu badań na najwyższym poziomie. Celem ogłoszonego konkursu było wyłonienie jednostek naukowych, które cechują się już prowadzeniem badań naukowych na najwyższym poziomie w skali zarówno krajowej, jak i międzynarodowej, połączonych z prowadzonymi studiami doktoranckimi oraz współpracą społeczno-gospodarczą z otoczeniem zewnętrznym. „Informacja o zasadach składania wniosku oraz zakresie danych wymaganych wnioskiem o nadanie statutu Krajowego Naukowego Ośrodka Wiodącego”, która stanowi załącznik do Komunikatu o ogłoszeniu konkursu na Krajowe Naukowe Ośrodki Wiodące, jest jedynie wyartykułowaniem intencji ustawodawcy w zakresie prowadzonej współpracy przez podmioty wchodzące w skład jednostki ubiegającej się o nadanie statusu KNOW. „Informacja...” w żadnym wypadku nie zwalnia z ogólnych warunków ubiegania się o nadanie statusu KNOW, które zostały określone w przepisach prawa powszechnie obowiązującego.

24. RPO-683445-II/11 z dnia 21 marca 2012 r. - w sprawie prawnego zagwarantowania osobom pozbawionym wolności, transportowanym z zagranicy, możliwości otrzymania suchego prowiantu oraz napoju z chwilą przejścia realizacji transportu przez stronę polską.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych (27.04.2012 r.) poinformował, iż nie przewiduje się podjęcia inicjatywy legislacyjnej w zakresie postulowanym w wystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich. Zgodnie z § 11 ust. 1 pkt 2 lit. d załącznika do rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 13 października 2008 r. w sprawie pomieszczeń w jednostkach organizacyjnych Policji przeznaczonych dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia oraz regulaminu pobytu w tych pomieszczeniach, osobie konwojowanej z zagranicy wydaje się pierwszy odpowiedni posiłek najpóźniej w ciągu 2 godzin od chwili przyjęcia do pomieszczenia, jeżeli nie było możliwości wydania tego posiłku w porze regularnych posiłków. W poprzednim stanie prawnym osoby konwojowane z zagranicy były pozbawione możliwości otrzymania posiłku w dniu transportu, jeżeli przybyły do jednostki Policji po godzinie wydawania kolacji. W Komendzie Głównej Policji zostały podjęte działania mające na celu zapewnienie prowiantu dla osób pozbawionych wolności, transportowanych w ramach konwojów zbiorczych, których czas trwania przekracza 8 godzin. W przypadku otrzymania informacji o konieczności przeprowadzenia konwoju, koszt zakupu prowiantu może zostać uwzględniony w preliminarzu kosztów organizacji konwoju zbiorczego.

25. RPO-654691-I/10 z dnia 21 marca 2012 r. - w sprawie opóźnień w przygotowaniu aktów wykonawczych do ustawy o języku migowym.

Pełnomocnik Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych (17.05.2012 r.) wyjaśnił, że projekt rozporządzenia w sprawie rejestru tłumaczy polskiego języka migowego, systemu językowo-migowego i sposobu komunikowania się osób głuchoniewidomych, został uzgodniony międzyresortowo i z partnerami społecznymi. Projekt rozporządzenia w sprawie dofinansowania kosztów szkolenia polskiego języka

migowego, systemu językowo-migowego, sposobu komunikowania się osób głuchoniewidomych oraz tłumacza-przewodnika jest w trakcie uzgodnień międzyresortowo i z partnerami społecznymi. W Dzienniku Urzędowym Ministra Pracy i Polityki Społecznej opublikowano zarządzenie Nr 4 Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie sposobu i trybu działania Polskiej Rady Języka Migowego. Na stronach Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej oraz w BIP ukazało się ogłoszenie o naborze na członków Rady. Przepisy ustawy o języku migowym nie nadają uprawnień kontrolnych ministrowi właściwemu do spraw zabezpieczenia społecznego ani Pełnomocnikowi Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych, w zakresie wywiązywania się przez organy administracji publicznej z obowiązku polegającego na upowszechnianiu informacji o usłudze pozwalającej na komunikowanie się (art. 9 ust. 3 i 4 ustawy). Przygotowano jednak wystąpienie do organów administracji publicznej realizujących przepisy ustawy o języku migowym, o konieczności upowszechnienia przez nie informacji o ustawie. Treść wystąpienia zostanie zamieszczona na stronie internetowej Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych oraz przekazana organizacjom zrzeszającym samorządy, z prośbą o jej upowszechnienie. Rada Ministrów będzie przedstawiała w ramach przygotowywanej informacji Rządu RP o działaniach podejmowanych w danym roku na rzecz realizacji postanowień uchwały Sejmu RP z dnia 1 sierpnia 1997 r. - Karta Praw Osób Niepełnosprawnych, informację o funkcjonowaniu przepisów przedmiotowej ustawy w roku poprzednim.

26. RPO-606216-V/09 z dnia 21 marca 2012 r. - w sprawie przepisów regulujących sposób przeprowadzania zbiórek publicznych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych (25.05.2012 r.) poinformował, że obecnie nie są prowadzone prace nad zmianą ustawy z dnia 15 marca 1933 r. o zbiórkach publicznych. Prace te zostały wstrzymane w wyniku negatywnej opinii Zespołu do Spraw Programowania Prac Rządu odnośnie do projektu założeń do projektu ustawy o zmianie ustawy o zbiórkach publicznych. W dniu 22 lutego 2012 r. do Sejmu RP został przekazany projekt ustawy o zmianie ustawy o działach administracji rządowej oraz niektórych innych ustaw (druk nr 215). Projekt ten przewiduje między innymi przejęcie przez ministra właściwego do spraw administracji publicznej kompetencji w zakresie udzielania pozwoleń na przeprowadzenie zbiórki publicznej, a także określenia, w drodze rozporządzenia, sposobów przeprowadzania zbiórek publicznych i zakresu kontroli nad ich przeprowadzaniem. W związku z tym, organem właściwym do podjęcia decyzji w sprawie rozpoczęcia ewentualnych prac legislacyjnych nad nowym brzmieniem przepisów dotyczących zbiórek publicznych będzie Minister Administracji i Cyfryzacji.

27. RPO-661717-IV/10 z dnia 23 marca 2012 r. - w sprawie odpowiedzialności solidarnej najemcy i stale z nim zamieszkujących osób pełnoletnich za zapłatę czynszu i innych należnych opłat.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej (18.04.2012 r.) podzielił stanowisko Ministra Sprawiedliwości przedstawione Rzecznikowi w odpowiedzi z dnia 9 listopada 2011 r., że odmienna niż zawarta w art. 688¹ Kodeksu cywilnego regulacja art. 4 ust. 6 ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych, wyłączająca odpowiedzialność osób pełnoletnich pozostających na utrzymaniu osób mających podstawowy tytuł do lokalu, jest uzasadniona inną naturą spółdzielni mieszkaniowej.

28. RPO-665405-I/11 z dnia 23 marca 2012 r. – w sprawie wątpliwości dotyczących niektórych rozwiązań prawnych przyjętych na gruncie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

Minister Rozwoju Regionalnego (24.04.2012 r.) poinformowała, że nowelizacja ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju przygotowywana w Ministerstwie Rozwoju Regionalnego nie będzie wykraczać poza kwestie związane z wykonaniem wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 grudnia 2011 r. (sygn. akt P 1/11) i polegać ma na: określeniu terminów wnoszenia i rozpatrywania środków odwoławczych; określeniu środków odwoławczych przysługujących wnioskodawcy; doprecyzowaniu zakresu, w jakim możliwe jest wniesienie środka odwoławczego (poprzez dookreślenie, co należy rozumieć przez negatywną ocenę projektu); określeniu instytucji właściwych do rozpatrzenia środków odwoławczych; wskazaniu, że zakresem procedury odwoławczej powinny być objęte jedynie te kryteria, których ocena była zanegowana przez wnioskodawcę; doprecyzowaniu art. 30c ust. 1 poprzez wskazanie, że skarga do sądu administracyjnego może być wniesiona po otrzymaniu „ostatecznego” rozstrzygnięcia środka odwoławczego przewidzianego w przedsądowej fazie procedury odwoławczej, określonego w ustawie i po otrzymaniu pouczenia w tym zakresie; opracowaniu przepisów przejściowych.

29. RPO-696120-II/12 z dnia 27 marca 2012 r. - w sprawie problemów związanych z brakiem uzasadnień postanowień o odmowie wszczęcia dochodzenia, o jego zawieszeniu lub umorzeniu.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (02.05.2012 r.) wyjaśnił, że Minister Sprawiedliwości nie podziela poglądu o potrzebie podjęcia prac legislacyjnych, mających na celu zmianę obowiązujących unormowań prawnych w zakresie braku obowiązku uzasadniania postanowień o odmowie wszczęcia, zawieszeniu oraz umorzeniu dochodzenia. Za takim stanowiskiem przede wszystkim przemawia okoliczność, że sprawy, w których ustawodawca dopuścił brak obowiązku sporządzenia uzasadnienia postanowienia to zasadniczo sprawy drobne, o nieskomplikowanym stanie faktycznym. W większości przypadków przyczyna wydawanej decyzji nie budzi wątpliwości, wręcz jest oczywista przy uwzględnieniu powołanej w postanowieniu podstawy prawnej (np. niewykrycie sprawcy). Nie można również zgodzić się z twierdzeniem, że brak uzasadnień postanowień o odmowie wszczęcia, o umorzeniu czy zawieszeniu dochodzenia czyni iluzorycznym prawo stron

postępowania do wniesienia środków odwoławczych. Uprawnione podmioty mogą skutecznie skorzystać z prawa do wniesienia zażalenia.

30. RPO-640895-II/10 z dnia 28 marca 2012 r. - w sprawie zapewnienia prawa do gorącego posiłku osobom pozbawionym wolności, konwojowanym do innej jednostki penitencjarnej.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (16.04.2012 r.) podzielił stanowisko przedstawione w wystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich i poinformował, że CZSW wystąpił do dyrektorów okręgowych Służby Więziennej o zgłoszenie propozycji zmierzających do zmiany zarządzenia Nr 48/2010 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 13 sierpnia 2010 r. określającego szczegółowy sposób realizacji uprawnień osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych do wyżywienia, w celu wypracowania uregulowań, które zagwarantują osadzonym trzy posiłki dziennie, w tym co najmniej jeden gorący posiłek, niezależnie od udziału w czynnościach procesowych lub w transportowaniu. Ministerstwo Sprawiedliwości zwróci się do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej o poinformowanie o biegu podjętych prac legislacyjnych, tak aby poruszone zagadnienia były uregulowane zgodnie z rozwiązaniami przewidzianymi w przepisach w art. 109 § 1 k.k.w.

31. RPO-666850-III/11 z dnia 28 marca 2012 r. - w sprawie ponownego ustalania prawa do świadczeń emerytalno-rentowych lub ich wysokości.

Minister Pracy i Polityki Społecznej (29.05.2012 r.) poinformował, że obecnie w resorcie pracy i polityki społecznej nie są prowadzone prace legislacyjne związane z realizacją wyroku Trybunału Konstytucyjnego w sprawie K 5/11. W dniu 30 kwietnia 2012 r. Ministerstwo otrzymało sporządzoną przez Rządowe Centrum Legislacji „Analizę wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 lutego 2012 r., sygn. akt K 5/11”, w której stwierdzono, iż nie ma potrzeby podjęcia prac legislacyjnych mających na celu wykonanie analizowanego orzeczenia. Przepis, który umożliwiał weryfikację świadczeń w oparciu o odmienną ocenę dowodów został wyeliminowany z obrotu prawnego, a wytyczne dla jednostek ZUS w sprawie sposobu postępowania w przypadku stosowania art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej uwzględniają wskazania zawarte w uzasadnieniu wyżej powołanego wyroku Trybunału Konstytucyjnego.

32. RPO-665674-VII/11 z dnia 29 marca 2012 r. - w sprawie stanu zaludnienia jednostek penitencjarnych.

Dyrektor Generalny Służby Więziennej (23.04.2012 r.) poinformował, że podstawą prawną do ustalania pojemności jednostki penitencjarnej jest Zarządzenie Nr 7/2012 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 30 stycznia 2012 r. w sprawie ustalania pojemności jednostek penitencjarnych – zwane dalej zarządzeniem. Akt ten wydany został na podstawie art. 11 ust. 1 pkt 2 i 11 ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej. Obecny sposób ustalania pojemności

jednostek penitencjarnych odzwierciedla faktyczną liczbę miejsc zakwaterowania dla osadzonych w całej jednostce penitencjarnej, rzeczywiste rozmieszczenie osadzonych w celach, oddziałach mieszkalnych i poza oddziałami mieszkalnymi. W konsekwencji, wszystkie opracowywane przez Służbę Więzienną statystyki odpowiadają stanowi faktycznemu. Rozwiązanie sugerowane w wystąpieniu Rzecznika spowodowałoby niezgodne ze stanem rzeczywistym zwiększenie stanu zaludnienia oddziałów mieszkalnych, jednocześnie nie wskazywałoby miejsc faktycznego przebywania osadzonych, czasowo umieszczonych w celach mieszkalnych poza oddziałem mieszkalnym.

33. RPO-693226-I/12 z dnia 29 marca 2012 r. – w sprawie szerszego uwzględnienia problematyki praw człowieka i orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka oraz Trybunału Sprawiedliwości UE w ramach szkoleń sędziów i prokuratorów.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (26.04.2012 r.) poinformował, że Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury realizując swoje kompetencje wynikające z regulacji zawartych w ustawie z dnia 23 stycznia 2009 r. o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury organizuje szkolenia wstępne oraz ustawiczne szeroko rozumianych kadr sądownictwa i prokuratury. Program aplikacji ogólnej przewiduje zajęcia poświęcone omówieniu orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości UE i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Absolwenci aplikacji ogólnej są przygotowani do pracy na stanowiskach asystentów sędziów i asystentów prokuratorów. Ograniczony czasem trwania do 12 miesięcy program aplikacji ogólnej realizowany w ramach 11 zjazdów tematycznych nie pozwala na bardziej wszechstronne zaznajomienie aplikantów z problematyką systemu ochrony praw człowieka i podstawowych wolności. Część absolwentów aplikacji ogólnej kontynuuje szkolenie w ramach aplikacji sędziowskiej i prokuratorowskiej. Program aplikacji sędziowskiej przewiduje przeprowadzenie zajęć z różnych bloków tematycznych w ramach 26 zjazdów. Program każdego zjazdu obejmuje omówienie orzecznictwa w postaci pracy nad konkretnymi orzeczeniami Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i Trybunału Sprawiedliwości UE. Na podobnych zasadach realizowany jest program aplikacji prokuratorowskiej. Zgodnie z sugestią Rzecznika Praw Obywatelskich, Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury organizuje szkolenia z zakresu systemu ochrony praw człowieka i podstawowych wolności w ramach kształcenia ustawicznego dla pracowników wymiaru sprawiedliwości, w szczególności sędziów i prokuratorów. W 2012 roku zostanie przeprowadzonych kilka edycji szkoleń z zakresu ochrony praw człowieka, adresowanych do sędziów orzekających w sprawach cywilnych, gospodarczych, rodzinnych i opiekuńczych oraz zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych, jak również dla sędziów orzekających w sprawach karnych, prokuratorów i asesorów prokuratury.

Część 2

Raport Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji w II kwartale 2012 r.

1. Wprowadzenie

Na koniec drugiego kwartału 2012 r. 63 państwa były Stroną Protokołu fakultatywnego do Konwencji ONZ w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania (zwanego dalej OPCAT lub Protokołem). Spośród nich 42 państwa wyznaczyło krajowe mechanizmy prewencji¹.

Zadania Krajowego Mechanizmu Prewencji (zwanego dalej KMP lub Mechanizmem) wykonuje w Polsce Rzecznik Praw Obywatelskich (dalej RPO), przeprowadzając wizytacje zapobiegawcze w miejscach zatrzymań, celem ochrony osób pozbawionych wolności przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem². Do realizacji zadań Mechanizmu wyznaczony jest jeden Zespół wizytujący wszelkiego rodzaju miejsca zatrzymań, o których mowa w art. 4 OPCAT.

W skład Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” w Biurze RPO wchodzi 12 osób. Wsparcie Zespołu „KMP” stanowią również pracownicy Biur Pełnomocników Terenowych RPO z Gdańska, Wrocławia oraz Katowic. Od lutego 2012 r. wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji mają charakter interdyscyplinarny. W skład Zespołu włączani są również eksperci zewnętrzni – lekarze psychiatry, psychologowie kliniczni.

W okresie od 1 kwietnia do 30 czerwca 2012 r. pracownicy wskazanych powyżej Zespołów przeprowadzili 34 wizytacje różnego rodzaju miejsc zatrzymań, położonych na terenie całej Polski. Poniżej zaprezentowano wyniki wspomnianych

¹ Albania, Armenia, Azerbejdżan, Chile, Chorwacja, Cypr, Czarnogóra, Dania, Ekwador, Estonia, Kambodża, Kostaryka, Francja, Gruzja, Gwatemala, Hiszpania, Holandia, Honduras, Lichtenstein, Luksemburg, Malediwy, Mali, Malta, Mauritius, Meksyk, Niemcy, Nigeria, Nikaragua, Nowa Zelandia, Paragwaj, Polska, Republika Czeska, Republika Mołdowy, Republika Macedonii, Senegal, Serbia, Słowenia, Szwecja, Szwajcaria, Urugwaj, Węgry, Wielka Brytania - www.apr.ch, dane na dzień 2 lipca 2012 r.

² Art. 3 OPCAT

wizytacji, ze wskazaniem zasadniczych problemów, jakie dostrzeżono, a także działania podejmowane w ramach współpracy krajowej i międzynarodowej Krajowego Mechanizmu Prewencji.

2. Spotkania i konferencje w Polsce

W dniu 8 maja, w siedzibie Biura RPO, pani Marzena Ksel, członek Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom (CPT) oraz eksperta IMAP³, przeprowadziła szkolenie lekarzy oraz psychologów współpracujących z Krajowym Mechanizmem Prewencji w charakterze ekspertów.

Przedstawicielka Krajowego Mechanizmu Prewencji, Dorota Krzysztoń, wzięła udział w naradzie sędziów penitencjarnych, wojskowych i wykonawczych, zorganizowanej w Zakopanem w dniach 9 -11 maja 2012 r. przez Ministerstwo Sprawiedliwości. Przedstawiła ona zagadnienia związane z wykonywaniem orzeczeń w sprawach karnych dotyczących kary pozbawienia wolności i przestrzegania praw skazanych - uwagi, spostrzeżenia, analizy wynikające z pracy Rzecznika Praw Obywatelskich i KMP.

W Biurze RPO, w dniu 27 czerwca 2012 r., odbyła się konferencja poświęcona omówieniu raportu Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce w roku 2011 Krajowego Mechanizmu Prewencji. Podczas spotkania zaprezentowane zostały informacje z wizytacji w miejscach zatrzymań, a także wnioski i rekomendacje dotyczące m.in. niezbędnych zmian w prawie. W spotkaniu udział wzięli przedstawiciele Ministerstwa Sprawiedliwości, Ministerstwa Obrony Narodowej, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Ministerstwa Edukacji Narodowej, Komendy Głównej Policji, Straży Granicznej, Służby Więziennej, organizacji pozarządowych i środowisk akademickich.

3. Współpraca międzynarodowa Krajowego Mechanizmu Prewencji

³ Niezależny Doradca Zespołu Medycznego, którego zadaniem jest udzielanie odpowiedzi na ogólne pytania KMP m.in. z zakresu systemowych kwestii medycznych.

W dniach 12-13 czerwca 2012 r. w Belgradzie, odbyły się dziewiąte tematyczne warsztaty krajowych mechanizmów prewencji poświęcone nielegalnym migrantom⁴, w których udział wziął przedstawiciel Mechanizmu - Marcin Kusy. Zostały one zorganizowane przez Radę Europy, w ramach programu „Utworzenie aktywnej sieci krajowych mechanizmów prewencji przeciw torturom, działalność sieci partnerskiej współpracy Peer-to-Peer”⁵.

W spotkaniu uczestniczyli przedstawiciele Frontexu⁶, APT⁷, SPT⁸, CPT⁹, krajowych mechanizmów prewencji oraz organizacji, którym państwa powierzyły funkcję monitorowania procesu deportacyjnego. Przedmiotem warsztatów była jurysdykcja terytorialna organów monitorujących deportacje oraz odpowiedzialność za deportacje organizowane przez Frontex.

Polska nie implementowała jak dotąd Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/115/EC w sprawie wspólnych norm i procedur stosowanych przez państwa członkowskie w odniesieniu do powrotów nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich (tzw. Dyrektywa Powrotowa), mimo iż termin jej wdrożenia upłynął w dniu 24 grudnia 2010 r. Zapisy w projekcie nowej ustawy o cudzoziemcach implementującej postanowienia Dyrektywy Powrotowej powierzą funkcję monitorowania przebiegu deportacji organizacjom pozarządowym. Obecnie wyznaczone zostały: Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć (jego przedstawicielka uczestniczyła w warsztatach), Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka oraz Stowarzyszeniu Interwencji Prawnej.

4. Opiniowanie aktów prawnych

⁴ Irregular migrants, Frontex and the NPMs.

⁵Setting up an active network of national preventive mechanisms against torture, an activity of the Peer-to-Peer Network”.

⁶Europejska Agencja Zarządzania Współpracą Operacyjną na Granicach Zewnętrznych Państw Członkowskich Unii Europejskiej.

⁷ Stowarzyszenie Przeciwko Torturom w Genewie.

⁸Podkomitet ONZ do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu.

⁹Europejski Komitet do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu.

Krajowy Mechanizm Prewencji w II kwartale 2012 r. opiniował trzy projekty aktów prawnych: projekt *rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie sposobu stosowania i dokumentowania zastosowania przymusu bezpośredniego oraz dokonywania oceny zasadności jego zastosowania* i dwa projekty rozporządzeń Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie *badania lekarskich osób zatrzymanych przez Policję* oraz w sprawie *pomieszczeń przeznaczonych dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, pokoi przejściowych, tymczasowych pomieszczeń przejściowych i policyjnych izb dziecka, regulaminu w tych pomieszczeniach, pokojach i izbach oraz sposobu postępowania z zapisami obrazu z tych pomieszczeń, pokoi i iz.*

KMP nie zgłosił żadnych uwag w zakresie wymienionych dwóch pierwszych projektów rozporządzeń. Wątpliwości Mechanizmu w trzecim projekcie rozporządzenia, z punktu widzenia art. 32 Konstytucji, wzbudziły zapisy proponowane w Regulaminie pobytu osób umieszczonych w PdOZ, Regulaminie pobytu osób umieszczonych w pokoju przejściowym, Regulaminie pobytu osób umieszczonych w tymczasowym pomieszczeniu przejściowym oraz Regulaminie pobytu nieletnich w policyjnych izbach dziecka, warunkujące skorzystanie przez osobę zatrzymaną z prawa do palenia tytoniu w miejscu do tego wyznaczonym, od uzyskania zgody funkcjonariusza Policji pełniącego służbę w miejscach zatrzymań, których dotyczą wspomniane regulaminy. Mechanizm podniósł, iż prawo do palenia tytoniu umieszczone jest obok innych praw wynikających z pobytu w określonym miejscu zatrzymania i jako jedyne wymaga zgody policjanta na jego realizację¹⁰. Skorzystanie przez osoby zatrzymane z innych praw takich chociażby jak prawo do otrzymania posiłku, korzystania z opieki medycznej czy korzystania z urządzeń sanitarnych, nie zostało obwarowane przez projektodawcę koniecznością uzyskania zgody funkcjonariusza pełniącego służbę w miejscu zatrzymania. Krajowy Mechanizm Prewencji uważa, że nie ma żadnych podstaw prawnych do reglamentowania prawa używania wyrobów tytoniowych przez osoby zatrzymane poprzez pozostawienie

¹⁰ Wyjątek (w pełni uzasadniony sytuacją prawną nieletnich przebywających w policyjnych izbach dziecka), stanowi prawo do odwiedzin nieletnich przez rodziców, obrońcę lub opiekuna, realizowane za zgodą sądu, kierownika PID lub policjanta prowadzącego sprawę (por. § 8 ust. 1 p. 9 projektowanego Regulaminu pobytu nieletnich w policyjnych izbach dziecka).

ostatecznej decyzji w tej kwestii w gestii funkcjonariuszy Policji. Co więcej, w ocenie Mechanizmu, pozostawienie w treści projektu analizowanych zapisów, prowadzić może w praktyce do sytuacji, w których możliwość zapalenia papierosa dawać będzie szerokie pole do nadużyć ze strony osób pełniących służbę w miejscach zatrzymań. Podjęcie pozytywnej decyzji w tej kwestii przez policjanta, może być bowiem warunkowane przyznaniem się zatrzymanego do zarzucanych mu czynów lub wskazaniem ewentualnych współsprawców. Wierząc w brak takowego zamiaru przyświecającego projektodawcy, KMP zaproponował skreślenie z ww. przepisów rozporządzenia, warunku uzyskania zgody policjanta przez osoby zatrzymane na skorzystanie z prawa do palenia tytoniu.

W odniesieniu do projektowanych przepisów przewidujących obowiązek poddania się osób zatrzymanych „szczegółowemu sprawdzeniu” przez funkcjonariuszy Policji pełniących służbę w miejscach zatrzymań, o których mowa w rozporządzeniu, mając na względzie nieprecyzyjność sformułowania, poprzez które rozumieć można również przeprowadzanie intymnej czynności w postaci kontroli osobistej, Krajowy Mechanizm Prewencji zauważył potrzebę określenia w projekcie dodatkowych gwarancji związanych z przeprowadzaniem „szczegółowego sprawdzenia” przez personel miejsca zatrzymania, poprzez rozszerzenie treści odpowiednich zapisów o sformułowanie „**przez osobę tej samej płci co osoba zatrzymana oraz w warunkach zapewniających poszanowanie intymności osoby kontrolowanej**”.

Odnosząc się do elementów wyposażenia sypialni dla nieletnich przebywających w policyjnych izbach dziecka, Mechanizm zwrócił uwagę na zalecenie sformułowane przez Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom i Nieludzkiemu oraz Poniżającemu Traktowaniu lub Karaniu (CPT), zawarte w sprawozdaniu dla polskiego rządu z wizyty w Polsce w 2004 r., zgodnie z którym *CPT zaleca, aby władze polskie podjęły następujące kroki w policyjnych izbach dziecka: poprawienie wystroju i wyposażenia sypialni, szczególnie poprzez dostarczenie miejsca do przechowywania rzeczy osobistych*¹¹, i zaproponował, aby treść projektowanego rozporządzenia (§ 35 ust. 1),, rozszerzona została o słowa „**oraz szafki na rzeczy osobiste nieletnich,**

¹¹ [(Rada Europy, Strasburg, 11.04.2005 r.); CPT (2005)3 §44]

niepodlegające zatrzymaniu w depozycie”. KMP uważa, że dodanie szafek do elementów wyposażenia sypialni, umożliwi w praktyce przechowywanie przez nieletnich przedmiotów kultu religijnego i innych przedmiotów osobistych pochodzących z paczek, których to posiadanie w trakcie pobytu w izbie jest dopuszczalne na gruncie opiniowanego rozporządzenia.

Mając na uwadze wnioski płynące z wizytacji policyjnych izb dziecka w zakresie odzieży, w której przebywają nieletni, Krajowy Mechanizm Prewencji podniósł, że treść projektowanego § 7 ust. 1 Regulaminu pobytu nieletnich w policyjnych izbach dziecka, powinna zostać rozszerzona o doprecyzowanie, że chodzi o odzież *„odpowiednią do pory dnia i roku*”. W trakcie wspomnianych wizytacji pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji spotykali się w niektórych izbach z praktyką polegającą na wydawaniu nieletnim tylko jednego rodzaju odzieży, a mianowicie pidżam, przeznaczonych co do zasady na porę nocną. Na problem związany z tą kwestią zwrócił ponadto uwagę CPT, który po wizycie w Polsce w 2009 r. zalecił, aby *„nieletni umieszczeni w policyjnych izbach dziecka otrzymywali odpowiednią do pory dnia odzież, właściwą także do spędzania czasu na świeżym powietrzu”*¹². Mechanizm zwrócił ponadto uwagę, że projektowana treść § 7 ust. 1 pkt 3 Regulaminu pobytu nieletnich w policyjnych izbach dziecka, dotycząca wydawania nieletnim pidżamy w innej porze dnia aniżeli pora nocna, ze względu na bardzo generalną przesłankę wyrażoną zwrotem *„gdy jest to uzasadnione”* wymaga doprecyzowania poprzez wskazanie przesłanek uzasadniających wydawanie takiej odzieży nieletnim w porze dziennej.

W odpowiedzi na przedstawioną opinię, Minister Spraw Wewnętrznych poinformował Mechanizm, iż przepis dotyczący wydawania nieletnim pidżamy w innej porze niż nocna zaprojektowany został tak, aby stanowił on katalog otwarty w sytuacji, kiedy jej wydanie nieletniemu poza nocą będzie uzasadnione (np. w sytuacji gdy jest chory i potrzebuje hospitalizacji). Pozostałe propozycje Krajowego Mechanizmu Prewencji zostały uwzględnione.

5. Prawa człowieka podczas EURO 2012

¹² Patrz: pkt 41 CTP/Inf (2011) 20.

Podczas Mistrzostw Europy w piłce nożnej - EURO 2012, Krajowy Mechanizm Prewencji przeprowadził wizytacje miejsc, w których przebywali kibice zatrzymani w trakcie lub po meczu piłki nożnej. Wizytacjami objęto 6¹³ pomieszczeń dla osób zatrzymanych i doprowadzonych do wytrzeźwienia¹⁴ oraz jedną izbę wytrzeźwień¹⁵, z których wnioski zostały zaprezentowane poniżej. Spostrzeżenia KMP z czynności przeprowadzonych w tego typu jednostkach, wynikających z zaplanowanych wizytacji (poza Euro 2012), zostały omówione w oddzielnych rozdziałach niniejszego raportu.

Na podstawie przeprowadzonych z zatrzymanymi rozmów KMP nie stwierdził stosowania tortur podczas EURO 2012. Jednakże zdarzały się przypadki naruszenia prawa przez funkcjonariuszy Policji mające charakter poniżającego traktowania.

We wszystkich zwizytowanych miejscach stwierdzono, iż osoby zatrzymane przez Policję nie były rzetelnie informowane o swoich prawach w momencie zatrzymania, jak również w trakcie przyjmowania do PdOZ. W pokojach osób zatrzymanych brakowało kopii regulaminu oraz informacji o instytucjach stojących na straży praw i wolności takich jak: Rzecznik Praw Obywatelskich czy Fundacja Helsińska. Praktyka ta jest niezgodna z §16 ust.2 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych¹⁶. Osoba zatrzymana niewłaściwie poinformowana o swoich prawach jest bardziej narażona na poniżające lub niehumanitarne traktowanie. Europejski Komitet Zapobiegania Torturom podkreśla, że prawo do informacji o przysługujących prawach „stanowi gwarancję przeciw złemu traktowaniu”

W trakcie wizytacji przedstawiciele KMP stwierdzili ponadto naruszenie prawa do intymności nietrzeźwej kobiety, w przeszukaniu której uczestniczył mężczyzna. Takie zachowanie funkcjonariuszy Policji należy uznać za poniżające traktowanie.

¹³ Łącznie przeprowadzono 7 wizytacji PdOZ, gdyż dwukrotnie w ramach Euro zwizytowana została Izba w Gdańsku.

¹⁴Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Miejskiej Policji w Gdańsku (11 i 19.06. 2012 r.), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Rejonowej Policji Warszawa VI (13.06.2012 r.), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Miejskiej Policji we Wrocławiu (13.06.2012 r.), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komisariacie Policji Poznań – Nowe Miasto (15.06.2012 r.), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komisariacie Policji Poznań – Stare Miasto (19.06.2012 r.), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Rejonowej Policji Warszawa IV (29.06.2012 r.)

¹⁵ Izba Wytrzeźwień w Warszawie (22.06.2012 r.).

¹⁶ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych dnia 4 czerwca 2012 r. w sprawie pomieszczeń dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, pokoi przejściowych, tymczasowych pomieszczeń przejściowych i policyjnych izb dziecka, regulaminu pobytu w tych pomieszczeniach, pokojach i izbach oraz sposobu postępowania z zapisami obrazu z tych pomieszczeń pokoi izb (Dz. U. z 2012 r. poz.638).

Zgodnie z wyrokiem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka obecność „funkcjonariuszy odmiennej płci w trakcie rozbierania się stanowi wyraźny brak szacunku dla skarżącego i w efekcie narusza jego godność ludzką”¹⁷.

Niektóre jednostki Policji przyjmujące zatrzymanych kibiców nie posiadały wystarczającej liczby posiłków oraz ubrań zastępczych dla osób zatrzymanych. Ograniczenie w dostępie do posiłku w konkretnej sytuacji może prowadzić do nieludzkiego traktowania.

Cudzoziemcy zatrzymani przez Policję byli traktowani z poszanowaniem ich godności. Każdy z nich otrzymał pomoc tłumacza, zaś informacja o zatrzymaniu przekazywana była do odpowiedniej ambasady za pośrednictwem specjalnych zespołów koordynacyjnych w komendach wojewódzkich. Problemem, który pojawiał się w rozmowach z zatrzymanymi, dotyczył nieprzetłumaczenia protokołów i kwitów depozytowych na języki obce.

Przebieg Mistrzostw Europy w piłce nożnej - EURO 2012, z punktu widzenia traktowania osób zatrzymanych należy ocenić, jako dobry. Wszelkie problemy wynikające z pobytu w pomieszczeniach przygotowanych dla zatrzymanych kibiców związane były głównie z brakiem rzetelnej informacji prawnej. Należy podkreślić, że na funkcjonariuszach Policji ciąży obowiązek rzetelnego poinformowania osoby o prawach przysługujących jej w związku z zatrzymaniem oraz umieszczeniem w określonej placówce.

6. Jednostki penitencjarne

W 2012 roku KMP rozpoczął przeprowadzanie wizytacji tematycznych w jednostkach penitencjarnych. Polegają one na szczegółowej analizie traktowania oraz przestrzegania praw osób przebywających w oddziałach terapeutycznych dla osób z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi oraz w oddziałach dla tymczasowo

¹⁷ Patrz: Wiktoro v. Polska, skarga nr 14612/12

aresztowanych przy zakładach karnych. Analizie poddana jest również sytuacja osób niepełnosprawnych oraz starszych. Każdorazowo w wizytacji uczestniczy lekarz lub psycholog.

W drugim kwartale 2012 r. wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji objęły pięć zakładów karnych¹⁸ (dalej: ZK). Wyniki wizytacji w ZK w Płocku, w ZK w Wołowie, w ZK w Rawiczu oraz w ZK w Sztumie omówione zostaną w kolejnym raporcie kwartalnym. W niniejszym raporcie ujęto spostrzeżenia KMP z wizytacji w ZK nr 2 w Łodzi, przeprowadzonej w I kwartale 2012 r.

Do dnia sporządzenia niniejszego raportu, Mechanizm nie otrzymał odpowiedzi na wydane rekomendacje kierownictwu Zakładu Karnego w Warszawie Białołęce.

Podczas wizytacji Zakładu Karnego w Warszawie Białołęce pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji ustalili, iż podawana przez Centralny Zarząd Służby Więziennej liczba osób tymczasowo aresztowanych, nie odzwierciedla rzeczywistości panującej w Zakładzie. Z wyjaśnień przekazanych w tej sprawie przez dyrektora Zakładu wynika, że wydzielenie oddziału dla tymczasowo aresztowanych podyktowane jest przyjmowaniem przez Zakład osób skazanych i ukaranych z wolności, zgodnie z § 11 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 stycznia 2004 r. w sprawie czynności administracyjnych związanych z wykonywaniem tymczasowego aresztowania oraz kar i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności oraz dokumentowania tych czynności¹⁹. Kwestia przyjmowania osób tymczasowo aresztowanych przez Zakład uregulowana została zaś w zarządzeniu nr 11/2011 Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w Warszawie z dnia 16 lutego 2011 r. dotyczącym rejonizacji osadzania w Zakładzie Karnym w Warszawie Białołęce tymczasowo aresztowanych oraz skazanych i ukaranych, wzywanych do udziału w czynnościach procesowych, w którym doprecyzowano, że w *ZK Warszawa-Białołęka można osadzić tymczasowo aresztowanego mężczyznę wyłącznie w trybie art. 15 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13.01.2004 r.* (w wypadku braku wolnych miejsc w areszcie śledczym). W praktyce

¹⁸ Zakład Karny w Płocku (10-11.04.2012 r.), Zakład Karny w Wołowie (17-18.04.2012 r.), Zakład Karny w Warszawie Białołęce (23-24.04.2012 r.), Zakład Karny w Rawiczu (17-18.04.2012 r.), Zakład Karny w Sztumie (04-06.06.2012 r.).

¹⁹ Dz. U. z 2004 r. Nr 15, poz. 142.

zatem, liczba osób wykazywanych jako tymczasowo aresztowane w statystykach SW odnosi się do liczby skazanych skierowanych do odbywania kary w zakładzie karnym typu zamkniętego (P-1, R-1). Z informacji przekazanych przez dyrektora Zakładu wynika ponadto, że osoby *stricte* tymczasowo aresztowane trafiają do podległej mu jednostki niezwykle rzadko oraz przebywają w niej krótko (1 dzień), w związku z bliskością Aresztu Śledczego Warszawa-Białołęka, do którego są przetransportowywane.

Sytuacja w zakresie wykazywania w statystykach SW jako tymczasowo aresztowanych, osób skazanych przyjmowanych do Zakładu z wolności budzi uzasadnioną wątpliwość Krajowego Mechanizmu Prewencji, który stoi na stanowisku, że dane statystyczne dotyczące populacji osadzonych przebywających w Zakładzie Karnym Warszawa-Białołęka, powinny odzwierciedlać faktyczną sytuację w tym przedmiocie. Mając na uwadze publiczny charakter statystyk publikowanych na stronie internetowej SW oraz związaną z tym możliwość dotarcia do nich nieograniczonego kręgu zainteresowanych (w tym osób, których bliscy są pozbawieni wolności), uznać należy, że w opisanej sytuacji mamy do czynienia z powszechnym wprowadzaniem opinii publicznej w błąd, co do populacji przebywającej w Zakładzie. W związku z przekazanymi przedstawicielom KMP przez dyrektora Zakładu statystykami zaludnienia, zgodnie z którymi w jednostce nie przebywają tymczasowo aresztowani mężczyźni, Mechanizm zwrócił się do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej o podjęcie działań zmierzających do odzwierciedlenia w statystykach Służby Więziennej stanu populacji Zakładu zgodnego z meldunkami przekazywanymi do Centralnego Zarządu Służby Więziennej przez Zakład Karny Warszawa-Białołęka.

6.1. Warunki bytowe

Stan cel wizytowanych jednostek należy ocenić jako znośny. Wśród dostrzeżonych mankamentów wymienić należy wyeksploatowane urządzenia sanitarne znajdujące się w kącikach, zagrzybienia sufitów oraz ścian, problemy z kanalizacją (wybijanie nieczystości), niepełne lub niewystarczające do czytania i pisania oświetlenie w niektórych celach, brak gniazdek elektrycznych w celi, fatalny stan odzieży skarbowej dla osób pozbawionych wolności oraz stosowanie kotar zamiast

drzwi w kąciach sanitarnych. W obu jednostkach wizytujący zwrócili także uwagę na brak drabinek oraz zabezpieczeń górnych łóżek, chroniących korzystających z nich więźniów przed wypadnięciem. W ocenie przedstawicieli KMP, zaobserwowane braki mogą przyczynić się do upadków (m.in. osób, które nie ujawniły informacji o takich schorzeniach jak padaczka) i spowodować ewentualne uszkodzenia ciała osób, które wchodzi na łóżka korzystając z dostępnych, a nieprzystosowanych do tego mebli lub próbując na nie wskoczyć. Dla osób o obniżonej sprawności fizycznej wejście na piętrowe łóżko może okazać się bardzo trudne lub praktycznie niemożliwe.

Biorąc pod uwagę pojawiające się krytyczne głosy więźniów dotyczące zbyt rzadkich kąpieli, warto przytoczyć jedno z ostatnich orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wydane w sprawie *Ananyev i inni przeciwko Rosji*, w którym Trybunał zauważył, że *prawdziwie ludzkie środowisko nie jest możliwe bez łatwego dostępu do toalety czy możliwości utrzymania swego ciała w czystości. Trybunał często stwierdzał, że czas na wzięcie prysznicą zwykle przyznawany więźniom w aresztach śledczych w Rosji był ograniczony do 15 – 20 minut raz w tygodniu. Był więc oczywiście niewystarczający do zachowania właściwej higieny ciała*²⁰. **Krajowy Mechanizm Prewencji także stoi na stanowisku, że możliwość kąpieli raz na tydzień jest niewystarczająca do utrzymania należytej higieny, a walor ekonomiczny takiej częstotliwości podnoszony często przez władze jednostek penitencjarnych, ma charakter jedynie pozorny.** Więźniowie korzystający z dodatkowych, prowizorycznych kąpieli w celach mieszkalnych, zużywają więcej wody oraz prądu niezbędnego do jej podgrzania, niż zużyliby podczas kąpieli w więziennej łaźni.

Mając na uwadze brak celi przystosowanej do potrzeb osoby z niepełnosprawnością, oraz w związku z możliwością odbywania kary pozbawienia wolności w wizytowanych zakładach przez takie osoby, Krajowy Mechanizm Prewencji zalecał odpowiednie przystosowanie jednej z cel mieszkalnych (w szczególności dla osoby poruszającej się na wózku inwalidzkim). Warto w tym miejscu dodać, że Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu w orzeczeniu z 2006 r. w sprawie *Vincent przeciwko Francji* (nr skargi 6253/03) uznał, że osadzenie

²⁰ orzeczenie w trybie wyroku pilotażowego – 10 stycznia 2012r., Izba (Sekcja I), skargi nr 42525/07 i 60800/08.

osoby niepełnosprawnej w więzieniu, gdzie nie może ona poruszać się, w szczególności opuścić celi samodzielnie, jest „poniżającym traktowaniem” w rozumieniu art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

Mechanizm zalecił: zamontowanie trwałych przesłon w kąciakach sanitarnych (ZK 2 w Łodzi, ZK w Warszawie - Białołęce), dokonanie przeglądu stanu oświetlenia w celach mieszkalnych połączonego z wymianą żarówek na mocniejsze oraz uzupełnieniem brakujących, wyposażenie piętrowych łóżek w drabinki i barierki zabezpieczające przed upadkiem (ZK 2 w Łodzi, ZK w Warszawie - Białołęce), zwiększenie częstotliwości kąpieli dla osadzonych (ZK w Warszawie - Białołęce, ZK 2 w Łodzi), dokonanie przeglądu stanu oraz kompletności odzieży skarbowej wydawanej osadzonym (ZK w Warszawie - Białołęce), wyeliminowanie praktyki polegającej na niewyrażaniu zgody na posiadanie czajników bezprzewodowych przez osadzonych przebywających w celach przejściowych (ZK w Warszawie - Białołęce), umożliwianie osadzonym przygotowania ciepłego napoju w trakcie czasowych przerw w dostawie energii elektrycznej do cel mieszkalnych (ZK w Warszawie- Białołęce), dostosowanie jednej z cel mieszkalnych do potrzeb osób z niepełnosprawnością (ZK 2 w Łodzi ZK , ZK w Warszawie - Białołęce).

Odnosząc się do wydanych w tym zakresie rekomendacji, dyrektor Zakładu Karnego nr 2 w Łodzi poinformował Mechanizm, że ze względu na trudną sytuację finansową, montaż drabinek i barierek zabezpieczających przed upadkiem z łóżka możliwy będzie w przyszłym roku. Obecnie zaś remontowane są cele mieszkalne, w tym pełna zabudowa kąciaków sanitarnych, co kontynuowane będzie w kolejnym roku. Remontem objęto też dwie cele w budynku szpitala jednostki, w celu dostosowania ich do potrzeb osób z niepełnosprawnością. Zalecenie KMP dotyczące oświetlenia zostało zrealizowane. W kwestii zwiększenia liczby kąpieli dyrektor wyjaśnił, że decyzja w tym zakresie należy do kompetencji wyższych przełożonych.

W kwestii dotyczącej sposobu ustalania pojemności jednostek penitencjarnych Rzecznik Praw Obywatelskich skierował wystąpienie²¹ do Dyrektora Generalnego

²¹ RPO- 665674-VII-720.5/11.

Służby Więziennej²². W odpowiedzi Dyrektor Generalny Służby Więziennej poinformował RPO, że podstawą prawną do sposobu obliczania pojemności jednostki penitencjarnej jest Zarządzenie Nr 7/2012 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 30 stycznia 2012 r. w sprawie ustalania pojemności jednostek penitencjarnych i odzwierciedla on faktyczną liczbę miejsc zakwaterowania dla osadzonych w całej jednostce penitencjarnej, rzeczywiste rozmieszczenie osadzonych w celach, oddziałach mieszkalnych i poza oddziałami mieszkalnymi. W konsekwencji, wszystkie opracowywane przez Służbę Więzienną statystyki odpowiadają stanowi faktycznemu. Rozwiązanie sugerowane w wystąpieniu Rzecznika spowodowałoby niezgodne ze stanem rzeczywistym zwiększenie stanu zaludnienia oddziałów mieszkalnych, jednocześnie nie wskazywałoby miejsc faktycznego przebywania osadzonych, czasowo umieszczonych w celach mieszkalnych poza oddziałem mieszkalnym.

6.2. Prawo do opieki medycznej

Krajowy Mechanizm Prewencji każdorazowo bada dostęp osób pozbawionych wolności do opieki zdrowotnej. Wizytujący nie mieli zastrzeżeń co do usług medycznych świadczonych osadzonym w Zakładzie Karnym nr 2 w Łodzi. Również osadzeni pozytywnie ocenili opiekę zdrowotną w jednostce.

Warunki panujące w izbie chorych Zakładzie Karnym w Warszawie - Białołęce KMP ocenił jako przejaw poniżającego traktowania przebywających w nich pacjentów. W opinii Mechanizmu stan izby chorych wymagał natychmiastowego odświeżenia oraz naprawy zniszczonego sprzętu kwaterunkowego. Władze Zakładu dopuszczając do użytku izbę chorych powinny pamiętać, iż stanowi ona immanentną część działu służby zdrowia, a pobyt w niej ma służyć poprawie zdrowia osób pozbawionych wolności. Nadto, z harmonogramu pracy lekarzy udostępnionego KMP przez dyrektora Zakładu wynikało, że w każdy poniedziałek, w placówce, w godzinach 7.00 – 19.00 dyżuruje jeden lekarz. Weryfikacja harmonogramu z rzeczywistością wykazała jednakże, że lekarz dyżurny opuścił Zakład około godz.

²² Patrz: Raport Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji w I kwartale 2012 roku, str. 12.

15.00. Należy także dodać, iż pomiędzy harmonogramem pracy służby zdrowia przekazanym KMP przez kierownika ZOZ, a tym udostępnionym przez dyrektora Zakładu istniały zasadnicze rozbieżności.

Z informacji przekazanych wizytującym przez więźniów wynika, że w obu jednostkach świadczenia medyczne odbywają się, co do zasady, poza zasięgiem wzroku i słuchu funkcjonariuszy działu ochrony.

Mechanizm zalecił: podjęcie działań naprawczych zmierzających do wyeliminowania nieprawidłowości w zakładowej służbie zdrowia (ZK Warszawa - Białołęka), przeprowadzenie remontu izby chorych połączonego z wymianą wyeksploatowanego sprzętu kwaterunkowego (ZK Warszawa - Białołęka).

6.3. Traktowanie osadzonych

Osadzeni w Zakładzie Karnym w Warszawie Białołęce, podczas rozmów indywidualnych, przekazali informacje świadczące o niewłaściwym traktowaniu przez oddziałowych. Wśród uwag krytycznych pojawiły się zarzuty prowokacji ze strony oddziałowych, zwracania się po nazwisku, używania wulgaryzmów. Odnośnie wychowawcy sprawującego bezpośredni nadzór nad osadzonymi w oddziale dla tymczasowo aresztowanych, więźniowie podnosili przede wszystkim zarzut permanentnego braku zainteresowania zgłaszanymi przez nich problemami, rzadkich wizyt w celach mieszkalnych oraz braku orientacji, co do sytuacji prawnej w jakiej się znajdują. Krajowy Mechanizm Prewencji pragnie podkreślić w tym miejscu, że wszystkie osoby pozbawione wolności pomimo utraty wolności nie tracą godności ludzkiej i w związku z tym, należne im jest właściwe, respektujące ten walor, zachowanie członków personelu jednostki. Jak słusznie zauważył Komitet Zapobiegania Torturom (CPT) w Jedenastym Raporcie generalnym CPT ²³ *prawdziwy profesjonalizm personelu więziennego wymaga, aby ludzie ci byli w stanie obchodzić się z więźniami w sposób przyzwoity i humanitarny, jednocześnie zwracając uwagę na kwestie bezpieczeństwa i właściwego porządku. Pod tym względem, kierownictwo więzienia powinno zachęcać personel do budowania rozsądnego poczucia zaufania i oczekiwań, iż więźniowie chcą zachowywać się właściwie. Budowa konstruktywnych i*

²³ CPT/Inf (2001)16.

pozytywnych relacji pomiędzy personelem a więźniami nie tylko zmniejsza ryzyko maltretowania lecz także udoskonala kontrolę i bezpieczeństwo, co z kolei sprawia, iż praca personelu więziennego staje się bardziej satysfakcjonująca.

Osoby pozbawione wolności z Zakładu Karnego nr 2 w Łodzi bardzo pozytywnie wypowiadały się na temat pracy personelu terapeutycznego. Mówiły, że nie ma problemów z dostępem do poszczególnych osób z jego kręgu, a podejście, które prezentują wobec osadzonych jest ściśle zindywidualizowane. W odniesieniu do funkcjonariuszy działu ochrony, osadzeni z Oddziału negowali stosowanie przemocy fizycznej, wskazując jednakże na zdarzające się przypadki wulgarnych odpowiedzi padających na zadawane przez nich pytania.

Mechanizm zalecił: wyeliminowanie nieprawidłowości w traktowaniu osadzonych przez funkcjonariuszy działu ochrony pełniących służbę (ZK 2 w Łodzi, ZK w Warszawie - Białołęce), zwrócenie uwagi wychowawcom na konieczność bezwzględnego przestrzegania przez nich obowiązków związanych z pełnioną funkcją (ZK w Warszawie - Białołęce).

Dyrektor Zakładu Karnego nr 2 w Łodzi poinformował Mechanizm o zaplanowanym szkoleniu dla funkcjonariuszy działu ochrony w zakresie komunikacji z osadzonymi będącymi osobami z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi.

6.4. Środki przymusu bezpośredniego

Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji każdorazowo zapoznawali się z nagraniami z umieszczenia osadzonych w celi zabezpieczającej.

Mechanizm zwrócił uwagę na kwestie techniczne związane z monitorowaniem celi zabezpieczającej w Zakładzie Karnym w Warszawie Białołęce - kąt widzenia kamery nie obejmuje całej powierzchni celi, co może wpłynąć na ewentualne zagrożenie bezpieczeństwa osadzonego w trakcie pobytu w niej.

Krajowy Mechanizm Prewencji pragnie w tym miejscu podkreślić dobrą praktykę stosowaną w Zakładzie Karnym nr 2 w Łodzi, zaobserwowaną przy okazji analizy nagrań ze stosowania środków przymusu bezpośredniego, którą jest rejestrowanie za pomocą kamery przenośnej użycia również innych, aniżeli celi zabezpieczająca środków przymusu bezpośredniego. Praktyka ta w opinii

Mechanizmu godna jest naśladowania przez inne jednostki penitencjarne, gdyż stanowi dodatkową gwarancję ochrony osoby, wobec której stosowane są środki przymusu bezpośredniego przed ewentualnymi nadużyciami ze strony funkcjonariuszy SW odpowiedzialnymi za ich przebieg. Co więcej, rejestrowanie przebiegu stosowania wszystkich środków przymusu bezpośredniego stanowi jednocześnie ochronę funkcjonariuszy SW przed ewentualnymi zarzutami osoby pozbawionej dotyczącymi przekroczenia przez nich uprawnień.

Mechanizm zalecił: zamontowanie kamery w przedsionku celi zabezpieczającej oraz zmianę kąta widzenia kamery znajdującej się w celi zabezpieczającej (lub jej umiejscowienia) na taki, który umożliwi ogląd całej powierzchni celi (ZK w Warszawie - Białołęce).

6.5. Odpowiedzialność dyscyplinarna

Nieliczni spośród więźniów obu jednostek, z którymi rozmawiali przedstawiciele KMP byli karani dyscyplinarnie. Ci którzy mieli do czynienia z tą formą odpowiedzialności nie skarżyli się na ogół na znaczną dolegliwość, czy niezasadność kar. Osoby karane dyscyplinarnie potwierdziły ich wysłuchanie przez dyrektora przed wymierzeniem kary oraz pouczenie o możliwości zaskarżenia decyzji o ukaraniu do sądu.

6.6. Prawo do informacji

Realizacja prawa osób pozbawionych wolności do informacji na temat przysługującym im praw i obowiązków stanowi jedną z gwarancji poszanowania praw człowieka. W związku z tym Krajowy Mechanizm Prewencji każdorazowo weryfikuje dostęp osadzonych do informacji.

Osoby przyjmowane do Zakładu Karnego w Warszawie Białołęce z wolności podczas rozmów z przedstawicielami KMP skarżyły się na brak pouczenia przez wychowawcę przeprowadzającego rozmowę wstępną, o prawach i obowiązkach

ciążących na nich w trakcie odbywania kary pozbawienia wolności oraz o innych aspektach wynikających z tego faktu. Dodawały również, że znajdujące się na stanie Zakładu kodeksy są zdezaktualizowane, a zdobycie aktualnych stanowi problem. Cudzoziemiec (Wietnamczyk) przebywający w Zakładzie podał ponadto, że nie ma dostępu do przepisów prawa karnego wykonawczego w tłumaczeniu na język wietnamski. Także decyzja o wymierzeniu mu kary dyscyplinarnej w postaci nagany nie została przetłumaczona na jego ojczysty język.

Krajowy Mechanizm Prewencji pragnie podkreślić potrzebę bezwzględnego przestrzegania przez wychowawców przeprowadzających rozmowy wstępne obowiązku pouczenia nowoprzybyłych więźniów o zasadach odbywania kary oraz prawach i obowiązkach spoczywających na nich w trakcie izolacji penitencjarnej. W przypadku braku możliwości porozumienia się z cudzoziemcem należy korzystać z pomocy tłumacza. W opinii KMP tylko w pełni zrozumiałe dla osoby pozbawionej wolności przedstawienie sytuacji prawnej, w której się znajduje, może warunkować egzekwowanie od niej wykonywania ciężących na niej obowiązków. Warto wskazać w tym miejscu na Europejskie Reguły Więzienne²⁴: *W momencie przyjęcia i zawsze później, gdy istnieje taka potrzeba, wszyscy więźniowie informowani są pisemnie i ustnie o przepisach, regulujących dyscyplinę więzienną oraz o ich prawach i obowiązkach w zakładzie karnym. (Reguła 30.1); Więźniowie informowani są o jakimkolwiek postępowaniu mającym z nimi związek, a jeśli są skazani, o wymiarze kary do odbycia oraz możliwościach przedterminowego zwolnienia. (Reguła 30.3)*

Ponadto, Krajowy Mechanizm Prewencji pragnie podkreślić potrzebę każdorazowego informowania osadzonych o przyczynach podejmowanych względem nich decyzji, w celu zapobieżenia ewentualnym spekulacjom mogącym niekorzystnie wpływać na atmosferę i bezpieczeństwo w jednostce.

KMP zalecił: dbanie o przekazywanie więźniom informacji na temat przyczyn podejmowanych wobec nich decyzji, które dotyczą ich bezpośrednio (ZK 2 Łódź).

W odpowiedzi na wydaną rekomendację, dyrektor jednostki zapewnił Mechanizm o przyjęciu praktyki szczegółowego informowania osadzonych o

²⁴ Rekomendacja rec (2006)2 Komitetu Ministrów do państw członkowskich Rady Europy w sprawie Europejskich Reguł Więziennych

ewentualnych zmianach w procedurach ich dotyczących, poprzez rozmowy lub umieszczanie stosownych informacji na tablicy ogłoszeń.

6.7. Personel

W związku z częstymi zarzutami osadzonych w obu jednostkach, dotyczącymi niewłaściwego traktowania ich przez pracowników działu ochrony, wartym rozważenia w ocenie KMP, jest objęcie pracowników działu ochrony szkoleniami z zakresu komunikacji interpersonalnej oraz z zakresu charakterystyki zaburzeń niepsychotycznych. Warto przywołać w tym miejscu Standardy Europejskiego Komitetu Zapobiegania Torturom²⁵, które wskazują, że nie ma lepszej gwarancji przeciwko złemu traktowaniu osoby pozbawionej wolności, niż dobrze wyszkolony funkcjonariusz Policji czy Służby Więziennej.

6.8. Działalność kulturalno – oświatowa

Osadzeni przebywający w każdej z wizytowanych jednostek mieli zapewniony dostęp do świetlicy i bibliotek, w każdej palcówce ponadto funkcjonował radiowęzeł emitujący programy radiowe stacji ogólnopolskich oraz audycje własne o zróżnicowanej tematyce, w tym konkursy, pogadanki tematyczne, recenzje książek. W obu zakładach organizowane były programy kulturalno – oświatowe z zakresu aktywności twórczej, turnieje, koncerty muzyczne, wystawy, spotkania z ciekawymi ludźmi oraz imprezy okolicznościowe.

Jednakże, w Zakładzie Karnym nr 2 w Łodzi zajęcia terapeutyczne pokrywały się z zajęciami komputerowymi, co powodowało nieuzasadnioną konieczność dokonywania wyboru pomiędzy jednymi a drugimi zajęciami.

Skazani z oddziału dla tymczasowo aresztowanych w Zakładzie Karnym w Warszawie Białołęce skarżyli się na brak świetlicy oddziałowej, dodając że jedyną możliwość opuszczenia celi mieszkalnej stanowi spacer, wizyta u lekarza lub wyjście na widzenie. Niektórzy z osadzonych dodawali, że wyjścia na świetlicę centralną zdarzają się bardzo rzadko – raz na kilka miesięcy.

²⁵ patrz: Fragment Drugiego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (92) 3] dot. szkoleń funkcjonariuszy służb porządku publicznego.

Mechanizm zalecił: dokonanie przeglądu grafików zajęć terapeutycznych oraz komputerowych pod kątem zachodzenia ewentualnych kolizji oraz wyeliminowanie tychże (ZK 2 w Łodzi), poszerzenie gamy oddziaływań kulturalno-oświatowych adresowanych do skazanych odbywających karę pozbawienia wolności w warunkach zakładu karnego zamkniętego (ZK w Warszawie - Białołęce).

Dyrektor poinformował Mechanizm o dokonaniu analizy i korekt obowiązujących grafików i planów pracy, tak aby w sposób maksymalny umożliwić osadzonemu uczestnictwo w jak największej liczbie proponowanych zajęć.

6.9. Oddziaływania terapeutyczne

W Zakładzie Karnym w Warszawie Białołęce nie funkcjonuje oddział terapeutyczny, w związku z tym analiza oddziaływań terapeutycznych przeprowadzona została tylko w Zakładzie Karnym nr 2 w Łodzi. Krajowy Mechanizm Prewencji ocenił organizację opieki terapeutycznej w tej jednostce bardzo dobrze. Program terapeutyczny jest zbudowany w oparciu o adekwatny do potrzeb i sytuacji model teoretyczny, jest bogaty w różnorodne rodzaje oddziaływań indywidualnych i grupowych stwarzając możliwość doboru poszczególnych oddziaływań do potrzeb i możliwości poznawczych osadzonych. Opinie przekazane przedstawicielowi KMP przez osadzonych na temat terapii były pozytywne. Osadzeni ocenili pozytywnie możliwości zdobycia nowych wiadomości i umiejętności, dostępność i pozytywne podejście do nich psychologów i terapeutów.

6.10. Prawo do kontaktów ze światem zewnętrznym oraz utrzymywania więzi z rodziną

W zakresie możliwości korzystania z widzeń wizytujący pozytywnie ocenili realizację tego prawa. Mechanizm nie odnotował również uwag od osadzonych w zakresie korespondencji.

Jednakże w Zakładzie Karnym nr 2 w Łodzi Mechanizm zaobserwował, że względu na niewielką powierzchnię sali widzeń, funkcjonariusz SW nadzorujący przebieg widzenia siedzi tuż obok osoby odwiedzającej, co w ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji wpływa niekorzystnie na przebieg widzenia. Taka

bezpośrednia bliskość funkcjonariusza może powodować, że ta jedyna forma kontaktu osobistego między dwojgiem ludzi, pozbawiona zostanie resztek intymności. Mając na uwadze fakt, że opisywane pomieszczenie wykorzystywane jest również w celu udzielania widzeń umożliwiających bezpośredni kontakt bez obecności funkcjonariusza SW, Mechanizm zalecił stworzenie innego pomieszczenia, przeznaczonego jedynie do celów odbywania widzeń w sposób uniemożliwiający bezpośredni kontakt wyposażonego w monitoring z możliwością nasłuchu.

Podczas rozmów z osadzonymi w Zakładzie Karnym nr 2 w Łodzi pojawiły się zarzuty dotyczące pokrywania się godzin widzeń z godzinami wyjść na spacer. W ocenie Mechanizmu niezbędne jest w tej sytuacji sprawdzenie możliwości zachodzenia takich kolizji w praktyce, poprzez porównanie grafików spacerów i widzeń.

W Zakładzie Karnym w Warszawie Białołęce nie wyodrębniono pomieszczenia do realizacji nagrody określonej w art. 138 § 1 pkt 3 kodeksu karnego wykonawczego²⁶ (tzw. widzenia intymne). W ocenie KMP, brak pomieszczenia umożliwiającego skorzystanie przez skazanego z wymienionej nagrody w wizytowanej jednostce, stanowi naruszenie uprawnień osadzonych, którzy spełniają warunki do otrzymania tego typu nagrody. W ocenie Mechanizmu stworzenie takiego pomieszczenia jest niezbędne z punktu widzenia równości skazanych wobec prawa – ci wszyscy, którzy zasłużą na otrzymanie takiej nagrody, powinni mieć zagwarantowaną możliwość jej realizacji.

Podczas rozmów prowadzonych ze skazanymi w oddziale dla tymczasowo aresztowanych pojawiały się głosy świadczące o braku prasy oraz trudnościach w jej zdobyciu. Mając na uwadze specyfikę oddziału, charakteryzującego się znaczną rotacją jego populacji, Mechanizm podkreśla konieczność traktowania przebywających w nim osób na równi z pozostałymi osadzonymi z Zakładu, także pod względem dostępu do prasy i zaleca w związku z tym jej równomierny kolportaż do wszystkich oddziałów mieszkalnych.

²⁶ Dz. U. z 1997 r. Nr 90, poz. 557 ze zm.

Mając na uwadze możliwość uczestnictwa w widzeniach dzieci, Krajowy Mechanizm Prewencji stoi na stanowisku, że władze obu zwizytowanych jednostek powinny zadbać o zagwarantowanie możliwie jak najmniej uciążliwych warunków spotkań dzieci z ich bliskimi pozbawionymi wolności. Zasadne byłoby stworzenie w tym celu kącika dla dzieci wyposażonego w zabawki.

Mechanizm zalecił: stworzenie osobnej sali do odbywania widzeń w sposób uniemożliwiający bezpośredni kontakt (ZK 2 w Łodzi), dokonanie przeglądu grafików wyjść na spacer, msze św., widzeń pod kątem zachodzenia ewentualnych kolizji oraz wyeliminowanie tychże (ZK 2 w Łodzi), stworzenie pomieszczenia do realizacji nagrody, o której mowa w art. 138 § 1 pkt 3 k.k.w. (ZK w Warszawie - Białolece), wyodrębnienie kącika dla dzieci w sali widzeń (ZK w Warszawie - Białolece).

Dyrektor Zakładu Karnego nr 2 w Łodzi wyjaśnił Mechanizmowi, iż utworzenie kolejnego pomieszczenia może nastąpić przy ewentualnej rozbudowie jednostki. W kwestii grafików poinformował, że nie ma fizycznej możliwości, aby zorganizować widzenia po zakończeniu odbywania spacerów i mszy świętej, gdyż wtedy widzenia rozpoczynałyby się od godz. 13³⁰. **Zalecenia KMP w omawianym zakresie nie zostały zrealizowane.**

6.11. Prawo do wykonywania praktyk religijnych

Osoby pozbawione wolności w obu zakładach, z którymi rozmawiali przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji, potwierdziły możliwość brania udziału w mszach św. organizowanych w kaplicy. Jednakże, w Zakładzie Karnym nr 2 w Łodzi odebrano pojedyncze uwagi dotyczące pokrywania się godzin mszy św. z wyjściami na spacer. Wskazują one na potrzebę przeanalizowania obu grafików pod kątem ewentualnych kolizji w realizacji obu praw.

7. Pomieszczenie dla osób zatrzymanych

Poza omówionymi w punkcie 5 niniejszego raportu pomieszczeniami dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych do wytrzeźwienia przy jednostkach

organizacyjnych Policji (dalej: PdOZ, Izba), Krajowy Mechanizm Prewencji przeprowadził wizytacje 7 izb²⁷, w tym jedną rewizytację²⁸. Łącznie zatem Mechanizm zwizytował 13 pomieszczeń dla osób zatrzymanych²⁹.

Wyniki wizytacji PdOZ w Zgorzelcu, Człuchowie i przy Komendzie Rejonowej Policji Warszawa IV zostaną zaprezentowane w kolejnym raporcie kwartalnym. Poniżej omówiono również spostrzeżenia KMP z czynności przeprowadzonych w I kwartale 2012 r. w Izbie w: Bytomiu, Końskich, Kędzierzynie Koźlu oraz Świdnicy.

Do dnia sporządzenia niniejszego raportu, Mechanizm nie otrzymał odpowiedzi na zalecenia wydane w wyniku przeprowadzonych wizytacji.

7.1. Traktowanie

We wszystkich wizytowanych Izbach przeszukań dokonuje funkcjonariusz Policji tej samej płci co zatrzymany. Zastrzeżenie osób wizytujących wzbudziło jednak monitorowanie miejsca przeznaczonego do kontroli osobistej (PdOZ w Końskich). Krajowy Mechanizm Prewencji podkreśla, iż podczas kontroli zatrzymanych należy respektować ich prawo do prywatności i intymności. Monitorowany pokój dyżurnego nie zapewnia warunków gwarantujących dokonanie kontroli z poszanowaniem intymności i godności osobistej zatrzymanego oraz bez obecności osób postronnych.

W Izbie w Świdnicy i Kędzierzynie Koźlu funkcjonariusze Policji nie przeprowadzali regularnego sprawdzania stanu zachowania osób umieszczonych w pomieszczeniach. Z obserwacji poczynionych przez wizytujących w trakcie wykonywania czynności wynika, iż sytuacja ta może być spowodowana niewystarczającą liczbą funkcjonariuszy Policji na zmianie (w każdej z Izb dyżur pełniło 2 funkcjonariuszy Policji). Podczas wizytacji jeden z funkcjonariuszy Policji

²⁷ Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Wejherowie (16.04.2012 r.), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Rejonowej Policji Warszawa V (08.05.2012 r.), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komisariacie Policji w Warszawie – Wawrze (14.05.2012 r.), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Zgorzelcu (15.05.2012 r.), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Człuchowie (30.05.2012 r.), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Chojnicach (31.05.2012 r.), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Tucholi (31.05.2012 r.), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Rejonowej Policji Warszawa IV (29.06.2012 r.).

²⁸ Rewizytację przeprowadzono PdOZ w Chojnicach.

²⁹ Wizytacji odbyło się 14, gdyż dwukrotnie czynnościami objęto PdOZ w Gdańsku.

był bowiem stale zajęty czynnościami faktycznymi związanymi z przyjmowaniem i zwalnianiem osób, drugi zaś wypełniał różnorakie dokumenty. Obaj byli tak zaabsorbowani wykonywaniem tych obowiązków, iż żaden z nich nie mógł w tym czasie prowadzić bieżącej obsługi Izby, tj. sprawdzać stanu osób zatrzymanych czy też odprowadzać ich do pokoju sanitarnego.

Mechanizm zalecił: dokonywanie sprawdzania zachowania osób umieszczonych w Izbie w odstępach czasu przewidzianych w § 13 ust. 2 *Zarządzenia nr 1061 Komendanta Głównego Policji z dnia 2 września 2009 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań w pomieszczeniach przeznaczonych dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwieni* (PdOZ w Świdnicy, PdOZ w Kędzierzynie Koźlu), rozważenie zwiększenia obsady Izby w celu umożliwienia funkcjonariuszom Policji właściwej realizacji wszystkich ich obowiązków (PdOZ w Świdnicy), przeprowadzanie kontroli osobistych wymagających rozbierania osób zatrzymanych w miejscu nie objętym monitoringiem (PdOZ w Końskich).

7.2. Prawo do informacji

We wszystkich wizytowanych Izbach konieczna wydaje się zmiana sposobu zapoznawania się osób zatrzymanych z treścią Regulaminu pobytu w PdOZ na taki, który będzie dawał im gwarancję przyswojenia jego postanowień w warunkach wolnych od pośpiechu i konieczności wykonywania innych czynności. Nie jest bowiem czytelne, czy zatrzymani otrzymują informację o możliwości późniejszego wystąpienia o udostępnienie im treści Regulaminu i jak w praktyce realizowane jest ich prawo do zapoznania się z nim w celi. Nadto, Izba w Tucholi nie dysponowała tekstem Regulaminu w językach obcych.

Obowiązek poinformowania osób zatrzymanych o przysługujących im uprawnieniach wraz z pouczeniem co do sposobu skorzystania z tychże, niebudzący wątpliwości na gruncie prawa krajowego, stanowi jedną z zasad dotyczących postępowania z osobami zatrzymanymi, zawartych w Zbiorze zasad ochrony wszystkich osób poddanych jakiegokolwiek formie zatrzymania

lub uwięzienia³⁰: *każdy, w chwili swojego aresztowania oraz w momencie rozpoczęcia pozbawienia go wolności lub uwięzienia lub niezwłocznie po tym momencie, otrzyma od organu władzy odpowiedzialnego za jego aresztowanie, pozbawienie go wolności lub uwięzienie odpowiednio, informacje na temat jego praw wraz z ich objaśnieniem oraz na temat sposobu, w jaki może z nich skorzystać (Zasada 13).*

W PdOZ w Chojnicach zaktualizowano dostępny Regulamin, zgodnie z zaleceniem KMP.

Mechanizm zalecił: zmianę sposobu udostępniania zainteresowanym Regulaminu pobytu osób umieszczonych w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, aby stworzyć im lepsze warunki do zapoznania się z jego treścią (PdOZ w Wejherowie, PdOZ w Warszawie-Wawrze, PdOZ w Tucholi, PdOZ w Świdnicy, PdOZ w Kędzierzynie – Koźlu, PdOZ w Końskich, PdOZ w Warszawie V).

7.3. Prawo do ochrony zdrowia

Krajowy Mechanizm Prewencji każdorazowo weryfikuje sposób realizowania przez funkcjonariuszy Policji prawa osób zatrzymanych do ochrony ich zdrowia.

W PdOZ w Tucholi, Warszawie - Wawrze oraz Świdnicy badanie zatrzymanego przez lekarza odbywa się przy obecności funkcjonariusza Policji. Mechanizm uznaje, iż obecność funkcjonariuszy Policji w gabinecie podczas badania zatrzymanego winna być ograniczona do niezbędnych, uzasadnionych okolicznościami sytuacji, w których zachodzi uzasadniona obawa o bezpieczeństwo personelu medycznego, lub ze względu na miejsce udzielania świadczeń, zachodzi uzasadniona brakiem odpowiednich zabezpieczeń technicznych obawa ucieczki osoby zatrzymanej. Mechanizm zaznacza przy tym, że obecność funkcjonariuszy Policji przeciwnej płci jest całkowicie niedopuszczalna i narusza prawo zatrzymanych do intymności. Prezentowany punkt widzenia koresponduje ze stanowiskiem CPT odnoszącym się do omawianej kwestii i zawartym w Dwunastym Raporcie

³⁰ Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ z dnia 9 grudnia 1988 r.

Generalnym CPT, w którym Komitet podkreśla konieczność przeprowadzania badań lekarskich poza zasięgiem wzroku i słuchu personelu niemedycznego³¹. Wskazać w tym miejscu należy, iż praktyka obecności funkcjonariuszy Policji przy badaniu została zniesiona w PdOZ w Bytomiu, na co wskazują wyniki przeprowadzonej rekontroli.

Niejednokrotnie wizytujący stwierdzali naruszenia zasady rzetelności prowadzenia dokumentacji (PdOZ w Świdnicy, PdOZ w Kędzierzynie Koźlu, PdOZ w Końskich, PdOZ w Warszawa V). Ponadto, niektóre wpisy były wewnętrznie sprzeczne. KMP podkreśla, że w celu umożliwienia dokonania oceny, czy osobom zatrzymanym i doprowadzonym do wytrzeźwienia została zapewniona właściwa opieka lekarska, niezbędne jest prawidłowe wypełniania dokumentacji, z uwzględnieniem wszystkich informacji związanych ze stanem zdrowia zatrzymanego i przesłanek do skierowania go na badania lekarskie.

Ważną kwestią jest również brak wiedzy lekarzy, badających osoby zatrzymane przed umieszczeniem w PdOZ, na temat zasad obowiązujących w Izbie. Przykładem jest sytuacja zatrzymanego w Izbie w Warszawie - Wawrze, który z uwagi na naderwane więzadło krzyżowe musiał nosić stabilizator kolana. Lekarz wydał zaświadczenie o braku przeciwwskazań do pobytu tego zatrzymanego w Izbie, ale nie został poinformowany, że osoba zatrzymana - ze względów bezpieczeństwa - będzie zmuszona zdjąć ww. stabilizator. Powstaje zatem pytanie, czy zdjęcie stabilizatora nie miało wpływu na stan zdrowia zatrzymanego i czy nie należało np. uzależnić pobyt w PdOZ od możliwości pozostawienia stabilizatora zatrzymanemu. Zdaniem Mechanizmu należy informować lekarzy o warunkach panujących w PdOZ, w których są umieszczani zatrzymani i konsultować z nimi wszelkie kwestie związane ze zdrowiem zatrzymanych.

Mechanizm zalecił: prowadzenie w sposób rzetelny, czytelny i szczegółowy dokumentacji, w tym medycznej (PdOZ w Warszawie-Wawrze, PdOZ w Świdnicy, PdOZ w Kędzierzynie Koźlu, PdOZ w Końskich, PdOZ w Warszawie V), ograniczenie obecności funkcjonariusza Policji (wyłącznie tej samej płci co osoba zatrzymana) w trakcie udzielania świadczeń medycznych osobie zatrzymanej do

³¹ Patrz: § 42 w CPT/Inf (2002)15

sytuacji, w których zachodzi uzasadniona obawa o bezpieczeństwo personelu medycznego lub ze względu na miejsce udzielania świadczeń zachodzi, uzasadniona brakiem odpowiednich zabezpieczeń technicznych, obawa ucieczki osoby zatrzymanej (PdOZ w Warszawie-Wawrze, PdOZ w Tucholi, PdOZ w Świdnicy), informowanie lekarzy o warunkach panujących w PdOZ, w których są umieszczani zatrzymani i konsultowanie z nimi wszelkich kwestii związanych ze zdrowiem zatrzymanych (PdOZ w Warszawie-Wawrze), bezwzględne przestrzeganie wydanych przez lekarzy zaleceń, a w razie zaistnienia okoliczności, które uniemożliwiają ich realizację, natychmiastowo poinformować o tym lekarza (PdOZ w Świdnicy).

7.4. Prawo osoby zatrzymanej do żądania powiadomienia osób bliskich o sytuacji prawnej, w której się znajduje

Zgodnie ze Zbiorem zasad mających na celu ochronę wszystkich osób poddanych jakiegokolwiek formie aresztowania bądź uwięzienia: *niezwłocznie po zatrzymaniu oraz po każdym przeniesieniu z jednego miejsca aresztowania lub uwięzienia do innego, osoba aresztowana lub uwięziona będzie uprawniona powiadomić, bądź też domagać się od właściwego organu powiadomienia członków jej rodziny lub innych właściwych osób według swojego wyboru, o jej zatrzymaniu, aresztowaniu lub uwięzieniu, bądź o przeniesieniu i o miejscu, w którym jest przetrzymywana*³². Jednakże, we wszystkich wizytowanych placówkach KMP stwierdził, że powiadomienie, o którym mowa w powyższej zasadzie, wykonywane jest wyłącznie przez funkcjonariuszy Policji.

W związku z powyższym władzom każdej jednostki Mechanizm zalecił rozważenie możliwości samodzielnej realizacji przysługującego zatrzymanym prawa do powiadomienia osoby trzeciej, a tylko w sytuacjach szczególnych realizowanie tego prawa za pośrednictwem funkcjonariuszy Policji, udzielając przy tym zatrzymanym informacji zwrotnej o powiadomieniu osoby bliskiej o zatrzymaniu.

7.5. Warunki bytowe

³² Zasada 16.1 Rezolucji Zgromadzenia ONZ 43/173 z dnia 9 grudnia 1988 r.

Warunki bytowe w wizytowanych jednostkach ocenione zostały dobrze. Jedynie Izba w Tucholi powinna przejść generalny remont. Wskazać bowiem należy, iż stan pokoi, a zwłaszcza sanitariatów może prowadzić do naruszenia praw osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia.

Nadto stwierdzono: brak ręczników i środków higienicznych (PdOZ w Wejherowie, PdOZ w Warszawie-Wawrze, PdOZ w Tucholi, PdOZ w Końskich), niesprawną instalację przyzywową (PdOZ w Tucholi), brak: podglówek i pościeli (PdOZ w Końskich), zasłonek prysznicowych gwarantujących intymność kąpiącym się (PdOZ w Warszawie – Wawrze), a także brak aktualnej prasy (PdOZ w Warszawie-Wawrze, PdOZ w Wejherowie, PdOZ w Tucholi).

Rewizytacja PdOZ w Chojnicach wykazała częściowe wykonanie rekomendacji KMP, a mianowicie odmalowanie ścian i sufitów Izby. Jednakże nie zamontowano zasłonki prysznicowej. W Izbie w Bytomiu zaś zalecenie w zakresie warunków technicznych nie zostało zrealizowane. Stan techniczny pokoi dla zatrzymanych nadal należy uznać za bardzo zły.

8. Młodzieżowe Ośrodki Wychowawcze oraz Młodzieżowe Ośrodki Socjoterapii

W drugim kwartale 2012 r. przedstawiciele Krajowego Mechanizmu przeprowadzili wizytacje czterech młodzieżowych ośrodków wychowawczych³³ (dalej: MOW), w tym jedną rekontrolę, oraz dwóch młodzieżowych ośrodków socjoterapii³⁴ (dalej: MOS), w tym również jedną rekontrolę. Wyniki wizytacji przeprowadzonych w MOW w Cerekwicy, MOW w Augustowie oraz w MOS w Gliwicach przedstawione zostaną w kolejnym raporcie kwartalnym. W niniejszym raporcie zaprezentowano ponadto spostrzeżenia Mechanizmu z wizytacji Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii w Dobrodzieniu, przeprowadzonej w I kwartale 2012 roku.

8.1. Warunki bytowe

³³ MOW w Kolonii Szczerbackiej (16.04.2012 r.), MOW w Brzegu Dolnym (19-20.04.2012 r.), MOW w Cerekwicy (15-16.05.2012 r.), MOW w Augustowie (29-30.05.2012 r.).

³⁴ MOS w Piasecznie (07.05.2012 r.), MOS w Gliwicach (21-22.05.2012 r.).

W MOS w Dobrodzieniu zastrzeżenia KMP wywołało pomieszczenie izolatki zakaźnej, wykorzystywanej jako pokój przejściowy. Pokój miał tak małą powierzchnię, iż mieściło się w nim jedynie łóżko oraz krzesło. W rezultacie wolna od mebli przestrzeń ograniczona była do znikomej powierzchni. W opinii KMP, ilość wolnej przestrzeni w tym pomieszczeniu wyklucza możliwość wykorzystywania go jako sypialni. Zastrzeżenia wizytujących wzbudziło również reglamentowanie częstotliwości brania pryszniców, co nie służy wytworzeniu wśród nieletnich właściwych nawyków higienicznych i utrzymaniu przez nich należytego poziomu czystości. W Regule 65.3 Komitet Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi³⁵, (dalej: Reguły Komitetu) wskazał, że *odpowiednie pomieszczenia powinny zostać zapewnione, tak aby młodociani mogli w miarę możliwości codziennie brać kąpiel lub prysznic w temperaturze dostosowanej do klimatu.*

W kwestii warunków bytowych w MOW w Brzegu Dolnym głównym zarzutem KMP były kraty w oknach, wywołujące negatywne skojarzenie z jednostką penitencjarną. Dyrektor wyjaśniła, że przemawiają za nimi względy bezpieczeństwa. Ponadto, KMP zgłosiło zastrzeżenia do skromnego wystroju pokoi wychowanków, braku zapewnienia intymnych warunków przy korzystaniu z sanitariatów na II piętrze i warunków w nim panujących.

Należy również podkreślić, iż obie placówki nie zostały przystosowane do potrzeb osoby niepełnosprawnej. Specyfika tego typu ośrodków daje podstawy do uznania, że do grona wychowanków dołączyć może osoba np. poruszająca się na wózku inwalidzkim. W aktualnym stanie nie będzie ona mogła korzystać z urządzeń sanitarnych czy też samodzielnie poruszać się po terenie placówki.

Mechanizm zalecił: wyposażenie stanowisk prysznicowych w brakujące zasłonki gwarantujące kąpiącym się poczucie intymności (MOW w Brzegu Dolnym), dokonanie remontu łazienek (MOW w Brzegu Dolnym), uzupełnienie wyposażenia pokoi w meble do dyspozycji nieletnich (MOW w Brzegu Dolnym), dostosowanie MOW do potrzeb osób z niepełnosprawnością (MOW w Brzegu Dolnym, MOS w

³⁵ CM/Rec(2008)11.

Dobrodzieniu), usunięcie przynajmniej z wyższych kondygnacji krat oraz zastosowanie innych zabezpieczeń przed wypadnięciem (MOW Brzeg Dolny).

W odpowiedzi na wydane rekomendacje Wicestarosta w Oleśnie poinformował Mechanizm, iż w przypadku skierowania do placówki wychowanka z niepełnosprawności ruchową, dołożą wszelkich starań by dostosować obiekt do potrzeb takiej osoby. W związku z niezadowolającą odpowiedzią, sprawa pozostaje w zainteresowaniu KMP i jest kontynuowana.

Do dnia sporządzenia niniejszego raportu Mechanizm nie otrzymał odpowiedzi na zalecenia wydane w wyniku wizytacji w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym w Brzegu Dolnym.

8.2. Traktowanie

Wychowankowie pozytywnie ocenili sposób postępowania personelu. W MOW w Brzegu Dolnym jedyny zarzut dotyczył jednego z wychowawców, który według chłopców jest bardzo „zawzięty” i przeprowadza nieuzasadnione „kipisze”, czyli dokładne przeszukania pokoi. Problem przeszukiwania pokoi był jedną z najczęściej poruszanych przez wychowanków kwestii. Wszyscy twierdzili, że nie mają one jedynie charakteru profilaktycznego lub wynikającego z podejrzeń o posiadanie niedozwolonych przedmiotów. Zdaniem chłopców, są wyrazem gniewu wychowawców, bądź są przeprowadzane w ramach kary zbiorowej.

Wychowankowie, z którymi przeprowadzono rozmowy, podnieśli problem zakazu palenia w placówce, który obowiązuje wychowanków, a nie jest respektowany przez pracowników. Przedstawiciele KMP zwrócili uwagę, aby wprowadzony zakaz obejmował wszystkich, a postawa personelu powinna mieć walor wychowawczy. Zastrzeżenie Mechanizmu wzbudził zapis w Regulaminie o tym, że tatuowanie i koleczykowanie się przez wychowanków traktowane jest jako dokonywanie samouszkodzenia i jest karane. Samookaleczenie nie jest bowiem tożsame ze wspomnianymi czynnościami i nie powinno być powodem dyscyplinowania, a przedmiotem oddziaływań wychowawczych i terapeutycznych.

W MOS w Dobrodzieniu Mechanizm odebrał niepokojące zgłoszenia odnośnie stosowania wobec wychowanków przemocy fizycznej. Dwóch nieletnich

przedstawiło wizytującym sytuację, kiedy zostali uderzeni przez wychowawców - jeden w kark, a drugi kluczami. Podczas podsumowania dyrektor i kierownik internatu przyznały, że taka sytuacja mogła mieć miejsce. Żaden z wychowanków nie chciał złożyć oficjalnej skargi pracownikowi KMP. Mechanizm przypomina, iż poddawanie nieletnich przemocy fizycznej stanowi niehumanitarne traktowanie i jest niedopuszczalne. Zgodnie z Regułą 95.2. Komitetu: *Kary zbiorowe, kary cielesne, karanie poprzez umieszczanie w ciemnej celi i wszelkie inne formy niehumanitarnego i upokarzającego karania są zabronione*. Ponadto, na podstawie art. 37 ust. a Konwencji o Prawach Dziecka przyjętej przez Zgromadzenie Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. *Państwa-Strony zapewnią, aby żadne dziecko nie podlegało torturowaniu bądź okrutnemu, niehumanitarnemu czy poniżającemu traktowaniu albo karaniu*.

W wyniku analizy książki dyżurów dziennych KMP ustalił, że personel placówki posiłkował się pomocą podopiecznych w sytuacjach nieposłuszeństwa innego nieletniego. Powyższe zachowanie jest w opinii KMP niedopuszczalne, gdyż powoduje powstanie sytuacji, w których nieletni uzyskują przyzwolenie ze strony pracowników ośrodka na stosowanie nacisków bądź przemocy fizycznej w stosunku do innych wychowanków. W obu placówkach brakowało procedury przeszukań wychowanków. W związku z brakiem odpowiednich uregulowań w prawie krajowym, ośrodek powinien przygotować oddzielną procedurę, dotyczącą jedynie kwestii samych przeszukań. W procedurze tej, należy wskazać, że czynności te wykonywane są przez osobę tej samej płci, co osoba poddawana kontroli osobistej.

W Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym w Kolonii Szerbackiej, w wyniku przeprowadzonych z młodzieżą rozmów Mechanizm ustalił, iż od czasu ostatniej wizytacji sytuacja w ośrodku uległa poprawie. Nieletni nie podnosili, aby kierownik internatu stosował wobec nich siłę fizyczną.

Mechanizm zalecił: zobligowanie personelu placówki do przestrzegania zakazu palenia (MOW w Brzegu Dolnym), wyeliminowanie przypadków stosowania przemocy przez wychowawców (MOS w Dobrodzieniu), zaprzestanie korzystania z

pomocy wychowanków w sytuacjach egzekwowania realizacji obowiązków przez innych nieletnich (MOS w Dobrodzieniu).

Wicestarosta Oleśnicki poinformował Mechanizm o przeprowadzeniu przez dyrektor placówki rozmowy z wychowawcami na temat stosowania przemocy fizycznej oraz zakazie korzystania z pomocy wychowanków przy egzekwowaniu realizacji obowiązków przez innych nieletnich. Nadto, podczas zebrania Rady Pedagogicznej Zespołu Placówek Edukacyjnych w Dobrodzieniu przypomniany został całkowity zakaz stosowania siły fizycznej wobec wychowanków.

8.3. Dyscyplinowanie

W obu placówkach wątpliwości wizytujących wzbudziło zawarcie w katalogu kar środka polegającego na złożeniu wniosku o przeniesienie nieletniego do innego ośrodka. W § 7 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 grudnia 2011 w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w młodzieżowym ośrodku wychowawczym³⁶ (dalej: rozporządzenie) wskazano, że przeniesienie nieletniego do innego ośrodka może nastąpić w szczególnie uzasadnionych przypadkach mających znaczenie dla skuteczności procesu resocjalizacyjnego lub terapeutycznego, na podstawie oceny zasadności dalszego pobytu nieletniego w ośrodku dokonywanej przez zespół, którego zadaniem jest planowanie i koordynowanie udzielania w ośrodku pomocy psychologiczno-pedagogicznej. KMP stoi na stanowisku, iż stosowanie instytucji przeniesienia jako środka dyscyplinarnego jest niewłaściwe. Zgodnie z Regułą 97 Komitetu *młodociani nie mogą być przenoszani w ramach środka dyscyplinarnego*. Krajowy Mechanizm Prewencji uważa zatem, że przeniesienie do innego ośrodka nie powinno być wskazane w katalogu środków dyscyplinarnych. Nadto, w katalog kar obu placówek wpisana została kara w postaci pracy na rzecz ośrodka. W świetle przepisu art. 6 pkt 2 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich³⁷ (dalej: upn), to sąd rodzinny może zobowiązać nieletniego do wykonywania określonych prac lub świadczeń na rzecz pokrzywdzonego lub społeczności lokalnej. Ponadto, w opinii

³⁶ Dz. U. z 2011 r. Nr 296, poz. 1755.

³⁷ Dz. U. z 1982. Nr 35, poz. 228.

KMP taka kara jest niedopuszczalna, gdyż może prowadzić w praktyce do pejoratywnego postrzegania przez wychowanka pracy, a to zaś - skutecznie zniechęcić do poszukiwania w przyszłości zatrudnienia. Mechanizm wyjaśnia, iż nie ma zastrzeżeń do wykonywania przez nieletnich dodatkowej pracy na rzecz ośrodka w sytuacji, gdy wychowanek chce zdobyć dodatnie punkty (lub zniwelować punkty ujemne), jeśli sam zgłasza się do wykonywania takiej pracy. Ponadto, zdaniem Mechanizmu w sytuacjach takich jak zaśmiecanie, niezmiękanie obuwia, nie pozostawianie po sobie porządku, również dopuszczalne jest zastosowanie środka wychowawczego w postaci pracy porządkowej, gdyż uczy to poszanowania pracy innych osób oraz przestrzegania obowiązku dbania o czystość i porządek. Wbrew zaleceniom KMP w zakresie zaprzestania stosowania pozaregulaminowej kary w postaci pracy na rzecz MOW w Kolonii Szczerbackiej, powyższa kara została dołączona do katalogu kar w statucie.

Za niedopuszczalne KMP uważa zamieszczenie w regulaminie internatu kary zawieszenia w niektórych prawach wychowanka, co miało miejsce w MOS w Dobrodzieniu. Mechanizm stoi na stanowisku, iż ograniczeniom mogą podlegać tylko przywileje wychowanka, nie prawa. Dodatkowo biorąc pod uwagę listę praw wychowanków umieszczonych w regulaminie internatu należy podkreślić, iż ograniczenie większości z nich będzie stanowiło przejaw niehumanitarnego i poniżającego traktowania. Także jako niedopuszczalne KMP uznaje stosowanie sankcji dyscyplinarnej w postaci zakazu prowadzenia rozmów telefonicznych z rodziną. W opinii Mechanizmu zadaniem placówki powinno być pogłębianie więzi rodzinnych (przy braku przeciwwskazań wychowawczych bądź prawnych), a nie ograniczanie w przypadku przewinień dyscyplinarnych. Zgodnie z Regułą 95.6 Komitetu *przewinienie nie obejmuje ograniczenia kontaktów z rodziną lub wizyt, chyba że przewinienie to jest związane z takimi kontaktami lub wizytami*. Kolejną sankcją budzącą niepokój wizytujących było ograniczenie pomocy materialnej w zakresie zakupu odzieży oraz pozbawienie deseru. W odniesieniu do nieletniego, którego odzież własna nie nadaje się do użytku, zastosowanie tej sankcji będzie miało charakter poniżający. W opinii KMP taka sytuacja nie może mieć miejsca. Natomiast kara w postaci pozbawienia nieletnich deserów, gdy stanowią one integralną część posiłków, będzie skutkowało

obniżeniem kaloryczności posiłku i tym samym ograniczeniem prawa nieletniego do żywienia odpowiedniego do jego wieku. Co więcej z punktu widzenia nauk pedagogicznych kara w postaci zakazu jedzenia jest nieskuteczna i nie powinna być stosowana, bo w sytuacji dzieci mało jedzących może to pogłębić zniechęcenie do jedzenia. Ponadto, usunięcia wymaga kara odizolowania wychowanka. KMP nie wyklucza odseparowania nieletniego od rówieśników, jednakże dotyczy to sytuacji zachowań zagrażających życiu i zdrowiu nieletniego bądź innych osób, lub z uwagi na dobro toczącego się postępowania. Co więcej odseparowany nieletni musi być pod opieką wychowawcy.

W placówce w Brzegu Dolnym katalog obowiązujących kar i nagród został zawarty w Statucie ośrodka. Inny katalog zaś został określony w Systemie oceniania zachowania wychowanków. Mechanizm stoi na stanowisku, że w celu zagwarantowania sprawiedliwego i równego traktowania wychowanków, kwestię tę należy ujednoczyć.

Podczas rozmów indywidualnych z wychowankami obu placówek Krajowy Mechanizm Prewencji odnotował także informacje, które mogą świadczyć o tym, że stosowane są w nich inne pozaregulaminowe kary, takie jak: odpowiedzialność zbiorowa np. stanie na korytarzu, przepisywanie książek. Mechanizm odebrał także sygnały o stosowaniu kilku kar za jedno przewinienie. Krajowy Mechanizm Prewencji uznaje, że stosowanie odpowiedzialności zbiorowej nie jest właściwą formą oddziaływania dyscyplinującego. To samo tyczy się karania kilkoma karami za jedno przewinienie. Należy zaznaczyć, iż Reguły Narodów Zjednoczonych dotyczące Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności³⁸ (dalej: Reguły ONZ) określają: (...) *Sankcje zbiorowe mają być zakazane* (Reguła 67). *Dyscyplinarne karanie nieletniego powinno być dozwolone wyłącznie w ściśle wytyczonych granicach obowiązującego prawa i regulaminów* (Reguła 70).

Nie wszystkie zalecenia KMP, w zakresie dyscyplinowania, wydane w wyniku wizytacji w MOS w Piasecznie zostały zrealizowane. Podczas rozmów indywidualnych wychowanki potwierdziły fakt stosowania odpowiedzialności zbiorowej. Z ich informacji wynika, że ma to miejsce w przypadku ucieczki

³⁸ Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113.

wychowanki podczas spaceru. Ponadto twierdziły, że odmowa udziału w nabożeństwach związana jest z wymierzeniem całej grupie kary w postaci zawieszenia na czas określony prawa do udziału w zajęciach pozalekcyjnych i pozaszkolnych (wyjścia na miasto). Nadto, obowiązujący w placówce system kar wciąż przewiduje karę w postaci pracy na rzecz ośrodka. W Regulaminie MOS wciąż znajduje się niejasny zapis o „zawieszeniu w niektórych prawach wychowanki”. Jest on mało precyzyjny i może prowadzić do zbyt szerokiego ograniczenia praw nieletniej. Nie zrealizowany został również postulat KMP dotyczący ujęcie w Statucie ośrodka systemu kar i nagród. Mimo że Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii „Dom Matki Dobrego Pasterza” jest placówką niepubliczną, a zatem nie obowiązuje go rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 marca 2005 r. w sprawie ramowych statutów placówek publicznych³⁹ to jednak wskazać należy, że ośrodek przyjął wymienione rozporządzenie jako podstawę przy tworzeniu swojego Statutu. Zobowiązany jest zatem do przestrzegania wszystkich zapisów wskazanego aktu prawnego. Zalecenie dotyczące stosowania wyłącznie kar regulaminowych oraz wyeliminowania stosowania stygmatyzujących kar zostało zrealizowane.

Mechanizm zalecił: wyeliminowanie stosowania kary w postaci zakazu wyjścia na zewnątrz ośrodka, karania poprzez pracę, stosowania kary w postaci przeniesienia do innej placówki oraz skorygowanie zapisów Regulaminu w tym zakresie (MOW w Brzegu Dolnym, MOS w Piasecznie, MOW w Kolonii Szczerbackiej), określenie czasu trwania wymierzanych kar dyscyplinarnych oraz stosowanie ich przy uwzględnieniu zasady indywidualizacji (MOW w Brzegu Dolnym), zaprzestanie stosowania odpowiedzialności zbiorowej (MOW w Brzegu Dolnym, MOS w Piasecznie), zaprzestanie stosowania kar spoza Regulaminu, Statutu i Systemu Punktowego (MOW w Brzegu Dolnym), stworzenie jasnych kryteriów określających wyciąganie konsekwencji w ramach Systemu punktowego lub Regulaminu (MOW w Brzegu Dolnym), zmianę katalogu kar (MOS w Dobrodzieniu), doprecyzowanie zapisu odnośnie kary „zawieszenia w niektórych prawach wychowanki” (MOS w Piasecznie), ujęcie w Statucie ośrodka systemu kar i nagród (MOS w Piasecznie).

³⁹ Dz. U. z 2005 r. Nr 52, poz.466.

Wicestarosta Powiatowy w Oleśnie pozytywnie odniósł się do wydanej rekomendacji, informując Mechanizm o stosowanych zmianach w dokumentach MOW w Dobrodzieniu.

Kwestia dyscyplinowania wychowanków MOS i MOW była przedmiotem wystąpienia⁴⁰ Rzecznika Praw Obywatelskich do Ministra Edukacji Narodowej⁴¹. W odpowiedzi na nie Sekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji Narodowej nie zgodził się ze stanowiskiem RPO. Jednocześnie wyraził opinię, iż kary nie mogą naruszać godności wychowanków tych placówek. Wobec powyższego Ministerstwo Edukacji Narodowej zwróci się do kuratorów oświaty z prośbą o zajęcie się, w trybie nadzoru pedagogicznego, problemem poruszonym przez Rzecznika.

W związku z niezadowolającą odpowiedzią, Rzecznik w dniu 31 maja 2012 r. skierował ponowne wystąpienie do Ministra Edukacji Narodowej w tej kwestii. Zdaniem RPO nieletni przebywający w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych korzystają z konstytucyjnej ochrony praw i wolności na równi z pozostałymi obywatelami. Za nieuzasadnioną należy uznać ocenę dokonaną przez Ministerstwo Edukacji Narodowej, iż uregulowanie art. 41 ust. 1 Konstytucji, zgodnie z którym, wolność osobista jednostki może być ograniczona wyłącznie w akcie prawnym o charakterze ustawowym, nie ma zastosowania wobec wychowanków młodzieżowych ośrodków wychowawczych. Wolność osobista jednostki jest jednym z aspektów wolności w rozumieniu art. 31 Konstytucji. Z art. 31 ust. 3 Konstytucji można wyprowadzić następujące przesłanki ograniczenia praw i wolności jednostki: wymóg formy ustawowej, określenie przesłanek materialnych, wskazanie maksymalnych granic dla wprowadzania ograniczeń (nakaz poszanowania zasady proporcjonalności oraz zakaz naruszania "istoty" praw i wolności). Nikogo nie można pobawić wolności osobistej ani ograniczyć w korzystaniu z niej inaczej niż na warunkach określonych w ustawie. Tym samym należy podkreślić, iż określenie w statutach młodzieżowych ośrodków wychowawczych katalogu kar stosowanych wobec wychowanków nie spełnia standardów wyrażonych w art. 31 ust. 3 oraz art. 41 ust. 1 Konstytucji RP.

⁴⁰ RPO-699184-VII.

⁴¹ Patrz: Raport Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji w I kwartale 2012 roku.

Rzecznik Praw Obywatelskich ponownie zwrócił się z prośbą o podjęcie inicjatywy ustawodawczej we wskazanym zakresie.

Minister Edukacji Narodowej poinformował Rzecznik, iż zwrócił się do Kuratorów Oświaty o zajęcie się tym problemem w trybie nadzoru pedagogicznego. Ponadto podjęto to zagadnienie, jako temat współpracy z przedstawicielami środowiska naukowego, do którego zwrócono się o stosowną opinię. Stanowi ono także temat analiz roboczych z Ośrodkiem Rozwoju Edukacji.

8.4. Prawo do informacji

W obu wizytowanych placówkach przyjmowani do nich nieletni są informowani o obowiązujących zasadach. Jednakże w MOW w Brzegu Dolnym w większości indywidualnych teczek wychowanków, przedstawiciele KMP nie dostrzegli dokumentu poświadczającego zapoznanie się przez nich z prawami. W placówce w Dobrodzieniu brakowało wywieszonych informacji o adresach instytucji, do których nieletni mogą się zwrócić w sytuacji, gdy ich prawa nie są przestrzegane.

Mechanizm zalecił: uzupełnienie wykazu praw wychowanków internatu o prawo nieletnich do codziennych zajęć na świeżym powietrzu (MOS Dobrodzień), zorganizowanie zajęć dla wychowanków na temat działalności instytucji, do których nieletni mogą zwrócić się w sytuacji naruszenia ich praw, tj. Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznika Praw Dziecka, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, sędziów rodzinnych (MOS w Dobrodzieniu).

W związku z wydaną rekomendacją, Mechanizm został poinformowany o ujęciu w roku szkolnym 2012/2013 zajęć z działalności instytucji stojących na straży praw człowieka.

8.5. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji pozytywnie ocenili starania MOW w Brzegu Dolnym o uzyskanie informacji o warunkach socjalnych w domach wychowanków. Przed każdą przepustką występują równoległe do miejskich ośrodków pomocy społecznej oraz sądów (zespołów kuratorskich) z prośbą o opinię o sytuacji

materialno-bytowej rodziny. Jednakże w placówce tej, podczas odwiedzin wychowanków, wychowawca czuwa nad jego przebiegiem, poruszając się po korytarzu grupy i otwierając co jakiś czas drzwi na klatkę schodową. W ocenie KMP zaburza to swobodę rozmowy i należy zaprzestać podobnej praktyki. Wątpliwości Mechanizmu wzbudził zapis w projektowanym Regulaminie, według którego wychowankowie mają prawo do kontaktu telefonicznego tylko z najbliższą rodziną i odbierania jedynie „ważnych rozmów”. Zdaniem Mechanizmu użycie słowa „ważnych” uniemożliwia utworzenie dla niego kryterium oraz narzuca wychowankom temat ich rozmów. Ponadto, zdaniem KMP, konieczne jest rozszerzenie grona rozmówców o osoby z dalszej rodziny i znajomych, o ile nie stoi to w sprzeczności z walorami wychowawczymi. Podczas rozmów indywidualnych Mechanizm odebrał niepokojący sygnał, iż nowo przyjęci wychowankowie nie wychodzą poza obszar budynku, ze względu na tendencje do uciezek w okresie adaptacyjnym. KMP stoi na stanowisku, że zakaz wyjść nie jest zabezpieczeniem przed samowolnym opuszczeniem ośrodka i należy wyeliminować powyższą praktykę. Ponadto, zastrzeżenie Mechanizmu wzbudziło objęcie monitoringiem kącika spotkań z bliskimi, zgodnie bowiem z Regulą 60 ONZ odwiedziny powinny odbywać się *w warunkach zapewniających poczucie prywatności i zbliżenia oraz możliwości swobodnej wymiany myśli*.

W MOS w Dobrodzieniu, w trakcie rozmów z nieletnimi, ustalono, że wychowankowie jako gości mogą przyjmować tylko członków rodziny, co jest niezgodne z art. 66 § 4 i § 5 upn.

Podobnie w MOW w Kolonii Szczerbackiej oraz w MOS w Piasecznie nie uległy zmianie postanowienia statutu dotyczące odwiedzin wychowanków przez osoby trzecie.

Mechanizm zalecił: wprowadzenie w Regulaminie i Statucie ośrodka wskazanych przez KMP zmian w zapisach dotyczących prawa do kontaktu ze światem zewnętrznym (MOW w Brzegu Dolnym), przystosowanie kącika odwiedzin, w taki sposób, aby miejsce to umożliwiałoby przeprowadzenie swobodnej rozmowy, poza zasięgiem monitoringu (MOW w Brzegu Dolnym), określenie jasnych kryteriów umożliwienia odwiedzin przez osoby niespokrewnione z wychowankami (MOS w Dobrodzieniu), zapisanie w Regulaminie zasad odwiedzin wychowanek (MOS w

Piasecznie), wyeliminowanie zakazu odwiedzin wychowanek przez inne osoby, nie tylko rodziców (MOS w Piasecznie, MOW w Kolonii Szczerbackiej).

Wicestarosta Oleśnicki pozytywnie odniósł się do wydanej w tym zakresie rekomendacji.

8.6. Prawo do ochrony zdrowia

Zorganizowanie opieki medycznej wychowankom obu placówek zostało ocenione dobrze. Oba ośrodki zatrudniają higienistki, w razie problemów zdrowotnych podopiecznych, korzystają z opieki medycznej w lokalnej przychodni.

Jednakże, nieletni przebywający w MOS w Dobrodzieniu nie są poddawani badaniom profilaktycznym. Na potrzebę zapewnienia wychowankom badań profilaktycznych wskazują m.in. Reguły Komitetu: Reguła 71.: *„Młodociani powinni otrzymywać profilaktyczną opiekę medyczną i edukację w zakresie zdrowia”* oraz Reguła 75.: *„Opieka zdrowotna w instytucjach dla nieletnich nie powinna ograniczać się do leczenia chorych pacjentów, ale powinna być rozszerzona na medycynę społeczną i profilaktykę oraz nadzorowanie żywienia”*. KMP stoi na stanowisku, że zapewnienie prawidłowej opieki medycznej należy do obowiązków placówki.

W MOS w Piasecznie zalecenie dotyczące utworzenia izby chorych nie zostało zrealizowane. Jednakże, zgodnie z wyjaśnieniami dyrektor placówki, w bieżącym roku planowany jest remont pomieszczenia, które przeznaczone zostanie na izbę chorych.

W związku z powyższym Mechanizm zalecił: zapewnienie placówce środków na zatrudnienie oraz pielęgniarki (MOS w Dobrodzieniu), utworzenie izby chorych (MOS w Piasecznie).

Odnosząc się do wydanej rekomendacji, Wicestarosta Oleśnicki wyjaśnił, że pielęgniarki zapewniające w MOS opiekę medyczną zatrudnione są w firmie zewnętrznej, w ośrodku pracują zaś zgodnie z normami przyjętymi przez NFZ. Jednakże Krajowy Mechanizm Prewencji ustalił, że to higienistki, a nie pielęgniarki świadczą opiekę medyczną w MOS. W związku z rozbieżnościami, sprawa pozostaje w zainteresowaniu KMP.

8.7. Oddziaływania wychowawczo-terapeutyczne

Wychowankowie obu placówek mają zagwarantowany szeroki dostęp do różnego typu zajęć w ramach prowadzonego procesu resocjalizacyjnego, ich problemy są poprawnie diagnozowane. Jednakże w MOS w Dobrodzieniu, z powodu niewielkiego stażu pracy należałoby wspomóc rozwój zawodowy psychologa np. poprzez udział w bezpłatnych szkoleniach organizowanych przez Ośrodek Rozwoju Edukacji – Wydział Resocjalizacji i Socjoterapii. Ponadto, w opinii KMP przyjmując do placówki dziecko należałoby objąć oddziaływaniami również rodzinę, gdyż to rodzice mają największy wpływ na kształtowanie postaw i zachowań własnych dzieci. Należałoby także rozbudować system zajęć grupowych (psychoterapii grupowej) wspomagający rozwój społeczny wychowanków. Biorąc pod uwagę dokonane ustalenia należy uznać, iż wskazane byłoby zatrudnienie psychologa na pełnym etacie.

Mechanizm zalecił: rozszerzenie działań prowadzonych w placówce na rodziny wychowanków (MOS w Dobrodzieniu), rozbudowanie systemu zajęć grupowych (MOS w Dobrodzieniu), umożliwienie psychologowi odbycia szkoleń (MOS w Dobrodzieniu), zapewnienie placówce środków na zatrudnienie psychologa na cały etat (MOS w Dobrodzieniu), unowocześnienie i zwiększenie oferty programowej oddziaływań grupowych i systematyczne stosowanie w praktyce wychowawczej warsztatów i zajęć grupowych (MOW w Brzegu Dolnym).

Wicestarosta Oleśnicki poinformował Mechanizm o realizacji wydanych zaleceń.

8.8. Oddziaływania kulturalno – oświatowe

Wychowankom obu placówek, poza zajęciami szkolnymi, organizowane są zajęcia wychowawczo-opiekuńcze, kulturalno-oświatowe i sportowo-rekreacyjne. Wychowankowie MOW w Brzegu Dolnym zwrócili uwagę na brak możliwości na swobodne spędzanie czasu z kolegami z ośrodka, ze względu na obowiązek uczestnictwa w dużej liczbie dodatkowych zajęć. W ocenie Mechanizmu ważne jest zapewnienie różnorodnych form spędzania czasu, jednakże wychowankowie powinni mieć większą swobodę w dysponowaniu nim.

Krajowy Mechanizm Prewencji zwrócił uwagę, na konieczność poszerzenia katalogu praw wychowanków o wskazane w § 17 pkt 2 rozporządzenia zajęcia sportowe, turystyczne, rekreacyjne, w tym w zajęcia organizowane na świeżym powietrzu w wymiarze co najmniej dwóch godzin dziennie, o ile pozwalają na to warunki atmosferyczne. Krajowy Mechanizm Prewencji zaznacza, iż w świetle Reguły 81 Komitetu *wszyscy nieletni pozbawieni wolności powinni mieć możliwość regularnego ćwiczenia przez co najmniej dwie godziny dziennie, z czego godzinę na powietrzu, jeżeli pozwala na to pogoda*. Podobnie Reguła 47 ONZ stanowi, że *każdy nieletni powinien mieć prawo do odpowiedniej ilości czasu na codzienne, swobodne ćwiczenia na wolnym powietrzu, jeśli pozwala na to pogoda, w porze zwykle przeznaczonych na gry sportowe i wychowanie fizyczne. Na zajęcia powinno się przeznaczyć odpowiednią przestrzeń, boiska i wyposażenia*. Również w placówce w Kolonii Szczerbackiej, mimo wydanego w tym zakresie zalecenia, katalog praw wychowanka nie został uzupełniony o prawo nieletnich do codziennych zajęć na świeżym powietrzu.

Mechanizm zalecił: uzupełnienie wykazu praw wychowanków internatu o prawo nieletnich do codziennych zajęć na świeżym powietrzu (MOS w Dobrodzieniu, MOW w Brzegu Dolnym, MOW w Kolonii Szczerbackiej).

Wicestarosta Powiatu Oleśno poinformował Mechanizm o niezwłocznym wykonaniu wydanej rekomendacji.

8.9. Prawo do edukacji

W wizytowanych placówkach prawo do nauki realizowane było prawidłowo.

8.10. Prawo do praktyk religijnych

Wychowankowie MOS w Dobrodzieniu i MOW w Brzegu Dolnym wskazywali, że ich prawa do praktyk religijnych są respektowane. W ośrodkach nie jest także stosowany przymus udziału w nabożeństwach.

Rekontrola w ośrodku w Piasecznie wykazała, że zalecenie dotyczące wyeliminowania obowiązku uczestnictwa podopiecznych w codziennych modlitwach

nie zostało zrealizowane. Analiza dzienników wychowawczych, planu dnia oraz rozmowy z wychowankami potwierdziła obowiązek uczestniczenia wszystkich wychowanków placówki w codziennych modlitwach.

Mechanizm zalecił: wyeliminowanie obowiązku uczestnictwa podopiecznych w codziennych modlitwach (MOS w Piasecznie).

9. Szpitale psychiatryczne

W II kwartale 2012 r. Krajowy Mechanizm Prewencji przeprowadził wizytację 3 placówek psychiatrycznych⁴². W każdej z nich uczestniczył ekspert KMP w dziedzinie psychiatrii. Wyniki wizytacji z Wojewódzkim Szpitalem Psychiatrycznym w Warcie zostaną przedstawione w kolejnym raporcie kwartalnym. Do dnia sporządzenia niniejszej informacji, Mechanizm nie otrzymał odpowiedzi na zalecenia pokontrolne, wydane właściwym władzom wizytowanych placówek.

9.1. Legalność pobytu

W Szpitalu Psychiatrycznym (dalej: SP) w Łodzi analiza akt chorego, który najdłużej przebywał w oddziale wykazała, iż od wielu lat opinie sądowo-psychiatryczne są powielane (stanowią kopię wcześniejszych opinii), natomiast z rozmowy z pacjentem wynikało, że konsultowany jest on przez lekarza psychiatrę co 6 miesięcy. W opinii Mechanizmu opisana sytuacja jest bardzo niepokojąca, na podstawie powyższego można bowiem przypuszczać, że pacjent nie jest poddawany właściwym oddziaływaniom terapeutycznym lub dotychczasowe leczenie wymaga zmiany. Można również przypuszczać, że weryfikacja stanu zdrowia pacjenta i tym samym konieczności kontynuowania środka zabezpieczającego jest jedynie iluzją. Ponadto, personel wspomniał, że pacjent ten w ich opinii nie poradziłby sobie w społeczeństwie ze względu na brak zapewnionego zaplecza socjalnego. Powyższe stwierdzenie pracowników rodzi pytanie, czy o konieczności przebywania w oddziale szpitala psychiatrycznego w

⁴² Regionalny Ośrodek Psychiatrii Sądowej w Gostyninie (12-13.04.2012 r.), Szpital Psychiatryczny im. dr J Babińskiego w Łodzi (12.04.2012 r.), Wojewódzki Szpital Psychiatryczny w Warcie (04-06.06.2012 r.).

tym przypadku decyduje stan psychiczny pacjenta, czy jego zła sytuacja socjalna? W ocenie KMP kontynuowanie stosowania środka zabezpieczającego powinno być zależne od stanu zdrowia pacjenta, a nie uwarunkowane jego sytuacją materialną. W sytuacji, gdy pacjent nie ma zapewnionych odpowiednich warunków mieszkaniowych warto podjąć starania zmierzające do zapewnienia mu takich, nie należy natomiast w takim przypadku przedłużać izolacji.

W Regionalnym Ośrodku Psychiatrii Sądowej (dalej: ROPS) w Gostyninie wizytujący nie mieli zastrzeżeń do legalności pobytu pacjentów. Pacjenci ubezwłasnowolnieni byli poinformowani o swej sytuacji prawnej, znali nazwiska swoich przedstawicieli ustawowych, kuratorów.

9.2. Personel

Wizytujący pozytywnie ocenili skład personelu wizytowanych placówek. Pracownicy byli też objęci szkoleniami. Jednakże w opinii KMP, w Szpitalu w Łodzi, biorąc po uwagę, iż wizytowany oddział przeznaczony jest dla mężczyzn, warto dążyć do zatrudnienia również mężczyzn-pielęgniarzy, by w pełni respektować prawo pacjentów do intymności – przykładowo w sytuacjach, gdy pacjent nie chce, aby osoba przeciwnej płci dokonywała kontroli osobistej, bądź pomagała w zabiegach pielęgnacyjnych, w celu zniwelowania jego poczucia wstydu i zakłopotania pożądanym, z punktu widzenia ochrony praw pacjentów, byłoby wykonywanie powyższych czynności przez pracownika tej samej płci.

Mechanizm zalecił: dążenie do zatrudnienia w oddziale mężczyzn-pielęgniarzy, by w pełni respektować prawo pacjentów do intymności (SP w Łodzi).

9.3. Traktowanie

W trakcie wizytacji atmosferę panującą w obu placówkach określić można jako bardzo dobrą. Pacjenci nie zgłaszali żadnych zastrzeżeń w kwestii traktowania ich przez personel. Jedynie w ROPS w Gostyninie pacjenci wskazywali, że nie są traktowani jak osoby dorosłe, m. in. sanitariusze nadużywają swojej władzy przy egzekwowaniu realizowania przez pacjentów

swoich obowiązków (np. każą umyć się drugi raz, kiedy zdaniem rozmówcy pierwszy raz był wystarczający). Poinformowali także o sytuacji kierowania pod adresem pacjenta złośliwych uwag związanych z jego wyglądem. KMP stoi na stanowisku, iż wszelkie przejawy niewłaściwego traktowania nie powinny mieć miejsca, a pracownicy mają obowiązek odnosić się do pacjentów z poszanowaniem ich godności.

Mechanizm zalecił: wyeliminowanie przypadków niewłaściwego odnoszenia się przez personel placówki do pacjentów (ROPS w Gostyninie), zmianę formularza stosowania środków przymusu bezpośredniego (ROPS w Gostyninie).

9.4. Dyscyplinowanie

W obu placówkach pacjenci skarżyli się na stosowanie odpowiedzialności zbiorowej. W ROPS w Gostyninie po tym, jak jeden z pacjentów dokonał samouszkodzenia przy użyciu elementów radia, cały zespół nie ma możliwości posiadania własnych odbiorników. W SP w Łodzi zaś, w wyniku naruszeniu przez jednego z pacjentów obowiązującego regulaminu, wszyscy pacjenci oddziału zostali ukarani zakazem wyjść na spacer przez okres tygodnia.

W ocenie Mechanizmu powyższe sytuacje są niedopuszczalna. Mechanizm podkreśla, iż zgodnie z obowiązującymi standardami międzynarodowymi stosowanie odpowiedzialności zbiorowej jest zakazane. Ponadto, prawo osoby pozbawionej wolności do codziennych zajęć na świeżym powietrzu nie może być ograniczane w ramach kary.

KMP zalecił: zaprzestanie stosowania zbiorowych środków dyscyplinujących (SP w Łodzi, ROPS w Gostyninie).

9.5. Prawo do informacji

W obu placówkach każdy nowo przyjęty pacjent jest zapoznawany z regulaminem, swoimi prawami i obowiązkami w pierwszych dniach pobytu w placówce. W Szpitalu w Łodzi dodatkowo, raz na dwa miesiące w spotkaniach społeczności oddziału uczestniczy Rzecznik Praw Pacjenta, który informuje, edukuje i przypomina pacjentom o przysługujących im prawach.

Zastrzeżenia wizytujących wzbudził fakt, iż ROPS nie posiadał tłumaczeń tekstu regulaminu na języki obce. Problem braku tłumaczeń poruszony został przez przebywającego w placówce obywatela Ukrainy, który poinformował, że nie był w stanie zapoznać się z treścią regulaminu i tym samym nie był świadomy swoich praw i obowiązków. Biorąc pod uwagę specyfikę ROPS jest bardzo prawdopodobne, że w przyszłości do placówki będą kierowani obcokrajowcy. Brak tłumaczeń podstawowych dokumentów regulujących życie pacjentów w ośrodku pozbawia ich wiedzy na temat ich sytuacji prawnej. W opinii KMP przeredagowania wymaga wykorzystywana w ośrodku Karta Praw Pacjenta, gdyż zawarte w niej informacje przedstawiono w sposób niezrozumiały dla przeciętnej odbiorcy.

Mechanizm rekomendował: przeredagowanie Karty Praw Pacjenta (ROPS w Gostyninie), zaopatrzenie ROPS w tłumaczenia regulaminu na języki obce (ROPS w Gostyninie), zawarcie w regulaminie procedury skargowej i wyposażenie zespołów w książki skarg (ROPS w Gostyninie), zamieszczenie w ogólnodostępnym miejscu informacji z adresami instytucji, do których pacjenci mogą zwrócić się w sytuacji naruszenia ich praw (ROPS w Gostyninie, SP w Łodzi).

9.6. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

Pacjenci internowani Szpitala Psychiatrycznego w Łodzi mieli zapewniony kontakt ze światem zewnętrznym poprzez prowadzenie korespondencji, rozmowy telefoniczne oraz odwiedziny. Wymienione wyżej formy utrzymywania kontaktu z bliskimi osobami w wizytowanej placówce nie podlegały żadnym ograniczeniom. Zastrzeżenia Mechanizmu wzbudził natomiast brak odpowiednich warunków do realizacji odwiedzin pacjenta przez rodzinę - brak pokoju, w którym internowany mógłby się spotkać z bliskimi bez obecności innych pacjentów i z zapewnieniem bezpieczeństwa odwiedzającym, szczególnie dzieciom.

Ponadto, kwestią wymagającą modyfikacji jest brak uprawnienia osób internowanych do korzystania z przepustek na okresowe przebywanie poza szpitalem. Możliwość otrzymywania ww. przepustek i tym samym utrzymywania

stałej więzi ze środowiskiem może przyspieszyć proces zdrowienia. W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji należy dążyć do zmiany obowiązujących przepisów w celu stworzenia możliwości czasowego opuszczania szpitala przez pacjentów, wobec których orzeczono środek zabezpieczający na podstawie art. 94 § 1 k.k.w. Warto podkreślić, że sprawdzenie, jak pacjent radzi sobie w pozaszpitalnym środowisku społecznym, byłoby źródłem cennych informacji na temat efektów leczenia i procesu resocjalizacji.

Pacjenci ROPS w Gostyninie, podczas rozmów indywidualnych twierdzili, że strażnik jest zawsze obecny podczas odwiedzin oraz, że nie mają możliwości inicjowania rozmów telefonicznych, a samej rozmowie przysłuchuje się strażnik. W opinii KMP tak znaczne ograniczenie prawa do prywatności, zarówno w odniesieniu do odwiedzin, jak i rozmów telefonicznych, nie powinno być zasadą i winno być stosowane w uzasadnionych przypadkach, w celu zapewnienia bezpieczeństwa odwiedzającym, jak i pacjentom. Ponadto, z informacji uzyskanych w rozmowach z pacjentami wynika, że przez pierwszy tydzień po przybyciu do ROPS nie mają oni możliwości korzystania z żadnych form kontaktu ze światem zewnętrznym. Zdaniem KMP stanowi to nadmierne ograniczenie praw osadzonych w przypadku, kiedy stan ich zdrowia nie stoi na przeszkodzie utrzymywaniu takich kontaktów.

Mechanizm zalecił: umożliwienie pacjentom inicjowania rozmów telefonicznych oraz, w miarę możliwości, prowadzenia rozmów pod nieobecność personelu (ROPS w Gostyninie), rozważanie zmiany sposobu udzielania wizyt pacjentom (ROPS w Gostyninie), stworzenie zapewniających bezpieczeństwo i prywatność warunków do realizacji odwiedzin pacjentów przez rodziny, w tym dzieci poniżej 7 r. ż (SP w Łodzi).

9.7. Prawo do dysponowania własnością

W obu placówkach Mechanizm pozytywnie ocenił realizację prawa pacjentów do dysponowania własnością. Jednakże w RPOS Mechanizm zalecił zamieszczenie zasad dysponowania przez pacjentów własnymi środkami w regulaminie.

9.8. Prawo do ochrony zdrowia

Opiekę medyczną pacjentów ROPS w Gostyninie Mechanizm ocenił bardzo dobrze. Jednakże, w rozmowach pacjenci informowali o tym, że przy badaniach realizowanych poza placówką zawsze obecny jest strażnik. W opinii KMP zasadą powinno być, iż świadczenia medyczne udzielane są wyłącznie w obecności personelu medycznego, a odstępstwa są dopuszczalne w przypadku istnienia wskazań natury bezpieczeństwa lub na wniosek personelu medycznego udzielającego świadczeń.

W Szpitalu Psychiatrycznym w Łodzi wątpliwości Mechanizmu wzbudził natomiast sposób prowadzenia dokumentacji medycznej. Stwierdzono, iż dokumentacja historii choroby prowadzona była w sposób chaotyczny, opisy stanu pacjenta nierzadko były pobieżne i nieczytelne, brakowało również okresowych podsumowań stanu psychicznego oraz stanu somatycznego pacjenta. KMP podkreśla, że ww. sposób prowadzenia historii choroby utrudnia szybką orientację w problemach zdrowotnych pacjenta w razie potrzeby np. w warunkach dyżurowych czy stanach nagłych. Chaos i nieczytelne wpisy mogą przyczynić się do tego, że istotne dane dotyczące stanu zdrowia pacjenta zostaną niezauważone, co następnie może spowodować szkody dla zdrowia i życia pacjenta.

Mechanizm zalecił: rozważenie odstąpienia od każdorazowej obecności personelu niemedycznego podczas pobierania przez pacjentów świadczeń medycznych (ROPS w Gostyninie), dokonywanie okresowych podsumowań stanu zdrowia dokumentowanych w historii choroby oraz regularnych i faktycznych weryfikacji potrzeby kontynuowania stosowania środka zabezpieczającego (SP w Łodzi), prowadzenie dokumentacji w sposób uporządkowany i chronologiczny (SP w Łodzi).

9.9. Oddziaływania terapeutyczne

W opinii KMP opieka psychologiczna i terapeutyczna w ROPS w Gostyninie nie wykorzystuje pełnego spektrum możliwości, gdyż psycholog przeciętnie na każdego pacjenta poświęca ok. 15-20 minut. **Zdaniem**

Mechanizmu w tego typu ośrodka, przynajmniej w przypadku niektórych pacjentów, wskazane byłoby podjęcie długotrwałej, głębokiej psychoterapii. Oczywiście nie wszyscy pacjenci są na nią gotowi, ale krótki 20 minutowy, realizowany raz w tygodniu kontakt z psychologiem nie jest w stanie zastąpić terapii indywidualnej (prowadzonej przez wykwalifikowanego psychoterapeutę - psychologa lub psychiatrę) opartej na nawiązaniu długotrwałej relacji terapeutycznej i ukierunkowanej na pracę nad zdiagnozowanymi zaburzeniami psychicznymi. Ponadto, warto byłoby przeanalizować zajęcia prowadzone w ramach terapii zajęciowej pod kątem przydatności ich dla pacjentów przy równoczesnej konieczności wyjaśniania im ich celowości. Ponadto, prowadzona w ośrodku edukacja seksualna pacjentów, który popełnili przestępstwo na tle seksualnym zdaniem KMP wydaje się być wysoce dyskusyjna i nie rokująca efektów, a w przypadku niektórych psychotycznych pacjentów wręcz niebezpieczna. Z pewnością nie zastąpi dobrze prowadzonej terapii indywidualnej. Ponadto, wskazane byłoby umieszczenie w wypisie z ośrodka jakiegokolwiek informacji o terapii, psychoterapii prowadzonej w trakcie pobytu w ośrodku i/lub wskazówek do oddziaływań psychologicznych i psychoterapeutycznych co umożliwiłoby kontynuowanie terapii psychologicznej zamiast rozpoczynanie jej od początku w kolejnej placówce. Brak przepływu tego typu informacji do kolejnej placówki jest czynnikiem naruszającym ciągłość oddziaływań, a tym samym obniżającym ich efektywność.

Z informacji uzyskanych od pacjentów Szpitala Psychiatrycznego w Łodzi oraz obserwacji wizytujących wynika natomiast, że oferta zajęć kulturalno-oświatowych i terapeutycznych jest uboga, pacjenci nie mają zapewnionych odpowiednich pomieszczeń do przeprowadzania ww. zajęć. W rozmowie z psychologiem ustalono, że pacjentom nie sporządza się indywidualnych planów terapii. W ramach prowadzonych oddziaływań psycholog przeprowadza rozmowy diagnostyczne i terapeutyczne, jednakże w większym stopniu oddziaływania te nastawione są na pojedyncze interwencje, niż zaplanowany proces terapeutyczny dla poszczególnych pacjentów. Należy w tym miejscu podkreślić, iż zgodnie z zaleceniami CPT: *Leczenie psychiatryczne powinno opierać się na zindywidualizowanym podejściu, które implikuje sporządzenie planu leczenia dla każdego pacjenta. Plan taki powinien obejmować szeroki zakres czynności rehabilitacyjnych i terapeutycznych, kontakt ze sztuką, teatrem, muzyką i sportem. Pacjenci powinni mieć regularny dostęp do właściwie wyposażonych pokoiów*

rekreacyjnych oraz mieć możliwość codziennych ćwiczeń na świeżym powietrzu; pożądane jest także stworzenie pacjentom możliwości nauki i odpowiedniej pracy⁴³.

Mechanizm zalecił: rozważenie zastosowania w odniesieniu do niektórych pacjentów długotrwałej, głębokiej psychoterapii (ROPS w Gostyninie), przeanalizowanie zakresu zajęć prowadzonych w ramach terapii zajęciowej pod kątem ich przydatności dla pacjentów (ROPS w Gostyninie), zwiększenie oferty zajęć kulturalno-oświatowych, szczególnie o zajęcia organizowane poza oddziałem (SP w Łodzi), zwiększenie oddziaływań terapeutycznych wobec poszczególnych pacjentów oraz tworzenie indywidualnych planów terapii (SP w Łodzi).

9.10. Prawo do praktyk religijnych

W ośrodku w Gostyninie pacjenci nie zgłaszali żadnych uwag w zakresie możliwości uczestnictwa we mszy świętej. W Szpitalu w Łodzi natomiast pacjenci skarżyli się na trudności w cotygodniowym uczestniczeniu we mszy św. oraz że pacjenci oddziału VI nie są odwiedzani przez kapelana szpitalnego. Sprawą tą zainteresował się również Rzecznik Praw Pacjenta, który podejmował działania w kierunku zapewnienia pacjentom internowanym kontaktu z kapelanem, jednakże do dnia wizytacji działania te nie przyniosły rezultatu.

Mechanizm zalecił: umożliwienie pacjentom internowanym korzystanie (co najmniej) raz w tygodniu z praktyk religijnych (SP w Łodzi).

9.11. Warunki bytowe

Pacjenci ośrodka w Gostyninie mają zapewnione bardzo dobre warunki bytowe. Mechanizm nie wniósł uwag w tym zakresie.

Budynek, w którym przebywają internowani pacjenci Szpitala Psychiatrycznego w Łodzi, w dniu wizytacji był utrzymany w czystości, jednakże należy zaznaczyć, że jest jednym z najstarszych i zaniedbanych budynków w porównaniu do pozostałych oddziałów szpitalnych. Podkreślenia wymaga fakt, że szpital do końca 2011 r. dysponował oddzielnymi pomieszczeniami do terapii

⁴³ CPT/Inf (98) 12.

zajęciowej i salą gimnastyczną, z których mogli korzystać pacjenci z całego szpitala, jednakże decyzją Inspektora Sanitarnego pomieszczenia te zostały wyłączone z użytku. Pacjenci oddziału VI B złożyli skargę do Rzecznika Praw Pacjenta dotyczącą ograniczenia ich przestrzeni wyznaczonej do terapii zajęciowej i rekreacji, wynikającego z ww. zamknięciem sal terapii. Sytuacja zastana w dniu wizytacji nie sprzyja prawidłowej realizacji praw pacjentów oraz celów leczenia i terapii, a nawet może zaszkodzić stanowi zdrowia pacjenta, jeśli będzie się utrzymywać długotrwale. Warto podkreślić, że pacjenci internowani nie mogą sami opuszczać terenu oddziału, a każde wyjście poza budynek możliwe jest wyłącznie pod opieką terapeuty i nierzadko ogranicza się do spacerów na terenie szpitala.

Mechanizm zalecił: zwiększenie bazy lokalowej, z której będą mogli korzystać pacjenci internowani (wyznaczenie oddzielnych pomieszczeń pełniących funkcję świetlicy, pokoju terapii itp.) (SP w Łodzi), wyposażenie sal chorych w szuflady pod łóżko na rzeczy osobiste pacjentów (SP w Łodzi).

10. Domy pomocy społecznej

W II kwartale 2012 r. Mechanizm przeprowadził wizytacje zapobiegawcze w 2 domach pomocy społecznej⁴⁴ (dalej: DPS). W niniejszym raporcie ponadto przedstawiono wyniki wizytacji Mechanizmu w domach pomocy społecznej, przeprowadzonych w I kwartale 2012 r.

10.1. Personel

Obsada etatowa wizytowanych Domów spełniała wymogi określone w § 6 ust. 2 rozporządzenia Ministra Polityki Społecznej z dnia 19 października 2005 r. w sprawie domów pomocy społecznej⁴⁵ (dalej: rozporządzenie). Wszyscy pracownicy posiadali odpowiednie przygotowanie zawodowe do długoterminowej opieki w DPS, jednakże w DPS w Mogilnie i w DPS w Grudziądzu personel nie był przygotowany do specyfiki pracy z osobami z zaburzeniami psychicznymi.

⁴⁴ Dom Pomocy Społecznej w Mogilnie (26.04.2012 r.), Dom Pomocy Społecznej w Rudzie Śląskiej (22-24.04.2012 r.).

⁴⁵ Dz. U. z 2005 r. Nr 217, poz. 1837.

W DPS w Łodzi oraz w DPS w Mogilnie w skład personelu wchodziły generalnie kobiety. W opinii KMP, biorąc po uwagę, iż połowę pensjonariuszy stanowią mężczyźni, należy dążyć do zatrudnienia mężczyzn-opiekunów/pielęgniarzy, by w pełni respektować prawo mieszkańców do prywatności i intymności. Przykładowo w sytuacjach, gdy mieszkaniec nie chce lub odmawia, aby przy zabiegach higienicznych pomagała mu osoba przeciwnej płci, obowiązkiem personelu Domu jest zapewnienie mu opieki pielęgniarza/opiekuna tej samej płci. KMP podkreśla, że zgodnie z Zasadą 14 Zasad działania ONZ na rzecz osób starszych *„Osoby starsze powinny mieć możliwość korzystania z praw człowieka i podstawowych swobód w trakcie przebywania w instytucjach zapewniających schronienie, opiekę lub pomoc medyczną, włączając w to pełne poszanowanie ich godności, przekonań, potrzeb i prywatności, a także prawa do decydowania o formie opieki i jakości życia”*. W obu placówkach ponadto personel Domu nie uczestniczył w szkoleniach z zakresu stosowania środków przymusu bezpośredniego. Zdaniem Mechanizmu należy niezwłocznie zorganizować dla pracowników cykliczne szkolenia z zakresu stosowania środków przymusu bezpośredniego, by w sytuacji gdy zajdzie potrzeba stosowania takich instrumentów, pracownicy placówki potrafili z nich korzystać bez wyrządzania krzywdy mieszkańcom. Wskazane szkolenia powinny być ukierunkowane nie tylko na regulację prawną dotyczącą stosowania przymusu bezpośredniego w domach pomocy społecznej, ale także na procedury postępowania i zasadności stosowania tego typu oddziaływań. Mechanizm podkreśla, że dobrze wyszkolony personel jest gwarancją przeciwko złemu traktowaniu mieszkańców.

Ponadto, w placówce w Łodzi w celu skutecznego i zwiększenia częstotliwości oddziaływań terapeutycznych oraz rehabilitacyjnych prowadzonych względem mieszkańców Domu, szczególnie osób niepełnosprawnych ruchowo, niezbędne jest zatrudnienie w DPS dodatkowych specjalistów z zakresu fizjoterapii, terapii zajęciowej oraz pielęgniarstwa.

Mechanizm zalecił: zorganizowanie szkoleń dla personelu w zakresie stosowania przymusu bezpośredniego oraz z zakresu sposobów radzenia sobie w sytuacjach trudnych, radzenia sobie ze stresem i agresją, zapobiegania wypaleniu

zawodowemu etc (DPS w Mogilnie, DPS w Rudzie Śląskiej, DPS w Łodzi, DPS w Grudziądzu), zatrudnienia mężczyzn-opiekunów/pielęgniarzy (DPS w Mogilnie), zatrudnienie psychologa (DPS w Rudzie Śląskiej), zwiększenie etatów pielęgniarek, fizjoterapeuty oraz terapeuty zajęciowego (DPS w Łodzi).

Dyrektor Domu Pomocy Społecznej w Łodzi pozytywnie ustosunkowała się do ww. zaleceń, wyjaśniając jednocześnie, iż zwiększenie liczby etatów pielęgniarek, fizjoterapeutów i terapeutów zajęciowych może nastąpić tylko poprzez przyznanie placówce dodatkowych środków finansowych na ten cel. Ponadto, w przypadku zatrudnienia nowej osoby, w pierwszej kolejności rozważane będą kandydatury mężczyzn. Dyrektor DPS w Grudziądzu poinformowała Mechanizm, że cały personel medyczny przeszkolony został w zakresie zagadnień związanych z pierwszą pomocą przedmedyczną oraz środkami profilaktycznymi. O przeprowadzonych szkoleniach pracowników, w zakresie wskazanym przez KMP, poinformował również Dyrektor DPS w Mogilnie. Do dnia sporządzenia niniejszego raportu, Mechanizm nie otrzymał odpowiedzi na zalecenia wydane kierownictwu Domu w Rudzie Śląskiej.

10.2. Traktowanie

Atmosfera panująca w wizytowanych Domach była bardzo dobra. Wszyscy mieszkańcy prace personelu ocenili bardzo pozytywnie. Jednakże w DPS w Rudzie Śląskiej przedstawiciele KMP odebrali sygnały stosowania wobec mieszkank siły fizycznej przez personel placówki (np. szarpanie za włosy) lub form niewłaściwego odnoszenia się (kierowanie do pensjonariuszki słów: „co się gapisz”, popędzanie).

W kwestii stosowania środków przymusu bezpośredniego ustalono, że personel Domów za przymus bezpośredni uznaje tylko stosowanie unieruchomienia lub izolację, a nie na przykład przytrzymanie lub przymusowe podanie leków.

Ponadto, wątpliwości osób wizytujących wzbudziły zapisy zwarte w książce raportów pielęgniarskich Domu Pomocy Społecznej w Łodzi, wskazujące na sytuacje podawania mieszkańcom, którzy zachowywali się agresywnie, leków w napojach i posiłkach. W ocenie KMP ww. sposób podawania leków jest niedopuszczalny, gdyż jest to łamanie prawa mieszkańców

do wiedzy na temat leków, które przyjmują. Mechanizm podkreśla, że w sytuacji gdy mieszkaniec stanowi zagrożenie dla siebie i/lub innych, pracownicy Domu mają prawo zastosować wobec niego środki przymusu bezpośredniego, po wcześniejszym uprzedzeniu go o tym, że dany środek zostanie podjęty - jest to zgodne z art. 18 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego⁴⁶ (dalej: ustawa). W ww. przypadkach wobec agresywnych mieszkańców właściwym byłoby zastosowanie przymusu bezpośredniego w postaci przymusowego podania leków zamiast podawania leków bez wiedzy pensjonariusza.

Nie w każdej z wizytowanych placówek prowadzony był zeszyt skarg mieszkańców (DPS w Mogilnie, DPS w Łodzi).

Mechanizm zalecił: zaniechanie stosowania wobec mieszkanki wszelkich form niewłaściwego traktowania (DPS w Rudzie Śląskiej), stosowanie przymusu bezpośredniego zgodnie z zapisami ustawy, w tym szczególnie prawidłowe odnotowywanie faktu zastosowania tych środków, a także przeszkolenie personelu mającego styczność z mieszkankami z zakresu stosowania środków przymusu bezpośredniego (DPS w Łodzi, DPS w Rudzie Śląskiej), wyeliminowanie praktyki podawania leków uspokajających w posiłkach lub napojach (DPS w Łodzi), wyposażenie Domu w pomieszczenie izolacyjne (DPS w Łodzi, DPS w Mogilnie), prowadzenie zeszytu skarg i wniosków i rejestrowanie w nim wszystkich uwag zgłaszanych przez mieszkańców Domu (DPS w Łodzi, DPS w Mogilnie, DPS w Rudzie Śląskiej).

Dyrektorzy wizytowanych placówek pozytywnie odnieśli się do wydanych w tym zakresie rekomendacji.

10.3. Dyscyplinowanie

W DPS w Grudziądzu obowiązujący Regulaminu przewiduje przeniesienie mieszkańca bez jego zgody do innego pokoju - nawet o niższym standardzie - w przypadku m.in. uporczywego i rażącego naruszania przez pensjonariusza obowiązujących norm współżycia społecznego i zasad pobytu w domu. Mechanizm uważa, że przeniesienie mieszkańca do innego pokoju nie może być

⁴⁶ Dz. U. z 2011 r. Nr 231, poz. 1375 j. t.

formą kary i może nastąpić wyłącznie w sytuacji, gdy swoim zachowaniem utrudnia on funkcjonowanie współlokatorów. Od decyzji tej powinno służyć nadto odwołanie, co nie jest wyraźnie wskazane w Regulaminie. Zastrzeżenia wizytujących wzbudziła również sama forma niektórych kar (m.in. publiczna nagana czy rozmowa pouczająca przeprowadzona przez dyrektora przy osobie trzeciej, jaką jest przedstawiciel Rady Mieszkańców), ze względu na związane z nimi ryzyko upokorzenia karanej w opisany sposób osoby. Wątpliwości KMP wzbudził również udział Samorząd Mieszkańców w wymierzaniu kar. Podkreślić w tym miejscu należy, iż Mechanizm kwestionuje sam fakt istnienia katalogu kar w domach pomocy społecznej. Dyrektor DPS nie jest pozbawiony możliwości reagowania w przypadku m.in. uporczywego i rażącego naruszania przez pensjonariusza obowiązujących norm współżycia społecznego. Mieszkańców DPS obowiązują te same, regulowane odpowiednimi przepisami prawa krajowego, zasady funkcjonowania w społeczeństwie, jakie odnoszą się do osób mieszkających we własnych domach. Dyrektor DPS może zatem zainicjować działania przewidziane w prawie krajowym np. powiadomić Policję, która podejmie interwencję czy skontaktować się z Gminną Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i rozpocząć wspólne działania terapeutyczne, jeżeli u podstaw negatywnego zachowania pensjonariusza Domu leży nadużywanie przez niego alkoholu

W pozostałych placówkach Mechanizm nie miał zastrzeżeń co do kwestii dyscyplinowania. W żadnej z nich nie istniał katalog kar, zaś w przypadku rażącego nieprzestrzegania zasad panujących Domu, dyrektor występował do Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej o skreślenie z listy mieszkańców.

Mechanizm zalecił: wyłączenie możliwości przeniesienia mieszkańca do innego pokoju, jako kary i określenie takiej możliwości w Regulaminie DPS wyłącznie w sytuacji, gdy swoim zachowaniem utrudnia on funkcjonowanie innym współlokatorom wraz z wskazaniem procedury odwoławczej od takiej decyzji (DPS w Grudziądzu), czytelne określenie w Regulaminie DPS wszystkich istotnych kwestii dotyczących mieszkańców Domu, w tym kar i nagród udzielanych przez dyrektora DPS (DPS w Grudziądzu).

W odpowiedzi na wydane zalecenia, dyrektor DPS w Grudziądzu wyjaśnił, że kara przeniesienia mieszkańca do innego pokoju jest poprzedzona konsultacjami z kierownictwem zespołu terapeutyczno – opiekuńczego, psychologiem i psychiatrą, zaś mieszkaniec ma prawo odwołać się od tej decyzji. Do pozostałych rekomendacji w tym zakresie, dyrektor odniósł się pozytywnie.

10.4. Prawo do informacji

Z informacji przekazanych przez kierowników wizytowanych placówek wynika, że osoby skierowane do DPS przy przyjęciu są przedstawiane pracownikom, zapoznają się dokładnie z regulaminem placówki oraz obowiązującymi w niej procedurami. Procedura ta jest prawidłowa, jednakże w ocenie KMP wskazane byłoby zapewnić mieszkańcom stały dostęp do regulaminu oraz karty praw i obowiązków poprzez umieszczenie tych dokumentów w widocznym miejscu.

Jedynie w DPS w Mogilnie mieszkańcy nie byli zapoznawani z Regulaminem podczas przyjęcia do placówki (w aktach osobowych nie znajdowały się oświadczenia o zapoznaniu z zasadami obowiązującymi w placówce). Zgodnie z wyjaśnieniami właściciela, o treści Regulaminu mieszkaniec zapoznawany jest w przypadku jego nieprzestrzegania. Zdaniem Krajowego Mechanizmu Prewencji Regulamin Mieszkańca DPS nie ma wielkiej wartości, jeżeli osoby zainteresowane nie są świadome, iż przysługują im wymienione w nim prawa i ciążą na nich obowiązki.

W Domu Grudziądzu poza Regulaminem, prawa i obowiązki mieszkańców DPS, zostały określone w Uchwale społeczności Domu opisującej zasady współżycia społecznego mieszkańców placówki. Należy zaznaczyć, że są to dwa różne katalogi praw i obowiązków pensjonariuszy. W placówce tej ponadto mieszkańcy nie byli informowani o monitoringu pomieszczeń.

Ponadto, Krajowy Mechanizm Prewencji zalecał zamieścić w ogólnodostępnym miejscu informacje z adresami instytucji, do których pensjonariusze mogą zwrócić się w sytuacji naruszenia ich praw, w tym do: Rzecznika Praw Obywatelskich, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, Rzecznika Praw Pacjenta. KMP uważa, że każdemu mieszkańcowi należy umożliwić stały dostęp do adresów instytucji, do których mogą się zwrócić w sytuacji, gdy ich prawa nie są przestrzegane. Adresy instytucji powinny

znajdować się w ogólnodostępnym i widocznym dla mieszkańców miejscu, tak by wgląd do nich nie był uzależniony od decyzji personelu lub innych czynników.

Mechanizm zalecił: wywieszenie w ogólnodostępnym miejscu Regulaminu Mieszkańców (DPS w Mogilnie), informowanie przy przyjęciu mieszkańców o zasadach panujących w DPS, wynikających z treści Regulaminu (DPS w Mogilnie), wywieszenie w ogólnodostępnych miejscach adresów instytucji stojących na straży praw człowieka, m.in. sędziego rodzinnego, Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznika Praw Pacjenta, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka (DPS w Mogilnie, DPS w Łodzi).

Dyrektorzy wizytowanych placówek poinformowali Mechanizm o wprowadzeniu zalecanych zmian.

10.5. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

Wizytowane placówki nie stwarzają żadnych ograniczeń w kontaktach mieszkańców z członkami najbliższej rodziny, opiekunami i przyjaciółmi.

W DPS w Grudziądzu zastrzeżenia wizytujących wzbudziła jednak sprawa ograniczania wolności mieszkańcom filii Domu oraz osobom uznanym za uzależnione od alkoholu i przyjętym bez zgody. Mechanizm pragnie zauważyć, że zgodnie z art. 40 ust. 3 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego w przypadku wystąpienia u osoby, o której mowa w art. 38, przebywającej w domu pomocy społecznej, zachowań zagrażających jej życiu lub zdrowiu, lub życiu lub zdrowiu innych osób, można wobec niej stosować przymus bezpośredni również w celu zapobieżenia opuszczeniu domu pomocy społecznej. Wskazany przepis nie daje podstaw prawnych do stosowania permanentnej lub nawet czasowej izolacji całej grupy mieszkańców Domu. Nadto, poza ustawowymi wskazaniem do zastosowania izolacji, środek ten powinien realizowany być w odpowiednich warunkach. KMP uważa zatem, że okresowe zamykanie filii DPS, czyli całego budynku, stoi w sprzeczności z wskazanym zapisem art. 40 ust. 3 ustawy i jest bezprawnym ograniczeniem wolności przebywających w tej placówce osób. DPS powinien zapewnić osobom z niesprawnością intelektualną opiekę nie

pozbawiając ich jednocześnie prawa wyjścia na świeże powietrze czy przepustek, umożliwiających kontakt z światem poza Domem.

Mechanizm zalecił: odstąpienie od ograniczania wolności całych grup mieszkańców Domu i zapewnienie mieszkańcom filii przy ul. Armii Krajowej możliwości korzystania z przepustek/wyjść poza teren DPS (DPS w Grudziądzu).

Dyrektor placówki wyjaśnił Mechanizmowi, iż mieszkańcy filii DPS mają możliwość korzystania z przepustek i wyjść poza teren placówki. Jednakże istnieje niewielka liczba osób, które ze względów bezpieczeństwa nie mogą samodzielnie przebywać w ogrodzie i w domu rekreacyjnym.

10.6. Prawo do dysponowania własnością

W trakcie analizy akt osobowych mieszkanki Domu Pomocy Społecznej w Rudzie Śląskiej, Mechanizm ujawnił przypadki braku podpisu opiekuna prawnego pod oświadczeniami woli w zakresie czynności dotyczących pensjonariuszek. Ponadto, w zeszycie, w którym gromadzone są paragony z zakupów dokonywanych przez pracowników na rzecz pensjonariuszek nie wszystkie one zostały ujęte w wykazie wydatkowanych środków.

Regulamin dotyczący dysponowania, dokumentowania i rozliczania środków depozytowych złożonych przez mieszkańców DPS nr 1 w Grudziądzu przewiduje możliwość założenia przez mieszkańca indywidualnego konta w banku, ale tylko banku PKO. W ocenie Mechanizmu Regulaminu powinien zostać tak zmieniony, aby ci mieszkańcy, którzy zechcą ulokować własne środki poza kontem depozytowym DPS, nie byli ograniczani w wyborze banku lub instytucji finansowej, w której chcą posiadać rachunek.

W pozostałych placówkach Mechanizm nie miał zastrzeżeń do realizacji omawianego prawa.

KMP zalecił: zmianę § 8 Regulaminu dotyczącego dysponowania, dokumentowania i rozliczania środków depozytowych złożonych przez mieszkańców DPS nr 1 w Grudziądzu, tak, aby ci mieszkańcy, którzy zechcą ulokować własne środki poza kontem depozytowym DPS, nie byli ograniczani w wyborze banku lub instytucji finansowej, w której chcą posiadać rachunek (DPS w Grudziądzu).

Zgodnie z odpowiedzią dyrektora, stosowny zapis Regulaminu został zmieniony na „w dowolnym banku”.

10.7. Prawo do ochrony zdrowia

Opieka medyczna mieszkańców wizytowanych placówek sprawowana była przez lekarzy rejonowych poradni. Ponadto zagwarantowani oni mieli stałe konsultacje psychiatryczne. Lekarze deklarowali stałą dostępność telefoniczną, co potwierdzone było w rozmowach zarówno z pacjentami, jak i kierownictwem.

W DPS w Mogilnie oraz w Rudzie Śląskiej pacjentom nie prowadzono kart zleceń. W opinii KMP wydaje się wskazane założenie mieszkankom wewnętrznych kart, w których zamieszczano by podejmowane i zalecane interwencje medyczne oraz wizyty lekarskie (zrealizowane, zalecane i planowane).

W placówce w Grudziądzu stanowczo za mało godzin było przeznaczonych na opiekę psychologiczną i psychiatryczną. Obawy w tym zakresie zgłosili wizytującym również pracownicy DPS w Łodzi, którzy otrzymali informację na temat planu ograniczenia liczby konsultacji psychiatrycznych w DPS przez Poradnię Zdrowia Psychicznego, do zaledwie dwóch konsultacji w miesiącu. W ocenie KMP dla zapewnienia bezpieczeństwa i ochrony zdrowia pensjonariuszy konsultacje psychiatryczne powinny odbywać się co najmniej raz w tygodniu, a wyżej wskazane planowane ograniczenie usług lekarzy psychiatrów w Domu może doprowadzić do wielu problemów w funkcjonowaniu placówki i tym samym zaburzyć atmosferę w niej panującą.

Mechanizm zalecił: prowadzenie raportów pielęgniarских (DPS w Rudzie Śląskiej), dokumentowanie wizyt lekarskich (w tym psychiatrycznych) i psychologa (DPS w Rudzie Śląskiej), odnotowywanie podawanych/zalecanych leków (DPS w Rudzie Śląskiej), wprowadzenie wewnętrznej karty zleceń (DPS w Rudzie Śląskiej), zapewnienie codziennej obecności lekarza psychiatry i psychologa w większym wymiarze godzin np. w ramach pełnego etatu (DPS w Grudziądzu).

Dyrektor placówki w Grudziądzu poinformował Mechanizm, iż ze względu na brak unormowań prawnych co do możliwości zatrudnienia pielęgniarek, lekarzy i rehabilitantów w DPS, nie ma on prawnych możliwości zrealizowania

zalecenia Mechanizmu. Z informacji przekazanej przez zastępcę Dyrektora Łódzkiego Oddziału Wojewódzkiego Narodowego Funduszu Zdrowia ds. Medycznych wynika, że Poradnia Zdrowia Psychicznego „Synapsis” w Łodzi podpisała do umowy na udzielenie świadczeń z zakresu opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień aneks zwiększający ilość zakontraktowanych świadczeń. W związku z powyższym istnieje możliwość zwiększenia konsultacji psychiatrycznych dla pacjentów DPS w Łodzi, do jednego razu w tygodniu.

10.8. Oddziaływania kulturalno-oświatowe i terapeutyczne

Z analizy dokumentacji oraz rozmów z personelem i mieszkańcami wizytowanych placówek wynika, że oferta zajęć terapeutycznych oraz kulturalno-oświatowych w DPS jest bogata i różnorodna.

Jedynie w DPS w Mogilnie ze względu na małą liczbę mieszkańców DPS, oferta zajęć terapeutycznych nie jest rozbudowana i ograniczona jest do rehabilitacji, terapii zajęciowej w formie gry w karty i szachy oraz terapii przyłózkowej. Nadto, DPS nie prowadzi indywidualnych programów wsparcia, do czego zobowiązany jest na podstawie § 2 ust 3 i 4 oraz § 4 wyżej wymienionego rozporządzenia. Ponadto, w wizytowanej placówce nie ma wyznaczonych pracowników pierwszego kontaktu, którzy odpowiadają za koordynację działań wynikających z opracowanego indywidualnego planu wsparcia.

Placówka w Rudzie Śląskiej spełnia bardzo dobrze funkcje opiekuńcze wobec mieszkańców, jednakże, w ocenie KMP, oddziaływania w DPS nakierowane są bardziej na potrzeby osób niepełnosprawnych umysłowo aniżeli osób przewlekle chorych psychicznie. W Domu tym brakuje indywidualizowanych planów terapii oraz planów terapii dla osób negatywnie nastawionych do proponowanych form terapii. Wątpliwości wizytujących wzbudził fakt zamieszczenia informacji, że przy sporządzeniu indywidualnych planów terapii brał udział psycholog, podczas gdy DPS nie zatrudnia psychologa.

W DPS w Łodzi kadra terapeutyczna w rozmowach z wizytującymi zasygnalizowała występowanie problemu niewystarczającej liczby etatów terapeutów.

W placówce w Grudziądzu dominującym modelem jest model opiekuńczo-paternalistyczny bez pomysłu na wzmacnianie zasobów własnych mieszkańców z perspektywą na usamodzielnienie. Wpływa na to również pozostawanie w jednej placówce osób z zaburzeniami psychicznymi i niepełnosprawnością intelektualną, wymagających zdecydowanie innych oddziaływań rehabilitacyjnych. W ocenie KMP warto podjąć stopniowe działania mające na celu integrację mieszkańców obu placówek i zbudować społeczność terapeutyczną, działającej w oparciu o zasoby mieszkańców, a nie akcje organizowane przez personel.

Mechanizm zalecił: zatrudnienie psychologa (DPS w Rudzie Śląskiej), zindywidualizowanie planów terapii (DPS w Rudzie Śląskiej), poszerzenie ofert zajęć terapeutycznych i kulturalno – oświatowych (DPS w Mogilnie), prowadzenie indywidualnych programów wsparcia mieszkańców (DPS w Mogilnie), podjęcie działań zmierzających do zintegrowania wszystkich mieszkańców DPS, zbudowania społeczności terapeutycznej działającej w oparciu o zasoby mieszkańców, a nie akcje organizowane przez personel (DPS w Grudziądzu).

Dyrektorzy placówek w Grudziądzu i Mogilnie poinformowali Mechanizm o wdrożeniu wydanych zaleceń.

10.9. Prawo do praktyk religijnych

W żadnej z wizytowanych domów pomocy społecznej Mechanizm nie stwierdził nieprawidłowości w tym obszarze.

10.10. Warunki socjalno – bytowe

Warunki bytowe panujące we wszystkich wizytowanych domach należy ocenić jako dobre i zgodne z obowiązującymi w tej kwestii przepisami. Jednakże, w DPS w Rudzie Śląskiej mieszkanki nie mają swojego wydzielonego miejsca w domu, które mogłyby urządzać i zagospodarować według swojego uznania. Warunki panujące w Domu wytwarzają wrażenie, że cele instytucji są ważniejsze i dominują nad szeroko pojętymi potrzebami mieszkank.

Istotnym problemem w DPS w Łodzi jest brak włączników systemu przyzywowego przy łóżkach osób „leżących” – niepełnosprawnych ruchowo,

niezadko wymagających pomocy personelu w wykonywaniu czynności takich jak spożywanie posiłków, korzystanie z toalety, zmiana pozycji ułożenia ciała. Należy podkreślić również, że placówka nie posiada wielu niezbędnych sprzętów do zabiegów higienicznych i rehabilitacyjnych.

W DPS w Grudziądzu remontu wymaga elewacja budynku i pomieszczenia kuchni.

Wizytujący nie wnieśli żadnych uwag do warunków bytowych w DPS w Mogilnie.

Mechanizm zalecił: umożliwienie mieszkankom większego udziału w urządzaniu swojego najbliższego otoczenia (DPS w Rudzie Śląskiej), wymianę systemu przyzywowego i zamontowanie włączników tego systemu przy łóżkach osób „leżących (DPS w Łodzi), wyposażenie placówki w niezbędny sprzęt, w szczególności w podnośniki, chodziki, materace przeciwoleżynowe, sprzęt rehabilitacyjny (DPS w Łodzi), realizację zaplanowanych remontów (DPS w Grudziądzu).

Dyrektor DPS w Łodzi wyjaśniła, że system przyzywowy zostanie zainstalowany w bieżącym roku. Potrzeby finansowe związane z wyposażeniem placówki w niezbędny sprzęt np. podnośniki zostaną zgłoszone do planu finansowego na 2013 r., natomiast w kwestii indywidualnego zapotrzebowania np. na chodziki, materace przeciwoleżynowe współpracuje ona w NFZ i PEFRONem. Dyrektor placówki w Grudziądzu przedstawił Mechanizmowi plan remontowy na rok 2012 r. obejmujący remonty wskazanych przez KMP pomieszczeń i elewacji.

11. Izby wytrzeźwień

Oprócz omówionej w pkt. 5 niniejszego raportu Izby Wytrzeźwień w Warszawie, w II kwartale 2012 r. Krajowy Mechanizm Prewencji przeprowadził wizytacje w 2 tego typu placówkach⁴⁷. W niniejszym raporcie zaprezentowano również wyniki wizytacji w Miejskim Ośrodku Edukacji i Profilaktyki Uzależnień w Toruniu, IW w Opolu, IW w Katowicach oraz IW w Sosnowcu⁴⁸, przeprowadzonych w I kwartale 2012 r.

⁴⁷ Izba Wytrzeźwień w Nowym Sączu (25.04.2012 r.), Izba Wytrzeźwień w Suwałkach (25.05.2012 r.)

⁴⁸ W placówce tej została przeprowadzona rewizytacja.

Rewizytacja placówki w Sosnowcu wykazała zrealizowanie wydanych przez Mechanizm zaleceń. Jedyne zastrzeżenie dotyczyło stosowania przymusu bezpośredniego⁴⁹.

Do dnia sporządzenia niniejszego raportu Mechanizm otrzymał odpowiedzi na zalecenia wydane w wyniku wizytacji Izby Wytrzeźwień w Toruniu, Katowicach i Sosnowcu.

11.1. Personel

Pracownicy wizytowanych placówek corocznie uczestniczą w szkoleniach z zakresu udzielenia pierwszej pomocy, stosowania środków przymusu bezpośredniego oraz profilaktyki rozwiązywania problemów alkoholowych. Pracownicy IW w Toruniu dodatkowo objęci są szkoleniem z zakazu stosowania tortur oraz nieludzkiego traktowania. Zadania wymagające zapewnienia intymności pacjentów wykonywane są przez pracowników tej samej płci. W każdej z placówek dyżurował terapeuta, przeprowadzający profilaktyczne rozmowy z osobami zwalnianymi z Izby.

11.2. Prawo do informacji

W czasie wizytacji Izby Wytrzeźwień w Opolu ustalono, iż w placówce nie ma nigdzie spisanej informacji o prawach i obowiązkach osób zatrzymanych. Taka sytuacja powoduje, iż pacjenci po ich wytrzeźwieniu nie mają możliwości zapoznania się ze swoimi prawami i obowiązkami. Wskazać bowiem należy, iż z Zasady 13 Zbioru zasad ochrony wszystkich osób poddanych jakiegokolwiek formie zatrzymania lub uwięzienia⁵⁰ wynika, iż *każdy w chwili swojego aresztowania oraz w momencie rozpoczęcia pozbawienia go wolności lub uwięzienia lub niezwłocznie po tym momencie, otrzyma od organu władzy odpowiedzialnego za jego aresztowanie, pozbawienie go wolności lub uwięzienie odpowiednio, informację na temat jego praw wraz z ich objaśnieniem oraz na temat sposobu, w jaki może z nich skorzystać.*

⁴⁹ Patrz: pkt 11.4. niniejszego raportu.

⁵⁰ Rezolucji Zgromadzenia Ogólnego ONZ z dnia 9 grudnia 1988 roku.

W pozostałych placówkach, na tablicach ogłoszeń, w ogólnodostępnych miejscach, była umieszczona informacja o prawach osób w nich przebywających. Jednakże, w żadnej nie wywieszono na ścianach informacji o instytucjach, do których mogą zwracać się pacjenci np. o Rzeczniku Praw Obywatelskich.

Niewątpliwie świadomość przysługujących praw stanowi jedną z podstawowych gwarancji przeciwko złemu traktowaniu. **W związku z powyższym Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił:** zamieszczenie w ogólnodostępnym miejscu adresów instytucji, do których pacjenci mogą zwrócić się w sytuacji naruszenia ich praw (IW w Toruniu, IW w Katowicach), wprowadzenie procedury ustnego informowania przyjmowanych do placówki osób, których stan na to pozwala oraz osób, które już zostały przyjęte do Izby, a którymi nie było wcześniej kontaktu ze względu na stan nietrzeźwości, o obowiązujących w Izbie zasadach (IW w Suwałkach), umieszczenie wykazu praw pacjenta wewnątrz pokoi (IW w Katowicach), zamieszczenie w miejscu dostępnym dla osób umieszczonych w Izbie, pisemną informację na temat ich praw i obowiązków w czasie pobytu w placówce (IW w Opolu).

Dyrektorzy placówek w Toruniu i Katowicach poinformowali Mechanizm o zrealizowaniu wydanych zaleceń.

11.3. Traktowanie

W Izbie Wytrzeźwień w Toruniu oraz Opolu Krajowy Mechanizm Prewencji ustalił, że pacjenci tych placówek poddawani są obowiązkowemu przebieraniu w odzież zastępczą. Tymczasem, § 10 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 4 lutego 2004 r. w sprawie trybu doprowadzania, przyjmowania i zwalniania osób w stanie nietrzeźwości oraz organizacji izb wytrzeźwień i placówek utworzonych lub wskazanych przez jednostkę samorządu terytorialnego⁵¹ (dalej: rozporządzenie) stanowi: *Osobom przyjętym do izby lub placówki można wydać na czas pobytu odzież zastępczą*. Nie jest to równoznaczne ze zobowiązaniem każdej osoby przyjmowanej do placówki do przebierania się w taką odzież. Przywołana norma podkreśla w sposób jednoznaczny fakultatywność wydawania odzieży zastępczej pacjentom izb

⁵¹ Dz. U. z 2004 r. Nr 20, poz. 192.

wytrzeźwień, która winna następować w sytuacjach szczególnych uzasadnionych względami bezpieczeństwa, znacznym zanieczyszczeniem lub zniszczeniem odzieży stanowiącej własność pacjenta. Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu, w tego typu przypadkach przypomina, analogicznie do sytuacji rewizji osobistych, że rozkaz rozebrania się powinien wynikać z konieczności zachowania bezpieczeństwa⁵².

W pozostałych placówkach Mechanizm nie stwierdził nieprawidłowości w kwestii traktowania osób nietrzeźwych przez personel placówki.

Mechanizm zalecił: zaprzestanie praktyki przymusowego rozbierania pacjentów (IW w Toruniu, IW w Opolu).

Dyrektor placówki w Toruniu wyjaśniła, iż pacjent Izby pozostaje we własnej bieliźnie jeśli ma takie życzenie i jeśli ta nie jest zabrudzona.

11.4. Przymus bezpośredni

Wizytujący każdorazowo zapoznawali się z nagraniami z monitoringu z zastosowania środków przymusu bezpośredniego.

W palcówce w Toruniu zastrzeżenia przedstawicieli KMP wzbudziła metoda zapinania pacjentów w pasy, polegająca na wykręceniu rąk do tyłu i podciągnięciu ich na wysokość łopatek. W opinii KMP stosowany w wizytowanej Izbie sposób unieruchomienia pacjentów jest nieludzkim traktowaniem, mogącym prowadzić do uszkodzeń ciała. Nadto, podczas zapinania pacjentów w pasy użyto siły fizycznej w sposób nieadekwatny do zaistniałej sytuacji. Zgodnie ze strasburską linią orzecniczą, użycie siły wobec osób pozbawionych wolności za wyjątkiem wypadków, w których jest ono nieodzowne i nie jest nadmierne, a wynika z zachowania danej osoby, stanowi naruszenie art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, ponieważ uderza w poczucie godności⁵³.

Wątpliwości KMP wzbudziła również podstawa zastosowania środka przymusu w dwóch przypadkach w Izbie Wytrzeźwień w Katowicach. Zdaniem Krajowego Mechanizmu Prewencji, osoba wobec której zastosowany został przymus bezpośredni

⁵² patrz: wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 31 marca 2009 r. w sprawie Sprawa Wiktoro przeciwko Polsce, skarga nr 141612/02.

⁵³ Ribitsch przeciwko Austrii, skarga nr 18896/91, Altay przeciwko Turcji, skarga nr 22279/93, Krastanov przeciwko Bułgarii, skarga nr 50222/99.

swoim zachowaniem nie stwarzała zagrożenia dla życia lub zdrowia lub życia lub zdrowia innych osób. Dodatkowo, we wstępnym rozbieraniu pacjentki uczestniczyli również funkcjonariusze Policji, a także męski personel. Dokładna ocena działań, podejmowanych przez personel nie mogła zostać przeprowadzona, gdyż sanitariusze podejmujący czynności w trakcie ich trwania zasłonili pacjentkę.

KMP zgłosił zastrzeżenia do braku regularnej kontroli stanu fizycznego osoby unieruchomionej w Izbie Wytrzeźwień w Toruniu, Katowicach, Sosnowcu i Suwałkach. Mechanizm podkreśla, iż obowiązkiem pracowników Izby jest dbanie o bezpieczeństwo umieszczanych w niej osób. Brak kontroli stanu nietrzeźwych, szczególnie unieruchomionych zwiększa natomiast ryzyko wydarzeń nadzwyczajnych i może doprowadzić do nieludzkiego traktowania.

Mechanizm zalecił: zaprzestanie stosowania metody unieruchamiania pacjentów polegającej na wykręcaniu rąk i podciąganiu ich do wysokości łopatek, która prowadzi do ich poniżającego traktowania (IW w Toruniu), zaprzestanie używania nieadekwatnej do sytuacji siły fizycznej wobec pacjentów Izby (IW w Toruniu), dokonywanie bezpośredniej kontroli stanu fizycznego osoby unieruchomionej nie rzadziej niż co 15 minut (IW w Toruniu, IW w Suwałkach, IW w Sosnowcu).

Dyrektor placówki z Toruniu poinformowała Mechanizm o rezygnacji z unieruchamiania rąk w pozycji „na plecach”. Przeprowadziła też rozmowy dyscyplinujące z pracownikami odpowiedzialnymi za nieprawidłowości w stosowaniu przymusu bezpośredniego. W związku z przedstawionymi przez dyrektor rozbieżnościami dotyczącymi godzin kontroli osób unieruchomionych sprawa pozostaje w zainteresowaniu KMP.

11.5. Prawo do ochrony zdrowia

Analiza nagrań monitoringu z przyjęć pacjentów do Izby Wytrzeźwień w Toruniu i do placówki w Suwałkach wykazała, że niektóre osoby nie były poddawane badaniu lekarskiemu. Mechanizm podkreśla, iż z uwagi na bezpieczeństwo osób nietrzeźwych wszyscy obligatoryjnie powinni być zbadani przez lekarza. Powyższy obowiązek wynika także z przepisów prawa krajowego i międzynarodowego.

W Izbie w Suwałkach oraz Katowicach Mechanizm zwrócił również uwagę, że przy badaniu lekarskim obecni są funkcjonariusze Policji. KMP uznaje, iż obecność funkcjonariuszy Policji w gabinecie podczas badania zatrzymanego winna być ograniczona do niezbędnych, uzasadnionych okolicznościami sytuacji, w których zachodzi uzasadniona obawa o bezpieczeństwo personelu medycznego.

Ponadto, przedstawiciele Mechanizmu stwierdzili w Suwałkach występowanie w gabinecie lekarskim przeterminowanych leków i pasków do wykrywania narkotyków oraz braki leków stosowanych parenteralnie. Przedstawiciele KMP podkreślają, że osoby w stanie upojenia alkoholowego nie są w stanie przyjąć żadnego leku doustnie, a w przypadkach nagłych, wymagających interwencji, w oczekiwaniu na przyjazd pogotowia ratunkowego, założenie wenflonu, podłączenie kroplówki i podanie szybko działających leków drogą parenteralną może uratować życie pacjenta. Zastrzeżenia wizytujących tę placówkę wzbudziła praktyka oceniania stanu trzeźwości osób opuszczających Izbę wyłącznie na podstawie objawów klinicznych, co jest sprzeczne z § 12 ust. 1 wyżej wymienionego rozporządzenia.

Mechanizm zalecił: przeprowadzanie badań lekarskich wszystkich osób nietrzeźwych przyjmowanych do Izby (IW w Toruniu, IW w Suwałkach), badanie zawartości alkoholu w organizmie osoby zwalnianej (IW w Suwałkach), wyeliminowanie obecności funkcjonariuszy Policji w gabinecie lekarskim podczas badania osoby nietrzeźwej (IW w Suwałkach, IW w Katowicach), zaopatrzenie gabinetu lekarskiego w leki podawane drogą parenteralną (IW w Suwałkach).

Dyrektor IW w Toruniu wyjaśniła, że każdy z pacjentów Izby badany jest przez lekarza, zaś opisana przez KMP sytuacja miała charakter wyjątkowy, spowodowany tym, że lekarz był zajęty innym pacjentem.

Dyrektor IW w Katowicach poddał pod wątpliwość rekomendację dotyczącą wyeliminowania obecności funkcjonariuszy Policji podczas badań medycznych twierdząc, że jej wykonanie „może skutkować tragicznymi wydarzeniami”. Jego zdaniem zalecenie to jest życzeniowe i oderwane od rzeczywistości.

11.6. Warunki bytowe

Warunki bytowe wizytowanych placówek w opinii Mechanizmu są bardzo dobre. Na terenie każdej Izby w dniu wizytacji było bardzo czysto i schludnie.

W Izbie w Suwałkach wątpliwości KMP wzbudziło wyposażenie łóżek w izolatce w kajdanki. Mechanizm nie widzi podstaw do stosowania kajdanek wobec osób unieruchomionych pasami. Ponadto, stosowanie kajdanek może przyczynić się do powstania obrażeń na nadgarstkach osób, wobec których stosuje się środki przymusu bezpośredniego.

W placówce w Katowicach Krajowy Mechanizm Prewencji negatywnie ocenił fakt braku wyodrębnienia miejsca, w którym osoby przyjmowane do Izby mogą się przebrać poza zasięgiem monitoringu. Umieszczenie kamery w części korytarza, w której nietrzeźwi są przyjmowani i przebierani, obok kabin prysznicowych, może powodować naruszenie intymności i prywatności osób przyjmowanych do Izby.

Krajowy Mechanizm Prewencji zwrócił uwagę na potrzebę dostosowania placówki w Opolu oraz Suwałkach do potrzeb osób z niepełnosprawnością.

KMP zalecił: wyposażenie Izby w wózki inwalidzkie i balkoniki, dla osób, które mają problemy z poruszaniem (IW w Suwałkach), przystosowanie instalacji przyzywowej zamontowanej w salach do potrzeb osób niepełnosprawnych (IW w Suwałkach), wyodrębnienie w dyżurce miejsca, całkowicie niedostępnego dla kamery, osłoniętego np. parawanem lub odrębnego pomieszczenia, gdzie pacjenci będą mogli się przebierać, bez naruszania ich prawa do intymności i prywatności (IW w Katowicach),

Dyrektor placówki w Katowicach, o odpowiedzi udzielonej KMP, uznał za niedopuszczalne ustawienie parawanu w przebieralni.

12. Wystąpienia generalne Rzecznika Praw Obywatelskich, dotyczące placówek nieobjętych wizytacjami KMP w II kwartale 2012 r.

W odpowiedzi na wystąpienie Rzecznika⁵⁴ dotyczące prowadzenia pracy wykrywczej przez funkcjonariuszy policyjnych izb dziecka⁵⁵ Pierwszy Zastępca

⁵⁴ RPO-66499-VII

Komendanta Głównego Policji, w piśmie z dnia 20 kwietnia 2012 r. podtrzymał stanowisko wyrażone w odpowiedzi z dnia 7 listopada 2011 r. Zarazem jednak stwierdził, iż użyte w dokumentacji zgromadzonej w teczkach nieletnich zapisy o treści "nie uzyskano informacji o charakterze kryminalnym", mogą być w różny sposób interpretowane. Dlatego przytoczone sformułowanie należy uznać za dość niefortunne. Pomimo niepotwierdzenia zastrzeżeń sformułowanych w wystąpieniu Rzecznika, skierowane zostało do komendantów wojewódzkich/Stołecznego Policji polecenie objęcia tej problematyki nadzorem w takim zakresie, aby wykonywanie czynności służbowych wobec nieletnich w PID i ich dokumentowanie było zgodne z obowiązującymi procedurami i stanem prawnym. Przedmiotowe kwestie zostaną doregulowane w przygotowywanym zarządzeniu Komendanta Głównego Policji w sprawie metod i form wykonywania zadań w policyjnych izbach dziecka.

⁵⁵ Patrz: Raport Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji w I kwartale 2012 roku.

Część 3

Wybór spraw indywidualnych

ZESPÓŁ II

RPO-693155-II/12

Do Rzecznika zwrócił się Pan Michał M. kwestionując zarządzenie sędziego penitencjarnego z dnia 8 listopada 2011 r. Po zapoznaniu się z treścią tego zarządzenia powzięto wątpliwość, czy skazany został pouczone o przysługującym prawie, terminie i sposobie wniesienia skargi na ww. zarządzenie. W związku z powyższym zwrócono się do Przewodniczącego VI Wydziału Penitencjarnego i Nadzoru nad Wykonywaniem Orzeczeń Karnych Sądu Okręgowego w G. o udzielenie wyjaśnień w tej mierze, a jeśli zarzut skazanego okaże się zasadny podjęcie stosownych działań celem odwrócenia ujemnych skutków procesowych wywołanych brakiem pouczenia.

Pismem z dnia 09.02.2012 r. Przewodniczący ww. wydziału wyjaśniał, że pracownik Wydziału VI Penitencjarnego Sądu Okręgowego w G., wysyłając skazanemu w dniu 8 listopada 2011 r. odpis zarządzenia, nie zamieścił na nim pouczenia o przysługującym środku odwoławczym. Pomimo tego skazany skorzystał z przysługującego mu prawa do odwołania się od zarządzenia i w dniu 16 listopada 2011 r. sporządził skargę na zarządzenie sędziego penitencjarnego z dnia 8 listopada 2011 r. Skarga wpłynęła do Sądu w dniu 22 listopada 2011 r. i jak wskazuje Przewodniczący została złożona w terminie. Pracownik odpowiedzialny za odcinek spraw „Pen” nie przedłożył skargi sędziemu, celem nadania sprawie dalszego biegu, natomiast po dołączeniu skargi do sprawy, akta sprawy odłożył do spraw zakończonych.

Na skutek pisma Rzecznika, po stwierdzeniu tego uchybienia, Przewodniczący niezwłocznie nadał skardze dalszy bieg. W dniu 8 lutego 2012 r. skarga została przedłożona sędziemu referentowi, celem jej rozpoznania w trybie art. 7 k.k.w. Sędzia referent w tym samym dniu zarządził, aby pilnie zwrócić się do Aresztu Śledczego w W. o nadesłanie w terminie 3 dni akt osobowych skazanego. Zarządzenie sędziego wykonano w dniu 8 lutego 2012 r. Po otrzymaniu żądanych akt osobowych, w sprawie zostaną podjęte kolejne czynności, o których rezultacie skazany zostanie poinformowany.

Kończąc Przewodniczący wyjaśnia, iż pracownik winny stwierdzonych zaniedbań, od 1 lutego 2012 r. nie pracuje już w Wydziale VI Penitencjarnym Sądu Okręgowego, natomiast aby w przyszłości wyeliminować podobne zdarzenia, przeprowadził naradę z podległymi mu pracownikami administracyjnymi, w czasie której podkreślono konieczność dokładnego wykonywania zarządzeń sędziów i umieszczania na odpisach orzeczeń prawidłowych pouczeń.

Reasumując, stwierdzić należy, iż w niniejszej sprawie doszło do naruszenia przysługującego wnioskodawcy prawa, określonego w art. 7 § 3 k.k.w., poprzez nie pouczenie go o przysługującym prawie, terminie i sposobie wniesienia skargi na zarządzenie z dnia 08.11.2012 r. Jednocześnie jak wynika z informacji przekazanych przez Przewodniczącego podjęto stosowne działania, ażeby rozpoznać skargę ww. złożoną prawidłowo w terminie (mimo braku pouczenia).

RPO-523980-II/06

Do Rzecznika wpłynęła skarga Pana Tomasza K. z dnia 20.12.2012 r. przebywającego w Zakładzie Karnym w Cz. W piśmie zainteresowany podnosił kilka zarzutów, w tym zarzut konieczności odbywania rozmów telefonicznych w obecności innych skazanych. Wszystkie zarzuty były weryfikowane przez Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w K.

W odpowiedzi z dnia 20.12.2011 r. Służba Więzienna przedłożyła następujące wyjaśnienia w tej mierze, cyt. „osadzeni odbywający karę pozbawienia wolności w pawilonie mieszkalnym „A” korzystają z samoinkasującego aparatu telefonicznego zgodnie z obowiązującym w Zakładzie Karnym w Cz. porządkiem wewnętrznym oraz harmonogramem rozmów telefonicznych. Osadzeni do pomieszczenia, w którym znajduje się aparat telefoniczny doprowadzani są „celami” według określonej kolejności. Istnieje zatem możliwość, że współosadzeni z celi słyszą rozmowę innego współosadzonego. Zauważyć jednak należy, że w przypadku gdyby któryś ze skazanych zgłosił przełożonemu chęć przeprowadzenia rozmowy telefonicznej bez obecności współosadzonych, to prośba taka zostałaby spełniona i osadzony miałby możliwość przeprowadzenia rozmowy telefonicznej bez obecności pozostałych skazanych”.

Ze stanowiskiem Służby Więziennej dotyczącym korzystania z aparatu telefonicznego nie można się zgodzić, bowiem skazany ma prawo do korzystania z aparatu telefonicznego w sposób, który zapewnia zachowanie w tajemnicy treści jego rozmowy z osobami, do których wykonuje połączenie telefoniczne. Prawo do zachowania w tajemnicy treści rozmów telefonicznych wynika z prawa do prywatności, które nie może być bez podstawy prawnej ograniczane. Artykuł 4 § 2 k.k.w. stanowi, że skazany zachowuje prawa i wolności obywatelskie. Ich ograniczenie może wynikać jedynie z ustawy i przepisów wydanych na jej podstawie oraz z prawomocnego orzeczenia. W kwestii zachowania w tajemnicy treści rozmów telefonicznych istnieją przepisy, które tę tajemnicę ograniczają, jednakże uprawnienia w tej mierze przysługują jedynie Służbie Więziennej na podstawie art. 90 pkt 9 k.k.w.

W ocenie Rzecznika, Służba Więzienna nie może zatem stwarzać warunków, w których rozmowom osadzonego, mogą przysłuchiwać się inni osadzeni, tylko dlatego, że taki sposób doprowadzania to telefonu, tj. „celami” przyjęto jako regułę organizacyjną, a wyjątkiem od niej miałyby być prośba osadzonego o zapewnienie rozmowy telefonicznej bez obecności współosadzonych. Reasumując, zarzut skazanego dotyczący organizacji korzystania z aparatu telefonicznego nie gwarantujący prawa do zachowania w tajemnicy treści tej rozmowy uznano za

uzasadniony. Jednocześnie zwrócono się do Dyrektora o wyeliminowanie sytuacji związanych z organizacją rozmów telefonicznych skazanych, w których dochodzi do ww. naruszenia prawa do prywatności.

RPO-664780-II/11

Do Rzecznika zwrócił się Pan Mariusz C. skarżąc się na konieczność oddawania próbki moczu w obecności i cyt. „na oczach” funkcjonariuszy Służby Więziennej oraz rozebranie się do naga w tym celu. Skarżący informował, iż została mu wymierzona kara dyscyplinarna, gdy nie był w stanie oddać próbki w takich warunkach. Ponadto skazany wskazywał, iż nie zrealizowano jego prośby o badanie krwi na zawartość środków odurzających.

O zbadanie podniesionego zarzutu zwrócono się w trybie nadzoru do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w P. W przesłanych do Rzecznika wyjaśnieniach Dyrektor wskazał, iż w związku z uzyskanymi w dniu 21.12.2010 r. informacjami, iż osadzeni z celi 6 i 8 oddziału I pawilonu E mogli zażyć środki odurzające, postanowiono przeprowadzić badanie polegające na oznaczeniu zawartości ewentualnych środków odurzających w organizmie za pomocą testów, a następnie przekazanie próbki moczu do laboratorium analiz medycznych, w celu badania ilościowego.

Jak wskazał Dyrektor skazanemu wydano pojemnik do moczu i wskazano pomieszczenie wyposażone w toaletę. Wówczas – wg Służby Więziennej – skazany miał oznajmić, iż w obecności funkcjonariuszy nie może oddać moczu, gdyż jest to dla niego krępujące. W związku z powyższym został poinformowany o obowiązku zgłoszenia się nie później niż 3 godziny od pierwszego badania do ponownego badania. Jak podnosi Służba Więzienna wstępnie skazany zgodził się na powyższe, jednak w trakcie powrotu do celi mieszkalnej zmienił zdanie i stwierdził, że odmawia ponownego badania moczu - wypełnił stosowne oświadczenie. W związku z powyższym został ukarany dyscyplinarnie.

Odnośnie zarzutu odmowy pobrania krwi w celu potwierdzenia obecności w organizmie środków odurzających i lekceważenia próśb skazanego w tym zakresie, Służba Więzienna wyjaśnia, że w trakcie konsultacji psychologicznych przeprowadzonych w dniu 21.12.2010 r. i w dniu 22.12.2010 r. skazany próśb takich nie zgłaszał. W dniu 22.12.2010 r. w trakcie rozmowy z wychowawcą oddziału oraz w dniu 28.12.2010 r. podczas opiniowania wniosku o wymierzenie kary dyscyplinarnej przez wychowawcę oddziału oraz jego rozpatrywania przez kierującego oddziałem penitencjarnym również skazany miał próśb takich nie zgłaszać.

Ustalono również, iż do oddania moczu wyznaczono kącik sanitarny w pomieszczeniu 59 Pawilonu E (kącik zabudowany, zamknięty) by skazany tam mógł oddać mocz do wydanego pojemnika. Dyrektor informuje, iż skazany udał się do w/w kącika sanitarnego w odzieży, gdzie mógł w sposób nieskrępowany oddać mocz. Stanowczo zaprzecza Dyrektor, ażeby miała miejsce sytuacja polegająca na zmuszaniu skazanego do oddania próbki moczu w obecności i „na oczach” funkcjonariuszy

Służby Więziennej oraz by wymagano od niego, aby zrobił to będąc rozebrany do naga.

W wyniku dalszym działań ustalono, że zleceniodawcą badania na obecność środków narkotycznych skazanego był funkcjonariusz kierujący oddziałem penitencjarnym IV w Zakładzie Karnym w W.

W tej sytuacji Rzecznik zakwestionował zasadność przeprowadzenia badania przyjmując, że w Kodeksie karnym wykonawczym brak jest jednoznacznej podstawy prawnej do żądania od skazanych poddania się badaniom na obecność środków odurzających lub substancji psychotropowych (od dnia 1.1.2012 r. podstawę prawną tego typu badań stanowi art. 116b k.k.w.). Rzecznik przyjął do wiadomości interpretację zaprezentowaną przez Centralny Zarząd Służby Więziennej, w której stwierdzono że cyt. „z obowiązującego stanu prawnego nie można wyinterpretować normy prawnej, która nakazywałaby osobie pozbawionej wolności poddać się przedmiotowemu badaniu tylko ze względu na zapewnienie bezpieczeństwa i porządku w jednostce penitencjarnej i w sytuacji, gdy badanie to nie jest zlecane przez lekarza więziennego”. Wg stanowiska Centralnego Zarządu Służby Więziennej badanie na obecność środków odurzających lub substancji psychotropowych przed wskazaną zmianą przepisów (tj. przed 01.01.2012 r.) mógł zlecić lekarz więzienny.

W niniejszej sprawie po interwencji Rzecznika Centralny Zarząd Służby Więziennej przyznał, iż cyt. „z całą stanowczością stwierdzić należy, że brak zgody pana Mariusza C. na wykonanie badania moczu nie mógł być podstawą do zastosowania wobec niego sankcji dyscyplinarnych”.

Mając na uwadze powyższe, zwrócono się do Dyrektora o zastosowanie art. 78 § 2 k.k.w. i uchylenie decyzji o wymierzeniu skazanemu kary dyscyplinarnej za odmowę poddania się badaniu na obecność środków odurzających. Pismem z dnia 24.02.2012 r. Dyrektor poinformował, iż ww. decyzję uchylił i przesłał ją do Aresztu Śledczego w P., gdzie obecnie przebywa skazany celem zapoznania go z tą decyzją i dołączenia do jego akt osobowych.

Jednocześnie Rzecznik przyjął, iż nie możliwe jest ustalenie w jaki sposób przebiegało badanie na obecność środków odurzających do momentu kiedy skazany odmówił badania, ze względu na zupełnie odmienne i przeciwstawne stanowiska skazanego i Służby Więziennej oraz brak obiektywnych nośników informacji w tej sprawie.

RPO-587795-II/12

Do Rzecznika zwrócił się ze skargą Pan Norbert G., który obecnie jest osadzony w Areszcie Śledczym w B. W swoim wniosku podnosił on m. in., że podczas pobytu w Zakładzie Karnym w K. osadzony był w celach, w których kącik sanitarny nie był w pełni zabudowany. Rzecznik zwrócił się do właściwego Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej o zbadanie sprawy. Z przesłanych Rzecznikowi ustaleń wynikało, że kąciki sanitarne, o których napisał Pan Norbert G., są zabudowane parawanem wykonanym ze stelażu z kątownika metalowego, wypełnionym płytą pilśniową.

Między sufitem a zabudową występuje prześwit około 90 cm. Wejście do kącików przesłania zasłonka materiałowa.

Żeby zapewnić osadzonemu właściwe warunki bytowe oraz zrealizować zapisy zawarte w Kodeksie karnym wykonawczym, kąciki sanitarne w celach mieszkalnych powinny posiadać pełną zabudowę, drzwi wejściowe, wentylację grawitacyjną oraz niezależne oświetlenie. W związku z tym, że poczynione ustalenia potwierdziły zarzuty zawarte w skardze Pana Norberta G. - kąciki sanitarne nie zapewniają osadzonemu intymności podczas załatwiania potrzeb fizjologicznych - Rzecznik uznał w tym zakresie skargę Pana Norberta G. za zasadną, pomimo odmiennego stanowiska prezentowanego przez Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w O.

O swoim stanowisku Rzecznik poinformował wnioskodawcę oraz Dyrektora Okręgowego w O.

RPO-518993-II/05

Do Rzecznika zwrócił się ze skargą Pan Rafał C., który jest osadzony w Areszcie Śledczym w B. W swoim wniosku podnosił on m. in., że podczas pobytu w tym areszcie osadzony był w celach, w których kącik sanitarny nie był w pełni zabudowany. Rzecznik zwrócił się z prośbą do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w B. o zbadanie sprawy oraz do Dyrektora Aresztu Śledczego w B. o przesłanie dodatkowych wyjaśnień w tej sprawie. Z przesłanych Rzecznikowi ustaleń wynikało, że kąciki sanitarne, o których napisał Pan Rafał C., są zabudowane do wysokości około 2 m pomiędzy sufitem a zabudową występuje prześwit. Wejście do kącików zasłonięte jest kotarą z nieprzejrystego materiału.

Żeby zapewnić osadzonemu właściwe warunki bytowe oraz zrealizować zapisy zawarte w Kodeksie karnym wykonawczym, kąciki sanitarne w celach mieszkalnych powinny posiadać pełną zabudowę, drzwi wejściowe, wentylację grawitacyjną oraz niezależne oświetlenie. W związku z tym, że poczynione ustalenia potwierdziły zarzuty zawarte w skardze Pana Rafała C. Rzecznik uznał skargę Pana Rafała C. za zasadną, pomimo odmiennego stanowiska prezentowanego przez Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w B.

Z przesłanych Rzecznikowi wyjaśnień wynikało, że tylko 3 cele mieszkalne w areszcie posiadają kąciki sanitarne, które odpowiadają właściwym standardom. W związku powyższym podjęto działania w Areszcie Śledczym w B. zmierzające do poprawy sytuacji w tym zakresie.

O swoim stanowisku Rzecznik poinformował wnioskodawcę oraz Dyrektora Okręgowego w B.

RPO-688750-II/11

Do Rzecznika skierował skargę Pan Marcin S., który żalił się na warunki odbywania kary pozbawienia wolności w Areszcie Śledczym w G. Wnioskodawca podniósł m.in. zarzut, dotyczący braku oświetlenia w porze nocnej w kąciku sanitarnym.

W przeprowadzonym przez Rzecznika postępowaniu wyjaśniającym powyższy zarzut znalazł potwierdzenie. Ustalono, że w w/w jednostce penitencjarnej w kąciku sanitarnym w celach, w których przebywał autor skargi, nie ma odrębnego oświetlenia, co powoduje, iż korzystanie z nich w porze nocnej jest utrudnione.

Zgodnie z art. 102 pkt 1 k.k.w. skazany ma prawo do odpowiednich ze względu na zachowanie zdrowia warunków bytowych. W sytuacji, w której osadzeni nie mają możliwości korzystania z prawidłowo oświetlonego kącika sanitarnego w porze nocnej, przytoczony przepis jest naruszony. Brak wyposażenia kącika w oświetlenie w porze nocnej naraża osadzonych nie tylko na dyskomfort w czasie załatwiania potrzeb fizjologicznych, lecz także na niebezpieczeństwo doznania urazu. Trudno więc uznać, iż skazani są wówczas traktowani w sposób humanitarny.

Rzecznik przedstawił powyższą konkluzję Dyrektorowi Generalnemu Służby Więziennej, który w odpowiedzi poinformował, że zgodnie z „Wytycznymi programowo-funkcjonalnymi” kąciki sanitarne winny posiadać odrębne punkty świetlne z możliwością wyłączenia ich z celi mieszkalnej.

Mając powyższe na uwadze, skargę w tej części uznano za zasadną.

RPO-697641-II/12

Do Rzecznika skierował skargę Pan Tomasz S., który żalił się na warunki udzielania mu widzeń w Areszcie Śledczym w B. z najbliższą rodziną: żoną i trzyletnim synem. Podnosił, że widzenia odbywają się w boksach, w których znajdują się przegrody oddzielające odwiedzających od skazanego.

Przeprowadzone postępowanie wyjaśniające potwierdziło zarzut wnioskodawcy. Ustalono, że pomiędzy osobą odwiedzającą a osadzonym znajduje się ścianka murowana zakończona blatem. Pomiedzy blatem a przegrodą w postaci kraty jest wolna przestrzeń wynosząca ok. 30 cm., przez którą skazany i odwiedzający może podać sobie dłonie.

Przepis art. 105a § 5 Kodeksu karnego wykonawczego stanowi, że widzenia skazanych odbywają się pod nadzorem funkcjonariusza, w sposób umożliwiający bezpośredni kontakt skazanego z osobą odwiedzającą, przy oddzielnym stoliku. Mając na względzie poczynione ustalenia Rzecznik uważa, że sposób udzielania widzeń w Areszcie Śledczym w B. jest niezgodny z treścią przywołanego przepisu, bowiem kontakt pomiędzy osobami odbywającymi widzenie w ten sposób nie nosi cech „bezpośredniego”. W opinii Rzecznika udzielanie widzeń w taki sposób stanowi nadmierną i nieuzasadnioną dolegliwość i w związku z tym jest też sprzeczne z art. 4 § 2 k.k.w. Stanowisko Rzecznika w tej sprawie podzielił Minister Sprawiedliwości.

Należy również zauważyć, iż wnioskodawca odbywał spotkania z małoletnim dzieckiem. Dziecko ma prawo do utrzymywania regularnych stosunków osobistych i bezpośrednich z obojgiem rodziców, z wyjątkiem przypadków, gdy jest to sprzeczne z najlepiej pojętym interesem dziecka (art. 9 ust. 3 Konwencji o prawach dziecka). Władze więzienne winny więc pomagać skazanemu w utrzymywaniu kontaktów z dziećmi, w myśl art. 87a k.k.w, który stanowi, że wykonując karę wobec skazanych sprawujących stałą pieczę nad dzieckiem do lat 15, uwzględnia się w

szczególności potrzebę inicjowania, podtrzymywania i zacieśniania ich więzi uczuciowej z dziećmi. W przypadku dzieci małych – których prawa wymagają ochrony ponadstandardowej – widzenia często są jedyną formą kontaktów z rodzicem pozbawionym wolności.

W Areszcie Śledczym w B. pod koniec 2011 r. podjęto decyzję o stopniowym usuwaniu przegród w sali widzeń. Obecnie usunięto jedną przegrodę, natomiast siedem boksów jeszcze pozostało. Administracja więzienna w dalszym ciągu czyni przygotowania organizacyjne oraz gromadzi środki finansowe zmierzające do usunięcia przedmiotowych przegród.

RPO-679922-II/11

Do Rzecznika skierował skargę Pan Artur W., w której podniósł zarzut, dotyczący uregulowań w Porządku wewnętrznym Zakładu Karnego w S. w zakresie obowiązującej odzieży w trakcie korzystania ze spaceru. Skazany wskazał, iż osadzeni, korzystając z uprawnienia, o którym mowa, w okresie letnim, muszą być ubrani w odzież skarbową, tj. długie spodnie i zakryte obuwie.

W wyniku przeprowadzonych przez Rzecznika czynności ustalono, że Porządek wewnętrzny Zakładu Karnego w S. przewidywał, że „osadzeni odbywają spacer w kompletnej odzieży skarbowej stosownej do pory roku. W okresie letnim dopuszcza się odbywanie spaceru przez osadzonych ubranych w spodnie i obuwie”. Rzecznik nie znajduje uzasadnienia dla wymogu odbywania w okresie letnim spaceru przez osadzonych w długich spodniach.

Zgodnie z art. 102 pkt 1 k.k.w. skazany ma prawo do odpowiedniej ze względu na zachowanie zdrowia odzieży, a w myśl art. 111 § 1 k.k.w. otrzymuje do użytku, z zakładu karnego, odpowiednią do pory roku odzież, bieliznę i obuwie, o ile nie korzysta z własnych. Przepis § 4 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2003 r. w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych również stanowi, że osoba osadzona nosi odzież i bieliznę odpowiednią do pory roku.

Dyrektor Generalny Służby Więziennej w odpowiedzi skierowanej do Rzecznika w dniu 15 września 2010 r. wskazał, że osobie osadzonej (mężczyźnie) na okres letni wydawane są m.in. koszulka gimnastyczna i spodenki gimnastyczne. Odzież ta powinna więc mieć charakter odzieży wierzchniej i być odpowiednia do pory roku.

Mając na uwadze przywołane przepisy, charakter uprawnienia określonego w art. 112 k.k.w. oraz zasady wykonywania kary pozbawienia wolności (art. 4 § 1 k.k.w.), Rzecznik wystąpił do Centralnego Zarządu Służby Więziennej, wskazując na potrzebę dokonania zmiany cytowanego wyżej zapisu Porządku wewnętrznego Zakładu Karnego w S., w ten sposób, by osadzeni w czasie spaceru mogli korzystać z odzieży i obuwia odpowiednich do charakteru zajęć i pory roku.

Centralny Zarząd Służby Więziennej uznał za słuszną opinię Rzecznika, dotyczącą konieczności zmiany przepisów Porządku wewnętrznego Zakładu Karnego w omawianym zakresie. W/w organ więziennictwa poinformował, że zmiana ta nastąpiła z dniem 1 marca 2012 r.

Mając powyższe na uwadze, skargę uznano za uzasadnioną.

RPO-687901-II/11

Do Rzecznika wpłynęła skarga Pana Ryszarda G. Wnioskodawca podniósł m.in. zarzut braku głośnika w celi mieszkalnej w Areszcie Śledczym w O.

Na podstawie art. 12 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jednolity Dz. U. z 2001 r. Nr 17, poz. 147, z późn. zm.), zwrócono się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w O.

Po przeanalizowaniu niniejszej sprawy, Rzecznik uznał, iż zagwarantowane w art. 102 pkt 6 k.k.w. prawo skazanego do korzystania z urządzeń i zajęć kulturalno – oświatowych, do których zaliczyć należy także programy nadawane przez radiowęzeł, -zostało naruszone. Warto w tym miejscu podkreślić, iż § 20 ust. 3 zarządzenia nr 2/04 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 24 lutego 2004 r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia organizacji pracy penitencjarnej oraz zakresów czynności funkcjonariuszy i pracowników działów penitencjarnych i terapeutycznych, wyraźnie wskazuje, że dział kwatermistrzowski wyposaża cele mieszkalne w głośniki oraz prowadzi ewidencję stanu głośników w jednostce.

Przeprowadzone postępowanie wyjaśniające wykazało, iż cela nr 140 nie posiadała sprawnego głośnika od dnia 17 października 2011 r. do dnia 25 stycznia 2012 r. Mając powyższe na uwadze, Rzecznik Praw Obywatelskich uznał w tej części skargę za zasadną.

RPO-695575-II/12

Do Rzecznika skierował skargę Pan Arkadiusz H. przebywający w Zakładzie Karnym w Sz., podniósł m.in. zarzuty dotyczące warunków odbywania kary pozbawienia wolności tj. niepełnej zabudowy kącika sanitarnego. Znalazły one potwierdzenie w toku rozpoznawania wniosku.

Jak ustalono, skarżący został umieszczony w celi dwuosobowej, w której kącik wydzielono kotarą z nieprześwitującego materiału. Problemy związane z niezapewnieniem intymności podczas korzystania z urządzeń sanitarnych przez osadzonych każdorazowo są przedmiotem zainteresowania Rzecznika w trakcie rozpoznawania wniosków osób pozbawionych wolności, jak również podczas wizytacji jednostek penitencjarnych przez jego przedstawicieli.

Postulat zapewnienia określonych standardów w tym zakresie należy wywieść z zawartych w art. 4 § 1 Kodeksu karnego wykonawczego (Dz. U. z 1997 r. Nr 90, poz. 557 ze zm.) zasady wykonywania kary w sposób humanitarny, z poszanowaniem godności ludzkiej skazanego oraz zakazu poniżającego traktowania.

Również § 28 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności (Dz. U. z 2003 r. Nr 152, poz. 1493) stanowi, iż niezbędne urządzenia sanitarne sytuuje się w sposób zapewniający ich niekrepujące użytkowanie.

Centralny Zarząd Służby Więziennej, do którego zwracano się o stanowisko w analogicznych przypadkach wskazywał, iż brak zabudowy kąćków sanitarnych wynika z istniejącej sytuacji finansowej.

Trzeba zauważyć, iż - co podkreślał w swoich orzeczeniach Europejski Trybunał Praw Człowieka - ograniczona ilość środków finansowych nie może być uzasadnieniem dla umieszczania osób pozbawionych wolności w warunkach poniżającego czy innego nieludzkiego traktowania (por. wyrok z dnia 01.03.2007 r., skarga nr 72967/01).

Rzecznik konsekwentnie stoi na stanowisku, że urządzenia sanitarne w celach wieloosobowych powinny być wydzielone w sposób zapewniający intymność przy wykonywaniu czynności higienicznych i załatwianiu potrzeb fizjologicznych. Tym samym tylko pełna i trwała zabudowa kąćka sanitarnego, tj. od podłogi do sufitu z zapewnieniem niezbędnej wentylacji grawitacyjnej, oddzielnej dla węzła sanitarnego i celi, daje gwarancję niekrępującego użytkowania urządzeń sanitarnych i jest zgodna z ideą humanitarnego wykonania kary.

Ponadto, mając na uwadze orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka zaznaczyć należy, że korzystanie z otwartego kąćka sanitarnego w sytuacji, gdy w celi przebywa więcej niż jeden osadzony, zostało uznane za poniżające traktowanie (por. wyrok z dnia 19 kwietnia 2001 r., skarga nr 28524/95). Potrzebę respektowania prywatności osadzonych podczas korzystania z kąćka sanitarnego podnosi również w swoich zaleceniach Rec(2006)2 Komitet Ministrów do państw członkowskich Rady Europy w sprawie Europejskich Reguł Więziennych.

Dlatego też skargę, w tych aspektach, uznano za zasadną.

RPO-684985-II/11

Do Rzecznika wpłynęła skarga Pana Mirosława L., przebywającego w Areszcie Śledczym w W. W piśmie tym osadzony podniósł m.in. zarzut dotyczący niezabudowanego kąćka sanitarnego, w celi mieszkalnej, w której przebywał.

Na podstawie art. 12 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jednolity Dz. U. z 2001 r. Nr 17, poz. 147, z późn. zm.), zwrócono się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w W. o zbadanie zasadności wspomnianego zarzutu, jak również poinformowanie Rzecznika o wynikach dokonanych ustaleń.

Przeprowadzone w sprawie postępowanie wyjaśniające wykazało, iż osadzony przebywał w celi mieszkalnej, w której kąćek sanitarny był oddzielony od pozostałej części celi - z wejściem wyposażonym w nieprzezroczystą zasłonkę z tworzywa sztucznego.

Biorąc pod uwagę powyższy stan faktyczny, jak również stanowisko Rzecznika przedstawione w wystąpieniu generalnym z dnia 17 marca 2011 r. w sprawie braku właściwej zabudowy kąćków sanitarnych w jednostkach penitencjarnych (RPO – 658709-II/10), skarga Pana Mirosława L. w części dotyczącej zarzutu przebywania w celi mieszkalnej z niezabudowanym kąćkiem sanitarnym została uznana za zasadną.

RPO-663683-II/10

Do Rzecznika zwrócił się ze skargą Pan Mirosław Sz. Skazany, podniósł m.in. zarzut braku odbiornika TV w świetlicy. Znalazł on potwierdzenie w toku rozpoznawania wniosku. Normy wyposażenia w sprzęt kwaterunkowy świetlicy dla osób osadzonych (tabela Nr 11 załącznika Nr 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2003 r. w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych Dz. U. Nr 186, poz. 1820) stanowią jednoznacznie, iż na wyposażeniu świetlicy winien znajdować się telewizor. Przepisy nie przewidują wyłączeń w odniesieniu do odbywania kary pozbawienia wolności w zakładzie karnym typu półotwartego oraz w sytuacji wyposażenia cel mieszkalnych w sprzęt RTV.

Dlatego też skargę, w tym aspekcie, uznano za zasadną. Wystąpiono do Dyrektora Zakładu Karnego w Cz. o dostosowanie świetlicy do stanu zgodnego z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości.

RPO-677374-II/11

Do Rzecznika zwrócił się ze skargą Pan Dariusz S. Skazany, podniósł m.in. zarzut niewłaściwej opieki zdrowotnej w Zakładzie Karnym w P.

Znalazł on potwierdzenie w toku rozpoznawania wniosku. Z zebranego materiału źródłowego wynika, iż wnioskodawca oczekiwał na przyjęcie do lekarza podstawowej opieki zdrowotnej od dnia 27 czerwca do dnia 19 lipca 2011 r. 21-dniowy okres oczekiwania na lekarza, w przypadku osoby o takim stanie zdrowia i niepełnosprawności jak skarżący, uznać należy jako zbyt długi.

Dlatego też skargę uznano za zasadną. Stanowisko to podzielił Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w Ł.

RPO-683485-II/11

Do Rzecznika wpłynęła skarga Pana Wojciecha W., przebywającego w Zakładzie Karnym w G. Wnioskujący, żalił się m.in. na utrudniony dostęp do wykonywania praktyk religijnych. Na podstawie art. 12 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jednolity Dz. U. z 2001 r. Nr 17, poz. 147, z późn. zm.), zwrócono się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w Sz.

Przeprowadzone w sprawie postępowanie wyjaśniające potwierdziło, iż osadzonemu odmówiono wydania nakrycia głowy oraz dywanika do modlitwy, ponieważ uznano, że nie są to przedmioty niezbędne do odprawiania modlitw. Mając to na uwadze, zwrócono się do Muzułmańskiego Związku Religijnego RP z prośbą o udzielenie szerszych informacji w tym zakresie.

Z otrzymanych wyjaśnień wynika, że jedna ze szkół muzułmańskich wymaga nakrycia głowy i dywanika do modlitwy, natomiast inne do tego zachęcają. Niemniej jednak, zdaniem przewodniczącego Najwyższego Kolegium Muzułmańskiego Związku Religijnego w RP niektóre rzeczy dotyczące modlitwy zostały uznane za jej

nierozłączny fundament, tj. dywanik do modlitwy, gdyż chodzi przede wszystkim o czystość miejsca, jak i wykonanie pokłonu podczas modlitwy.

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik uznał w tej części skargę za zasadną.

RPO-691786-II/11

Do Rzecznika zwrócił się Pan Piotr M., przebywający w Areszcie Śledczym w W.-S. Żalił się on, że odmówiono mu wpisania członka rodziny na listę osób uprawnionych do widzeń.

Zgodnie z art. 102 pkt 2 Kodeksu karnego wykonawczego skazany ma prawo do utrzymywania więzi z rodziną i innymi osobami bliskimi, zaś art. 105 § 1 k.k.w. wskazuje, iż skazanemu należy umożliwiać utrzymywanie tych więzi poprzez m. in. widzenia. Z widzeń z członkami rodziny lub innymi osobami bliskimi skazany korzysta bez potrzeby uzyskiwania na to zgody dyrektora, pozostałe osoby muszą natomiast otrzymać zezwolenie dyrektora jednostki (art. 105a § 4 k.k.w.).

Na prośbę Rzecznika skarga skazanego została zbadana przez Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w W. Poczynione ustalenia potwierdziły, że administracja jednostki odmówiła wpisania wuja skazanego na listę osób uprawnionych do widzeń, a za przyczynę odmowy wskazano fakt uprzedniego przebywania przez niego w izolacji więziennej.

W odpowiedzi udzielonej Rzecznikowi po zbadaniu sprawy Dyrektor Okręgowy podkreślił, że korzystanie z widzeń z rodziną jest prawem skazanego i służy podtrzymywaniu kontaktów z bliskimi. Nawet kontakty z członkami rodziny ocenianymi negatywnie ze społecznego punktu widzenia, odgrywają względem skazanego pozytywną rolę, służąc zaspokajaniu jego potrzeb psychicznych. W badanej sprawie wuj, jako członek rodziny skazanego, miał prawo do widzeń z nim, fakt uprzedniego przebywania przez niego w warunkach izolacji penitencjarnej nie miał w tym przypadku znaczenia. W świetle obowiązujących przepisów administracja jednostki nie była zatem uprawniona do odmowy wpisania go na listę odwiedzających.

Dyrektor Aresztu Śledczego w W.-S. został powiadomiony o zajętym w sprawie stanowisku.

RPO-678510-II/09

Do Rzecznika zwrócił się Pan Grzegorz P. oraz inni skazani, którzy żalili się, że administracja Aresztu Śledczego w Ł ogranicza osadzonym możliwość dokonywania zakupów w kantynie w ramach wypiski.

Na prośbę Rzecznika skarga została zbadana przez Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w Ł., który nie stwierdził nieprawidłowości w działaniach administracji w tym zakresie.

Z informacji udzielonych przez Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w Ł., który na prośbę Rzecznika zbadał skargę, wynika, że w Porządku wewnętrznym Aresztu Śledczego w Ł. znajduje się następujący zapis: „Osadzony poza przedmiotami skarbowymi wydanymi mu do użytkowania może posiadać w celi: a/ artykuły żywnościowe nadające się do spożycia (w okresie przydatności do spożycia)

zakupione jednorazowo w kantynie w ilości do 9 kg brutto”. Treść tego przepisu jednoznacznie wskazuje, że istotnie w Areszcie Śledczym w Ł. obowiązuje wagowe ograniczenie dokonywania zakupów w kantynie przez osadzonych. Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w Ł. wyjaśnił, że wprowadzenie takich uregulowań miało na celu ograniczenie ilości przedmiotów gromadzonych w celi mieszkalnej. Ich nadmiar utrudnia bowiem wykonywanie obowiązków przez służbę ochronną, może również powodować zagrożenie zdrowotne.

Zgodnie z przepisem art. 113a § 1 Kodeksu karnego wykonawczego skazany ma prawo co najmniej trzy razy w miesiącu dokonywać zakupów artykułów żywnościowych i wyrobów tytoniowych oraz innych artykułów dopuszczonych do sprzedaży w zakładzie karnym, za środki pieniężne pozostające do jego dyspozycji w depozycie. Przepisy wykonawcze uprawniają dyrektora jednostki penitencjarnej do określenia w Porządku wewnętrznym jednostki częstotliwości, terminów, miejsca i sposobu dokonywania zakupów artykułów żywnościowych i wyrobów tytoniowych oraz przedmiotów dopuszczonych do sprzedaży w zakładzie (§§ 14 ust. 2 pkt 12 regulaminów organizacyjno-porządkowych wykonywania kary pozbawienia wolności i tymczasowego aresztowania).

Z powołanych przepisów nie można natomiast wywieść uprawnień dyrektora do wprowadzenia w Porządku wewnętrznym jednostki ograniczeń ilościowych lub jakościowych zakupów dokonywanych przez osadzonych. Mając na względzie powyższe Rzecznik uznał, że przepis VII ust. 2 pkt a Porządku wewnętrznego Aresztu Śledczego w Ł. zawiera uregulowania niezgodne z przepisami wyższej rangi. Centralny Zarząd Służby Więziennej, do którego Rzecznik zwrócił się w tej sprawie, podzielił to stanowisko i powiadomił, że zostaną podjęte działania w celu wprowadzenia zmian kwestionowanych zapisów Porządku wewnętrznego Aresztu Śledczego w Ł.

RPO-682746-II/11

Do Rzecznika zwrócił się osadzony, przebywający w Areszcie Śledczym w Ł. Skarżył się on, że Dyrektor Aresztu wyraził zgodę na dostarczenie mu do jednostki penitencjarnej maszynki do golenia włosów (zwracał się z prośbą o jej otrzymanie ze względu na fakt, iż jest chory na żółtaczkę), po czym uniemożliwiono mu zabranie tej maszynki do celi mieszkalnej.

W sprawie tej Rzecznik prowadził korespondencję z właściwym Dyrektorem Okręgowym Służby Więziennej, a następnie z Centralnym Zarządem Służby Więziennej. Mimo, że wyrażenie zgody na otrzymanie indywidualnej maszynki do golenia włosów należy do uznaniowych decyzji Dyrektora jednostki penitencjarnej, wątpliwości Rzecznika wzbudził jednak przyjęty sposób postępowania. Rzecznik respektuje uznaniowość decyzji Dyrektora Aresztu w tym przedmiocie, jednakże niewłaściwe wydaje się cofanie uprzednio wydanych zezwoleń, które wiązały się z narażeniem osadzonego na dodatkowe koszty, zwłaszcza gdy nie ustały przesłanki wydania takiego zezwolenia.

W konsekwencji, Centralny Zarząd Służby Więziennej uznał uwagi Rzecznika za właściwe, wskazując, że nieprawidłowa była decyzja zezwalająca pierwotnie na otrzymanie od rodziny maszynki do włosów, co skutkowało dalszym ciągiem zdarzeń, niekorzystnych dla osadzonego. Decyzja Dyrektora była oparta na niewłaściwych przesłankach. Usługi fryzjerskie muszą być bowiem wykonywane zgodnie z procedurami zapewniającymi ochronę przed zakażeniami i chorobami zakaźnymi, co w warunkach celi mieszkalnej jest niemożliwe.

W konsekwencji skarga osadzonego została uznana za zasadną. Centralny Zarząd Służby Więziennej wskazał zaś, że wobec okoliczności które miały miejsce, stosownym wydaje się przeproszenie skarżącego przez administrację jednostki penitencjarnej.

RPO-690276-II/11

Do Rzecznika zwrócił się skazany przebywający w Areszcie Śledczym w K. Skarżył się on, iż funkcjonariusze Służby Więziennej sporządzają wnioski o wymierzenie kar dyscyplinarnych za to, iż zapowiada napisanie skarg. Z prośbą o przesłanie wyjaśnień w tej sprawie oraz kopii wniosków o wymierzenie kar dyscyplinarnych, Rzecznik zwrócił się do właściwego Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej. Rzecznik podkreślił bezsprzeczne prawo każdej osoby pozbawionej wolności do składania skarg. Po pierwsze wynika to z treści art. 6 § 2 k.k.w., zgodnie z którym skazany może składać wnioski, skargi i prośby do organów wykonujących orzeczenie. Skazany, składając wniosek, skargę lub prośbę, jest obowiązany do uzasadnienia zawartych w niej żądań w stopniu umożliwiającym jej rozpoznanie, w szczególności do dołączenia odpowiednich dokumentów. Po drugie art. 102 pkt 10 k.k.w. stanowi, iż skazany ma prawo do składania wniosków, skarg i prośb organowi właściwemu do ich rozpatrzenia oraz przedstawiania ich, w nieobecności innych osób, administracji zakładu karnego, kierownikom jednostek organizacyjnych Służby Więziennej, sędziemu penitencjarnemu, prokuratorowi i Rzecznikowi Praw Obywatelskich.

Tymczasem we wszystkich wnioskach dyscyplinarnych w opisie przekroczenia skarżącego można znaleźć sformułowanie „straszył pisaniem skarg”. Rzecznik zwrócił uwagę, iż wypowiedzi osadzonego, że napisze skargę, nie można uznać za przekroczenie, gdyż każdy osadzony ma do tego prawo. Przepis art. 142 § 1 k.k.w. stanowi, iż skazany podlega odpowiedzialności dyscyplinarnej za zawinione naruszenie nakazów lub zakazów wynikających z ustawy, regulaminu lub innych przepisów wydanych na jej podstawie albo ustalonego w zakładzie karnym lub miejscu pracy porządku, zwane dalej "przekroczeniem". Mimo, że Kodeks karny wykonawczy nie definiuje poszczególnych przekroczeń, zapewne nie można do nich zaliczyć zapowiedzi napisania skargi, gdyż jest to prawo skazanego.

W związku z tym, Rzecznik uznał skargę osadzonego za zasadną.

Jednocześnie Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej uznał racje Rzecznika i podjął działania celem zapobieżenia podobnym sytuacjom w przyszłości. Do podległych jednostek penitencjarnych zostało przesłane pismo, zwracające uwagę, iż zgłoszenie

przez osadzonego, że napisze skargę nie może być podstawą sporządzenia wniosku o wymierzenie kary dyscyplinarnej. W stosunku do skarżącego Dyrektor Aresztu Śledczego w K. podejmie zaś stosowne działania, mające na celu uchylenie bądź zmianę wymierzonej mu kary dyscyplinarnej.

RPO-552610-II/07

Do Rzecznika skierował skargę Pan Dominik S., który żalił się na warunki odbywania kary pozbawienia wolności w Areszcie Śledczym w K. Wnioskodawca podniósł m.in. zarzut, dotyczący braku oświetlenia w porze nocnej w kąciku sanitarnym.

W przeprowadzonym przez Rzecznika postępowaniu wyjaśniającym powyższy zarzut znalazł potwierdzenie. Ustalono, że w Areszcie Śledczym w K. kącik sanitarny w celi, w której przebywał wnioskodawca, nie był wyposażony w odrębne oświetlenie, co powodowało, iż w porze nocnej korzystanie z niego było utrudnione. W myśl obowiązujących w Służbie Więziennej wytycznych, zawartych w dokumencie "Wytyczne programowo-funkcjonalne oraz wymagania techniczne i ochronne dla pawilonów zakwaterowania osadzonych", kąciki sanitarne w celach mieszkalnych powinny posiadać punkty świetlne z możliwością wyłączenia ich z celi mieszkalnej i nie przewiduje się wyłączenia w nich w ciągu doby punktów oświetleniowych.

Przepis art. 102 pkt 1 k.k.w. stanowi, iż „skazany ma prawo do odpowiednich ze względu na zachowanie zdrowia [...] warunków bytowych [...]”. W sytuacji, w której osadzeni nie mają możliwości korzystania z prawidłowo oświetlonego kącika sanitarnego w porze nocnej przytoczony przepis jest naruszony.

Mając powyższe na uwadze, skargę w tej części uznano za zasadną.

Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w K. poinformował Rzecznika, że w Areszcie Śledczym w K., mimo trudności ekonomicznych, są obecnie prowadzone remonty cel mieszkalnych i po zakończeniu naprawy sieci elektrycznej w kącikach sanitarnych będzie oddzielne oświetlenie.

RPO-698309-II/12

Do Rzecznika zwrócił się Pan Arkadiusz P., przebywający w Zakładzie Karnym w Cz. Żalił się on na warunki bytowe w oddziale mieszkalnym i celi mieszkalnej (zagrzybienie, wilgoć, niską temperaturę).

Ustalenia dokonane w toku postępowania wyjaśniającego wykazały, że w ostatnim czasie Zakład Karny w Cz. był dwukrotnie wizytowany przez Państwowego Inspektora Sanitarnego w Cz.: w lutym 2011 r. oraz lutym 2012 r. W wyniku pierwszej kontroli stwierdzono szereg nieprawidłowości w zakresie stanu sanitarno-technicznego jednostki, w tym w jednym z pawilonów, w którym przebywał osadzony, ujawniono m. in. zawilgocenia ścian, pęknięcia ścian i ubytki tynku na ścianach i sufitach, ubytki betonu w posadzkach, zniszczoną stolarkę okienną i drzwiową, brak wentylacji grawitacyjnej w niektórych celach, niewłaściwy stan sprzętu

kwaterunkowego. Administracja zakładu karnego została zobowiązana do usunięcia wskazanych nieprawidłowości w terminie do 31 marca 2013 r.

Kolejna kontrola miała miejsce w dniu 7 lutego 2012 r. Mimo wykonania części prac remontowo-modernizacyjnych w jednostce, stwierdzono, iż wskazany pawilon wymaga docieplenia oraz wymiany stolarki okiennej, stolarki drzwiowej, instalacji elektrycznej, sieci wodno-kanalizacyjnej i centralnego ogrzewania. Z uwagi na to, że wcześniej sformułowane zalecenia nie zostały jeszcze wykonane, a termin do ich wykonania nie upłynął, nie wydano innych zaleceń.

W oparciu o dokonane ustalenia skarga osadzonego, dotycząca warunków bytowych w oddziale, została uznana za zasadną.

RPO-674215-II/11

Skazany, przebywający w Zakładzie Karnym w G., podniósł zarzut bezpodstawnej odmowy wyrażenia zezwolenia na posiadanie w celi mieszkalnej dywanika niezbędnego do wykonywania praktyk religijnych (podaje się za muzułmanina). Twierdzenie skarżącego znalazło potwierdzenie w toku wyjaśniania sprawy. W toku badania innej sprawy – przedmiotowo tożsamej – uzyskano informację z Najwyższego Kolegium Muzułmańskiego Związku Religijnego w RP w sprawie niezbędności takiego dywanika do modlitw. Stanowisko to zostało przesłane Dyrektorowi Zakładu Karnego w G.

Z wyjaśnień nadesłanych przez zastępcę Dyrektora Zakładu Karnego w G. wynika, że dopiero po zapoznaniu się z przesłanym administracji stanowiskiem wyraził on skazanemu zgodę na posiadanie dywanika w celi mieszkalnej.

RPO-518611- II/05

Do Rzecznika zwrócił się Pan Sławomir B., który w swoich pismach przedstawił następujące zarzuty dotyczące stosowania względem niego środków przymusu bezpośredniego, cyt. „zabrano mnie na celę zabezpieczającą spięto w pasy byłem bity pałą po stopach przez funkcjonariuszy Służby Więziennej” (pismo z dnia 18.07.2011 r.), „[...] zostałem pobity po stopach przez funkcjonariuszy Służby Więziennej aby nie było śladów i spięcie mnie w pasy tak mocno że nie mogłem oddychać [...]” (pismo z dnia 19.07.2011 r.), „byłem też na celi zabezpieczającej bity po stopach pałą więzienną, a drugi funkcjonariusz trzymał mi głowę w nogach, potem spięto mnie w pasy na kilka godzin, bez posiłków tj. bez obiadu, kolacji i też śniadania” (pismo, które do Biura RPO wpłynęło w dniu 16.08.2011 r. - przesłane do Dyrektora Zakładu Karnego).

Przedmiotowe zarzuty były weryfikowane przez Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w G., który nie dopatrzył się żadnych nieprawidłowości w stosowaniu względem osadzonego środków przymusu bezpośredniego oraz Centralny Zarząd Służby Więziennej w W., który częściowo zgodził się z oceną Rzecznika. Zarzuty osadzonego poddano w analizie poprzez zapoznanie się z: zapisem monitoringu z celi zabezpieczającej, notatką służbowa dokumentującą zastosowanie środków przymusu

bezpośredniego z dnia 30.03.2011 r., raportami z przebiegu służby dowódcy zmiany, dokumentacją medyczną skazanego, aktami cz. B, zarządzeniem Dyrektora Zakładu Karnego w Sz. w sprawie Porządku wewnętrznego.

Z zebranych w sprawie materiałów wynika, że przyczyną zastosowania wobec niego środków przymusu bezpośredniego (siły fizycznej, celi zabezpieczającej, pasów obezwładniających wieloczęściowych) było groźne nieposłuszeństwo lub zakłócenie porządku mogące mieć wpływ na bezpieczeństwo.

Poniżej w punktach, przedstawione zostaną stwierdzone przez Rzecznika nieprawidłowości dotyczące stosowania wobec osadzonego środków przymusu bezpośredniego, jakie pojawiły się po zapoznaniu się z w/w materiałami.

Zebrany w sprawie materiał pozwala przede wszystkim stwierdzić, iż osadzony był traktowany przez funkcjonariuszy w sposób nieprawidłowy. W swoich wypowiedziach funkcjonariusze nie starali się go wyciszyć, ale ironizowali, kpili co mogło prowokować go do dalszej agresji. Tę ocenę uzasadniają następujące wypowiedzi: (osadzony w obecności funkcjonariuszy uderzał głową o łożo) „pomogło? no i co lepiej Ci teraz? co lepiej?” (godz. 22:44), czy kolejna: „jeszcze jakieś życzenia? coś jeszcze powiesz ciekawego?” (godz. 00:38).

Nieprawidłowe nastawienie funkcjonariuszy do stosowania środków przymusu bezpośredniego (pasów wieloczęściowych) ukazują również inne wypowiedzi, z których wynika, iż dalszym celem ich stosowania jest zadanie bólu lub odwet. W myśl art. 19 ust. 2 ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (Dz. U. Nr 79, poz. 523 ze zm.) środki przymusu bezpośredniego wymienione w ust. 1 (art. 19 ustawy) mogą być stosowane, jeżeli jest to konieczne [...] oraz stosownie do dyspozycji art. 21 ust. 1 ustawy stosowanie środków przymusu bezpośredniego, użycie broni palnej lub psa służbowego powinno być odpowiednie do stopnia zagrożenia, następować po uprzednim ostrzeżeniu o ich użyciu i w sposób wyrządzający możliwie najmniejszą szkodę osobie [...]. Tę ocenę uzasadniają następujące wypowiedzi: (gdy osadzony podaje, iż stosowanie pasów sprawia mu ból) „ma boleć” (ta odpowiedź pada dwukrotnie), „to jest po to żebyś nam stąd nie wyskoczył” (godz. 2:34), „bardzo dobrze że boli” „dociągnąć?” (kilkakrotnie – godz. 22.43), „mujesz swoje odsiedzieć” (godz. 8:15).

Zapis monitoringu potwierdza, iż posiłki osadzonemu nie zostały wydane. Z raportów przebiegu służby dowódcy zmiany wynika, iż wnioskodawcy wydano posiłki, a on odmawiał ich przyjęcia, jednak nie potwierdza tego zapis monitoringu, bowiem osadzonemu nie proponowano posiłków (kolacja – w dniu 30.03.2011 r., śniadanie i obiad – 31.04.2011 r.).

Przesłanki użycia środków przymusu bezpośredniego określono w art. 19 ust. 2 ustawy. Należy zauważyć, iż art. 19 ust. 5 ustawy i § 2 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 lipca 2010 r. w sprawie stosowania środków przymusu bezpośredniego oraz użycia broni palnej lub psa służbowego przez funkcjonariuszy Służby Więziennej dopuszczają możliwość stosowania kilku środków przymusu bezpośredniego jednocześnie, ale zaznaczają również, iż musi to być konieczne i uzasadnione potrzebą. Okoliczności zdarzenia wydają się wskazywać na potrzebę

stosowania wobec niego celi zabezpieczającej i być może również pasów obezwładniających wieloczęściowych. Przepis art. 21 ust. 1 ustawy stanowi, że stosowanie środków przymusu bezpośredniego powinno być odpowiednie do stopnia zagrożenia. W ocenie Rzecznika stosowanie pasów wieloczęściowych mogło być zakończone wcześniej i ewentualnie należało zastosować kask ochronny i kaftan bezpieczeństwa czy pas jednoczęściowy. Funkcjonariusze nie podjęli próby wypięcia osadzonego z pasów wieloczęściowych (choć osadzony wielokrotnie sygnalizuje ból związany z zastosowaniem pasów) sugerując, iż osadzony szarpie się i kręci.

Zapis monitoringu wskazuje, iż osadzony nie był wyprowadzany do toalety oraz, że nie umożliwiono mu załatwienia potrzeb fizjologicznych. Po zaprzestaniu stosowania środków przymusu bezpośredniego na pościeli znajduje się plama, która wskazuje, iż oddał on mocz na łóżko. Zapis monitoringu pozwala stwierdzić, że skazany na czas pobytu w celi zabezpieczającej otrzymał tylko odzież, natomiast nie wydano mu bielizny (tj. skarpet), o której mowa w § 9 ust. 3 rozporządzenia.

Z oceną Rzecznika, odnośnie stosowania wobec skazanego środków przymusu bezpośredniego, iż nie było zgodne z zasadą humanitarnego traktowania (art. 4 § 1 k.k.w.), na co wskazują wyliczone wyżej nieprawidłowości zgodził się Centralny Zarząd Służby Więziennej w W.

W związku z podejrzeniem popełnienia przestępstwa fałszowania dokumentacji (książka przebiegu służby dowódcy zmiany) w kwestii wydawania posiłków osadzonemu, zawiadomienie skierowano do właściwego organu ścigania.

RPO-699090-II/12

Do Rzecznika skierował skargę Pan Paweł K., w której podnosił, że administracja Zakładu Karnego w Z. nie zapewnia mu wyżywienia z uwzględnieniem wymogów religijnych i kulturowych, o czym stanowi art. 109 Kodeksu karnego wykonawczego.

Rzecznik zwrócił się o zbadanie zasadności przedstawionego przez wnioskodawcę zarzutu do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w L. Przeprowadzone postępowanie wyjaśniające pozwoliło uznać zarzut skazanego za uzasadniony. Z dokonanych czynności wynika, że Dyrektor Zakładu Karnego prośbę wnioskodawcy o przyznanie wyżywienia wegetariańskiego rozpatrzył odmownie z uwagi na brak uzasadnienia dla otrzymania takiego wyżywienia. Należy zauważyć, iż w myśl art. 109. § 1 Kodeksu karnego wykonawczego „skazany otrzymuje trzy razy dziennie posiłki, o odpowiedniej wartości odżywczej, w tym co najmniej jeden posiłek gorący, z uwzględnieniem zatrudnienia i wieku skazanego, a w miarę możliwości także wymogów religijnych i kulturowych oraz napój do zaspokajania pragnienia. Skazany, którego stan zdrowia tego wymaga, otrzymuje wyżywienie według wskazań lekarza”.

Zgodnie ze stanowiskiem Dyrektora Generalnego Służby Więziennej, odmowa wyrażenia zgody na przyznanie wyżywienia uwzględniającego wymogi religijne, kulturowe i światopoglądowe (w tym wyżywienia wegetariańskiego) może być spowodowana wyłącznie względami technicznymi i organizacyjnymi, które nie pozwalają na przygotowanie w/w posiłków. W trakcie postępowania wyjaśniającego

nie wykazano braku możliwości przygotowania takich posiłków w Zakładzie Karnym w Z., co więcej w jednostce tej posiłki wegetariańskie są wydawane osadzonemu, którzy złożyli prośby w przedmiotowym zakresie. Nie było więc żadnej obiektywnej przeszkody, by takiego wyżywienia nie zapewnić wnioskodawcy. Tym samym skarga Pana Pawła K. została uznana za zasadną.

RPO-659886-II/10

Do Rzecznika w dniu 21.11.2011 r. wpłynęła skarga Pana Dariusza Sz. przebywającego wówczas w Zakładzie Karnym w W. W przedmiotowej skardze osadzony podnosi kilka zarzutów, w tym zwracał uwagę, iż kącik sanitarny w celi mieszkalnej, w której przebywa jest pozbawiony oświetlenia w czasie wyłączeń prądu.

O zbadanie podniesionych w piśmie zarzutów Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w B.

W otrzymanych od Dyrektora wyjaśnieniach wskazano, iż cyt. „prąd w pawilonie A jest wyłączany zgodnie z harmonogramem wyłączania prądu. W pawilonie mieszkalnym A energia elektryczna jest wyłączana czasowo, w porze dziennej, w godzinach 7.30-9.30. W ocenie Służby Więziennej, niniejsze działanie nie powoduje utrudnień w korzystaniu przez osadzonych z urządzeń sanitarnych w kąciku, gdyż drzwi od pomieszczenia wyposażone są w standardowy świetlik (okienko)”.

Należy zauważyć, iż w myśl art. 102 pkt 1 Kodeksu karnego wykonawczego „skazany ma prawo do odpowiednich ze względu na zachowanie zdrowia [...] warunków bytowych [...]”. W sytuacji, w której osadzeni nie mają możliwości korzystania z prawidłowo oświetlonego kącika sanitarnego w czasie wyłączeń energii elektrycznej (w szczególności w porze nocnej) art. 102 pkt 1 k.k.w. jest naruszony. Również zgodnie z obowiązującymi w Służbie Więziennej wytycznymi zawartymi w dokumencie „Wytyczne programowo-funkcjonalne oraz wymagania techniczne i ochronne dla pawilonów zakwaterowania osadzonych”, kąciki sanitarne w celach mieszkalnych winny posiadać punkty świetlne z możliwością wyłączenia ich z celi mieszkalnej. Zasada ta znajduje również swe odzwierciedlenie w przepisach eksploatacyjnych, tj. zarządzeniu Nr 5/2004 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 1 lipca 2004 r. w sprawie ustalenia metod gospodarowania paliwami i energią w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej. Dokument ten nie przewiduje wyłączania w ciągu doby punktów oświetleniowych w kącikach sanitarnych.

Mając na uwadze poczynione ustalenia oraz obowiązujący stan prawny stwierdzono, iż zarzut osadzonego dotyczący braku oświetlenia kącika sanitarnego w czasie włączeń prądu w celach mieszkalnych jest zasadny i takie działanie narusza art. 102 pkt 1 k.k.w., natomiast pozostałe podniesione przez niego zarzuty oceniono jako niezasadne.

RPO-695990-II/12

Do Biura Rzecznika wpłynęła skarga 7 wychowanków Zakładu Poprawczego. Sformułowane przez wnioskodawców zarzuty dotyczyły niezapewnienia warunków

do utrzymania właściwej higieny osobistej, obowiązku wykonywania prac porządkowych, które przekraczają możliwości fizyczne nieletnich oraz stosowania przez personel nieuzasadnionych wychowawczo praktyk służących utrzymaniu nadmiernej dyscypliny. Przeprowadzone postępowanie wyjaśniające potwierdziło zasadność podnoszonych zarzutów.

Na podstawie zebranego w sprawie materiału ustalono, że w Zakładzie Poprawczym nieletniemu wydawano jedną parę bielizny (skarpety i slipy) na miesiąc. Ponadto, nieletni nie otrzymywali środków do prania bielizny za wyjątkiem wspólnego mydła.

W ocenie Rzecznika ilość otrzymywanej przez wychowanków bielizny osobistej była niewystarczająca. Rzecznik stoi na stanowisku, że każdy nieletni powinien otrzymać do użytku od placówki odpowiednią do pory roku odzież, bieliznę i obuwie, o ile nie korzysta z własnych. Ilość otrzymywanej bielizny powinna umożliwiać utrzymanie właściwej higieny osobistej, czyli minimum 2 pary. Wychowanek powinien również otrzymywać środki czystości, o czym stanowi § 57 ust 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich (Dz. U. z 2001 r. Nr 124, poz. 1359 ze zm.). Wydawanie wychowankom jedynie wspólnego mydła uznać należy za niewłaściwe. Przeprowadzone czynności wykazały, że wychowankowie Zakładu codziennie wykonywali prace porządkowe i społecznie użyteczne na rzecz Zakładu w wymiarze przekraczającym 30 godzin miesięcznie. Praca ta była wpisana w obowiązki nieletniego, który za godziny powyżej tej normy nie otrzymywał wynagrodzenia. Należy zauważyć, iż zgodnie z art. 95 § 2 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2010 r. Nr 33, poz. 178, t.j.), za prace porządkowe wykonywane na rzecz zakładu lub schroniska w wymiarze nieprzekraczającym 30 godzin miesięcznie wynagrodzenie nieletniemu nie przysługuje. Powyższe ustalenia wskazują, iż w tym zakresie doszło do naruszenia obowiązujących przepisów prawnych.

Ustalono również, że personel placówki stosował wobec wychowanków niewłaściwe praktyki, mające na celu dyscyplinowanie nieletnich. W ocenie Rzecznika były one nieuzasadnione wychowawczo oraz nadmiernie restrykcyjne.

Mając powyższe na uwadze skargę należało uznać za uzasadnioną. W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami Dyrektor Zakładu Poprawczego podjął działania naprawcze:

- 1/ od kwietnia 2012 r. nieletni otrzymują po dwie pary bielizny osobistej;
- 2/ zmniejszono ilość godzin prac porządkowych do 30 godzin w miesiącu;
- 3/ wyeliminowano z używania ręczne floterki. Placówka zakupiła urządzenie elektryczne do wykonywania prac porządkowych;
- 4/ zrezygnowano z punktowego systemu oceniania wychowanków na rzecz oceny opisowej w postaci informacji zwrotnej.

Ponadto, przedstawiciele Departamentu Wykonywania Orzeczeń i Probacji Ministerstwa Sprawiedliwości, po przeprowadzonej lustracji Zakładu Poprawczego,

wydali liczne zalecenia pokontrolne, m.in. wskazano na konieczność dostarczania nieletnim odpowiedniej ilości mydła i środków piorących.

RPO-679228-II/11

Skazany, przebywający w Areszcie Śledczym w H., podniósł zarzut zajęcia przez komornika zdeponowanych na rachunku bankowym środków przekazywanych skazanemu w chwili zwolnienia z zakładu karnego, przeznaczonych na przejazd do miejsca zamieszkania i na utrzymanie. Twierdzenie skarżącego znalazło potwierdzenie w toku wyjaśniania sprawy.

W toku badania sprawy uzyskano od administracji więziennej informację iż najprawdopodobniej zajęcia dokonał komornik przy Sądzie Rejonowym w B.

Zgodnie z art. 126 § 1 k.k.w., ze środków pieniężnych otrzymywanych przez skazanego, z wyjątkiem środków, o których mowa w art. 113 § 6 pkt 1-3, gromadzi się środki, przekazywane skazanemu w chwili zwolnienia z zakładu karnego, przeznaczone na przejazd do miejsca zamieszkania i na utrzymanie, do wysokości jednego przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia pracowników; ze środków tych nie prowadzi się egzekucji i na wniosek skazanego można je przekazać na wybrany rachunek bankowy lub książeczkę oszczędnościową.

Stanowisko to zostało przesłane Prezesowi Sądu Rejonowego w B.

Z wyjaśnień nadesłanych przez Sąd Rejonowy w B. II Wydział Cywilny Sekcja Egzekucyjna wynika, iż postanowieniem z dnia 19 czerwca 2012 r. zajęcie uchylono.

Dlatego też skargę uznano za zasadną.

RPO-649329-II/10

Skazany, przebywający w Zakładzie Karnym w P., podniósł zarzut doręczenia mu przez administrację więzienną otwartej korespondencji sądowej.

Twierdzenie skarżącego znalazło potwierdzenie w toku wyjaśniania sprawy.

W toku badania sprawy uzyskano wprawdzie zarówno od administracji więziennej jak i sądowej zaprzeczenia, by zaistniała sytuacja była skutkiem ich nieprawidłowości.

Dopiero na skutek kolejnego pisma Rzecznika pracownik sekretariatu Sądu Rejonowego w Rz. wycofał się z poprzednich twierdzeń i przyznał, że omyłkowo mógł pominąć dane skazanego na kierowanej do niego korespondencji (co skutkowało otwarciem pisma przez administrację więzienną).

Dlatego też skargę uznano za zasadną.

Z pisma Prezesa Sądu Rejonowego w Rz. wynika, iż stwierdzoną dysfunkcję usunięto.

ZESPÓŁ IV

RPO-691925-IV/11

Do Rzecznika wpłynął wniosek Pana Daniela F. z prośbą o pomoc w przyznaniu lokalu mieszkalnego. Dnia 13 listopada 2011 r. w wyniku pożaru wnioskodawca utracił dotychczasowe mieszkanie. Pomimo próśb o udzielenie pomocy mieszkaniowej

kierowanych do Urzędu Dzielnicy R. oraz złożenia wymaganej w tym celu dokumentacji, żadne działania w tej sprawie nie zostały przez Urząd podjęte.

Rzecznik uznając zasadność wniosku Pana Daniela F. w styczniu 2012 r. zwrócił się do Burmistrza Dzielnicy R. z prośbą o złożenie wyjaśnień w przedmiotowej sprawie, w szczególności o poinformowanie czy rodzinie Wnioskodawcy została udzielona pomoc mieszkaniowa, jeżeli zaś nie to w jakim terminie może to nastąpić. W odpowiedzi na pismo Rzecznika, Zastępcy Burmistrza Dzielnicy R. wyjaśnił, iż Pan Daniel F. w styczniu 2012 r. otrzymał zgodę na bezumowne zajęcie lokalu mieszkalnego do czasu przyznaniu lokalu zamiennego.

W dniu 17.02.2012 r. Pan Daniel F. wraz z rodziną otrzymali skierowanie do zawarcia umowy najmu lokalu zamiennego. Pismem z dnia 24.02.2012 r. Pan Daniel F. został poinformowany przez Rzecznika o pozytywnej decyzji w sprawie udzielenia mu pomocy mieszkaniowej przez Urząd Dzielnicy R.

RPO-653623-IV/11

Do Rzecznika zwrócili się najemcy lokali komunalnych w gminie G.-O. z prośbą o podjęcie działań zmierzających do uchylenia uchwały Nr XXXIV/175/2010 w sprawie ustanowienia zasad porządku domowego w budynkach i na terenie nieruchomości stanowiących mieszkaniowy zasób Gminy G.-O.

Rzecznik, po dokonaniu analizy nadesłanej dokumentacji, powziął wątpliwości, co do kompetencji Rady Gminy w uregulowaniu przedmiotowych kwestii w drodze uchwały. Zgodnie bowiem z art. 40 ust. 2 ustawy o samorządzie gminnym, który jest podstawą prawną przedmiotowej uchwały, gminy mogą wydawać akty prawa miejscowego w zakresie zasad zarządu mieniem gminy oraz w zakresie zasad i trybu korzystania z gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej. Dyspozycja art. 40 ust. 3, który stanowi także podstawą prawną wspomnianej uchwały, uzależnia możliwość wydawania przez gminę przepisów porządkowych od spełnienia łącznie dwóch przesłanek: materia będąca przedmiotem uchwały nie została uregulowana w przepisach powszechnie obowiązujących oraz unormowanie danej kwestii jest niezbędne w celu ochrony życia lub zdrowia obywateli oraz dla zapewnienia porządku, spokoju i bezpieczeństwa publicznego. Zatem z powyższych przepisów wynika, iż gmina może podejmować uchwały wyłącznie na podstawie upoważnienia wynikającego z norm ustawowych lub bezpośrednio z przepisów ustawy o samorządzie gminnym i tylko, gdy jest to uzasadnione koniecznością ochrony przytaczanych powyżej dóbr. Zdaniem Rzecznika w przedmiotowej sprawie żadna ze wskazanych przesłanek nie została spełniona.

Ponadto, zarówno ustawa z 21.06.2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz. U. z 2005 r., Nr 31 poz. 266 ze zm.), jak i przepisy Kodeksu cywilnego nie zawierają norm, które upoważniałyby gminę do uchwalenia aktu prawa miejscowego ustalającego regulamin porządku domowego.

Upoważnienie przewidziane w art. 40 ust. 2 pkt 3 i 4 ustawy o samorządzie gminnym, które umożliwia gminie wydawanie aktów prawa miejscowego w zakresie

zasad zarządu mieniem gminy oraz zasad i trybu korzystania z gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej, nie jest upoważnieniem do stosowania przepisów powszechnie obowiązujących. Oznacza to, iż adresatami owych norm są podmioty zarządzające mieniem gminy, nie zaś bezpośrednio najemcy lokali komunalnych w gminie G.-O., dla których wiążące w tym zakresie są przepisy zawarte w umowach najmu lokalu. Stanowisko Rzecznika potwierdza wyrok NSA z dnia 4 kwietnia 1991 r. (sygn. akt SA/Gd 23/91).

Wskazując na powyższe Rzecznik zwrócił się z prośbą do Wojewody M. – jako organu nadzoru celem podjęcia prawnie przewidzianych działań zmierzających do wyeliminowania z porządku prawnego uchwały, która narusza obowiązujący system prawny, w szczególności, ustawę o samorządzie gminnym, a także zasadę legalizmu wyrażoną w art. 7 Konstytucji RP.

Z uwagi na fakt, iż Wojewoda nie podzielił stanowiska Rzecznika, w przedmiotowej sprawie, RPO wystąpił do Przewodniczącego Rady Gminy G.-O. o podjęcie działań zmierzających do wyeliminowania tej uchwały z obrotu prawnego. W piśmie tym poinformowano także, że w przypadku gdy Gmina nie podzieli zastrzeżeń Rzecznika w tej sprawie, Rzecznik zaskarży tę uchwałę do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego.

Rada Gminy G.-O. uznając słuszność argumentów Rzecznika podjęła Uchwałę Nr XIII/66/2012 dotyczącą uchylenia uchwały z dnia 25.03.2010 r. Nr XXXIV/175/2010 w sprawie ustanowienia zasad porządku domowego w budynkach i na terenie nieruchomości stanowiących mieszkaniowy zasób Gminy G.-O.

Najemcy lokali komunalnych w Gminie G.-O. zostali poinformowani o wyeliminowaniu z obrotu prawnego zakwestionowanej przez Rzecznika uchwały Rady Gminy G.-O.

RPO–679410–IV/11

Do Rzecznika zwróciła się z prośbą o pomoc w uzyskaniu lokalu socjalnego Pani Halina P. Z przekazanej dokumentacji wynika, iż Pani Halina P. jest osobą z orzeczonym umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, która utrzymuje się z zasiłku stałego wypłacanego przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w K. Po tym jak została wyrzucona i wymeldowana z domu tj. od 1997 roku jest osobą bezdomną. Od listopada 2009 r. pani Halina P. przebywa w Ośrodku prowadzonym dla osób bezdomnych w N. S., do którego została skierowana przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w K., bowiem Miasto K. nie posiadało własnych placówek, przeznaczonych dla osób bezdomnych.

Wielokrotnie Pani Halina P. zwracała się do Burmistrza Miasta K. z prośbą o przyznanie lokalu z mieszkaniowego zasobu Gminy Miejskiej w K., zawsze jednak otrzymywała odpowiedź odmowną, uzasadnioną koniecznością zamieszkiwania na terenie miasta K. przez ciągły okres, co najmniej pięciu lat. W ocenie Gminy K. przyznanie lokalu było niemożliwe, ponieważ z informacji uzyskanych z ewidencji ludności wynikało, że pani Haliny P. była zameldowana przez okres od 9.09.2008 r. do 31.03.2009 r. w miejscowości D., czyli poza terenem miasta K. W związku z tym, że

argumentacja przedstawiona przez Urząd Miejski w K. pozbawiona jest podstaw prawnych, Rzecznik zwrócił się do Burmistrza Miasta K. z prośbą o ponowne przeanalizowanie sprawy Pani Haliny P. z uwzględnieniem przedstawionych poniżej zastrzeżeń.

W ocenie Rzecznika nie można uznać, że kilkumiesięczne zameldowanie Pani Haliny P. na terenie innej gminy pozbawia ją statusu członka wspólnoty samorządowej Gminy Miejskiej w K. i tym samym nie może stanowić przeszkody do ubiegania się o lokal mieszkalny na terenie tej gminy. Prezentowane przez Urząd Miejski stanowisko jest tym bardziej niezrozumiałe, gdyż (jak wynika z zaświadczenia Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w K. dołączonego do przesłanej dokumentacji) Pani Halina P. od sierpnia 2003 r. do chwili obecnej jest objęta pomocą tego ośrodka i z tej pomocy korzysta.

Zgodnie z treścią art. 4 ustawy z dnia 21.06.2001 r. o ochronie lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz. U. z 2005 r. Nr 31, poz. 266 ze zm.) na gminie ciąży ustawowy obowiązek oddania w najem lokali wchodzących w skład jej mieszkaniowego zasobu osobom spełniającym warunek niezaspokojonych potrzeb mieszkaniowych oraz niskiego dochodu. Ustawa nie uzależnia uzyskania przydziału mieszkaniowego z zasobu gminy od spełnienia przesłanki dotyczącej konieczności zamieszkiwania na terytorium danej gminy przez ściśle określony czas.

Ponadto zgodnie z art. 1 ust 1 ustawy z 8.03 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 ze zm.) mieszkańcy gminy tworzą z mocy prawa wspólnotę samorządową. Fakt zamieszkiwania, nie zaś zameldowania na terenie danej gminy jest jedyną przesłanką, która stanowi o przynależności do wspólnoty samorządowej. Zdaniem Rzecznika wspólnotę tworzą osoby trwale z nią związane, czyli stale zamieszkujące daną gminę. Zgodnie z art. 25 Kodeksu cywilnego, miejscem zamieszkania osoby jest miejscowość, w której ta osoba przebywa z zamiarem stałego pobytu. Fakt zameldowania nie ma znaczenia dla właściwego stwierdzenia charakteru pobytu osoby na terenie danej gminy. Zatem osoby, przebywające na terenie danej gminy z zamiarem stałego pobytu są z mocy prawa członkami tej wspólnoty samorządowej i właśnie wobec tych osób gmina ma ustawowy obowiązek tworzenia warunków do zaspokajania potrzeb mieszkaniowych.

Rzecznik został poinformowany, że Pani Halina P., po uwzględnieniu zaświadczenia wystawionego przez MOPS w K. spełnia kryteria zamieszkiwania na terenie miasta K. W kolejnym piśmie poinformowano Rzecznika, iż Komisja ds. Rodziny i Przydziału Mieszkań wydała opinię pozytywną co do składanego przez zainteresowaną wniosku o przyznanie lokalu. W związku z tym Pani Halina P. została umieszczona na liście osób, z którymi planowane jest zawarcie umowy najmu lokalu socjalnego w 2012 r.

ZESPÓŁ XVIII

RPO-674214-XVIII/11

Sprawa podjęta na wniosek interesantki Pani Anny P., która wskazała, że Agencja zatrudnienia odmówiła jej zwrotu oryginałów dokumentów złożonych w związku z wyjazdem do pracy u pracodawcy zagranicznego.

Rzecznik w toku badania sprawy zwrócił się do Państwowej Inspekcji Pracy z prośbą o przeprowadzenie czynności kontrolnych, zgodnie z zakresem posiadanych kompetencji.

Państwowa Inspekcja Pracy w odpowiedzi skierowanej do Rzecznika wskazała, że rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 28 maja 1996 r. w sprawie zakresu prowadzenia przez pracodawców dokumentacji w sprawach związanych ze stosunkiem pracy oraz sposobu prowadzenia akt osobowych pracownika, upoważnia inspektora pracy do wydania środków prawnych, w których może zobligować pracodawcę do wydania oryginału dokumentu przechowywanego w aktach osobowych pracownika. W sprawie badanej przez Rzecznika zachodziła jednak relacja osoby korzystającej z usług agencji pośrednictwa pracy i agencji zatrudnienia, co uniemożliwiło inspektorowi pracy podjęcie wskazanych działań. Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy z dnia 20 kwietnia 2004 r., która reguluje działanie biur pośrednictwa pracy, nie określa zasad przechowywania dokumentów przez agencje zatrudnienia.

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Departamentu Rynku Pracy w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej z prośbą o przeanalizowanie stanu faktycznego przedmiotowej sprawy w aspekcie ewentualnego rozważenia zasadności poszerzenia regulacji prawnej o zamieszczenie wykazu dokumentów, jakie mogą być przechowywane przez agencje zatrudnienia oraz określenie zasad ich przechowywania. Wskazano, że regulacja taka przyczyniłaby się do zwiększenia ochrony praw osób korzystających z usług przedmiotowych podmiotów.

Departament Rynku Pracy podzielił argumenty przedstawione w piśmie Rzecznika. Wskazano, że obecnie w resorcie analizowane są rozwiązania możliwe do podjęcia wobec agencji zatrudnienia, nie będącymi agencjami pracy tymczasowej, mające na celu zwiększenie ochrony osób korzystających z usług agencji. Wskazano, że rozważane jest również wprowadzenie do przepisów ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy obowiązku zwrotu oryginalnych dokumentów składanych przez klientów agencji. Taka regulacja zabezpieczyłaby interes tych osób bez nakładania na agencje dodatkowych obciążeń administracyjnych. Poinformowano, że powyższe propozycje zmian w przepisach ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy zostaną ewentualnie wprowadzone przy najbliższej nowelizacji przedmiotowej ustawy.

RPO-692262-XVIII/12

Do Rzecznika zwrócił się Pan Jerzy C. Interesant we wniosku wskazał, że nie przyznano mu gminnego lokalu mieszkalnego w sytuacji, gdy wcześniej dokonał jego

remontu na podstawie umowy z gminą. Po przeprowadzeniu robót uległ zmianie jego stan zdrowia, w wyniku czego lekarz orzecznik ocenił, iż będąc całkowicie niezdolnym do pracy do 04.06.2015 r. przestał być niezdolny do samodzielnej egzystencji. Interesant jest osobą niedowidzącą.

Po wystąpieniu Rzecznika do Urzędu Miasta K. uzyskano informację, że zawarto umowę najmu z Panem Jerzym C.

RPO-667518-XVIII/12

Sprawa podjęta z urzędu na podstawie doniesień prasowych dotyczących pobierania przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w O. Ś. opłaty skarbowej za wydanie zaświadczenia o korzystaniu z pomocy społecznej, jeżeli zaświadczenie to służy do załatwienia innej sprawy, niż wskazana w art. 2 ust.1 pkt 1 ustawy z dnia 16 listopada 2006 r. o opłacie skarbowej. Z publikacji wynikało, iż obowiązek zapłaty opłaty skarbowej dotyczył m.in. zaświadczenia dotyczącego korzystania z pomocy społecznej, niezbędnego w celu przedstawienia w sądzie, w związku z toczącym się postępowaniem o niepłacenie czynszu. Osoba, której dotyczył artykuł, nie korzystała z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa, a jedynie otrzymała jednorazowo pomoc na zakup leków. W trakcie postępowania wyjaśniającego, Dyrektor Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w O. nie podzielił odmiennej interpretacji przepisów prezentowanej przez Rzecznika oraz Dyrektora Departamentu Podatków Lokalnych Ministerstwa Finansów i zwrócił się do Prezydenta Miasta O. Ś. o wydanie indywidualnej interpretacji podatkowej. Pismem z dnia 27 marca 2012 r. została przekazana do Rzecznika interpretacja indywidualna Prezydenta w sprawie dotyczącej opłaty skarbowej od zaświadczeń wydawanych przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w O. Ś. z dnia 13.03.2012 r., z której wynika, iż praktyka stosowana przez wnioskodawcę (tj. Dyrektora MOPS) jest nieprawidłowa. Uzasadniając swoje stanowisko organ wskazał, iż:

- za „sprawy załatwiane na podstawie przepisów ustawy o pomocy społecznej” należy uznać wszystkie sprawy, dla których materialnoprawna podstawa rozstrzygnięcia zawarta jest w przepisach regulujących zagadnienia, o których mowa w art. 2 ust. 1 ustawy o opłacie skarbowej. Również zaświadczenie o nieskorzystaniu z określonego rodzaju pomocy społecznej czy świadczenia socjalnego wydawane jest – co do zasady – na skutek przeprowadzenia postępowania administracyjnego na podstawie przepisów zawierających materialnoprawną podstawę przyznania tych świadczeń,

- „w konsekwencji, wyłączenie obowiązku uiszczenia opłaty zawarte w art. 2 ust. 1 pkt 1 lit c) ustawy o opłacie skarbowej prowadzi do sytuacji, iż - mimo braku generalnego zwolnienia od opłaty skarbowej zaświadczeń wydawanych przez ośrodki pomocy społecznej - zaświadczenia wydawane przez ośrodki w należących do ich kompetencji sprawach pomocy społecznej i świadczeń socjalnych de facto nie podlegają tej opłacie.”

RPO-686388-XVIII/11

Do Rzecznika zwrócił się Pan Stanisław W. ze skargą na czynności Prokuratury Rejonowej w

S. P. Prokuratura Apelacyjna w K. na wniosek Rzecznika przeprowadziła analizę akt przedmiotowej sprawy. Pismem z dnia 23 kwietnia 2012 r. Zastępca Prokuratora Apelacyjnego w K. poinformował, iż w świetle przeprowadzonych czynności stwierdzono, że decyzja kończąca postępowanie przygotowawcze wydana została przedwcześnie, bowiem została oparta na niepełnym materiale dowodowym.

Zastępca Prokuratora Apelacyjnego w K. wskazał, iż taką samą ocenę wyraził Sąd Rejonowy w S., który postanowieniem z dnia 21 marca 2012 r. uchylił postanowienie prokuratora.

ZESPÓŁ XX

RPO-641177-XX/10

Do Rzecznika wpłynęła skarga klientów-kierowców korzystających z bezpłatnych, prywatnych parkingów przy stacji paliw oraz przy sklepach wielkopowierzchniowych. Z powodu naruszenia przepisów o ruchu drogowym i zasad regulaminu parkowania – umieszczonych na tablicach przy wjeździe na parkingi, mało czytelnych dla kierowców – wynajęte przez właścicieli firmy ochroniarskie zakładały na koła pojazdów blokady, a za ich zdjęcie żądały od kierowców opłat w kwocie 300 zł. Powyższe praktyki były przedmiotem postępowań prokuratorskich oraz sądowych, zarówno cywilnych, jak i karnych. Postępowania przygotowawcze prowadzone przez prokuratury w sprawach o czyny kwalifikowane z art. 286 § 1 k.k., polegające na doprowadzeniu kierowców unieruchomionych pojazdów samochodowych do niekorzystnego rozporządzenia mieniem w kwocie 300 zł, poprzez wyłudzenie opłaty parkingowej przez firmę ochroniarską zakładającą blokady, umarzano z powodu braku ustawowych znamion czynu zabronionego. Stanowiska tego nie podzielił jeden z sądów rozpoznających powództwo o zapłatę, wytoczone przez firmę ochroniarską kierowcom, którzy nie uiszcili tzw. opłat dodatkowych. Sąd ten stwierdził, że uprawnienia do blokowania pojazdów bez zgody właściciela posiadają – na podstawie art. 130a ust. 9 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym – Policja i Straż Miejska i to one są powołane do nakładania mandatów karnych. Teren parkingu nie jest drogą publiczną, ale nie przestrzeganie przepisów jest penalizowanie m.in., w art. 98 k.w. W przypadku stwierdzenia niewłaściwego parkowania, firma ochroniarska powinna więc wezwać Policję lub Straż Miejską. Skoro firmy ochroniarskie nie są uprawnione do zakładania blokad, za sprzeczne z prawem – zdaniem sądu – należało uznać zobowiązanie pozwanych kierowców do zapłaty kwoty 300 zł. Sąd zwrócił uwagę na fakt, iż firma ochroniarska w ramach prowadzonej działalności gospodarczej, domagała się zapłaty od pozwanych kierowców – jako konsumentów. W związku z tym, do wspomnianych kierowców mają zastosowanie art. 385¹ k.c. i następane. Regulaminy parkingu powinny zatem być doreczone klientom – kierowcom przy zawarciu umowy.

Umowy zawierane z konsumentami nie mogą nakładać jedynie na konsumenta obowiązku spełnienia świadczenia bez świadczenia ekwiwalentnego drugiej strony.

Z uwagi na poczynione ustalenia, Rzecznik złożył w trybie art. 100 ust. 1 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (tekst jedn. Dz. U. Nr 50, poz. 331 ze zm.) zawiadomienie o naruszaniu przez przedsiębiorców zbiorowych interesów konsumentów, polegających na stosowaniu ochroniarskich blokad na pojazdy klientów parkujących na prywatnych parkingach placówek handlowych z powodu naruszania przepisów o ruchu drogowym i obciążania kierowców nadmiernymi opłatami za odblokowanie pojazdów.

Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumenta zawiadomił Rzecznika, iż Urząd przeanalizuje przedstawione informacje pod kątem ustawowych kompetencji Prezesa Urzędu i w razie potwierdzenia się zagrożenia bądź naruszenia zbiorowych interesów konsumentów zostaną one wykorzystane w ramach podejmowanych przez Prezesa Urzędu działań.

RPO-661886-XX/10

Do Rzecznika zwróciła się Pani Wanda G., która zarzuciła, że Rada Gminy W. M. przyjęła miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego niezgodnie z ustaleniami Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy W. M. Analiza skargi Interessantki, jak i przedłożonej wraz z nią dokumentacji prowadziła do wniosku, że istniały podstawy do wniesienia skargi do sądu administracyjnego. Z informacji posiadanych przez Rzecznika wynikało natomiast, że w podobnej sprawie, tylko dotyczącej uchwały Rady Gminy W. M. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenów położonych w obrębie R. Wojewoda wniósł skargę do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w W. Zwrócono się zatem do Wojewody o wszczęcie postępowania nadzorczego w tej sprawie.

W odpowiedzi na interwencję Rzecznika, Wojewoda powiadomił, że zostało wszczęte postępowanie nadzorcze, albowiem istnieją podstawy do wniesienia skargi do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego. W dniu 4 października 2011 r. Wojewódzki Sąd Administracyjny w W. wydał wyrok, w którym stwierdził nieważność zaskarżonej uchwały w całości. Fakt ten nie został odnotowany w BIP Urzędu Gminy.

RPO-666024-XX/11

Do Rzecznika zwróciła się Pani Izabela Z., która poprzez swojego pełnomocnika, zarzuciła liczne nieprawidłowości, jakich dopuszczał się Komendant Wojewódzki Policji w O., w związku z depozytem broni należącej do dziadka Interessantki. Zarzuciła między innymi, iż zarówno kierujący broń do depozytu ojciec Interessantki, jak i ona sama, nie zostali nigdy powiadomieni o odpłatności depozytu ani o zmieniających się wysokościach opłat. Znamiennym przy tym jest, iż w chwili składania broni do depozytu był on całkowicie nieodpłatny.

Na skutek działań podjętych przez pełnomocnika Interessantki, Wojewódzki Sąd Administracyjny w O. wydał wyrok, w którym stwierdził bezskuteczność zaskarżonej

czynności obciążenia Interesantki opłatami za depozyt broni. W uzasadnieniu wyroku Sąd wskazał między innymi, że obowiązek uiszczenia opłaty za zdeponowanie broni wynika z treści art. 23 ustawy z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji (tekst jedn. Dz. U. z 2004 r. Nr 52, poz. 525 ze zm.), określającego podmioty, na które ustawodawca nałożył obowiązek ponoszenia kosztów związanych z deponowaniem broni. Sąd podkreślił, iż z wykładni literalnej przepisu art. 23 ust. 1 pkt 3 ustawy wynika, że „osobą deponującą” broń jest osoba, która weszła w jej posiadanie, a więc faktycznie władała nią jak właściciel oraz dokonała czynności złożenia broni do depozytu, bowiem dopiero po przyjęciu broni do depozytu nawiązuje się stosunek prawny przechowania pomiędzy osobą deponującą a organem przyjmującym ją do depozytu. Sąd uznał zatem, że w świetle powołanego przepisu tylko osoby, które faktycznie złożyły broń do depozytu ponoszą jego koszty. Tymczasem w kontrolowanej sprawie Skarżąca, która na skutek dziedziczenia stała się właścicielem broni znajdującej się już w depozycie nigdy nie weszła w jej posiadanie, jak też nie zdeponowała jej we właściwym organie Policji.

Mając na względzie precedensowy charakter tego zagadnienia, powołując się na w/w wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego, Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Biura Prawnego Komendy Głównej Policji z prośbą o poinformowanie czy podobne problemy dotyczące obciążania opłatami za depozyt broni spadkobierców nie dokonujących faktycznie czynności deponowania odziedziczonej broni pojawiły się również w pozostałych komendach wojewódzkich oraz, czy podjęto jakiegokolwiek czynności w celu ujednoczenia praktyki komendantów w tym zakresie.

W odpowiedzi na przedmiotowe wystąpienie, w dniu 28 lutego 2012 r. wpłynęły obszernie wyjaśnienia zawierające omówienie praktyki działania poszczególnych komendantów w sprawach opłat za depozyt. Wskazano również, że dotychczasowe stanowisko Komendy Głównej Policji w tym zakresie sprowadzało się do wniosku, iż organ Policji uprawniony jest do podjęcia działań, mających na celu wprowadzenie opłat związanych z deponowaniem broni. Pogląd ten został podważony przez sądy administracyjne. Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z dnia 18 marca 2011 r. sygn. akt II OSK 524/10 uznał, iż w skład spadku nie wchodzi prawa i obowiązki wynikające z innych stosunków prawnych, nawet, jeśli przepis, wskazując krąg osób, na które przechodzą prawa i obowiązki, odwołuje się do określenia „spadkobiercy”. Zdaniem NSA, w ustawie o obroni i amunicji brak jest przepisu szczególnego, który regulowałby następstwo prawne w zakresie obowiązku poniesienia kosztów przechowywania broni w depozycie.

Zastępca Dyrektora Biura Prawnego Komendy Głównej Policji zapewnił, iż przywołany wyżej wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz nieprawomocny jeszcze wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w O. wydany w sprawie Interesantki, zostaną uwzględnione w dalszym orzecznictwie organów Policji w sprawach dotyczących odpłatności za depozyt broni, a informacja na ten temat zostanie przekazana do Biura Prewencji KGP, która jest odpowiedzialna za koordynację działań Policji w zakresie nadzoru nad sprawami broni i amunicji.

RPO-686950-XX/11

Do Rzecznika zwrócił się Pan Włodzimierz O. ze skargą na Wydział Budownictwa i Architektury Starostwa Powiatowego w K. W piśmie skierowanym do Rzecznika Interesant zarzucił, że złożony przez niego wniosek o wydanie pozwolenia na budowę, zawierający projekt budowlany, nie został pozytywnie rozpatrzony z uwagi na fakt, iż przedłożone zaświadczenia o przynależności projektantów do właściwych terytorialnie Okręgowych Izb Inżynierów Budownictwa nie zostały przez te izby poświadczone za zgodność z oryginałem. Interesant podkreślił natomiast, że zgodnie ze stanowiskiem Głównego Inspektora Nadzoru Budowlanego z dnia 8 lutego 2011 r. brak jest podstaw prawnych do domagania się uwierzytelniania dokumentów stanowiących część projektu budowlanego.

W odpowiedzi na wystąpienie Rzecznika Dyrektor Departamentu Prawno-Organizacyjnego Głównego Urzędu Nadzoru Budowlanego jednoznacznie stwierdził, że w związku z funkcjonowaniem elektronicznej bazy danych osób zrzeszonych w Polskiej Izbie Inżynierów Budownictwa organy administracji architektoniczno-budowlanej nie są zobligowane do tego, aby wymagać poświadczenia kopii wydawanych zaświadczeń za zgodność z oryginałem. Weryfikacja takich kopii, zdaniem Głównego Inspektora Nadzoru Budowlanego, może się odbywać za pośrednictwem właściwej strony internetowej. Również Wojewoda O. przyznał, że brak jest jakichkolwiek podstaw do żądania uwierzytelnionych kopii zaświadczeń, niemniej jednak powinny być one aktualne na dzień opracowania projektu. Wyjaśniono również, że zalecenia pokontrolne Naczelnika Wydziału Organizacji i Nadzoru Wojewódzkiego Inspektoratu Nadzoru Budowlanego w O., na które powoływał się pracownik Starostwa Powiatowego odmawiający uwzględnienia wniosku wraz z kopiami zaświadczeń o przynależności do izby inżynierów budownictwa, wystosowane zostały przed powyższymi ustaleniami.

RPO-688609-XX/11

Do Rzecznika wpłynęło pismo Samorządowego Kolegium Odwoławczego w W. przekazujące według właściwości pismo Pana Piotra Z. zarzucającego naruszenie jego praw i wolności przez Państwo Polskie.

Z korespondencji kierowanej przez Zainteresowanego wynikało, że czuje się on samotny, pokrzywdzony wyrokami sądowymi oraz czynnościami komornika sądowego. Nie rozumie dlaczego został obciążony opłatami na fundusz remontowy na rzecz Wspólnoty Mieszkaniowej, skoro w jego mieszkaniu nie były przeprowadzane przez Wspólnotę żadne remonty. Dodatkowo podkreślił, że posiadał nadpłatę za wodę, która nie została mu wypłacona. Treść pisma Interesanta jest nacechowana negatywnymi emocjami, nie tylko wobec otaczającego świata, ale i wobec niego samego. Groził, że uda się do siedziby Zarządcy nieruchomości, gdzie obleje się benzyną i podpali.

Na skutek wystąpienia Rzecznika, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w W. rozpoznał sytuację rodzinną, osobistą, dochodową oraz majątkową Skarżącego. Z otrzymanych informacji wynika, iż choć Interesantowi przyznano pomoc w postaci

usług opiekuńczych, to zrezygnował z tej formy opieki. Oświadczył również, że nie wyraża zgody na jakiegokolwiek wsparcie ze strony Ośrodka. W dokumentacji Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej znajduje się także oświadczenie córki Skarżącego, z którego wynika, że rodzina wielokrotnie podejmowała próby udzielenia mu pomocy lecz odrzucał on proponowane wsparcie. Córka wyremontowała Interessantowi mieszkanie, opłaciła operację usunięcia zaćmy, przewoziła ojca na rozprawy sądowe oraz robiła bieżące zakupy, o ile wyrażał na to zgodę. Interessant został również przebadany w miejscu zamieszkania przez lekarza psychiatrę, który wprawdzie stwierdził zaburzenia depresyjne z organicznymi zaburzeniami osobowości, jednak bez zaburzeń psychotycznych i bez tendencji samobójczych. Usunięto zatem obawę o targnięcie się przez Interessanta na swoje życie. Lekarz nie stwierdził również przesłanek do umieszczenia Skarżącego w domu pomocy społecznej bez jego zgody. Zapewniono, że sytuacja życiowa Skarżącego będzie w dalszym ciągu monitorowana przez pracowników Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej celem pomocy w codziennych sytuacjach życiowych.

Ustalono również, że proces o zapłatę, o którym wspominał w piśmie Interessant, został wytoczony przeciwko niemu przez Zarządcę w imieniu Wspólnoty Mieszkaniowej i dotyczył niewpłaconych zaliczek na koszty utrzymania części wspólnych oraz fundusz remontowy. W zaistniałej sytuacji procesowej brak było realnych możliwości podjęcia przez adwokata, wyznaczonego Skarżącemu z urzędu, skutecznych działań zmierzających do podważenia prawomocnego nakazu zapłaty, w związku z powyższym jego zarzuty wobec mecenasa należało uznać za nieuzasadnione.

RPO-691009-XX/11

Do Rzecznika wpłynęło adresowane do Wojewody D. pismo mieszkańca W. w związku z Uchwałą Rady Miasta W., w sprawie przystąpienia do opracowania zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Skarżący zarzucił, że w załączniku graficznym do Uchwały działki nr X i Y zostały objęte zmianami miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, bez konsultacji i bez wniosku ich właścicieli. Interessant podkreślił, że z analizy

Burmistrza Miasta W. związanej z przystąpieniem do opracowania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wynika jednoznacznie, że przystąpienie do opracowania zmiany mzp jest efektem wniosku złożonego przez firmę W. S.A., której zamiarem jest znaczna rozbudowa zakładu produkcji wody mineralnej, w tym m. in. lokalizacja nowej hali produkcyjnej na terenach sąsiadujących od północy z istniejącym zakładem, czyli na gruntach należących do Skarżącego.

W odpowiedzi na drugie wystąpienie Rzecznika, Przewodniczący Rady Miasta W. poinformował, że wnioski dotyczące braku zgody na przeznaczenie na cele przemysłowe działki nr X i Y zostały uwzględnione.

Nie potwierdziły się natomiast podnoszone przez Interessanta zarzuty beczynności Wojewody D. Wyjaśniono Skarżącemu, że jego pismo do Wojewody zostało uznane za tzw. pismo sygnalizacyjne, na podstawie którego organ może (ale nie musi)

wszczać postępowanie z urzędu. Z uwagi na fakt, że Interesant nie był stroną w postępowaniu nadzorczym Wojewoda nie miał obowiązku informowania go o podjętych rozstrzygnięciach w terminach określonych w Kodeksie postępowania administracyjnego.